

1974-2024

50

מאירס ג'וינט
ברוקדייל

מערך ייצוג קטינים 'עו"ד משלי': סיכום ממצאי מדידות t-0 ו-t-1 ותובנות שעלו מהן

יורי טפר   הדס שפירא   מעיין סרבר
בן אלפסי   טל ארזי

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): דוד סימר
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר

המחקר הוזמן על ידי משרד המשפטים ומומן בסיוע ג'וינט-אשלים

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | כסלו תשפ"ה | דצמבר 2024

תקציר

רקע

מערך ייצוג הקטינים ביחידת הסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי' (להלן: המערך) – הוקם בשנת 2014 כדי להעניק ליווי וייצוג משפטי עצמאי לקטינים אשר ענייניהם נדונים בהליכים אזרחיים. את הייצוג, הליווי והסיוע המשפטי מעניקים לקטינים כ-150 עורכי דין של המערך בפריסה ארצית.

מטרה

לסייע למערך בבניית מערכת ממוחשבת למדידה שוטפת של תוצאות וניהול תיקים לצורך טיוב דרכי העבודה ובחינת מועילות המערך.

שיטה

1. ניסוח ודיוק תיאוריית השינוי של המערך באמצעות מודלים לוגיים ברמת מקבלי השירות (הקטינים המיוצגים) וברמה הארגונית-מערכתית.
2. פותחו שלושה כלים לתכנון ייצוג ומדידה שוטפת של תוצאותיו – שני שאלונים ($t-1$, $t-0$) למילוי על ידי עורכי הדין של המערך (להלן: כלי עו"ד), ושאלון הערכת איכות התפוקות ומדידת תוצאות למילוי על ידי קטינים המיוצגים במערך (להלן: כלי קטינים).
3. נערך פיילוט מדידה לשימוש בכלים: שאלון $t-0$ בקרב עורכי הדין (2022) – בסך הכול מולאו 121 שאלונים (שיעור השבה של 39%); שאלון $t-1$ בקרב עורכי הדין אשר השתתפו במדידה הראשונה (2023) – בסך הכול מולאו 47 שאלונים; שאלון מקוון לדיווח עצמי רטרואקטיבי לקטינים (2023) התקבל מ-116 קטינים בני 12+ המיוצגים במערך.
4. נערך מפגש משוב עם 60 עורכי דין של המערך, לצורך בחינת התאמת הכלים למדידה שוטפת.

ממצאים עיקריים

דיווח עורכי הדין ($t-1$): בכחצית מן התיקים הקטין נכח בדיון המשפטי ודיבר בו. בכ-83% מן המקרים עמדתו של הקטין הושמעה או הוקראה. בין שתי המדידות (בשנים 2022 ו-2023) חלה עלייה בתמיכת הקטינים בייצוג וכן חל שיפור במצב הצרכים הקשורים להליך המשפטי.

דיווח הקטינים: כ-95% מן המשיבים היו שבעי רצון מעבודת עורכי הדין ו-87% העריכו כי הייצוג המשפטי סייע להשגת התוצאות הרצויות במשפט. 84% מן המשיבים ציינו שיפור ברמת הביטחון והאמונה שלהם ביכולת להשפיע על ההחלטות שנוגעות להם ו-67% דיווחו על הפחתה ברמת הדאגה מן המשפט בעניינם.

שימוש בכלי עו"ד ובכלי קטינים והתאמתם: עורכי הדין הדגישו שהכלי חייב להיות קצר, תכליתי ונוח לשימוש ולשרת טוב יותר את עבודתם היום-יומית. רבים מעורכי הדין לא הבינו את המסגרת הרעיונית של החשיבה התוצאתית שעמדה מאחורי הבניית הכלי ואופן השימוש המיועד בו.

בשאלון הקטינים דיווחו המשיבים על רמה גבוהה יחסית של נהירות השאלון. 89% מהם ציינו שהיו מעדיפים שהתקשורת עימם, כמו המשך הסיקור, תיעשה באמצעות יישומון וואטסאפ.

המלצות עיקריות

1. מומלץ לפשט ולקצר את כלי עו"ד, תוך העדפת הדגשים שלהם זקוקים עורכי הדין לצורך הייצוג המשפטי על פני צורכי מטה המערך.
2. טרם מחשוב הכלים במערכת הממוחשבת הקבועה, מומלץ לערוך תהליך חשיבה שתפני ויסודי כדי לפתח פלטים וטפסים שיתאימו לצרכים השוטפים של עורכי הדין, המפקחים והמנהלים.
3. לאחר מחשוב הכלים במערכת הממוחשבת הקבועה ולפני תחילת העבודה עימה יש לערוך הכשרה מקיפה להטמעת השימוש בה (הזנת נתונים, שאילתות וייצוא דוחות). בד בבד חשוב לרתום את עורכי הדין למשימת התייעוד במערכת תוך הדגשת היתרונות והתועלות בשימוש שוטף בה.
4. במסגרת הטמעת הכלי מומלץ לערוך לעורכי הדין הדרכה יסודית על יישום עקרונות החשיבה התוצאתית בניהול הייצוג ובקישור עקרונות אלו למערכת הממוחשבת.
5. יש להמשיך ולפתח את הכלי לניטור היישום ולמדידת התוצאות כדי להתאימו לעבודה היום-יומית בשטח ולצורכי איסוף ידע ונתונים למטה.

רקע

מערך ייצוג הקטינים ביחידת הסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי' (להלן: המערך) – הוקם בשנת 2014 כדי להעניק ליווי וייצוג משפטי עצמאי לקטינים אשר ענייניהם נדונים בהליכים אזרחיים. המערך הוקם כחלק מיישום סעיף 12 של אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד (אושררה בישראל ב-1991), המחייב שיתוף קטינים בהליכים משפטיים וטיפוליים הנוגעים להם, ובעקבות [דוח ועדת רוטלוי](#) (2003) שהמליץ לפעול לחקיקת חוק להסדרת השתתפותם של קטינים בהליכים משפטיים הנוגעים להם בבתי משפט לענייני משפחה ובבתי משפט לנוער. את הייצוג, הליווי והסיוע המשפטי מעניקים לקטינים כ-150 עורכי דין של המערך בשישה מחוזות: צפון, חיפה, מרכז, תל-אביב, ירושלים והדרום ובאר-שבע. בראש כל מחוז ניצב ממונה מחוזי התומך בעבודת עורכי הדין ומלווה אותה. בכניסתם למערך, עורכי הדין עוברים הכשרה רב-תחומית ייעודית שפותחה על ידי מכון חרוב. כמו כן במהלך העבודה עורכי הדין העובדים במערך ממשיכים בלימודי הרחבה מותאמים במחוזות ומאז 2017 הם גם נתמכים על ידי מערך של יועצים טיפוליים.

מטרות

לאחר חמש שנות פעילות ביקשה היחידה לסיוע משפטי להמשיך ולטייב את דרכי העבודה במערך 'עו"ד משלי' ולבחון את מועילותו. משום כך פנו נציגי מערך 'עו"ד משלי' ונציגי ג'וינט-אשלים לצוות תוצאות במכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל וביקשו לסייע להם בבניית מערכת ממוחשבת למדידה שוטפת של תוצאות וניהול תיקים. מערכת זו תפעל לפי עקרונות החשיבה התוצאתית, תתמוך בקבלת החלטות מושכלת, מנומקת ומבוססת מידע, ותסייע לשיפור איכות השירות ללקוחותיו הקטינים של המערך.

שיטה

1. **ניסוח ודיוק תיאוריית השינוי** של המערך באמצעות 'מודל לוגי' כדי לבחון מחדש את דרכי העבודה של עורכי הדין במערך, את דרכי העבודה של המערך בכללותו ואת מועילותו. גובשו שני מודלים לוגים: הראשון ברמת מקבלי השירות (הקטינים המיוצגים) והשני ברמה הארגונית-מערכתית. המודלים גובשו על בסיס ראיונות עומק עם אנשי מקצוע, בעלי עניין שונים וקטינים שיוצגו במערך; עיון בנהלים, מסמכי עבודה ונתונים מנהליים של המערך; ודיון בוועדת ההיגוי הרב-מדרגית והרב-תחומית של המהלך. נוסף על כך המודלים דויקו על סמך ממצאי סקרים שנערכו בקרב עורכי הדין של המערך ובקרב עובדות סוציאליות לחוק. לבסוף, המודלים שימשו להמשגת תיאוריית השינוי והיו הבסיס לפיתוח כלים למדידה שוטפת של התוצאות הסופיות ושל תוצאות הביניים המרכזיות.

2. נערכו **שני סקרים שבחנו את מידת השגתן של תוצאות ביניים שנמצאו על בסיס המודל הלוגי כמרכזיות** להשגת תוצאות עבודתו של המערך ברמת הלקוח וברמה הארגונית – תמיכה מקצועית טובה המסופקת על ידי המערך לעורכי הדין שלו וממשקי עבודה טובים יותר בין עורכי הדין של המערך והעובדות הסוציאליות לחוק;

■ סקר מקוון לעורכי דין – הסקר בחן את תרומת התמיכה של הממונות המחוזיות במערך ורכזות הקטינים המסייעות להן, את תרומת ההכשרה הייעודית של מכון חרוב שעוברים עורכי הדין בעת הצטרפותם למערך, את תרומתן של ההשתלמויות שנערכות להם בקביעות במחוזות ואת תרומתו של מערך היועצים הטיפולים שהועמד לשירות עורכי הדין של המערך. כמו כן הסקר בחן את איכות ממשקי העבודה בין עורכי הדין ובין העובדות הסוציאליות לחוק. קישור לשאלון מקוון נשלח ל-82 עורכי הדין שעבדו במערך, מתוכם השיבו 74.

■ סקר עובדות סוציאליות לפי חוק – הסקר בחן את עמדותיהן של עובדות סוציאליות לחוק הנוער (טיפול והשגחה), עובדות סוציאליות לעניין סדרי דין ועובדות סוציאליות לחוק האימוץ מן השירות למען הילד (אימוץ), בנוגע לתפיסה של שיתוף ילדים וליישום שיתוף ילדים ובנוגע לעבודת המערך. כמו כן הסקר בחן את דרכי עבודתן של עובדות סוציאליות לחוק עם עורכי הדין של המערך ואת תפיסותיהן בנוגע לממשקי העבודה שלהן עימם. קישור לשאלון מקוון לא מזהה הופץ לכל העובדות הסוציאליות לפי חוק על ידי הממונות המחוזיות והממונות על העובדות הסוציאליות לחוק, מתוכן השיבו 257 (שיעור השבה כולל של כ-20%): עובדות סוציאליות לחוק הנוער – 168 משיבות, עובדות סוציאליות לסדרי דין – 69 משיבות ועובדות סוציאליות לחוק האימוץ – 20 משיבות.

3. פותחו **שלושה כלים לתכנון ייצוג ומדידה שוטפת של תוצאותיו** – שני שאלונים ($t-1, t-0$) למילוי על ידי עורכי הדין של המערך (כלי עו"ד), ושאלון הערכת איכות התפוקות ומדידת תוצאות למילוי על ידי קטינים המיוצגים במערך (כלי קטינים):

א. שאלון הערכת מצב ותכנון ייצוג ($t-0$) – שאלון מקוון למילוי על ידי עורכי הדין עם תחילת הייצוג. השאלון כולל שאלות על פרטי התיק, מאפייני הקטינים, אירועי חיים משמעותיים בחייהם, התערבויות קודמות ומקבילות שנעשו או נעשות עימם לשם מיצוי זכויותיהם המשפטיות וטיפול בבעיותיהם בשבעה תחומי חיים¹, הכוחות שעומדים לרשותם, צורכיהם של הקטינים והתוצאות שעורכי הדין מתכוונים להתמקד בהשגתן בייצוג הקטין.

ב. שאלון ניטור תפוקות ומדידת תוצאות ($t-1$) – שאלון מקוון למילוי לאחר כשנה, הכולל עדכון שינויים אשר התרחשו במאפיינים ובאירועי החיים של הקטין, ניטור אחר יישום אסטרטגיית הייצוג שתוכננה עבור הקטין, בחינת מידת השגת התוצאות באמצעות הערכה חוזרת של צורכי הקטין והתרשמות כוללת ממצבו.

ג. שאלון הערכת איכות התפוקות ומדידת תוצאות לקטינים – שאלון מקוון למילוי עצמי לקטינים המיוצגים במערך (בני +12), המתחקה אחר שביעות רצונם מרכיבי עבודה שונים של עורך הדין שייצג אותם והערכתם את מידת השגת תוצאות הייצוג שקיבלו.

דוח זה מתמקד בממצאי המדידה השנייה של שאלון $t-1$ ושל השאלון לדיווח עצמי לקטינים (סעיפים ב ו-ג).

4. פיילוט לשימוש בכלים:

א. שאלון $t-0$ – המדידה בוצעה בשתי פעימות: הפעימה הראשונה נערכה בדצמבר 2021-ינואר 2022 והפעימה השנייה נערכה באוגוסט-נובמבר 2022. קישור לשאלון מקוון הופץ בקרב 104 עורכי דין העובדים עם המערך, כאשר כל עורך דין

---

¹ התחום המשפחתי, הרגשי-נפשי, הלימודי-חינוכי, החברתי, ההתנהגותי, הפיזי, פגיעות בתוך המשפחה ופגיעות מחוץ למשפחה.

התבקש למלא שלושה שאלונים עבור שלושה מן הקטנים שייצג בשלושת החודשים שקדמו למועד ביצוע המדידה בתיקי ילדים ונוער ובתיקי משפחה (מתוך שלושה לפחות אחד מכל אחד משני הסוגים ולפחות אחד עבור קטין בן +12). בסך הכול מולאו 121 שאלונים (שיעור השבה של 39%).

ב. שאלון t-1 – המדידה בוצעה באוגוסט-אוקטובר 2023. שאלון מקוון הופץ בקרב עורכי הדין אשר השתתפו במדידה הראשונה. קישור למדידת המשך נשלח ל-104 עורכי דין, אשר מילאו 121 השאלונים במדידה הראשונה. בסך הכול מולאו 57 שאלונים, מתוכם רק ל-47 נמצא מילוי במדידה הראשונה, ולכן רק הם היו כשירים לשמש בנייתו.

ג. שאלון מקוון לדיווח עצמי רטרואקטיבי לקטנים התקבל מ-116 קטנים לאחר שעורכי הדין התבקשו להפיץ את הקישור לשאלון בקרב כלל הקטנים בני +12 המיוצגים במערך, ולא רק הקטנים אשר על אודותיהם מולאו השאלונים על ידי עורכי הדין. כדי לשמור על פרטיותם של הקטנים, הם לא התבקשו למלא פרטים מזהים בשאלון לדיווח עצמי. על כן, אי אפשר היה לעשות הצלבה מדויקת ולהשוות בין שאלונים שמילאו הקטנים על עצמם ובין אלו שמילאו עורכי הדין על אודותיהם.

4. נערך מפגש משוב עם 60 עורכי דין של המערך, כדי ללמוד מהם על הדרך שבה התקבלו הכלים בקרב עורכי הדין של המערך, על מידת התאמת הכלי למדידה השוטפת ועל הדרכים שבהן אפשר לשפר את הכלי ואת המערכת כולה לקראת שימוש שוטף.

ממצאים עיקריים

ניטור אחר התפוקות והשגת התוצאות (t-1)

כ-47% מעורכי הדין ערכו ביקור אחד בלבד אצל הקטין בשנה המדווחת, וכחמישית ערכו שני ביקורים ושיעור דומה שלושה ביקורים. עורכי הדין גם דיווחו על תדירות נמוכה יחסית של תקשורת מרחוק עם הקטנים המיוצגים, כאשר כמחציתם דיווחו שהם מתקשרים מרחוק עם הקטין המיוצג רק סביב צמתים מרכזיים במהלך התיק. 70% מעורכי דין ערכו ביקור אחד אצל אחד הגורמים בסביבתו של הקטין (למשל: משפחת הקטין ובא כוחם, עובד סוציאלי לחוק וגורמי טיפול אחרים, נציגי מסגרות שבהן שהה הקטין, דמויות מרכזיות בחייו). כ-87% מעורכי הדין לא קיימו אף לא התייעצות אחת עם היועצים הטיפולים.

רכיבי ייצוג ושותפות של הקטין במשפט: בכמחצית מן התיקים הקטין נכח בדיון המשפטי ואף דיבר בו. בכ-83% מן המקרים עמדתו של הקטין הושמעה או הוקראה. בכ-15% מן המקרים הושמעה עדותו של הקטין שהייתה נפרדת מעמדתו של עורך הדין שלו. בכשליש מן המקרים עורך הדין התריע על בעיות ביישום תוכנית הטיפול ובכחמישית מן המקרים התריע מפני פגיעה בטובתו של הקטין כתוצאה מהמשך ניסיונות הפשרה.

על פי דיווח עורכי הדין, בין שתי המדידות (בשנים 2022 ו-2023) חלה עלייה בתמיכת הקטנים בייצוג וכן חל שיפור במצב הצרכים הקשורים להליך המשפטי. מצב היחסים בין הגורמים בסביבתו של הקטין לא השתנה אולם רמת הצרכים המדווחים על ידי עורכי הדין בשבעה תחומי חיים עלתה. ייתכן כי עלייה זו נובעת מעלייה ברמת ההיכרות עם הקטין במהלך הייצוג המשפטי, וכן בעקבות התערבות מקבילה של גורמי הרווחה אשר חשפה צרכים נוספים.

דיווח הקטינים על איכות התפוקות והשגת התוצאות

בתשובות לשאלון דיווח עצמי לקטינים בלטו רמת שביעות רצון גבוהה מאוד מעבודתם של עורכי הדין (כ-95% מן המשיבים היו שבעי רצון או מאוד שבעי רצון), המידה שבה להערכת הקטינים הייצוג המשפטי עזר להם להשיג את התוצאה הרצויה במשפט (87% מן המשיבים העריכו שעזר או עזר מאוד) וכן ההמלצה לקטינים אחרים לפנות במקרה הצורך למערך ייצוג קטינים (96% מן המשיבים המליצו). הממצאים מצביעים על שיפור ניכר בהפחתת רמת הצרכים הקשורים להליך המשפטי. 84% מן המשיבים ציינו שיפור ברמת הביטחון ובאמונה שלהם ביכולת להשפיע על ההחלטות שנוגעות להם, 77% מן המשיבים ציינו הגברת הביטחון העצמי והאמונה שלהם בכוחותיהם, 67% דיווחו על הפחתה ברמת הדאגה מן המשפט בעניינים ו-66% מן הקטינים, שהדבר היה רלוונטי להם, ציינו שיפור ברמת מיצוי הזכויות. הקטינים גם דיווחו על שיפור ניכר בצרכים בשבעת תחומי החיים. מנתוני הסקר ומן ההערות שהקטינים רשמו בשאלות טקסט פתוח בסוף השאלון אפשר להסיק שמבחינתם ערכו של הייצוג נבחן במידה רבה על סמך היחס שקיבלו מעורך הדין ומן הערך שהם רואים בעצם העובדה שקיבלו ייצוג עצמאי ומכך שקולם נשמע בתהליך, ולא דווקא מן התוצאות המשפטיות של הייצוג. ממצא זה תואם את הספרות המקצועית בנושא שיתוף ילדים שנסקרת בהמשך הדוח.

שימוש בכלי עו"ד ובכלי קטינים והתאמתם

במפגש המשוב עם עורכי הדין עלו תובנות חשובות בנוגע לכלי המיועד למילוי על ידי עורכי הדין וההתאמות הנדרשות להטמעתו ובנוגע לאופן מחשבו כדי להכינו לשימוש השוטף. העובדים הסכימו שיש צורך במערכת ממוחשבת כוללת לניהול תיק, על שלל היבטים, אך הדגישו שהכלי חייב להיות קצר ותכליתי הרבה יותר ונוח לשימוש ושעליו לשרת טוב יותר את עבודתם היום-יומית. עם זאת, מן ההערות של עורכי הדין ניכר שרבים מהם לא הבינו את המסגרת הרעיונית של החשיבה התוצאתית שעמדה מאחורי הבניית הכלי ואופן השימוש המיועד בו. עיקר הצעות עורכי הדין התמקדו בפישוט וקיצור הכלי תוך התמקדות בהיבטים של הייצוג המשפטי (צרכים ותפוקות), לצד הפחתת הפירוט בפרק המאפיינים (כולל אירועי חיים ומוגבלויות), וכן בצרכים המתייחסים לקשיים בסביבתו של הקטין ובהערכת מצבו בשבעת תחומי החיים (רגשי, התנהגותי, חברתי, הלימודי, פיזי-בריאותי, משפחתי, ופגיעות בילד בתוך המשפחה ומחוץ לה) ובשאלות נלוות על גורמים המסייעים לייצוג והמקשים עליו.

המשיבים על כלי הקטינים דיווחו על רמה גבוהה יחסית של נהירות השאלון: 61% ציינו שהשאלון היה ברור לגמרי ו-36% ציינו שהיה די ברור. בשאלה נוספת, 89% מהם ציינו שהיו מעדיפים שהתקשורת עימם, כמו המשך הסיקור, תיעשה באמצעות יישומון וואטסאפ.

המלצות עיקריות

1. מומלץ לפשט ולקצר את כלי עו"ד, תוך העדפת הדגשים שלהם זקוקים עורכי הדין לצורך הייצוג המשפטי על פני צורכי מטה המערך. יש לוותר על פירוט של רכיבים, להפוך חלק גדול מן הפריטים לפריטי רשות ולהשאיר לעורכי הדין את האפשרות למלא אותם רק במקרים שבהם הם חושבים שפרטי המידע חשובים לייצוג בתיק הספציפי.
2. טרם מחשוב הכלים במערכת הממוחשבת הקבועה, מומלץ לערוך תהליך חשיבה שתפני יסודי כדי לפתח פלטים וטפסים שיתאימו לצרכים השוטפים של עורכי הדין, המפקחים והמנהלים.

3. לאחר מחשוב הכלים במערכת הממוחשבת הקבועה ולפני תחילת העבודה עימה יש לערוך הכשרה מקיפה להטמעת השימוש בה (הזנת נתונים, שאילתות וייצוא דוחות). בד בבד חשוב לרתום את עורכי הדין למשימת התייעוד במערכת תוך הדגשת היתרונות והתועלות בשימוש שוטף בה.
4. במסגרת הטמעת הכלי מומלץ לערוך לעורכי הדין הדרכה יסודית על יישום עקרונות החשיבה התוצאתית בניהול הייצוג ובקישור עקרונות אלו למערכת הממוחשבת.
5. יש להמשיך ולפתח את הכלי לניטור היישום ולמדידת התוצאות כדי להתאימו לעבודה היום-יומית בשטח ולצורכי איסוף ידע ונתונים למטה.

דברי תודה

דוח זה הוא חלק ממהלך כולל לפיתוח מערכת ממוחשבת למדידת תוצאות שוטפת עבור המערך לייצוג קטינים 'עו"ד משלי'. במסגרת זאת, אנו מבקשים להודות לכל מי שסייע ישירות או בעקיפין בשלבים השונים בתהליך – בהכשרת הלבבות, בגיבוש כלים, באיסוף הנתונים ובגיבוש הדוח והתובנות שעלו בו:

לחברי ועדת ההיגוי של המהלך שעמלו על הניסוח והדיוק של המודל הלוגי של המערך וכן על גיבוש השאלונים לעורכי הדין של המערך ולקטינים המיוצגים בו. הוועדה תרמה רבות מן הידע הרב ומן הניסיון המעשי של חבריה לגיבוש ודיוק של תיאוריית השינוי של המערך ולגיבוש כלים מדויקים, בהירים, מקיפים ומותאמים כך שימשו את העובדים בעבודתם היום-יומית (חברי ועדת ההיגוי מצוינים להלן וכן בנספח א).

לעורכי הדין של המערך והממונים המחוזיים שלו ולאנשי המטה, אשר נענו לאתגר והתנסו בתהליכי מילוי השאלונים ובאופן זה גם בהטמעת החשיבה התוצאתית בעבודתם השוטפת. בזכות התנסות זו והלמידה ממנה גובשו לקחים ותובנות, ואלו מובאים במסמך זה.

לעובדים הסוציאליים לפי חוק אשר השתתפו בראיונות מקדימים של הפרויקט ובפיתוח הכלים ומילאו סקר משוב על אודות עבודתם עם עורכי הדין המייצגים קטינים ובכך העמיקו רבות את הבנת המורכבות שמתקיימת בממשק הבין-פרופסיונלי.

לגב' דניאלה בייניש, מנהלת תוכניות משפט וקהילה בג'וינט-אשלים – שהבינה את חשיבותו של הפרויקט, תמכה בו ואפשרה את קיומו ואת השלמתו למרות כל הקשיים והמורכבויות שניקרו במהלכו.

לגב' איריס פלורנטיין, סמנכ"לית בכירה לשירותים חברתיים במשרד הרווחה והביטחון החברתי – שתמכה במהלך ותיאמה בין כל הגורמים המעורבים כדי לאפשר את ביצוע הסקר בקרב עובדות סוציאליות לחוק.

לד"ר תמר מורג, הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, וכן התוכנית ללימודי משפחה, המכללה האקדמית תל אביב-יפו – שסייעה לצוות המחקר בהכרת התחום של השתתפות ילדים בהליכים משפטיים ובמשוב מדוקדק לסקירת הספרות של הפרויקט.

לעו"ד ורד וינדמן, מנכ"לית המועצה לשלום הילד – על המשוב המעמיק ומאיר העיניים לסקירת הספרות של הפרויקט.

לד"ר אנה רזניקובסקי-קוראס, חוקרת מומחית בצוות תוצאות, מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל – על ליווי, ייעוץ ועזרה בתכנון ובביצוע כל רכיבי הפרויקט.

לעו"ד רחלי ירדן, ממונה מחוזית לייצוג קטינים (מחוז ירושלים) ולעו"ד ערן נריה, ממונה מחוזי לייצוג קטינים (מחוז צפון) – מערך לייצוג קטינים בסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי' – על שותפות עמוקה, תמיכה, מעורבות ואכפתיות אין-קץ.

תודה מיוחדת לגב' לידיה רבינוביץ', ממונה ארצית על מערך לייצוג קטינים בסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי' – על האומץ המקצועי, מחויבות אין-קץ למהלך וליישום ממצאיו, היושרה האישית והמקצועית ללא פשרות, הסבלנות כלפי הקשיים והמורכבויות שבו תוך הסתכלות מתמדת על התמונה הגדולה וטובתם של הילדים ועל שותפות ועמיתות אמת.

חברי ועדת ההיגוי

עו"ד גרשון גרונפלד ועו"ד הדס ליס – עורכי דין של המערך 'עו"ד משלוי'; רבקה מקייס – שופטת ביהמ"ש לענייני משפחה, סגנית מחוז מרכז; השופטת גלית מור-ויגוצקי – נשיאת בתי משפט לנוער בדימוס בבית משפט השלום ת"א; עו"ד חלי ברכה – לשכה משפטית, הנהלת בתי המשפט, משרד המשפטים; קרן רבי – סמנכ"לית אגף שירות, משרד המשפטים; ענבל גל-און – מנהלת מחלקת מחקר, משרד המשפטים; עו"ד ליאת יעקובוביץ' – המחלקה למשפט ציבורי-חוקתי (ייעוץ וחקיקה), משרד המשפטים; חוה לוי – עו"ס ראשית לפי חוק הנוער טיפול והשגחה; עו"ס מרים בן לולו – עו"ס ראשית לסדרי דין, משרד הרווחה והביטחון החברתי; עו"ס רקפת עצמון – מנהלת השירות למען הילד (אימוץ), משרד הרווחה והביטחון החברתי; עו"ס סימונה שטיינמץ – נציבות פניות ילדים ונוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי; עו"ס ויקי עיינה ועו"ס יעל רום – עו"ס לחוק הנוער, משרד הרווחה והביטחון החברתי; עו"ד מיכל ברגר – מנהלת מחלקה בכירה בלשכה המשפטית, משרד הרווחה והביטחון החברתי; עו"ד עופרה בן מאיר – מנהלת קמפוס חרוב לילדים ורכזת תוכניות חוק ומשפט, מכון חרוב.

תוכן עניינים

1	1. רקע וסקירת ספרות
23	2. המהלך לפיתוח מערכת ממוחשבת לתכנון הייצוג ומדידת תוצאות שוטפת
24	3. תהליך העבודה והשיטה
34	4. ממצאים עיקריים משלב א'
39	5. ממצאי שלב ב' של המהלך
60	6. משוב על הכלים והתאמתם לשימוש שוטף
63	7. מגבלות ואתגרים במחקר
66	8. סיכום ודין
73	9. המלצות
78	עוד פרסומים של המכון בנושא
79	מקורות
88	נספחים

רשימת לוחות

47	לוח 1: גורמים שתרמו להשגת התוצאה 'שיתוף הקטין בתהליך הייצוג'
48	לוח 2: גורמים שפגעו בהשגת התוצאה 'הגברת השותפות של הקטין'
49	לוח 3: גורמים שתרמו להשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין'
49	לוח 4: גורמים שפגעו בהשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין'
51	לוח 5: גורמים שתרמו להשגת התוצאות שנבחרו
51	לוח 6: גורמים שפגעו בהשגת התוצאות שנבחרו
62	לוח 7: כיצד הקטין היה מעוניין שיצרו אתו קשר

רשימת תרשימים

41	תרשים 1: כוחות בקרב הקטינים, במדידה השנייה
42	תרשים 2: צרכים הקשורים להליך המשפטי
42	תרשים 3: צרכים ביחסים בין גורמים בסביבתו של הקטין

43	תרשים 4: צרכים בשבעה תחומי החיים
46	תרשים 5: תמיכת הקטינים בייצוג המשפטי
47	תרשים 6: שיתוף הקטין בשלוש רמות
48	תרשים 7: המידה שבה הושגה התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין'
50	תרשים 8: המידה שבה הושגה התוצאה המשפטית של הייצוג
50	תרשים 9: המידה שבה הצליחו עורכי הדין להשיג את כלל התוצאות שבחרו להתמקד בהן
54	תרשים 10: שביעות רצון כללית של הקטין מעבודת עורך הדין
54	תרשים 11: שביעות רצון מקבל השירות מרכיבים בעבודת עו"ד
56	תרשים 12: שינוי בצרכים הקשורים להליך המשפטי, על פי דיווח הקטינים
57	תרשים 13: שינוי הצרכים בשבעה תחומי החיים, על פי דיווח הקטינים

1. רקע וסקירת ספרות

מערך ייצוג הקטינים ביחידת הסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי' (להלן: המערך) – הוקם בשנת 2014 כדי להעניק ליווי וייצוג משפטי עצמאי לקטינים אשר ענייניהם נדונים בהליכים אזרחיים. לאחר חמש שנות פעילות ביקשה יחידת הסיוע המשפטי להמשיך ולטייב את דרכי העבודה של המערך ולבחון את מועילותו. משום כך פנו נציגי המערך ונציגי ג'וינט-אשלים לצוות תוצאות במכון מאיר-ג'וינט-ברוקדייל וביקשו לסייע להם בבניית מערכת ממוחשבת למדידה שוטפת של תוצאות. מערכת זו תפעל לפי עקרונות החשיבה התוצאתית, תתמוך בקבלת החלטות מושכלת ומבוססת מידע ותסייע לשיפור איכות השירות ללקוחותיו הקטינים של המערך. חלק בלתי-נפרד מפיתוח המערכת כולל את מהלך החקירה והניסוח של "תיאוריית השינוי" של המערך. קרי, הבנה סדורה ושיטתית של מערכת הציפיות וההשערות שבין העשייה במערך ובין השגת תוצאותיו.

סקירת הספרות בפרק זה משמשת תשתית מושגית ומסגרת רעיונית לפרויקט. היא בוחנת את ההיבטים המרכזיים בייצוג עצמאי של ילדים ואת הסוגיות הכרוכות בכך, בשימת דגש מיוחד על תפקידו של האפוטרופוס לדין. הסקירה בוחנת תחילה את עקרון השתתפות הילד ואת עיגון העיקרון בחקיקה ובפסיקה הישראלית, וכן את יישומו בהליכים של התערבות המדינה בתא המשפחתי בארץ ובחו"ל. לאחר מכן נסקרים מודלים שונים של ייצוג ילדים הקיימים במדינות אחרות שיש בהן מערכות רווחה מפותחות ומערכות משפט הדומות לאלו שבישראל. חלק זה בוחן את הגדרות התפקיד של האפוטרופוס לדין ואת הסדרתן במדינות השונות, ובכלל זה: מטרות התפקיד, האחריות והמשימות המוטלות עליו, הדפוסים השונים של הממשקים שבין מי שמייצג את הילדים ובין מקצועות וגופים משיקים, וכן את הסיבות שהובילו לכל אלו. בהמשך, בניסיון למפות את התנאים הרצויים לייצוג עצמאי של ילדים ולשיתופם המרבי בתהליך, מסוכמים הלקחים היישומיים העיקריים מן הניסיון העולמי. הסקירה ממשיכה עם בחינת התפתחותו של הייצוג המשפטי לקטינים בישראל, שהושפע רבות מן המודלים ומן הניסיון הבין-לאומי. לאחר מכן מתוארת בקצרה עבודת המערך לייצוג קטינים בישראל – 'עו"ד משלי': מטרותיו ודרכי פעולתו, והאתגרים העיקריים הניצבים לפתחו כיום. הפרק מסתיים בתיאור המהלך לפיתוח מערכת ממוחשבת למדידת תוצאות שוטפת במערך ובסיכום קצר של מדידת הפיילוט הראשונה (t-0) שכבר בוצעה במסגרתו.

1.1 עקרון השתתפות הילד

עקרון השתתפות הילד הלך והתגבש בקרב הגוים, אנשי מקצוע וקובעי מדיניות זה עשרות שנים, והגיע להכרה רשמית באמנת האו"ם בדבר זכויות הילד מ-1989, שעליה חתמה מדינת ישראל ב-1990 ואשררה ב-1991. האמנה מעגנת זכויות קונקרטיות רבות השמורות לילדים, ומציגה ארבעה עקרונות-על שלאורם יש לפרש וליישם את מכלול הזכויות המפורטות בה: עקרון השוויון והיעדר ההפליה, עקרון טובת הילד, עקרון החיים, הישרדות והתפתחות, ועקרון ההשתתפות של הילד (הזכות להביע עמדה ולהשתתף בקבלת החלטות). מלבד החשיבות הרבה שבעיגון הזכויות הספציפיות של הילדים, חשיבותה של האמנה היא בתרומתה לביסוס תפיסה כוללת חדשה של זכויות הילדים. תפיסה חדשה זו עוצבה הן על ידי האמנה עצמה הן על ידי מי שפירשו אותה וכתבו עליה אחרי אשרורה. אף שארבעת עקרונות-העל שמציעה האמנה אינם עומדים בפני עצמם, אלא משלימים ומחזקים זה את זה

ומבטאים במשותף תפיסה כוללת אחת (וייסבלאי, 2010; מורג, התשס"ט-התש"ע, 2010א), במסמך זה נתמקד בזכות להשתתפות, המעוגנת בסעיף 12 של האמנה.

סעיף 12 לאמנה קובע כי יש להבטיח לילד המסוגל לחוות דעה משלו את הזכות להביע דעה כזו בחופשיות בכל עניין הנוגע לו, תוך מתן משקל ראוי לדעותיו, בהתאם לגילו ולמידת בגרותו של הילד (האומות המאוחדות, 1989). ליישום עקרון השתתפות הילד בקבלת החלטות, בין אלו הנוגעות לחייו האישיים ובין למדיניות שהיא בעלת השפעה עליו, יש יתרונות ברמה הערכית והמעשית. ברמה הערכית, השתתפות הילדים היא צעד עקרוני של הכרה בילדים כסובייקט ובזכותם להשפיע על החלטות הנוגעות לחייהם. ברמה המעשית, להשתתפות הילדים תועלת כפולה: ראשית, ההשתתפות כשלעצמה מקדמת את טובת הילד דרך תרומתה לתחושות הערך העצמי והאמון שלו בזולת. שנית, נקודת המבט הסובייקטיבית של הילדים נמצאה כמקור מידע הכרחי ובעל תרומה ייחודית בהקשר של קבלת החלטות בעניינם (ארזי, 2004; גל, 2010; קושר וכן-אריה, 2009; Morag et al., 2012; Yamashita & Davies, 2009).

על פי האמנה, לזכות השתתפות של הילד שלושה רכיבים מרכזיים: הזכות להישמע, הזכות לעשות כן בחופשיות והזכות כי יינתן משקל ראוי לדעת הילד בהליכי קבלת החלטות בעניינים הנוגעים לו. תנאי לכך הוא כמובן הנגשת המידע. פירוש הדבר שמדובר בזכות רב-ממדית, שמימושה "המשמעותי והאפקטיבי", כמאמר ועדת האו"ם לזכויות הילד (CRC/12, 2009), מחייב לא רק עיגון סביל של הזכות, אלא גם סיוע פעיל למימושה. כך, עקרון השתתפות הילד אינו מתמצא ביישום חופש הביטוי שלו בלבד. בהיות הילדים אוכלוסייה מוחלשת בהגדרתה בהקשר של השתתפות בקבלת החלטות, השתתפות ילדים משמעה יצירת מנגנונים מוסדרים מיוחדים, אשר במסגרתם יינתן משקל לעמדתם בהליך קבלת החלטות (Marshall et al., 2015). בתוך כך, ראוי לציין כי ילדים ונוער נפגעי עבירה, התעללות והזנחה, המהווים רוב באוכלוסיית היעד של מערך 'עו"ד משלי'¹; הם תת-קבוצה הסובלת מ"מוחלשות כפולה", או כזו המייצגת "הצטלבות מיקומי שוליים", לפי ההמשגה המקובלת כיום (קרומר-נבו וקומס, 2012). הצטלבויות אלו יוצרות מצבי שוליות המחזקים זה את זה, ועל כן דורשים תשומת לב רבה אף יותר ליישום עקרון השתתפות הילד וההתאמות הדרושות לשם כך (סבו-לאל ושבת, 2012).

משום כך קבעה ועדת האו"ם בדבר זכויות הילד כמה עקרונות יסוד החיוניים לקיומה של השתתפות "משמעותית ויעילה" של קטינים: (א) שקיפות וכנות בנוגע למטרת ההשתתפות ולמשקל המיוחס לדבריו של הילד; (ב) הבטחת חופש הילד לבחור אם להשתתף; (ג) הקפדה על סביבה המתאימה לילדים; (ד) החובה לספק לילד את כל "המידע והיעוץ" הדרושים לו לקבלת החלטה בנוגע לטובתו; (ה) השתתפות באופן המתאים לצרכיו וליכולותיו; (ו) הגנה על הילד מפגיעה במהלך ההשתתפות או כתוצאה ממנה; (ז) קביעת כללים ברורים בנוגע לסודיות וחיסיון דברי הילד ו- (ח) הקפדה על שוויון הזדמנויות מלא במימוש זכות השתתפות. בנוגע לסעיף האחרון, הוועדה מדגישה שיש להבטיח "את יישומה של זכות [ההשתתפות] עבור ילדים שחווים קשיים להשמיע את דעותיהם" משום מוגבלויות שונות, או משום הימצאות בקבוצות מיעוט מוחלשות (3) (Morag et al., 2012; CRC/12, 2009).

---

¹ בשנים האחרונות חל זינוק במספר תיקי מעמד אישי. מאז שנת 2016 מספר התיקים החדשים מסוג זה מכפיל את עצמו לערך מדי שנה, כך שנכון לשנת 2019, מספרם של תיקי משפחה ואימוץ כמעט השתווה למספר תיקי ייצוג בחוק הנוער (טיפול והשגחה) (ייצוג קטינים – נתונים 2019, 2019).

בהתאם לכל אלו, "הסיוע המשפטי חרט על דגלו את המחויבות לקידום זכויות ילדים ובני נוער, בדגש על זכות הנגישות לצדק ושוויון בגישה לערכאות משפטיות, בעיקר עבור ילדים ובני נוער בסיכון וחסרי עורף משפחתי" (רבינוביץ', 2017).

חשוב להדגיש שמושג השיתוף אינו עשוי מקשה אחת. יש לו צורות ודרגות שונות. על פי רוג'ר הארט (Hart, 1992), אפשר לחלק את השיתוף לחמש רמות, המסודרות מן הגבוהה לנמוכה, לפי היקף השיתוף ואיכותו:

1. ילדים יוזמים ומנהלים הליכים, ההחלטות מתקבלות במשותף עם המבוגרים

2. ילדים יוזמים ומנהלים הליכים

3. מבוגרים יוזמים הליכים, וההחלטות מתקבלות במשותף עם הילדים

4. ההחלטות מתקבלות על ידי מבוגרים תוך התייעצות ויידוע הילדים

5. ההחלטות מתקבלות על ידי מבוגרים, בשקיפות מול הילדים ותוך יידועם

הארט מזכיר גם תופעות של שיתוף כוזב: שיתוף סמלי של ילדים (tokenism), שימוש בשותפות ילדים כדי לצאת ידי חובה, ועד כדי הפעלת מניפולציות על ילדים. במניפולציה, הכוונה, למשל, למצב שבו לילדים אין הבנה אמיתית של הסוגיות שהם מתבקשים לחוות דעה עליהן. חשוב להדגיש שדרגות השיתוף השונות אינן מהוות בהכרח מדרג בין האפשרות הטובה ביותר לזו הטובה פחות. על מידת השיתוף של הילדים להיות מותאמת תמיד לנסיבות של המקרה הספציפי (Treseder & Crowley, 2001), בתוך פחות (Ramey et al., 2017: 43–44). לעומת זאת, תופעות של שיתוף כוזב בעייתיות תמיד מסיבות אתיות ומעשיות כאחד.

התפתחות מאוחרת יותר של הזכות להשתתפות, המרחיבה ומעמיקה את הבנתה, והרלוונטית במיוחד לדיוננו, היא הזכות לנגישות לצדק. דוח האו"ם על נגישות לצדק של ילדים מגדיר את הזכות "יכולת לקבל מענה הוגן ומוגש בעיתו להפירה של זכויות" (Human Rights Council, 2013: 3). כיוון שילדים נמצאים, בדרך כלל, בעמדת חולשה מול מערכת המשפט, בשל חוסר ידע, מידע או ניסיון, או בשל מחסור במשאבים להבטחת ייעוץ וייצוג, הם זקוקים לגישה לסיוע משפטי חינוך או מסובסד כדי להתנהל בעילות מול מערכת מורכבת ממילא, שתוכננה במקור למבוגרים. מסקם (קונסנזוס) הולך ומתגבש מתאר את הנגישות לצדק של ילדים כ"צדק נגיש, מותאם לגיל, מהיר, חרוץ, מותאם לצרכיו של הילד וממוקד בו ובזכויותיו; מכבד את זכויותיו של הילד, כולל הזכות להליך הוגן, הזכות להשתתפות, הזכות להבין את ההליכים, הזכות לכבוד לחיים הפרטיים והמשפחתיים, והזכות ליושרה ולכבוד אישי" (Rabinovich, 2017).

עקרון השתתפות הילד מיושם בישראל בכמה חוקים הנוגעים להליכים ספציפיים בתחום החינוך, המשפט וברשויות המקומיות (אבגר, 2016). ישראל אף הייתה אחת המדינות הראשונות שבה עוגנה בחוק זכותם של הילדים להשתתף בהליכים שיפוטיים העוסקים בסכסוכי משפחה, ונקבע מודל מפורט באשר לאופן שבו תתבצע השתתפות זו (מורג ופלדמן, 2016).² יחד עם זאת, בישראל אין תפיסה סדורה, כוללת ומעוגנת בחוק באשר לתחומים, להיבטים ובעיקר לאופנים שבהם אמורה להתקיים שותפות של ילדים. מכך אפשר יהיה להתרשם בחלקים הבאים של הסקירה.

² ראו בהמשך תיאורן של מחלקות שיתוף ילדים (משי").

בשנת 1997 הוקמה הוועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה – ועדת רוטלוי – כדי לגבש המלצות בנוגע ליישומה של אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד בישראל. בשנת 2003 פורסם הדוח המסכם של הוועדה, אשר כלל גם המלצות חקיקה בנוגע להשתתפות ילדים בהחלטות הנוגעות להם אישית, וכן בהחלטות מדיניות שיש להן השפעות על חייהם (פלד-אמיר, 2003). בפועל, יישום ההמלצות להשתתפות ילדים בקבלת החלטות מדיניות טרם הושלם. החקיקה הקיימת, רובה ככולה, עוסקת בהשתתפות ילדים בהחלטות הנוגעות אישית ונקודתית לחייהם וגם זאת לא באופן מלא, בעוד עיגון חוקי של זכותם להשתתפות בהחלטות מדיניות רוחביות טרם בוצע (אבגר, 2016; קושר ובן-אריה, 2009). על רקע זה, קידום החקיקה בתחום הוא אחת המטרות המוצהרות של מערך 'עו"ד משלי' (רבינוביץ', 2019). לצד זאת, נראה כי בעקבות החתימה על האמנה חל שינוי ברוח הפסיקה בנוגע להשתתפות ילדים. כך, אם לפני החתימה התייחסה הפסיקה להקשרים קונקרטיים של שמיעת הילד בהליכים הנוגעים אליו אישית, הרי שלאחריה הורחבה התייחסות להיבטים ערכיים של השתתפות הילד כזכות (מורג, 2010ב).

1.2 עקרון השתתפות הילד בהליכים של התערבות המדינה בתא המשפחתי

בישראל, כמו במקומות רבים בעולם, מונו עובדים סוציאליים ליזום הליכים ולפעול להגנה על שלומם של ילדים ולהבטיח את טובתם. ברמה הרעיונית, הדרך שבה תופסת העבודה הסוציאלית את הילד התפתחה מתפיסת הילד כאדם בהתהוות, ולכן מושא לפיקוח והגנה, אל עבר תפיסתו כאדם בהווה, שיש לו זכויות שאינן ניתנות להפקעה, ושראו שתהיה לו "איכות חיים עכשיו", אוטונומיה וזכויות השתתפות (Kosher et al., 2016). אף שבשנים האחרונות גוברת ההכרה בזכות ההשתתפות של ילדים בהליכים טיפוליים ומתבטאת אף בחקיקה ובהנחיות מקצועיות במדינות רבות בעולם, ובהן ישראל, יישומו של העיקרון עודנו נתקל בקשיים. מחקרים עדכניים בנושא, מן הארץ ומן העולם, מצאו שמרבית הילדים עדיין מדווחים כי אינם נשאלים לדעתם, וכי יש להם יכולת מוגבלת להשתתף בקבלת החלטות הנוגעות לחייהם. כאשר נעשה השיתוף, הוא לא נעשה תמיד בדרך הטובה ביותר ולעיתים הוא מתואר על ידי הילדים "לא רלוונטי", "משעמם" ואף "משפיל". (מורג, 2019; Kosher et al., 2020). כך למשל, מחקר עומק אשר בחן את השתתפותם של ילדים בוועדות תכנון טיפול בישראל, העלה כי מיעוט מן הילדים שענייניהם נדונו בוועדות השתתפו בהן או שעמדתם נשמעה, ובכל מקרה, השפעתם על ההחלטות הייתה מועטה (אלפנדרי, 2016).

על אף העדויות המצטברות מן הספרות המקצועית כי שיתוף קטינים תורם תרומה ניכרת לקבלת החלטות טובות יותר בעניינם ואף תורם לרווחתם, עולים קשיים ביישום עקרון שיתוף הילדים בתחום הרווחה. הקשיים נובעים מגורמים רבים, בהם: עמדותיהם המגוננות של העובדים הסוציאליים בנוגע לזכותם של הילדים להשתתפות (אם בשל חשש לפגיעה בילדים, חוסר אמון ביכולת השיפוט שלהם, או מהיעדר הכרה בזכויותיהם), היעדר מיומנויות וקשיים רגשיים של אנשי המקצוע בנוגע לשיתוף ילדים, חסמים ארגוניים שונים, חוסר בהירות בקרב אנשי מקצוע בנוגע לעצם ההגדרה של השתתפות ילדים, פערים בין הציפיות של אנשי המקצוע ובין אלו של הילדים בנוגע ליישום העיקרון, חוסר יציבות במערכות היחסים בין אנשי המקצוע והילדים, ובעיקר בשל התנגשות עם ערכים ועם זכויות אחרות של הילד, כמו טובתו בטווח הקצר או הארוך, ועם ערכים ואינטרסים של מעורבים שונים בחייו של הילד (מורג, 2019; van Bijleveld et al., 2015; McCafferty, 2017; Kosher & Ben-Aryeh, 2020).

כפי שאפשר לראות, עקרון ההשתתפות הוא מונח רחב, שכולל בתוכו מגוון אפשרויות והיבטים של השתתפות בתהליך קבלת החלטות הנוגע לקטין, דוגמת השתתפות ישירה בהליכים או השמעת קולו באמצעות תיווך, המשקל שניתן לעמדותיו בהחלטה

הסופית, סוגיית מעמדו של הקטין בהליך, הזכות לייצוג משפטי נפרד ועוד. כפועל יוצא מן הקשיים שהוזכרו לעיל, ובשל המשקל השונה שניתן לעיקרון מיצוי זכויותיו של הקטין לעומת עיקרון ההגנה על טובתו, יש שונות בין מדינות בעולם ביישום עקרון ההשתתפות, החל בהיבטים של מדיניות וחקיקה, וכלה ביישומה, בהיקפה ובאיכותה בפועל. לעיתים גם באותה המדינה אין אחידות בנוגע לאופן ההשתתפות בכל ההליכים.

בארצות הברית, למשל, חוק פדרלי למניעה ולטיפול בפגיעה בילדים (CAPTA 1974 [2010]) מחייב שילדים שתיקם נדון בבית משפט יזכו לייצוג נפרד, אך אין חובה חוקית לשמיעת קולם או לנוכחותם בדיונים הנוגעים להם. משום כך, יש הבדלים בין מדינות שונות בארצות הברית, בין בתי משפט ושופטים שונים. לא בכל מקרה יהיה הילד נוכח בדיונים, וגם במקרים שבהם יהיה נוכח, לא תמיד יקבל הכנה או הסבר שיאפשרו לו להבין את המתרחש, ולא תמיד תישמע דעתו, קל וחומר – לא תשפיע על ההחלטה הסופית בהליך (Križ et al., 2017). יש לציין שארצות הברית היא המדינה היחידה בעולם המערבי שלא חתמה על אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, ולכן אין לאמנה תוקף מחייב בה. משכך, היבטים רבים בשיתופם של הילדים בהליכי נזקקות תלויים בחקיקה ובנוהג של המדינות השונות, וכן באנשי המקצוע הספציפיים המטפלים בהם. עבור רבים מהם, סעיף 12 באמנה והפרשנויות שניתנו לו משמשים הנחיה בעבודתם, אך זאת באופן לא רשמי ולא מוסדר (Peters, 2018).

באנגליה, לעומת זאת, בהתאם ל-Children Act 1989 ולתיקון בחוק הילדים משנת 2004, קיימת חובה לברר את רצונותיהם ורגשותיהם של ילדים בשלבים המוקדמים של התערבות גורמי הרווחה, עוד לפני שבית המשפט מעורב. לעיתים גם גילו של הקטין ממלא תפקיד. כך למשל, בהליכים וולונטריים להוצאה מן הבית (accommodation), החל מגיל 16, לקטין זכות החלטה עצמאית בענייניו. יתרה מזאת, בהליכי נזקקות, בבית המשפט לכל ילד מעמד של צד מלא בהליך, והוא זכאי הן לייצוג משפטי נפרד הן למינוי אפוטרופוס לדין לשמירה על האינטרסים שלו. ילדים מתחת לגיל 6 אינם משתתפים בדיונים, אך בכל מקרה, אפוטרופוס לדין מחויב לבצע הערכה של הצרכים והרצונות של הילד ולהציגם בפני השופט (Broadhurst, 2017; Courts and Tribunals Judiciary, 2020; Kosher & Ben-Aryeh, 2020).

בשווייץ וגרמניה, בתיקי נזקקות יש חובה חוקית לקיום הליך שימוע שבו משתתפים הילדים, כאשר בכל מדינה גיל המינימום להשתתפות של הילדים שונה – 6 ו-14, בהתאמה. מאז 2013 ניתנה לרשות להגנת המבוגר והילד בשווייץ (CAPA) אף הסמכות למנות לילד מייצגים עצמאיים במקרים של מחלוקת בין ההורים בנוגע לעתידו של הילד, בתיקים הנוגעים להשמטתו של הילד בהשמה חוץ-ביתית ובמקרים שבהם ילד המסוגל לשיפוט עצמאי רוצה בכך (Haug & Höynck, 2017; Pösö & Huhtanen, 2017; Schnurr, 2017). במקרים רבים גיל הילד קובע את דרגת ההשתתפות ואת מידת השפעתו על ההחלטה בעניינו, אך בחלק מן המדינות עקרון המוגנות של הילד עשוי לעיתים קרובות לגבור על עקרון ההשתתפות. בנורווגיה, החוק להגנת הילד (1992) קובע כי בהליכי נזקקות, ילדים בני 7, וילדים צעירים יותר שמסוגלים לגבש דעה עצמאית, יקבלו מידע, ותינתן להם האפשרות להשמיע את דעתם לפני שמתקבלת החלטה בענינם. ילדים מגיל 12 יישמעו בהליכי השמה חוץ-ביתית, ולדעתם יינתן משקל רב. החל מגיל 15, ילדים הם צד מלא בתיקים ויכולים לקבל עורך דין שייצג אותם. אולם יחד עם כל אלו, בנורווגיה מוגדרת השתתפות הילד כחלק מטובתו ולא כעיקרון נפרד, ולכן, לעיתים, כאשר העמדה המקצועית קובעת כי עצם ההשתתפות תפגע בטובת הילד, יימנעו הרשויות משיתוף ילדים בהליכים (Berrick et al., 2015; Skivenes & Søvig, 2017).

בפינלנד, לעומת זאת, על פי חוק רווחת הילד (417/2007), מעורבות ילדים בהליכי נזקקות היא חובה בכל חלק של קבלת ההחלטות, ללא קשר לגילם. המעורבות של ילדים כוללת את זכותם של הילדים לקבל מידע, וכן הזדמנות להביע את דעותיהם ורצונותיהם המפורשים. לילדים שמלאו להם 12 שנים יש מעמד משפטי שווה בהליך, ולעמדתם משקל זהה לזה של האפוטרופוסים (custodians) שלהם. עובדי הרווחה מחויבים לוודא את מעורבותם של הילדים, ובמידת הצורך, להדריך אותם לקבל סיוע משפטי כדי לתעד את דעותיהם ורצונותיהם ולהביע אותם בבית המשפט (Berrick et al., 2015).

בדומה לכך, בשוודיה החוק לטיפול בילדים ונוער (1990) והחוק לשירותי רווחה (2001) קובעים שעל הילד להישמע בכל הליך הגנה הנוגע לו, ללא קשר לגילו. החוק גם מנחה את העובדים הסוציאליים להיפגש עימו, יחד עם הוריו וגם ביחידות, כדי לברר את מצבו. בהליכים וולונטריים ובהליכים הנערכים בערוץ המשפטי, החל מגיל 15 קטינים הופכים לצד מלא בהליך. כך למשל, לניהול הליכים בערוץ הוולונטרי, הסכמתם נדרשת יחד עם הסכמת הוריהם, ואילו בערוץ המשפטי הם יכולים לקבל עורך דין שייצג את רצונם ואף ליזום הליכים. בגילים נמוכים יותר, בהתערבויות שמתנהלות בערוץ המשפטי, החוק קובע שקטין זכאי לייצוג נפרד, ואם עובדי הרווחה קובעים שהוא נדרש – הייצוג יתבסס על טובתו הנתפסת של הקטין. עם זאת, מחקרים מראים שבפועל, ייצוג עצמאי יינתן לעיתים קרובות בשלבים מאוחרים יחסית של ההליכים, ולעיתים אף לאחר שההחלטה הראשונית בעניינם של הילדים התקבלה (Leviner, 2018; Svensson & Höjer, 2017).

יש לציין שבמדינות רבות, כמו למשל בריטניה, גרמניה ונורווגיה, יש החרגות לזכות ההשתתפות של הילדים וההורים במקרי חירום דחופים, שבהם הילד מוצא מן הבית באופן מידי וזמני עד לקבלת החלטה קבועה בעניינו. חשוב לציין שבאנגליה, שבה ייצוג עצמאי לקטין הוא חלק בלתי נפרד מכל החלטה ארוכת טווח בעניינו, קיומם של המייצגים העצמאיים מוזכר כשיקול חשוב בהחלטות בתי המשפט על הוצאת חירום, וככזה – משמש אמצעי ביטחון חשוב באיזון בית המשפט בין זכויות ההורים להבטחת ביטחונה המידי של הקטין (Broadhurst, 2017; Haug & Höynck, 2017; Skivenes & Søvig, 2017).

כאמור, המדינות נבדלות גם באיזון שלהן בין עיקרון מוגנות הילד והדאגה לצרכיו לעיקרון מימוש זכויותיו של הקטין וזכות ההשתתפות בתוכן. לעיתים קרובות איזון זה בא לידי ביטוי לא רק בחקיקה, אלא גם באופן יישום זכות ההשתתפות בפועל. כך, מחקר השוואתי שבחן את תוכני ההכשרה ואת ההנחיות שניתנו לעובדים הסוציאליים בשלוש מדינות, מצא ששוודיה מקדמת השתתפות פעילה של ילדים בהליכים, והיא דוגמה לגישה המעמידה את זכות ההשתתפות של הילדים במרכז. באוסטרליה, לעומת זאת, מתקיים איזון בין עקרון ההשתתפות להגנה על הילד, בעוד בקנדה ניתנת עדיפות לגישה של הגנה על ילדים על פני מימוש זכויות, וכפועל יוצא, השתתפותם של ילדים מתקיימת בכפוף לנסיבות ולשיקול דעתם של אנשי המקצוע בשטח, ונתפסת בעיקר כאמצעי לשיפור ההחלטות שמקבלים אנשי המקצוע (Rasmussen et al., 2010).

בישראל, הסמכות ליזום הליכים ולהתערב בהחלטות שהן לרוב במסגרת האוטונומיה של התא המשפחתי, ניתנה לעובדים סוציאליים שעל פי חוק מתוקף חוקים שונים, ובהם: "חוק הנוער (טיפול והשגחה), תש"ך-1960", "חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב-1962", "חוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981". בחלק מן החוקים הללו, וכן בחוקים אחרים, עוגנה זכותם של קטינים להשתתפות, אך זו ניתנה ברמות שונות ובדרכים מגוונות. כך למשל, הרמה הגבוהה ביותר מתאפשרת ב"חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995". סעיף 3ד לחוק מעגן את זכותו של קטין להגיש תובענה בעניינו, אם "בעצמו או על ידי ידו קרוב".

אך זהו החוק היחיד שניתנת בו לקטין הזכות ליזום הליך, ובאופן זה להיות צד מלא בו. "[חוק הנוער \(טיפול והשגחה\), תש"ך-1960](#)" מעניק לקטין זכות ייצוג ועמידה נפרדים בלתי מסויגת בהליך המשפטי, אך רק בעניינים הנוגעים לטיפול פסיכיאטרי ורק מגיל 15. תיקון מס' 11 לחוק (תשנ"ה-1995) מחייב ייצוג משפטי בידי עורך דין לקטין המתנגד לאשפוז בבית חולים פסיכיאטרי ומלאו לו חמש עשרה שנים. לעומת זאת, קטין שמלאו לו חמש עשרה שנים גם רשאי לבקש באופן עצמאי, ואף למרות התנגדותו של האחראי לו, בדיקה או טיפול פסיכיאטרי. יחד עם זאת, תיקון מס' 14 לחוק (תש"ס-1999) מאפשר לבית המשפט למנות לקטין אפוטרופוס לדין "אם מצא כי הדבר דרוש לטובת הקטין ולשם שמירה על ענייניו". התיקון משאיר את ההחלטה לשיקולו הבלעדי של בית המשפט, ואף אינו מפרט נסיבות המחייבות ביצוע מינוי שכזה.

סעיף 11א ב"[חוק אומנה לילדים, תשע"ו, 2016](#)" מעניק לקטין את הזכות "להביע את רצונו, רגשותיו, דעותיו ועמדתו ולהישמע בחופשיות", ומבטיח כי לעמדתו יינתן משקל ראוי בכל עניין הנוגע לו, "והכול בהתחשב בגילו, בכשריו המתפתחים ובצרכיו המיוחדים", אך אינו מעניק לקטינים מעמד עצמאי.

"[חוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981](#)", לעומת זאת, מצמצם את שיתופו של הילד בהליך המשפטי בענייני לאפשרות להטיל וטו על אימוצו בידי הורה מאמץ מסוים. כך, סעיף 7 קובע כי בילדים מעל גיל 9 (או בילדים קטנים מגיל זה, אך מסוגלים להבין את ההחלטה), יתבצע האימוץ רק אם נוכח השופט כי זהו רצונו של הילד. לבסוף, "[חוק הנוער \(טיפול והשגחה\), תש"ך-1960](#)" נעדר התייחסות ישירה לשיתופו של הקטין בהליך המשפטי ובהחלטה שתתקבל בעניינו, אך סעיף 8 לחוק דורש מבית המשפט לקבל החלטה רק "לאחר שנתן לקטין, לאחראי עליו ולעובד סוציאלי הזדמנות לטעון טענותיהם ולהציע הצעותיהם".

קבלת ההחלטות בצומת דרמטי בנוגע לחייו של הילד, המתרחשת מחוץ לכותלי בית המשפט, מתבצעת בוועדת תכנון, טיפול והערכה, המתקיימת במחלקה לשירותים חברתיים שבה מטופלים הילד ומשפחתו. ברמה העקרונית, ב"תע"ס 8.9: ועדת תכנון טיפול והערכה – תפקידה ודרכי עבודתה" נקבע כי הילדים ישתתפו (בדיוני הוועדה) בהתאם ובאופן שמותאם לגילם, לכישוריהם ההתפתחותיים ולמצבם (משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, 2017). עם זאת, מחקרים מצביעים על חסמים מערכתיים במימוש העיקרון המעוגן בהוראת התע"ס: חוסר במיומנויות ובהכשרה מתאימה של העובדים הסוציאליים, פער בין רמת המדיניות של משרד הרווחה והביטחון החברתי ובין הפרקטיקה, עומס עבודה שמוביל למחסור בזמן הדרוש לקיום תהליכים של שיתוף, וחוסר מענה מערכתי להתמודדות עם דילמות מקצועיות וערכיות – למשל, טובת הילד אל מול רצון הילד, והחשש לפגיעה בו בשל תהליך השיתוף (אלכנדר, 2016; מרמור ואח', 2017).

קושי נוסף ביישום המדיניות בוועדות תכנון טיפול בישראל עולה מכך שמדובר רק בתקנות מנכ"ל (תע"ס). בהקשר זה, ממליצות שילי-יריחובר וגל (2016), כי יהיה עיגון בחקיקה הראשית לתהליכי קבלת החלטות משותפים לעובדים סוציאליים, הורים וילדים, לצד הנחיות מפורטות בנוגע לאופן התנהלות ההליכים, כדי להבטיח את יישום המדיניות בפועל. ואכן, מאז 2018 נדונה הצעת חוק "ועדות תכנון טיפול", המעגנת את זכותם של הילדים להשתתף בהליכים המתקיימים בוועדות "במטרה להבטיח כי עמדותיהם יישמעו ויילקחו בחשבון וכי יהיו שותפים בהליכים אלה" (משרד המשפטים – אתר החקיקה הממשלתי, 2018).

בד בבד, בשני העשורים האחרונים הועלו בישראל הצעות חוק לקידום השתתפותם של ילדים, שהתקבלו ויושמו הלכה למעשה. דוח רוטלוי המליץ ב-2003 מפורשות לפעול לחקיקת חוק להסדרת השתתפותם של ילדים בהליכים משפטיים הנוגעים להם

בבתי משפט לענייני משפחה ובבתי משפט לנוער. ועדת המשנה של ועדת רטלוי בנושא "הילד ומשפחתו", בראשות תמר מורג, גיבשה הצעה מפורטת להסדרת דרכי שיתופם של ילדים בהליכים של סכסוכי משפחה, אשר באה לעגן את זכותם של ילדים להשתתפות בהליך המשפטי, תוך הבטחה מרבית של שיתוף משמעותי ואפקטיבי, ומתוך תפיסת ההשתתפות בתהליך (מורג ופלדמן, 2016). בעקבות הצעה זו, בשנת 2006 הקימו הנהלת בתי המשפט במשרד המשפטים ויחידות הסיוע שליד בתי המשפט לענייני משפחה במשרד הרווחה והשירותים החברתיים מחלקות לשיתוף ילדים (מש"י) במחלקות לסיוע שבבתי המשפט לענייני משפחה בירושלים ובחיפה, אשר פעלו בתחילה באופן ניסיוני (פיילוט), וב-2014 הורחבה פעילותן לכלל הארץ.

במסגרת מש"י מתאפשר לילדים להשתתף בהחלטות הנוגעות לגורלם בהתאם לגילם ולמידת בשלותם. השתתפות זו יכולה להתקיים בתיקים המתנהלים בבתי משפט לענייני משפחה ובבתי דין דתיים, הנוגעים לענייני משמורת, הסדרי ראייה, הגירה וחינוך. בשלב הראשון נפגשים עובדות ועובדים סוציאליים עם ילדים בין הגילים 6–18, אשר עניינם נדון בבית המשפט, כדי לברר אם ברצונם להישמע. ילדים המעוניינים בכך מגיעים למפגש נוסף עם השופט הדן בתיק המשפחה ועם העובד הסוציאלי מיחידת הסיוע (שורק וריבקין, 2010; שרביט ואח', 2020). נוסף על כך תפקידם של עובדי מש"י להסביר לילד את מטרת השתתפותו בהליך המשפטי ואת זכויותיו בו, ללוות אותו ולהסביר לו את החלטת השופט בתום ההליך (אבגר, 2016).

מש"י פעלו באופן ניסיוני בשנים 2006–2007, ועבודתם לוותה במחקר הערכה. המחקר העלה שביעות רצון של כל הצדדים המעורבים בתהליך – ילדים, שופטים, הורים ועובדות סוציאליות. העובדות הסוציאליות אשר עבדו במש"י והשתתפו במחקר העריכו כי 71% מן הקטינים שנשמעו נתרמו מן ההשתתפות. 77% מהורי הילדים שהשתתפו הביעו שביעות רצון מן התהליך ושמחו שניתנה לילדיהם ההזדמנות לבטא את רגשותיהם ואת עמדותיהם ולקבל תמיכה. 93% מן הקטינים אשר היו מעורבים במשפט במסגרת הפרויקט סברו כי הזמנת ילדים למשפט היא רעיון טוב, ו-62% סברו כי ההשתתפות הועילה להם ותרמה לקשר בינם ובין הוריהם (מורג ופלדמן, 2016; שורק וריבקין, 2010).

הצלחתה של תוכנית הפיילוט הביאה בשנת 2014 לאישור תקנות שבמסגרתן הורחבה התוכנית, והוקמו מש"י בכל היחידות ליד בתי המשפט לענייני משפחה ובתי הדין הרבניים. עובדות היחידות עוברות בקביעות הכשרות בנושא שמיעת ילדים לצורך יישום התקנות. שמיעת ילדים ביחידות הסיוע היא כיום כלי נוסף המסייע לקבל החלטות על בסיס המידע שהתווסף במהלך המפגש עם הילדים (שרביט ואח', 2020). הצלחתו של הפרויקט הביאה גם לכך שבשנת 2010 עוגנה עבודתו בחוק, בפרק כ' של תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984 (מורג, התשס"ט-התש"ע).

באופן כללי אפשר לקבוע שבתחום שיתוף ילדים בישראל, על אף הקשיים והמכשולים הנתורים, חלה בשנים האחרונות התקדמות הן במישור החקיקתי הן במישור המעשי. זאת, רבות הודות להשפעותיו הישירות והעקיפות של דוח ועדת רטלוי. העבודה הנוכחית מתמקדת בהיבט מסוים בנושא הרחב של השיתוף, והוא הייצוג המשפטי הנפרד שניתן לקטינים בהליכים אזרחיים. לכן הסקירה דנה בו בהמשך בהרחבה. אף שגם לנושא הייצוג העצמאי לקטינים יועדה במסגרת ועדת רטלוי תת-ועדה נפרדת, ואף שגם בתחום זה חלה התקדמות ניכרת בשנים האחרונות – שלא כמו בתחום השיתוף וההשתתפות של ילדים בהליכים בבתי משפט לענייני משפחה בכפרט, עקרון הייצוג הנפרד לקטינים לא זכה לעיגון בחוק. אי לכך, נסקור תחילה את הניסיון הבין-לאומי בייצוג קטינים, הן מבחינת המבנה הפורמלי שלו וחלוקת התפקידים הנהוגה בין הגורמים השונים, הן מבחינת הפרקטיקות

הנהוגות בפועל. לאחר מכן נפרט את התפתחותו ואת מצבו של הייצוג המשפטי לקטינים בהליכים אזרחיים בישראל, ייצוג אשר התפתח במידה רבה לאורו של הניסיון הבין-לאומי ובהשפעתו. את הסקירה נסיים בתיאור עבודתו של המערך לייצוג קטינים בסיוע המשפטי – 'עו"ד משלי', שגם בעיצובו הובא בחשבון ניסיון בין-לאומי בייצוג קטינים, לצידו של הניסיון המקומי המצטבר.

1.3 מודלים מן העולם לייצוג קטינים ולהבניית תפקידו של האפוטרופוס לדין

בטרם ניגש לדיון בייצוג המשפטי לקטינים, חשוב לציין שבישראל, וכן במדינות אחרות שיש בהן מערכות משפטיות דומות, יש שני אופנים עיקריים לייצוג קטין המאפשרים את השתתפותו בהליך קבלת ההחלטות ואת מימוש זכותו להליך הגון: האחד – ייצוג משפטי, שבמסגרתו עורך דין מייצג את הקטין; והאחר – מינוי אפוטרופוס לדין, אשר בדרך כלל נעשה על ידי בית המשפט עבור הקטין במקרה שבו האפוטרופוס הטבעי אינו יכול למלא את תפקידו או שיש חשש סביר לכך (ל, רבינוביץ', תקשורת בין-אישית, אוגוסט 2019). אפוטרופוס לדין יכול להיות עורך דין אשר ייצג את הקטין, או כל אדם אחר אשר יהיה אמון על הייצוג המשפטי של הקטין. בחלוקה גסה, ההבדל המרכזי בין שני התפקידים הוא שעורך הדין אמון על ייצוג רצונו של הלקוח שלו (במקרה זה, הקטין), ואילו אפוטרופוס לדין מחויב בראש ובראשונה להבטיח את טובתו של הקטין (Crouch, 2004). בפועל, הגדרות התפקיד וההבחנה בין עורך הדין המייצג והאפוטרופוס, בישראל וברחבי העולם, מורכבים יותר.

המתח שבין עקרון המחויבות לרצון הקטין ובין המחויבות לטובתו עולה כאחת הסוגיות המרכזיות בפרקטיקה ובהגות של ייצוג קטינים בהליכים אזרחיים, ובא לידי ביטוי בהגדרת שני מודלים בסיסיים לתפקוד מייצגי קטינים המוצגים בספרות המחקר: (1) ייצוג רצון הקטין, ו- (2) ייצוג טובתו של הקטין (Bell, 2015; Bessner, 2002; Boumil et al., 2011; Crouch, 2004; Head, 1998; Murch & Bader, 1984). נוסף על שני מודלים אלו מציגה הספרות גם מודל תפקוד שלישי (3) – "ידיד בית המשפט" – גורם אובייקטיבי, אשר תפקידו לאסוף את כל המידע הנחוץ לבית המשפט לקבלת החלטה ראויה (Bala, 2006; Bala et al., 2013; Hensley, 2006; McHale, 1980). אומנם הספרות המקצועית מציגה את שלושת המודלים כנפרדים זה מזה, אך בהמשך אפשר יהיה לראות כי בפועל, במדינות שונות מתקיימים שילובים מגוונים של מודלים בסיסיים אלו, אשר יחד עם מאפייני הממשקים המקצועיים השונים עם שירותי הרווחה מייצרים את המודלים הלאומיים הייחודיים של ייצוג קטינים.

בעשורים האחרונים, במדינות אחרות בעולם שבהן מערכות רווחה מפותחות ומערכות משפט הדומות לזו הישראלית, התפתחו מודלים שונים לייצוג משפטי שניתן לקטינים ולהבניית תפקידו של האפוטרופוס לדין. סקירת המודלים והניתוח שנעשה להם בספרות המקצועית ישמשו לנו בסיס לניתוח משווה עם המודל הישראלי וללמידה בונה. בבואנו לבחון מודלים שונים של ייצוג קטינים שהתגבשו בעולם, נתייחס לגורם המייצג את הקטין ולרקע המקצועי שלו, וכן לשאלה אם הוא מייצג את טובת הקטין במובן זכותו לחיים, להתפתחות והגנה, את רצונו, או שילוב כלשהו של השניים. חשוב לציין שבסקירתנו נתייחס הן להיבטים הפורמליים של המודלים, המעוגנים בחוקים ותקנות, הן לפרקטיקה שהתגבשה בשטח וליחסים ביניהם.

דוגמה בולטת למורכבות ולגיוון בהגדרת התפקיד של מייצגי קטינים היא ארצות הברית. שם, מינוי אפוטרופוס לדין לקטינים הפך נפוץ יותר משנת 1974, אז נחקק חוק פדרלי למניעת פגיעה בילדים ולטיפול בהם (Child Abuse Prevention and Treatment Act, 1974), המחייב מינוי של מייצג עצמאי לכל קטין, שמעורב בהליך ההגנה על קטינים. החוק הפדרלי אינו מגדיר את תפקיד

המייצג, את חובותיו ואת סמכויותיו, ועניין זה נותר לסמכות המדינות השונות (Boumil et al., 2011). לפיכך יש שונות בין המודלים של ייצוג ילדים ובחיקה הקיימת בנושא במדינות השונות בארצות הברית. דוח הוועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה, תחת ועדת המשנה לייצוג נפרד של קטינים בהליכים אזרחיים, הצביע על שני מודלים מרכזיים של אפוטרופוס לדין בארצות הברית: המודל האחד הוא של (Court Appointed Special Advocates) CASA, שהם מתנדבים שאינם עורכי דין, שעברו הכשרה מיוחדת, ותפקידם העיקרי הוא לוודא שבריאותו ומגנותו של הקטין נשמרות ושהוא מקבל טיפול ראוי. המודל הנוסף של אפוטרופוס לדין הוא מייצגים שהם **עורכי דין** (פרטיים או עובדי הרשות המקומית). כלומר, בארצות הברית עורכי הדין יכולים גם לשמש כאפוטרופוס לדין וגם לייצג משפטית את הילד (פרימור-אלדר, 2003; Calkins & Millar, 1999).

בעוד תפקידם של ה-CASA הוא לפעול באופן ברור לקידום טובת הילד, הרי שתפקידם של עורכי הדין, בין אלו המשמשים כאפוטרופוס לדין או בין אלו המשמשים כבאי כוח בהליכים אזרחיים, משתנה בין המדינות השונות בארצות הברית. התפקיד מוגדר על ידי החקיקה וכללי האתיקה הנהוגים בכל מדינה, הכרעות בית משפט וצווי מינוי (Duquette & Haralambie, 2016). כך, בעוד בית המשפט לרוב מקבל את החלטותיו תוך שטובת הקטין לנגד עיניו, הרי שהנחיות של גורמים מקצועיים שונים משקפות מגוון תפקודים מיועדים עבור עורכי הדין המייצגים את הקטינים.

האגודה הלאומית לייעוץ לילדים (NACC) ממליצה לעורכי הדין, בין בתפקיד אפוטרופוס לדין או בין בתפקיד של ייצוג משפטי מסורתי, לייצג את רצון הקטין בבית המשפט, לשמור על חיסיון ולהיות מעורבים בכל ההליכים המשפטיים (Malempati, 2014). בדומה לכך, לשכת עורכי הדין האמריקנית (ABA – American Bar Association) מגדירה את תפקידו של עורך הדין כייצוג רצונו של הקטין, ומנחה את עורכי הדין להימנע מפטרנליזם כלפי הקטין, כשם שהיו עושים בעבודה עם בגיר. בהנחייתיה, הלשכה מתייחסת לייצוג הקטין כבא כוח, וממליצה בתוקף להימנע ממינוי עורכי הדין כאפוטרופוס לדין. הלשכה מציעה לדבוק בתפקידו המסורתי של עורך הדין: חקירה והשגה של כל המסמכים הדרושים, השתתפות בדיונים ובהליכים בבית המשפט וסגור נלהב על זכויותיו המשפטיות של הקטין. לצד זאת, מוצע כי כדי להבטיח שעורך הדין מבין את מצבו ואת מטרותיו של הקטין, ככל שהדבר אפשרי, עליו להיוועץ עם גורמים מטפלים וגורמים בסביבתו של הילד, דוגמת מטפלים, עובדים סוציאליים ובני משפחה (Malempati, 2014).

לעומתם, הוועדה לאחידות בחוק (ULC – Uniform Law Commission), ועדה לא-ממשלתית רבת-השפעה הפועלת לתיאום החקיקה בין המדינות, פרסמה הצעה לחוק אשר מציעה להתיר לעורכי דין המייצגים קטינים כבאי כוח בהליכי הגנה לייצג את טובתם, גם אם זו מנוגדת לרצונם, ובחלק מן המקרים אף לחייב זאת. ואכן, מדינות רבות ממנות עורכי דין להיות אפוטרופוסים לדין לקטינים בהליכי הגנה, כך שמתפקידם לייצג את טובת הקטין, ולא את רצונו (Malempati, 2014).

בארצות הברית, מינוי של עורך דין לתפקיד אפוטרופוס לדין נעשה פעמים רבות מטעמי חיסכון תקציבי, כדי שיתפקד כאפוטרופוס לדין וכמייצגו של הקטין בבית משפט. אלא שהמיזוג בין שני התפקודים יוצר קונפליקט, כאשר רצונותיו של הקטין וטובתו הנתפסת סותרים זה את זה, ועורך הדין מוצא את עצמו מחויב לשניהם (Boumil et al., 2011). חוסר הבהירות בנוגע לתפקידו של עורך הדין מוביל למחלוקות בקרב חוקרים ואנשי מקצוע בתחום, כאשר אלו אשר תומכים בייצוג משפטי מסורתי לקטינים גורסים כי קידום טובת הקטין יוביל לייצוג פטרנליסטי של ילדים הזונח את חובת עורכי הדין לקידום רצון הלקוח שלהם (פרימור, 2010).

לדידם, כדי לייצג את הקטין באפקטיביות, על תפקידו של עורך הדין להיות ברור ולא לגלוש לתחומים דוגמת אפוטרופוסות או עבודה סוציאלית (Malempati, 2014). דונלד דוקט (Duquette, 2006) טוען בהקשר זה ששילוב התפקידים כלל אינו אפשרי, ותומך בהפרדה מוחלטת בין דרכי ייצוג לקטינים הבוגרים ולקטינים בגיל הרך: עורך דין מסורתי שיקדם את השגת רצונם של הבוגרים, ואפוטרופוס לדין שידאג לטובתם של הקטנים.

באנגליה, לעומת זאת, יש מינוי כפול – אפוטרופוס לדין לצד עורך דין המשלבים כוחות במהלך הייצוג המשפטי של הקטין. במסגרת החוק, בתפקיד אפוטרופוס לדין ישמש עובד סוציאלי עצמאי שתפקידו לשמור על טובת הילד, ולצידו ימונה עורך דין שייצג את הקטין בבית המשפט. השילוב הזה ייחודי לחוק הבריטי. עם זאת, המערכת המשפטית באנגליה גם מאפשרת לאפוטרופוס לדין ולעורך הדין להפריד כוחות במצב שבו הקטין אינו מסכים עם האופן שבו האפוטרופוס לדין רואה את טובתו, וכן כאשר בית המשפט מעריך כי הוא עצמו מסוגל לתת הוראות לעורך הדין. במצבים מסוג זה, האפוטרופוס לדין רשאי להשמיע את רצונות הילד, אך בתוך ההקשר, כפי שהוא מוצא לנכון, ובית המשפט יקבל את ההחלטה על בסיס המידע שהתקבל ממנו ומעורך הדין (Bell, 2015; Head, 1998).

אומנם השימוש באפוטרופוס לדין עוגן באנגליה בחקיקת החוק The Children Act 1975, אך הוא לא יושם עד לשנת 1989. במהלך תקופה זו, עורכי דין אשר ייצגו קטינים חשו בחסרונם של ידע טיפולי הכרחי, ושכרו עובדים סוציאליים עצמאיים כדי שישמשו גורם מקצועי אשר מביא את נקודת המבט הטיפולית (Goldstein et al., 1986). משום כך, עורכי דין המליצו על שיתוף הפעולה בין עובדים סוציאליים לעורכי דין בעת ייצוג קטינים (Head, 1998), ושיתוף פעולה זה עוגן בחוק The Children Act 1989, המגדיר כי אפוטרופוס לדין ימונה במטרה לשמור על האינטרסים של הקטין. לאפוטרופוס לדין ניתנת גישה לכל החומרים הנוגעים לקטין שעליו הוא אמון השמורים במחלקות הרווחה ברשויות המקומיות, אך הוא אינו עובד של הרשות וגם לא כפוף לרשויות המדינה. מחויבותו העיקרית היא "לשמור ולקדם את טובת הילד" (Murch & Bader, 1984: 6). ההפרדה בין הרשות המקומית לאפוטרופוס לדין נובעת מכך שבעוד העובד הסוציאלי של הרשות צריך להתחשב במגוון רחב של שיקולים, כמו למשל, מדיניות הרשות, המשאבים הזמינים והצורך להמשיך ולעבוד עם משפחות – הרי שעצמאותו של האפוטרופוס לדין מאפשרת לו לדאוג רק לטובתו של הקטין עצמו, ללא שיקולים מערכתיים. כך, הילד מיוצג על ידי גורם מקצועי וניטרלי, אשר יכול לתת נקודת מבט נוספת על זו של עובד הרווחה (פרימור, 2010; Head, 1998; [The Children Act, 1989](#)).

גם באוסטרליה, כמו באנגליה, יש הפרדה בין תפקיד האפוטרופוס לדין ובין עורך הדין אשר מייצג את הקטין, אולם באוסטרליה ההבחנה בין שני התפקידים שונה מזו שבאנגליה, שכן היא מתבססת בעיקרה על יכולתו של הקטין להנחות את עורך דינו. באוסטרליה יש גם אפשרות לשני סוגים של ייצוג משפטי לקטינים. בבואו להחליט על הייצוג המשפטי הדרוש לקטין, עומדות בפני בית המשפט שתי אפשרויות: עורך דין ישיר (direct legal representative), ועורך דין עצמאי (independent children's lawyer). עורך דין ישיר ימונה כאשר הקטין גדול מספיק, לרוב מגיל 12, ותפקידו לייצג את הקטין ורצונותיו. הוא פועל על פי הוראות הקטין, ועליו להבטיח כי נקודת המבט של הקטין ורצונותיו מובאים בפני בית המשפט. עורך דין עצמאי, לעומת זאת, אינו מחויב להוראות הקטין. הוא ימונה במצב שבו הקטין אינו מסוגל לתת הוראות, ואף שעליו להציג את רצונות הקטין בפני בית המשפט, הוא מחויב לפעול למען טובת הקטין, גם כאשר זו מנוגדת לרצונותיו. טובת הקטין מוגדרת על פי חוק כשמירה על

"בטיחותו, רווחתו ושלמותו" ([Children and Young Persons Care and Protection Act, 1998](#)). בנסיבות מיוחדות, במצבים שבהם הקטין אינו מסוגל להנחות את עורך הדין שלו, מפאת גיל, מוגבלות או מחלה, ימונה לו אפוטרופוס לדין. האפוטרופוס יהיה חבר בפאנל אפוטרופוסים, אדם בעל כישורים וניסיון גישור, סגור, ידע בסיסי בהליכים משפטיים והיכרות עם סוגיות טיפוליות בילדים.³ במקרה זה, עורך הדין העצמאי מחויב לפעול על פי הוראות האפוטרופוס לדין, שגם אמון על קידום טובתו של הקטין (Kaspiew et al., 2013).

המקרה האוסטרלי מספק לנו תובנה חשובה: התנהלותם ותפיסת תפקידם של עורכי הדין המייצגים קטינים נקבעות במידה רבה על ידי הפרקטיקה של מילוי תפקידם ותפיסתם את הפונקציות שממלאים בעלי תפקידים נוספים אשר אמורים על הקשר עם הקטין, ולא דווקא על ידי ההגדרות הפורמליות של תפקידם. כך, מחקרם של קספייב ואח' (Kaspiew et al., 2013) הראה כי אף שחובותיו ומחויבויותיו של עורך הדין העצמאי באוסטרליה מעוגנות גם בחקיקה ([Family Law Act 1975](#)) וגם מפורטות במדריך של הסיוע המשפטי (Federal Circuit and Family Court of Australia, 2021), בקרב עורכי הדין העצמאיים יש גישות שונות בנוגע למילוי תפקידם. ממחקר זה עולה כי באזורים מסוימים של אוסטרליה, עורכי הדין, כמו גם גורמים משפטיים נוספים, מדרגים דירוג נמוך מאוד את חשיבותו של ממד הסיוע בהשתתפות הילד בהליך המשפטי שבתפקידם, משום שהם מרגישים שיש גורמים נוספים אשר ממלאים פונקציה זו, ולכן תפקידם זה מתייטר. מכאן אפשר להסיק גם את החשיבות שיש בהבהרת תפקידו של כל גורם וגורם במערך המורכב של ייצוג הקטינים.

מסקנה דומה אפשר להסיק גם מן המקרה הקנדי. בדומה לארצות הברית, גם בקנדה יש לפרובינציות השונות אוטונומיה במדיניות, בין השאר בזו של ייצוג משפטי לקטינים. באונטריו החלו שופטים למנות עורכי דין לקטינים בשנות ה-70, ובשנת 1979 נחקק חוק אשר מקנה לשופטים את הזכות למנות עורך דין לקטינים ([Child Welfare Act, 1979](#)). יחד עם זאת, ב-2010 נקבע כי בתיקים הקשורים בדיני משפחה, שופטים יכולים להגיש בקשה למעורבות של הסיוע המשפטי בייצוג טובת הילד, כאשר הסיוע המשפטי במשרד המשפטים יכול להחליט אם ייצוג זה ייעשה על ידי עורך דין, עובד סוציאלי אשר יחקור את המקרה ויגיש לבית המשפט דוח, עורך דין לצד עובד סוציאלי, או שלא יינתן ייצוג כלל ([The Courts of Justice Act, 2010](#)).

אפשר לראות במגוון האפשרויות לייצוג קטינים שיקוף של העמימות בהגדרת התפקיד. שלא כמו בארצות הברית, אנגליה ואוסטרליה, שבהן מוגדר בהירות כי תפקידו של האפוטרופוס לדין לפעול לטובת הקטין, באונטריו שבקנדה אין הסכמה בנושא. ועדות שהוקמו לבחינת הנושא בשנות ה-80 טענו כי ההכרעה לטובת הקטין היא באחריות השופט, ואילו על עורך הדין לייצג את רצונו, כפי שהיה עושה עם כל לקוח. המדיניות של הסיוע המשפטי, לעומת זאת, מגדירה כי לצד ההקשבה לרצונות הקטין, יביא האפוטרופוס לדין בחשבון את כלל הראיות הקשורות לטובתו. כלומר, מדיניות הסיוע המשפטי נוטה לכיוון ייצוג טובת הקטין, אך נמנעת מהכרעה מפורשת. בסקר אשר נערך בין עורכי דין שייצגו קטינים באונטריו, 52% אכן העידו כי גם במצב שבו הקטין

---

³ באופן פורמלי, אפוטרופוס לדין אינו חייב להיות עורך דין, כיוון שהחוק ([Children and Young Persons Care and Protection Act 1998](#)) אינו מגדיר ואינו מפרט מהו אפוטרופוס לדין, מה תפקידו ומהם דרכי עבודתו (Bao-Er, 2006). הכשרה פורמלית בעריכת דין גם אינה נדרשת על ידי משרד המשפטים בגיוסם של המועמדים לתפקיד (New South Wales Department of Communities and Justice, 2019).

מסוגל לבטא את עמדותיו, הם ינקטו גישה של ייצוג טובתו, ו-61% העידו כי ייצגו את טובתו אם יתרשמו כי הקטין צעיר מכדי לקבל החלטות. 45% דיווחו כי יתנגדו לייצוג רצון הקטין אם יראה שהתוצאות שהוא מעוניין בהן יחשפו אותו לסכנה (Bala et al., 2013) באלברטה, לעומת זאת, יש הנחיה לפעול למען רצון הקטין. בחקיקה משנת 1984 נקבע כי בתיקי הגנה על ילדים, יש באפשרות שופטים למנות עורך דין לייצוג הקטין במצבים שבהם נראה כי אחרת לא ייוצג הילד כראוי (Boyes & Walden, 1990-91). אף שלא הייתה מדיניות ברורה בנוגע לתפקיד עורך הדין, הרי שמהוראות השופטים עלה כי מצופה מעורכי הדין לשמש אפוטרופוסים לדין ולפעול למען טובת הקטין. לקראת סוף שנות ה-80 הוקמה תוכנית ממשלתית למימון ייצוג משפטי לקטינים בתיקי הגנה באמצעות עורכי דין מן המגזר הפרטי. בשנות ה-2000 הורחבה התוכנית, והחלה לממן ייצוג משפטי עבור קטינים גם בתיקי משפחה. הייצוג נעשה ברובו על ידי עורכי דין מן המגזר הפרטי, אשר הסכימו לייצג קטינים בתעריף של הסיוע המשפטי, לצד עורכי דין מקליניקות משפטיות. ב-2010 נקבעו הנחיות רשמיות לעורכי הדין, לפיהן במצבים שבהם הקטין יכול לבטא רצון, העדפה או עמדה, על עורך הדין לקיים עימו קשר רגיל של עורך דין-לקוח (קרי, ייצוג משפטי של רצונו). זאת, מתוך הנחה כי בהינתן הנחיה והסבר, יש באפשרות הקטין לקבל החלטות הנוגעות למצבו, גם בגילים הצעירים (שלוש וארבע), ויש לתת לעמדות אלו מקום שווה בהליך המשפטי (Alberta Law Society, Practice Advisory, 2010). יחד עם זאת, בסקר שנערך בקרב עורכי דין באלברטה, 85% אומנם העידו כי הם מסכימים עם ההנחיות, וייצגו את רצון הקטין, אך יותר ממחציתם העידו כי לא יעשו זאת במצבים שבהם הדבר עלול לסכן את הילד (Bala et al., 2013).

זוהי דוגמה נוספת, לצד המקרה האוסטרלי, לכך שעורכי דין המייצגים קטינים מפעילים שיקול דעת עצמאי ניכר במילוי תפקידם ובפרשנותו, ובכך אף חורגים לעיתים מן ההנחיות הרשמיות שקיבלו, בייחוד אם יש עמימות כלשהי בהנחיות אלו או סתירות בהגדרת תפקידם.

1.4 לקחים יישומיים מן הניסיון העולמי של ייצוג ילדים

כאמור, אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד, והפרשנויות המחייבות שניתנו לה, מחייבות שיתוף של ילדים בכל ההליכים הנוגעים להם, כחלק מן הזכויות הבסיסיות השמורות לילדים כפרטים, והליכים משפטיים בתוכם. חלק גדול מן הקהילה המשפטית גם מכיר עקרונית בזכות העמידה העצמאית של הקטינים בבתי משפט בהליכי נזקקות, והפערים הנותרים נוגעים בעיקר למידת השפעה שיש לתת לקטינים על ניהול הייצוג המשפטי שלהם ולתנאים המקדימים שצריכים להתקיים לשם כך (Duquette & Haralambie, 2016). יתרה מזאת, מחקר נרחב מצביע על כך שהשתתפותם של ילדים בהליכים הנוגעים להם, כולל השתתפותם ונוכחותם בדיונים בבתי משפט, תורמת תרומה ניכרת לקבלת החלטות טובה יותר בעניינם, לרווחתם ולהשגת התוצאות הרצויות להם (מורג, 2019; 2020; Augsberge et al., 2016; Kosher & Ben-Aryeh, 2020). אם כן, נראה שהשאלה העקרונית בדבר רציית השתתפותם הפעילה של ילדים בייצוג שלהם הוכרעה, ולו ברמת ההגות והספרות המקצועית. עיגונה של הזכות בחוק ובמנגנוני ייצוג שונים ברחבי העולם מאששת את ההכרה בכך. יחד עם זאת, בהיות ייצוג ילדים מקצוע צעיר יחסית בתחום המשפטי, השאלות העיקריות עוסקות בדרך היישום המיטבית של זכות זו ובתנאים הדרושים לשם כך. מחקר עדכני בתחום יכול לסייע לנו במיכוי רכיבים אלו.

מחקרים שבחנו ייצוג משפטי של קטינים במדינות שונות בעולם הניבו ממצאים המצביעים על התנאים הנחוצים לייצוג משפטי מותאם, המקדם את השתתפותם הפעילה של הילדים בתהליך. בתנאים הללו אפשר למנות ראשית את התנאים הפיזיים של בית

המשפט – אולם קטן אשר מקל את התקשורת בין הקטין לגורמים השונים באולם ואת הבנת הנאמר, וכן הפרדה בזמן ההמתנה בין נאשמים מבוגרים לקטינים. נוסף על כך שימת דגש על היבטים ארגוניים ולוגיסטיים, כגון שעות דיונים נוחות, המתנות קצרות לפני דיונים, צמצום העומס במספר התיקים ומיעוט בהפסקות בטיפול בתיקים. כל אלו נמצאו מקדמים את השתתפותם של ילדים בדיונים המשפטיים (Augsberger et al., 2016; Daly & Rap, 2018).

על אף קיומם של מודלים שונים לייצוג קטינים, במחקרים שבחנו את הייצוג המקדם שיתוף פעיל של ילדים נמצא שהגורם המשפיע ביותר על מידת השתתפותם של ילדים ועל איכותה הוא המידע המקדמים שהם מקבלים לפני הדיונים על אודות מגוון היבטים של ההליך. לכן, מומלץ לתת לילדים לבקר במקום שבו יתרחש הדיון, להסביר להם על בעלי התפקידים השונים במשפט ועל ההליכים המשפטיים הרלוונטיים לתיקים. מומלץ לעודד את הילדים להיות נוכחים בדיונים. הדבר מאפשר להם, לכל הפחות, הבנה טובה יותר של המתרחש, ולאורך זמן עשוי להפחית חרדות ואף לעודד אותם לדבר בעצמם, ובפתיחות גדולה יותר, בפני השופטים. מובן שגם לאינטראקציה של הקטין עם הגורמים המעורבים במשפט יש חשיבות רבה – היכרות מקדימה עם בעלי התפקידים המעורבים עשויה להפיג חששות, וכך גם התנהלות מכבדת של כלל הגורמים כלפי הקטין ודיבור "בגובה העיניים" (Augsberger et al., 2016; Daly & Rap, 2018).

לבסוף, הקשר של הקטין עם עורך הדין ובניית מערכת יחסים של אמון ביניהם נמצאו תנאי יסוד להשתתפות איכותית של הילדים בהליך המשפטי-טיפול. קשר זה נבנה, בין היתר, על ידי היכרות מעמיקה עם הקטין, הקשבה לו והתייעצות עימו, דיבור המותאם לגילו, הבנה של הקטין את תפקיד עורך הדין, והקפדה על חיסיון עורך דין-לקוח. כל אלו מצביעים על חשיבות המפגש פנים אל פנים באופן בלתי אמצעי ובסביבתו הטבעית של הקטין, ועל הצורך לעמוד בקשר ישיר עם הגורמים השונים הסובבים את הקטין, דוגמת בני משפחתו, הקהילה שהוא חי בה והגורמים המטפלים. היכרות זו מסייעת בהבנת ההקשר החברתי, המשפחתי והתרבותי של הקטין. נוסף על כך הניסיון בארצות הברית מלמד על חשיבות הרגישות ושימת הלב להבדלים תרבותיים העשויים להתקיים בין עורך הדין לקטין. לכן, עורכי הדין המייצגים קטינים מודרכים להיות מודעים לאותם פערים, ולהטיות אשר עשויות לנבוע מהם. מודעות זו, בשילוב עם ההיכרות המעמיקה של עורך הדין עם הקטין ועם סביבתו, מצמצמת סטיגמות והטיות הנובעות מגיל הלקוח, ממצבו החוקי ומשיוכו התרבותי, ויאפשרו קשר וייצוג מיטביים (Administration for Children and Families, 2017; Bell, 2015; Duquette & Darwall, 2012).

בספרות המחקר יש התייחסות גם לעקרונות עבודה של תוכניות לייצוג קטינים, באופן אשר יאפשר, בין השאר, השתתפות פעילה ומיטיבה של קטינים. עקרונות אלו שמים דגש בהכשרה ובליווי שעורכי הדין מקבלים, בתנאי העבודה שלהם ובניסוח של סטנדרטים ליישומן של פרקטיקות מיטביות. על פי הספרות, ראשית יש לחייב את כל עורכי הדין אשר עתידים לייצג קטינים לעבור הכשרה ייעודית בהיקף שעות מינימלי מוגדר, וכן לקיים הכשרות ריענון שנתיות. שנית, יש לספק לעורכי הדין את התנאים אשר יאפשרו להם לעמוד בקשר מיטיב עם הקטין. כך, נמצא כי יש לתגמל את עורכי הדין גם על עבודה שמתקיימת מחוץ לכותלי בית המשפט, כיוון שבהיעדר תגמול עבור שעות אלו ייטו עורכי הדין שלא לפגוש את הקטינים שהם מייצגים, או לערוך מספר לא מספק של מפגשים. כמו כן יש להבטיח כי עומסי העבודה של עורכי הדין יאפשרו להם את הזמן והפניות החיוניים כדי להקדיש את הזמן הנחוץ למפגשים עם הקטינים שהם מייצגים (Lukowski & Davies, 2002; Ormston & Marryat, 2008). ארגון ה-NACC האמריקני

הגדיר היקף של עד 100 תיקים לעורך דין;⁴ מרכז QIC-ChildRep בדק ומצא כי על העומס להיות של עד 60 תיקים לעורך דין;⁵ במחקר של המועצה המשפטית של קליפורניה הומלץ על היקף של עד 77 תיקים לעורך דין, ובמסצ'וסטס הוגדר היקף דומה של עד 75 תיקים (Administration for Children and Families, 2017); בפנסילבניה התכנסה קבוצת עבודה אשר בחנה את כלל המשימות הנדרשות מעורך דין המייצג קטינים, ובחישוב של היקפי הזמן של משימות אלה ביחס לזמן הפנוי לעבודה של עורכי הדין, הוגדר היקף של עד 65 תיקים לעורך דין במשרה מלאה (Johnston-Walsh et al., 2010).

היבטים נוספים של עקרונות עבודה ארגוניים הם הגדרת סטנדרטים ברורים לייצוג משפטי של קטינים, וכן יצירת מערכת אחידה לליווי, פיקוח ומעקב אחר עבודת עורכי הדין. ברמת העבודה עם הלקוח והפרקטיקה המיטבית של עבודה עם הקטין, מרכז [QIC-ChildRep](#) האמריקני הגדיר מודל עבודה המעודד עורכי דין להשתמש בשש מיומנויות ליבה: (1) היכרות עם הקטין ועם עולמו; (2) הערכת רמת המוגנות של הקטין; (3) הערכת צורכי הקטין; (4) תכנון דרך הפעולה בתיק; (5) פיתוח תיאורית השינוי על התיק; (6) ייצוג אפקטיבי, קרי, שימוש בצעדי סגור שמטרתם לענות על צורכי הקטין תוך שאיפה להמעיט ככל האפשר בדרכי פעולה המערבות עימות, ונקיטת גישות ייצוג המעודדות פתרון בעיות. חוקרים אחרים מוסיפים כי על עורכי הדין לתווך לקטינים את כללי בית המשפט, ויש לאפשר לקטינים להיות נוכחים במשפט, למעט במקרים מיוחדים, שאז מוטלת אחריות על עורך הדין לתת הסבר מספק להיעדרם (Administration for Children and Families, 2017).

הסוגיה המרכזית אשר עולה מן המחקר נוגעת למידת ההשפעה שיש לתת לקטין על קביעת אסטרטגיית הייצוג שלו ולמתן שבין שירות רצונו של הקטין במהלך הייצוג המשפטי ובין קידום טובתו, במצבים שבהם חלה סתירה בין השניים. המייצג, במיוחד המשלב את תפקיד האפוטרופוס לדין עם ייצוג הקטין בבית משפט, מחויב לשני העקרונות בו-זמנית. בפרק 1.3 בסקירה זו הוצג שמתח זה מובנה בעבודת ייצוג הקטינים ברחבי העולם, ונסקרות בו הן דוגמאות לפתרונות מבניים-תפקודיים לבעיה הן הצעות לפתרונות המבוססים על גיל הקטין המיוצג. מן הסקירה ברור כי אין פתרון פשוט וחד-משמעי לסוגיה.

חוקרים בולטים בתחום ייצוג משפטי של קטינים, דוגמת דונלד דוקט (Duquette, 2006), מדגישים את האוטונומיה של הקטין ואת השמירה על זכויותיו, ולכן מעמידים במרכז את מבחן הגיל בייצוג הקטין. סעיף 12 לאמנת האו"ם בדבר זכויות הילד מציע שילוב של שיקולים, ודורש "לעמדתו של הקטין יינתן משקל ראוי לפי גילו", אבל גם לפי "בגרותו" (האומות המאוחדות, 1989). את השתקפותו של השילוב הזה אפשר לראות בהמלצות ועדת רוטלוי. מצד אחד הציעה הוועדה את גיל 12 כקו פרשת המים, שאחריה על האפוטרופוס להעניק את הייצוג המשפטי הדרוש לשכנוע בית המשפט ברצונו [של הקטין], ומן הצד האחר הוסיפה שבהינתן סתירה בין רצון הקטין לעמדתו של האפוטרופוס לדין, על האפוטרופוס לייצג את הקטין על מגוון האינטרסים שלו ולאחר שגיבש את עמדתו תוך התייחסות לרצונו, לנקודת מבטו ולעולמו הפנימי (פרימור-אלדר, 2003).

---

⁴ כאשר עורך הדין עובד על תיקים אלו באופן בלבדי, ובהנחה כי התיקים נמצאים בשלבים שונים של הייצוג, אשר מאפשרים איזון בעבודה עליהם. החישוב הגס שנעשה בארצות הברית הוא שלכל עורך דין כ-2,000 שעות לעבודה בנושא לשנה, ושטיפול בלקוח קטין יצריך כ-20 שעות בשנה.

⁵ מתוך בחינה שנעשתה בקרב עורכי דין אשר לא עבדו על ייצוג קטינים באופן בלבדי, והנתונים הותאמו לעבודה של ייצוג קטינים במשרה מלאה.

ג'יאן פיטרס (Peters, 2007), מייצגת קטינים וחוקרת משפט באוניברסיטת ייל, מציעה גישה מדורגת, המתמקדת במידת הבגרות של הקטין על פי ההקשר. היא יוצאת מהנחה שכל ילד מתבגר בקצב אחר, ובמצב ובזמן נתונים יכול להיות מסוגל לשיפוט בנושאים אחדים, אך לא באחרים, או להיות בעל רמה כזו או אחרת של יכולת שיפוט. היא משתמשת בדימוי "מתג עמנום האור", שבמסגרתו היא מדגישה כי יכולת השיפוט של הקטין אינה דיכוטומית – יש או אין – אלא מתקיימת על פני ספקטרום. לטענתה, במצבים שונים קטין יכול לספק תרומות משתנות לייצוג שלו, כאשר מתפקידו של המייצג להתחשב באינדיווידואליות הייחודית שלו בקביעתו את אסטרטגיית הייצוג.

לעבודתו של מייצג קטינים, במיוחד לאפוטרופוס לדין, יש גם היבטים טיפוליים ברורים, ולכן ראוי לתת את הדעת גם לגישות הנהוגות כלפי הסוגיה בתחום זה. מחקר והגות בתחום האתיקה היישומית של מקצועות העזרה שמים דגש ברמת הסכנה הנשקפת ללקוח כמשתנה מרכזי בהכרעה בין רצונו וטובתו. על פי רימר (Reamer, 2006), יש להימנע ככל האפשר מפטרנליזם, ולאפשר ללקוח לקבל החלטות מושכלות, תוך הבנת השפעותיהן. מוצע כי רק במצבים שיש בהם ודאות כי החלטה מסוימת תעמיד את הלקוח-מטופל ב"סכנה מוחשית ומוכחת", הרי שאז הצורך לשמור על הלקוח-מטופל מפני הסכנה יגבר על רצונו (גוטמן, 2001: 111–112). מכך עולה כי בחינה מתמדת של רמת המוגנות של הקטין היא מרכזית ונחוצה לשם ייצוג משפטי יעיל וְאֵתִי. יחד עם זאת, יש לשקול אם ובאילו מצבים ראוי להפעיל את המבחן המצומצם הזה בהשלכה ובהתאמה לייצוג קטינים. וכן לשקול אם בשל המחויבות של האפוטרופוס לדין לשמירה על טובתו של הקטין יש להרחיב את מבחן הסכנה גם למצבים שלא מתקיימים בהם תנאי הוודאות או הסכנה הממשית, ולהוסיף לו תבחינים הרגישים לגילם ולבשלותם של הילדים המיוצגים.

ג'יאן פיטרס (Peters, 2018) מספקת מסגרת-על רעיונית כללית להסדרתן של סתירות בין עקרונות מנחים בעבודתו של האפוטרופוס לדין. פיטרס מציעה לאמץ גישה המשלבת בין שיקולים של בניית אסטרטגיית ייצוג (theory of the case) של עורך הדין ובין ראייתו הסובייקטיבית ומצבו הייחודי של הקטין הספציפי המיוצג (child in context), זאת מבלי לקבוע כללים חוצי-מקרים לאיזונים. גישתה מדגישה התמקדות באישיותו של הילד הספציפי, בחוויה שלו ובנסיבות הייחודיות של המקרה כבסיס להחלטה. למעט המקרים הקיצוניים ביותר, דוגמת רצון הקטין לחיות עם משפחה שבה פעילות פלילית חמורה היא חלק בלתי-נפרד מחיי היום יום, פיטרס מציעה לאזן בהחלטה הסופית בין שיקולים משני העקרונות.

מודל העבודה של מרכז QIC-ChildRep, אשר צוין לעיל, שבמסגרתו על עורך הדין להשתמש במיומנויות ליבה כדי להגיע לפרקטיקה מיטבית של ייצוג הקטין מתוך תהליך עבודה מסודר והבנה מעמיקה של מצבו, יכול לסייע ביצירת תנאים מוקדמים הכרחיים לאיזון מושכל ורגיש בין עיקרון ייצוג רצונו של הקטין ובין השמירה על טובתו. יחד עם זאת, גישה כזו מחייבת ניסוח והבהרה של קווים מנחים לשכלול של המערך המורכב משיקולים הנוגעים לאיזון בין רצון הקטין לעמדתו של האפוטרופוס, בהתאם לנסיבות של כל מקרה ומקרה.

כפי שתראה הסקירה בהמשך, דוגמאות רבות מאלו שהובאו בסקירה הבין-לאומית עמדו לנגד עיניהם של כותבי הדוח של ועדת רוטלוי לעניין ייצוג משפטי של קטינים, וגם של המקימים והמנהלים של המערך לייצוג קטינים בישראל – 'עו"ד משלוי'. חלק ניכר מן המסקנות הפרקטיות הוטמעו, או מוטמעות כיום בניהולו. עם זאת, פרקטיקת העבודה בחמש השנים שעברו מאז הקמת המערך ועד לתחילתו של מהלך זה מעלה סוגיות, אתגרים וגם תובנות, המחייבים עיבוד והתייחסות. בטרם ניגש לדון בהם באופן ממוקד, נסקור את התפתחותו של תחום הייצוג המשפטי לקטינים בהליכים אזרחיים בישראל, ואת המהלכים שהובילו להקמת המערך.

1.5 הייצוג המשפטי לקטינים בהליכים אזרחיים בישראל

בישראל, בדומה למדינות אחרות בעולם, העיסוק בייצוג משפטי נפרד לקטינים החל בעקבות אשרור האמנה הבין-לאומית בדבר זכויות הילד בשנת 1991. בשנת 1997, במסגרת ועדת רוטלוי, הוקמה גם ועדת משנה ייעודית בראשותה של ד"ר תמר מורג, אשר בחנה את סוגיית הייצוג המשפטי הנפרד לקטינים בהליכים אזרחיים. בגיבוש המלצותיה התבססה ועדת המשנה על בחינה מעמיקה של המשפט הזר, ובפרט בחנה את המודלים השונים ואת הגישות השונות הנהוגים במדינות בולטות בעלות מערכות משפט אדברסריות, הדומות לזו הנהוגה בישראל: אנגליה, ארצות הברית, אוסטרליה וניו-זילנד. לצד זאת נבחן גם הניסיון הישראלי המקומי המצומצם יחסית דאז (פרימור-אלדר, 2003).

אחת מהמלצותיה העיקריות של הוועדה הייתה לעגן בחקיקה את זכותם של ילדים ושל בני נוער לייצוג משפטי בהליכים משפטיים בבתי המשפט לענייני משפחה ובהליכים העוסקים בהגנה על ילדים בסיכון. הוועדה גם הגישה הצעת חוק שקבעה שבהיות תפקיד מייצג קטינים תפקיד ייחודי, על המייצגים, עורכי הדין, לעבור הכשרה מיוחדת ולפעול בשיתוף פעולה עם יועצים מן התחום הטיפולי. כמו כן הוצע שבייצוג קטין שגילו מתחת לגיל 12, יפעל המייצג כאפוטרופוס לדין, וייצג את האינטרסים של הקטין ואת זכויותיו, ואילו בייצוג קטין שגילו מעל גיל 12, יפעל כעורך דין המייצג את רצונו. בשני תפקידים אלו הוצע שהמייצג יחויב בחובת נאמנות לילד, ויבטיח את השתתפותו במהלך הייצוג, תוך יידועו בנוגע לסוגיות מרכזיות בהליך. נוסף על כך המליצה הוועדה למסד את הייצוג המשפטי העצמאי לקטינים ביחידה נפרדת במשרד המשפטים (פרימור-אלדר, 2003).

אף שתת-הוועדה הגישה את המלצותיה ב-2003, זכותו האוניברסלית של הקטין לייצוג עצמאי בכל ההליכים האזרחיים טרם עוגנה בחקיקה למעט במצבים שבהם הקטין מתנגד לאשפוז פסיכיאטרי (סעיף 13 ב' חוק הנוער (טיפול והשגחה) – תש"ך (1960)). מצב זה שונה מן המצב במדינות רבות אחרות בעולם, שבהן הזכות מעוגנת בחוק, והוא אף מנוגד לזכות ההשתתפות של ילדים בהליכים בבתי המשפט לענייני משפחה, שכאמור לעיל, עוגנה בתקנות סדר הדין האזרחי. למרות היעדר העיגון בחקיקה, לוועדת רוטלוי בכלל ולתת-הוועדה לייצוג נפרד של קטינים בפרט, הייתה השפעה ניכרת על הפסיקה ועל השיח המקצועי בישראל (מורג, התשס"ט-התש"ע).⁶ אלו הביאו, בין השאר, לכך שההמלצה להקים שירות מיוחד לייצוג קטינים בהליכים אזרחיים יושמה הלכה למעשה ב-2014, על ידי הקמתו של מערך 'עו"ד משלי' ביחידת הסיוע המשפטי של משרד המשפטים.

אף שעיצובו של המערך הושפע רבות מדגמים מקבילים בחו"ל, את שורשיו של השירות אפשר לראות גם בניסיון השטח ובפרקטיקה שהתגבשה בישראל בעשורים האחרונים. כך למשל, משנת 1990 הפעילה המועצה הלאומית לשלום הילד פרויקט ייצוג נפרד לילדים בהליכים אזרחיים, שהופעל במודל בין-תחומי ובסיוע יועצים מן התחום הטיפולי. הפרויקט הוקם כדי למלא

---

⁶ לפי בדיקה במאגר "נבו", מאז 2004 הוזכרה תת-הוועדה לייצוג נפרד של קטינים תשע פעמים בפסיקה ובהחלטות בתי המשפט בישראל: עמ (ת"א) 1086/05 פלוני נ' פלונית, תשסד(1) 456; עמ (ת"א) 4/04 פלונית ופלוני, ההורים המיועדים לאמץ הקטין נ' פלוני ופלונית, ההורים הביולוגיים; עמ (ת"א) 11/05 פלונית נ' היועץ המשפטי לממשלה; אמצ (נצ') 26/13 פלוני נ' פלונית; עמ (ת"א) 1086/05 פלוני נ' פלונית; עמ (ת"א) 13/05 פלונית נ' היועץ המשפטי לממשלה; תמש (קריות) 13560/05 א.א. נ' א.י.; תלהמ (פ"ת) 19-06-38653 פלונית (קטינה) נ' פלוני (האב); עמ (ת"א) 4/04 פלונית ופלוני – ההורים המיועדים לאימוץ הקטין נ' היועץ המשפטי לממשלה.

חֶסֶר קיים, ובשאיפה לשמש מודל עבור שירות שיינתן לבסוף על ידי המדינה (וינדמן וסולומון, 2008). עוד בטרם עבודת ועדת רוטלוי העניקה האגודה הבין-לאומית לזכויות הילד למאות קטינים יעוץ וייצוג בפני ערכאות משפטיות, ובהן בית המשפט לנוער ובית המשפט לענייני משפחה. יתר על כן, במקביל לטיפולם של העובדים הסוציאליים החלו לשכות הסיוע המשפטי למנות עורכי דין לייצוג ילדים ובני נוער על פי פניות של בתי המשפט. הם קיבלו מינוי כעורכי דין או כאפוטרופוסים לדין (פרימור-אלדר, 2003). נוסף על כך החל משנת 2003 פועלת במרכז לחינוך משפטי קליני באוניברסיטה העברית בירושלים גם הקליניקה לייצוג ילדים ובני נוער, המעניקה, בין היתר, ייצוג משפטי לילדים ולנוער בהליכי נזקקות (ציונוב ואח', 2010).

הניסיון שנצבר במשך השנים בקרב עורכי הדין של הסיוע המשפטי ובקרב עמיתיהם תרם תרומה ניכרת לגיבוש עבודתו של המערך. כך למשל, ראיונות שנערכו בעבר עם עורכי דין מייצגי קטינים באחד ממחוזות השיפוט בישראל (נריה, 2015), וראיונות שערך צוות המחקר עם עורכי דין ותיקים עבור הפרויקט הנוכחי בשנת 2019, מצביעים על תהליך הדרגתי של גיבוש פרופסיה, דפוסי עבודה וזהות פרופסיונלית ייחודית, משפטית-טיפולית של עורכי הדין שייצגו קטינים (בעיקר כאפוטרופוסים לדין) בישראל, עוד בטרם הקמת המערך 'עו"ד משל'. בישראל לא נהוג למנות אפוטרופוס לדין ועורך דין שיעבדו בו-זמנית. האפוטרופוס לדין משלב את שני התפקודים, ומחויב גם לטובתו של הקטין ולהגנה על זכויותיו וגם לייצוג רצונו (כאשר הקטין מסוגל לבטא אותו). במקרה של סתירה – נדרש לאזן ביניהם ולשלבם. הצד האחר של מגמה זו היה היווצרותה של "תחרות" מקצועית מסוימת בין עורכי דין מייצגי קטינים ובין עובדים סוציאליים על פי חוק. תחרות זו נוצרה בשל סיבות אחדות: חפיפה טבעית בתחומי האחריות הלב-משפטיים, וכן טשטוש מסוים שהתרחש בפועל בין אופני הפעולה של שני התפקידים; העובדה שאפוטרופוסים לדין ממונים מלכתחילה, בין היתר לשם ביצוע פעולות משלימות או נוספת לאלו של העובד הסוציאלי, למען שמירה על ענייניו של הקטין וטובתו; וכן בשל היותו של האפוטרופוס לדין גורם המתערב בעבודת העובדים סוציאליים ולעיתים מבקר אותה (נריה, 2015).⁷

למרות זאת, ואף שהמלצת ועדת רוטלוי לעיגון בחוק של ייצוג נפרד לילדים בהליכים אזרחיים לא התממשה עד היום, אפשר להתרשם מן השינוי התודעתי והמקצועי הנרחב שהתרחש בנוגע לייצוג עצמאי של קטינים במערכת המשפטית-טיפולית כולה, עוד בטרם הקמת המערך 'עו"ד משל'. מעיד על כך מספר המינוריים בתיקי ילדים ונוער בסיוע המשפטי, שבין השנים 2010 ל-2014 זינק כי 2.5, מ-636 ל-1,572 תיקים. מאז הוקם המערך ב-2014 ועד 2019 שילש המספר את עצמו (ייצוג קטינים – נתונים 2019, 2019).

הקמת המערך ומיסוד עבודת עורכי הדין שלו כגורם משפטי-טיפול, והקמת מש"י, שבהן עובדות סוציאליות, מסייעות להשמעת קולו של הקטין (וזאת בשונה מייצוג עצמאי), ומסמנות את התקרבותן של שתי הפרופסיות בטיפולן בקטינים. האחת יצאה מנקודת מוצא שמדגישה את זכויותיהם של הקטינים, ובפועלה למטרה זו אימצה גם רכיבי פעולה טיפוליים, והאחרת, יצאה מנקודת מוצא של דאגה לטובתו של הקטין ומטמיעה בעבודתה את הצורך בהתחשבות מרבית ברצונו, כחלק מדאגה לטובתו. משכך, הקמת המערך הייתה לא רק מימוש חלק מן החזון שהוצג בוועדת רוטלוי, אלא גם בבחינת מיסודה ועיגונה של מגמת עומק שמתפתחת

⁷ ראיונות שערך צוות המחקר ב-2019 מצאו סממנים המאששים את קיומה של תחרות זו גם היום. בין קיומה העקרוני רצוי או לא, מן הראיונות ניכר גם כי זו מתקיימת לצד תהליך משמעותי והדדי של גיבוש הבנות המתרחש ברמת השטח בנוגע לתפקידו של כל צד בתהליך והלגיטימיות העקרונית של שני התפקודים המקבילים. נתונים מדויקים יותר בסוגיה זו יתקבלו מסקרים שיערכו במסגרת הפרויקט: סקר שיערך בקרב עו"סים לחוק וסקר בקרב עורכי הדין של המערך 'עו"ד משל', המתייחסים לעמדות ההדדיות של שתי הפרופסיות ולדפוסי העבודה שלהן זו עם זו.

זה שנים במערכת המשפט ובתחום העבודה הסוציאלית בישראל ובעולם. מגמה זו מתרחקת מראייה דיכוטומית של רצון הקטין אל מול טובתו, והיא מאמצת ראייה מורכבת יותר, הרואה בהתחשבות ברצונו חלק מפעולה לקידום טובתו, ובקידום טובתו – חלק מדאגה לזכויותיו.⁸ עם זאת, ככל שגוברת ההתקרבות בין שתי הפרופסיות ובין דרכי פעולתן, כך גובר הצורך בהגדרת הגבולות ובהסדרת הממשקים ביניהן.

1.6 מערך ייצוג קטינים 'עו"ד משלי'

המערך 'עו"ד משלי' קם כדי לספק ולמסד ייצוג משפטי נפרד, איכותי ומותאם לקטינים בהליכים אזרחיים, מתוך שאיפה לעגן, בסופו של דבר, את הזכות הזו בחקיקה. בהתאם לזאת, המערך אחראי להנגשת הייצוג המשפטי לקטינים, להשמעת קולם ולהבטחת השפעתם בהליכים שנוגעים לענייניהם. מלבד הבטחת זכויותיהם של הקטינים לייצוג עצמאי, להשתתפות בהליכים הנוגעים להם ולהשמעת קולם, על עורכי הדין של המערך מוטלת גם האחריות להבטחת טובתם. עורך דין המייצג קטין אמון על הצגת שיקולים הנוגעים לשלומם ולטובתו בפני בית המשפט, לקידום זכויותיו ולמענה לצרכיו. הייצוג המשפטי הניתן לקטינים הוא "ייצוג כוללני", וכולל טיפול בהיבטים מגוונים של מיצוי זכויותיהם המשפטיות (למשל, מול המוסד לביטוח הלאומי, בנושאי מזונת, שינוי שם ועוד), ונמשך כל עוד עניינו של הקטין עומד בפני בית המשפט (רבינוביץ', 2016). נוסף על כך עצם מינוי עורכי דין ייעודיים לקטינים ומעורבותם האקטיבית בהליך המשפטי, נועדו לתרום לקבלת החלטות מיטביות בענייניהם, ובכך לתרום לקידום טובתם.

את הייצוג, הליווי והסיוע המשפטי במערך מעניקים לקטינים כ-150 עורכי דין בשישה מחוזות: צפון, חיפה, מרכז, תל-אביב, ירושלים והדרום ובאר-שבע. בראש כל מחוז ניצב ממונה מחוזי התומך בעבודת עורכי הדין ומלווה אותה. הילדים מגיעים לטיפולו של המערך בשני ערוצים: בעקבות החלטת בית המשפט (בית המשפט לנוער, למשפחה, בית דין או בית משפט מחוזי), או בעקבות פנייה של הקטינים עצמם. בפועל, כמעט בכל התיקים מינוי עורך הדין נעשה על פי החלטת השופט בתיק. בשני המקרים, על פי סוג התיק ימונה לקטין עורך דין או אפוטרופוס לדין, כאשר בחלק הארי של המקרים מדובר באפוטרופוס לדין (רבינוביץ', 2019, שקף מס' 4).

בשנים 2019–2022 נהלו על ידי הסיוע המשפטי 21,478 תיקי סיוע של קטינים, בחלוקה שלהלן (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה [הלמ"ס], 2023):

- ייצוג בחוק הנוער (טיפול והשגחה) – 40% מן התיקים
  - הליכים לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה)
  - ועדות תכנון, טיפול והערכה
  - מיצוי זכויות של קטינים בהשמה חוץ-ביתית

⁸ ביטוי לתפיסה זו אפשר למצוא בהגדרה של "טובת הילד" כ"מכלול הזכויות, הצרכים והאינטרסים של הילד", שניתנה בוועדת רוטלוי, ואומצה בתיקון לחוק אימוץ ילדים (התשע"א-2010) (מורג, התשס"ט-התש"ע), וגם בהערה הפרשנית של הוועדה לזכויות הילד של האו"ם, המעגנת את זכותם של קטינים להשפיע על "הגדרת טובתם" (CRC/14, 2013).

- מעמד אישי ואימוץ – 52% מן התיקים
  - גירושין, משמורת, הסדרי ראייה, הגירה, מזונות
  - הנפקת דרכון ונסיעות לחו"ל
  - זכויות חינוך ובריאות
  - זכויות רכושיות – ירושה
  - הליכים חלופיים
  - אימוץ
- אשפוז פסיכיאטרי כפוי של קטינים (מעל גיל 15) – 4% מן התיקים
- ייצוג קטינים נפגעי עבירות מין חמורות ובהתאם לחוק המגבלות, ייצוג קטין בהליך אזרחי – 2% מן התיקים

במשך השנים נצפתה מגמת עלייה במספר התיקים הנובעת מן העלייה העקיבה בנושא "הליכי מעמד אישי".

בכניסתם למערך, עורכי הדין עוברים הכשרה ייעודית שפותחה עבורם בשיתוף מכון חרוב. ההכשרה מולטי-דיסציפלינארית, והיא עוסקת במגוון תחומי תוכן, כגון פסיכולוגיה התפתחותית, עבודה סוציאלית, פסיכיאטריה ומשפטים, וכוללת גם הקניית כלים ומיומנויות ליצירת קשר עם ילדים ועם בני נוער. נוסף על כך עורכי הדין המייצגים קטינים נעזרים ביועצים טיפוליים, אשר יכולים לסייע להם בצמתים מרכזיים של הטיפול בתיק. ההכשרה הייעודית והשקתו של פיילוט היועצים הטיפוליים לעורכי הדין ב-2017, מייצגות הכרה במורכבות עבודתם של עורכי הדין במערך ובאתגרים שעליהם, כאנשי מקצוע, להתמודד עימם, ויישום של ניסיון בין-לאומי בייצוג קטינים.

מסמכי המערך מעידים על אימוץ פרשנות מדורגת ותלוית הקשר של איזון בין ייצוג רצונו של הקטין וטובתו. על המייצג להתייחס לגילו של הקטין, לבגרותו ולהקשר האישי שלו. אף שנקבע כי "ביחס לקטין מעל גיל 15 חזקה כי טובתו עולה בקנה אחד עם רצונו", במקרים מיוחדים, דוגמת סירוב מוחלט מצד הקטין לשיתוף פעולה, מוגבלויות מאובחנות אשר אינן מאפשרות לקטין להנחות את עורך דינו או סכנה "פיזית או רגשית חמורה ומיידית" הצפויה לקטין, רשאי האפוטרופוס לדין, באישור הממונה, לפעול בניגוד לרצונו של הקטין (משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים – 'עו"ד משלי', 2017). מודל העבודה של המייצגים במערך מבוסס במידה רבה על עקרונות העבודה של מרכז QIC-ChildRep האמריקני. בסתיו 2016, בסיוע ג'וינט-אשלים, המערך אף ארגן בארץ כנס וכמה מפגשים של אנשי מקצוע משרדי ממשלה, מארגונים שונים ומן האקדמיה, של שופטים ושל עורכי דין מייצגי קטינים, עם פרופסור דונלד דוקט, העומד בראשו של המרכז, ואחד המומחים העולמיים הבולטים בתחום ייצוג קטינים. במפגשים הוצגו מודל ייצוג הילדים שפיתח המרכז והמחקר המקיף שליווה אותו.⁹

⁹ 'עו"ד משלי' – עורכי דין לילדים ובני נוער – בין ארה"ב לישראל – תוכנית כנס, אוניברסיטת ת"א, 27 בספטמבר 2016.

אם כן, אפשר לסכם כי מן הסקירה והראיונות שערך צוות המחקר במסגרת הפרויקט עם גורמים שונים המעורבים בתהליך, עולה כי דגם הייצוג הישראלי לקטינים שואף לשלב את שני המודלים הבסיסיים העיקריים של ייצוג רצון הקטין וייצוג טובתו, ובפועל גם מסגל היבטים מסוימים מן המודל הבסיסי השלישי שעולה מן הספרות – ידיד בית המשפט.

לצד ייצוג קטינים וכחלק מן המנדט שלו, המערך נוקט פעולות פרקטיקה של מדיניות ברמה המערכתית. הוא מקדם סוגיות רחב הנוגעות לקטינים בתחום המשפטי והמשפטי-הטיפולי דרך מעורבות בהליכי חקיקה ובתהליכי קביעת מדיניות (כנסת פתוחה, 2018; 7. רבינוביץ, תקשורת בין-אישית, מרץ 2020). המערך גם נוקט דרך פעולה פרואקטיבית בהליכים משפטיים עקרוניים (רבינוביץ, 2019, שקף מס' 5). כך למשל, בשנת 2017 עתר המערך לבג"ץ נגד משרד הרווחה והשירותים החברתיים בשם של שלושה בני נוער (שתי נערות ונער) בסיכון אקוטי, שהמתינו חודשים להשמה במסגרות "חסות הנוער" של המשרד, וזאת למרות צווים שיפוטיים שניתנו בעניינם (ירון, 2017). העתירה נועדה גם לקדם טיפול בתופעה רחבה יותר של מאות נערים ונערות במצבי סיכון שונים, שנאלצו להמתין זמן ממושך להשמה במעונות של "חסות הנוער" (שמעוני, 2017). בד בבד, המערך שואף לקדם סוגיות אלו ולהגביר את נגישותו באמצעות הסברה לקהל הרחב והגברת המודעות לפעילותו (רבינוביץ, 2019).

לאחר עיון במסמכי המערך ובתדריכיו (משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים – 'עו"ד משלי', 2017; משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים – 'עו"ד משלי', 2018; רבינוביץ, 2019; תוכנית אסטרטגית תלת-שנתית, 2019), וכן בספרות הקיימת בנושא ייצוג קטינים, ובעקבות הראיונות שנערכו על ידי צוות המחקר עם אנשי המטה של 'עו"ד משלי', עם עורכי הדין העובדים במערך ועם שופטים ועובדות סוציאליות לחוק הנוער – אפשר להצביע על תריסר אתגרים הניצבים בפני מערך 'עו"ד משלי':

1. אינטרדיסציפלינריות – הצורך לשלב ידע משפטי וטיפולי
2. שילוב ואיזון בין שלוש פונקציות בתפקיד אחד של עורך דין: הגברת השותפות והשמעת קולו של הקטין, דאגה לטובתו ומיצוי זכויותיו
3. ייצוג לקוח המצוי בתהליך התפתחות ושינוי
4. ייצוג המחייב התאמה אישית ורגישות ברמה גבוהה למאפיינים, לנסיבות ולצרכים המשתנים של כל קטין
5. פרופסיה חדשה ומתפתחת בארץ
  - הגדרות תפקיד, נורמות ותורות עבודה המצויות בתהליך של גיבוש
  - דרכי עבודה ודפוסי אינטראקציה מתפתחים מול מקצועות ותפקידים משיקים במערכת הרווחה ובמערכת המשפט
6. עומסי העבודה על עורכי הדין
7. עומס רגשי, שחיקה והצורך בתמיכה הדוקה לעורכי הדין
8. גיבוש הליכי גיוס ומערך התבחינים למיון כוח האדם של המערך
9. מגבלות וקשיים בשיתוף ובשימור ידע בארגון

10. הייצוג העצמאי לקטינים מחייב שינוי ניכר של תפיסות ושל נורמות בחברה ובקהילה המקצועית
11. היעדר עיגון הייצוג במסגרת של חקיקה, והאתגרים והמחסומים הנובעים מכך (תקצוב, סמכויות, יציבות המעטפת הארגונית וכד') שינויים מערכתיים המתרחשים במערכת שירותי הרווחה לילדים ונוער בסיכון, המחייבים התאמה ועדכון של ההיערכות
- חלק מן האתגרים הללו הם בבחינת מוקדים לשיפור ולטיוב המצויים לפתחו של המערך, בעוד אחרים הם אתגרים ומתחים אינהרנטיים, המובְּנים בעבודתו של המערך ובתפקיד שממלאים עורכי הדין שלו. גם הם מחייבים מענה ודרכי התמודדות בתוך מערך 'עו"ד משלי' ובמערכות המשיקות לו. הרצון של מערך 'עו"ד משלי' לטייב את עבודתו, לבחון מחדש את האתגרים הללו ואת דרכי ההתמודדות עימם לנוכח הניסיון המצטבר במערך עצמו ובקרב בעלי העניין השותפים, הביאו, לאחר כחמש שנים של פעילות, לבחון מחדש את דרכי עבודתו ואת מועילותו. תהליכים אלו בוצעו באמצעות גיבוש מודל לוגי לניסוח תיאוריית השינוי, וכן באמצעות פיתוח כלים למדידה שוטפת של התוצאות.

2. המהלך לפיתוח מערכת ממוחשבת לתכנון הייצוג ומדידת תוצאות שוטפת

לפיילוט הנוכחי שלוש מטרות:

1. לסייע למערך 'עו"ד משלי' לפתח כלים שיאפשרו:

- הערכת המצב ותכנון הייצוג עבור הקטינים המיוצגים במערך
- ניטור הייצוג
- השגת מטרותיו

2. למדוד עד כמה הכלים שפותחו אכן משרתים את מטרותם, טרם הפיכתם לכלי מדידה שוטפת

3. לאסוף מידע ראשוני על מאפיינים, צרכים, התערבויות קודמות, כוחות ומידת השגת התוצאות עבור הקטינים המיוצגים במערך

מערך הפיילוט נחלק לשני שלבים:

שלב א' (t-0) כלל את תהליך בניית המודלים הלוגיים ברמת הלקוח וברמת הארגון, סקר "מראה" (mirroring) המתחקה אחר תוצאות הביניים הארגוניות בקרב עורכי הדין והעובדות הסוציאליות לפי חוק, פיתוח של רכיבי הערכת המצב ותכנון הייצוג, התנסות בשימוש בכל הערכת המצב, ניתוח ועיבוד הממצאים וקבלת משוב מצוות העבודה.

שלב ב' (t-1) כלל את פיתוח רכיבי המעקב אחר יישום תוכנית הייצוג ומדידת תוצאותיה. התנסות בשימוש בכלי, ניתוח ועיבוד הממצאים במטרה להדגים את השימוש במערכת כשתוטמע בעתיד. נוסף על כך כלל שלב ב' גם קבלת משוב מהתנסות עורכי הדין ברכיבים אלה, כדי לקבל זווית ראייה מעמיקה יותר על חווית עורכי הדין ועל עמדותיהם בנוגע לתכנון, למדידה ולהתאמת הכלים לשימושם.

ממצאי שלב א' הוצגו בפני קבוצת העבודה ובעלי עניין נוספים ופורסמו בשנת 2023 (טפר ואח', 2023). דוח זה סוקר בקצרה את התהליך עד כה ומתמקד בשלב ב' (t-1) של המהלך.

3. תהליך העבודה והשיטה

3.1 פיתוח וגיבוש מערך המדידה

לצורך הובלת המהלך וקבלת החלטות מרכזיות בנוהגו, הוקמה קבוצת עבודה של צוות רב-מדרגי. בקבוצת העבודה השתתפו נציגים ממתחם המערכות, עורכי דין העובדים עם המערכת, שופטי נוער ומשפחה, נציגי מטה של משרד הרווחה והביטחון החברתי (עו"ס ראשית לפי חוק הנוער טיפול והשגחה, עו"ס ראשית לסדרי דין, מנהלת השירות למען הילד (אימוץ), נציבת פניות ילדים ונוער), עו"סיות לפי חוק הנוער טיפול והשגחה מן השטח, נציגים מן האקדמיה, נציגות ממשרד המשפטים (מנהלת אגף שירות ומנהלת מחקר), נציגת גיוינט-אשלים, נציגת מכון חרוב וכן חברי צוות המחקר ממכון ברוקדייל (לרשימת חברי קבוצת העבודה ר' נספח א). הוועדה הייתה שותפה במהלכים האלה:

א. ניסוח תיאוריית השינוי באמצעות מודלים לוגיים בשני רבדים: **מודל לוגי ברמת הקטינים המיוצגים** הפורט את המאפיינים של אוכלוסיית היעד, הצרכים שעליהם בא המערכת לענות, הכוחות שעשויים להיות בשירות הייצוג, הליכי ייצוג והתערבות קודמים ומקבילים, התוצאות הרצויות ומכלול הפעולות שבאמצעותן הן יושגו (התפוקות); **מודל לוגי ברמת הארגון** הפורט את מאפייני המערכת כארגון, הקשיים והחסמים העומדים בפניו והשינויים הנדרשים לביצוע בתחומים האלה: מדיניות ונהלי עבודה, הכשרות והדרכות לעובדים, ממשקים ושיתופי פעולה בין ארגונים, עבודה מתועדת ומבוססת נתונים, התוצאות הארגוניות ומכלול מערך הפעולות שבאמצעותן הן יושגו (תפוקות).

ב. הובלת סקר ה"מראה" שבחן מנקודת המבט של עורכי הדין וזו של העובדות הסוציאליות את השגתן של שתי תוצאות ביניים ארגוניות, שנמצאו כמרכזיות להשגת תוצאות עבודתו של המערכת: **שיפור התמיכה המקצועית והליווי שמספק המערכת לעורכי הדין שלו** וכן **שיפור יחסי העבודה בין עורכי הדין של המערכת ובין העובדות הסוציאליות לחוק**.

ג. גיבוש השיטה והכלים¹⁰ למדידת תכנון הייצוג והשגת תוצאותיו:

1. **הכלים לדיווח עורכי הדין:** גובשו שני כלים משלימים. הראשון, עבור המדידה הראשונה בחודשים הראשונים לייצוג הקטין על ידי עורך הדין במערכת לצורך "הערכת המצב" (t-0). כלי זה כולל את רכיבי המידע הנדרשים לצורך הערכת המצב ותכנון הייצוג: מאפייני הקטין ומשפחתו, אירועי חיים משמעותיים, הכוחות, התערבות והליכים משפטיים קודמים ומקבילים, הצרכים הקשורים להליכים המשפטיים, הצרכים הקשורים למערכת היחסים בסביבתו של הקטין והצרכים בשבעה תחומי חיים¹¹ של הקטין, בחירת התוצאות הרצויות וגיבוש אסטרטגיית הייצוג להשגתן (התפוקות). הכלי השני נועד למילוי במדידה השנייה כעבור תשעה חודשים עד שנה (t-1) ומטרתו להתחקות אחר שינויים שחלו במאפייני הקטין, אירועי חיים משמעותיים, פעולות הייצוג והשגת התוצאות (בהתבסס על שינויים שחלו במצב הצרכים וכן התרשמות העו"ד מהשגת תוצאות הייצוג).

¹⁰ לפירוט רכיבי הכלים ראו סעיף 3.4.

¹¹ התחום המשפחתי, הרגשי-נפשי, הלימודי-חינוכי, החברתי, ההתנהגותי, הפיזי, פגיעות בתוך המשפחה וכגיעות מחוץ למשפחה.

2. **כלי לדיווח עצמי עבור הקטינים המיוצגים:** שאלונים אלו מיועדים למילוי של מקבלי השירות הקטינים עצמם, כמומחים לחייהם. השמעת קולם של מקבלי השירות מאפשרת את השותפות וההשתתפות שלהם בתהליכים של קבלת החלטות ותכנון מדיניות רחבה (Stirton & Lodge, 2001), ומזמנת נקודת מבט נוספת לבחינה רחבה ומלאה יותר של הצרכים שלהם, תפיסתם את איכות השירותים שהם מקבלים ותפיסתם את מידת השגת התוצאות. השאלונים גובשו בשפה העברית ותורגמו גם לשפה הערבית כדי להנגישם שפתית למקבלי השירות.

3. **קבלת החלטה על אוכלוסיית המדגם:** בכלי המיועד למילוי על ידי עורכי הדין – כלל עורכי הדין במערך התבקשו למלא על אודות קטינים המיוצגים במערך והנמצאים עד שלושה חודשים מתחילת הייצוג שלהם. הוחלט כי בפיילוט ישתתפו כל עורכי הדין העובדים במערך והצפויים להמשיך בעבודתם בהמשך, ולא עורכי דין חדשים שגויסו בסמוך לתחילת הפיילוט. לכן, לאחר דיוק רשימות עורכי הדין הפעילים במערך למועד ביצוע המדידה הראשונה השתתפו בו 121 עורכי דין המייצגים קטינים במסגרת המערך. בכלי המיועד למילוי קטינים – אוכלוסיית המדגם כללה נערים ונערות בני 12+ בנקודות זמן שונות בתהליך הייצוג שלהם.¹²

4. **מועדי המדידה בפיילוט:** הוחלט כי בשלב הפיילוט תתבצע המדידה הראשונה על אודות קטינים הנמצאים כשלושה חודשים בתהליך הייצוג שלהם והמדידה שנייה כשנה לאחר המדידה הראשונה.

יש לציין כי תהליך העבודה בצוות העבודה, הן על המודלים הלוגיים הן על גיבוש הכלים, חשף מחלוקות תוך ארגוניות ובין מערכתיות, בעיקר בכל הנוגע לגבולות האחריות של עורכי הדין במערך אל מול גורמים אחרים, ובעיקר אל מול העובדות הסוציאליות לפי חוק.

3.2 הפיילוט לפיתוח המערכת לתכנון הייצוג, ניטור אחר התפוקות ומדידת תוצאות

תהליך העבודה במסגרת הפיילוט כלל שלושה שלבים: (1) פיתוח כלי המדידה; (2) מחשוב כלי המדידה לתכנון התערבות ומדידת תוצאות ועריכת פרה-טסט בתוכנת הסקרים "נמלה"; (3) איסוף המידע וניתוח הממצאים שהתקבלו בשתי המדידות, הפקת לקחים ומסקנות ראשוניות. להלן תיאור שלבים (2) ו-(3):

א. מחשוב כלי המדידה בתוכנה חיצונית:

- על פי הסיכום המוקדם עם המערך, מחשוב הכלים היה אמור להתבצע במערכת הממוחשבת של המערך, אך לנוכח עיכוב שחל בפיתוח המערכת וחוסר ודאות באשר לעיתוי שבו היא תפותח, הכלים מוחשבו בתוכנת סקרים "נמלה" של מכון ברוקדייל.
- לאחר מחשוב הכלים במערכת הנמלה בוצע פרה-טסט טכני על ידי חוקרים במכון ברוקדייל באמצעות מילוי השאלונים, הן לקראת המדידה הראשונה (t=0) הן לקראת המדידה השנייה (t=1). הבדיקה כללה: זרימה לוגית של השאלות

¹² בשל מיעוט יחסי של תיקי ילדים פוטנציאליים שמולאו על ידי עורכי הדין ואחוזי השבה נמוכים צפויים של הילדים לא התאפשר להשוות בין דיווחי עורכי הדין והקטינים המיוצגים ברמת התיק, לכן הוחלט לבצע השוואת ממוצעים של דיווחי עורכי הדין והקטינים בחלוקה לקבוצות לפי סוג התיק, זמן הייצוג וגיל הקטינים.

(דילוגים והתניות), כותרות והנחיות מילוי, שגיאות הקלדה וכדומה. על פי ההערות של שלושה בודקים שונים, נערכו תיקונים בשאלונים.¹³

ב. איסוף המידע וניתוח הממצאים שהתקבלו בשתי המדידות (t-0, t-1) בכלי לעורכי הדין ובכלי לקטינים:

- **היערכות: התקיימו מפגשי הדרכה בזום לעורכי הדין של המערך** להצגת עקרונות "החשיבה התוצאתית", הכלי שמבוסס עליה והמהלך כולו. קישור להקלטה של מפגשי ההדרכה נשלח לכל עורכי הדין שלא הצליחו להשתתף במפגשי ההדרכה.¹⁴
- הפצת כלי המדידה הממוחשבים:

◦ **שאלון לעורכי הדין של המערך** – מטח המערך סיפק לצוות המחקר רשימת הפצה של 104 עורכי הדין הרלוונטיים להשתתפות בפייילוט. צוות המחקר שלח לכל אחד מהם קישורים לשאלונים. כל עורך דין קיבל שלושה קישורים אישיים לשלושה שאלונים נפרדים (סקר מנוהל), למילוי שאלון עבור שלושה קטינים המיוצגים על ידו. במדידת t-0 שהתקיימה בדצמבר 2021-ינואר 2022 ובאוגוסט-נובמבר 2022, נשלחו 273 שאלונים ומולאו 121 שאלונים על אודות קטינים בתחילת ייצוגם במערך. בהתאמה, במדידה השנייה t-1 (אוגוסט-ספטמבר 2023) נשלחו 121 שאלונים אולם הושבו רק 57 שאלונים מלאים. מתוכם רק עבור 47 שאלונים מולא שאלון במדידה הראשונה (בדיקת ההתאמה נעשתה בעזרת רכיב ממספר תעודת הזהות ששימוש כקוד זיהוי).

◦ **שאלון דיווח עצמי עבור הקטינים המיוצגים** – כחודשיים טרם מילוי השאלונים במדידה השנייה על ידי עורך דין, מטח המערך הפיץ בקרב עורכי הדין קישור לשאלון קטינים (שאלון אננימי ולא אישי – סקר לא מנוהל) והם העבירו את הקישור לנערים ולנערות שהם ייצגו. מילוי השאלון של הקטינים היה וולונטרי וללא אפשרות למעקב שמי אחר המילוי. 116 מקבלי שירות קטינים מילאו את השאלונים.

ג. קבלת קובצי הנתונים וניתוחם:

- **ניתוח שאלוני עורכי הדין ושאלוני הקטינים** – בנתונים שנאספו בשתי המדידות שנערכו בקרב עורכי דין, וכן בנתונים שנאספו במדידה בקרב קטינים, בוצע ניתוח כמותי-סטטיסטי בתוכנת SPSS-28. הבדלים בין הקבוצות ובין המדידות נבחנו באמצעות מבחן t או באמצעות מבחן χ^2 (כתלות בסולם המדידה של כל שאלה), והמתאמים בין המשתנים נבדקו באמצעות מבחן פירסון או ספירמן (כתלות בסולם המדידה של כל שאלה). באמצעות ניתוחים אלו נבחנו כיוונים אפשריים של השפעת המאפיינים, הצרכים הנוספים והתפוקות על התוצאות שנמדדו. כל הממצאים שצוינו בדוח כמובהקים, נמצאו ככאלה ברמה של לפחות $p < .05$.

- **קבוצת מיקוד עם עורכי דין** – בתום המדידה השנייה נערך מפגש עם 60 עורכי דין של המערך, כדי ללמוד על מידת ההתאמה של הכלי למדידת תוצאות שוטפת ועל התקבלות הכלים בקרב עורכי הדין של המערך.

¹³ פרה-טסט ברמת התוכן נערך על ידי קבוצת העבודה.

¹⁴ ראו נספח ב: שלבי המדידה בפרויקט 'עו"ד משלי'.

- **משוב על הכלי לדיווח עצמי לקטינים** – בסיום מילוי השאלון למקבלי שירות הקטינים, הם התבקשו להתייחס לשאלות משוב על הכלי לבירור מידת הנהירות של הכלי ועל הדרך המועדפת עליהם להמשך הסיקור.
- ד. ממצאים, מסקנות ראשוניות והפקת לקחים:
- על מערכת המדידה והתאמתה לשימוש בידי עורכי הדין והקטינים המיוצגים
- על מועילות ייצוג קטינים במערך 'עו"ד משלי' ועל שינויים אפשריים שיש לבצע באופן עבודת המערך והייצוג שמעניקים עורכי הדין לקטינים

3.3 אתיקה

מטעמים אתיים נקבע כי במסגרת הפיילוט השאלונים ייאספו תוך שמירה על פרטיותם של הקטינים מקבלי השירות. עם זאת, כדי לאפשר השוואה בין נקודות הזמן השונות, כל עורך דין התבקש לציין על השאלון את 4 הספרות האחרונות של מספר תעודת הזהות של הקטין שעבורו מולא השאלון. באופן זה, אפשר היה להצליב בין המדידות בשתי נקודות הזמן מבלי לפגוע בצנעת הפרט. השאלון לקטינים כלל שאלות שעלולות לגרום חוסר נוחות למקבלי השירות. שאלות המתייחסות למצבם בכל הנוגע להיבטים רגשיים, משפחתיים, חברתיים ועוד וכן שאלות הנוגעות להליכים המשפטיים ולייצוג שהם מקבלים מעורך הדין. בכתיח לשאלון הובהר למשיבים כי מטרתו להביא לשיפור איכות המענה שניתן לקטינים וכן הודגש כי לא תהיה שום פגיעה בהם ובשירות שהם מקבלים. כדי לצמצם את חוסר הנוחות צוין כי המענה הוא אנונימי, כי אפשר להפסיק למלא את השאלון בכל שלב וכי אפשר לפסוח על מענה על כל שאלה.

המחקר קיבל את אישורה של ועדת האתיקה של מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

3.4 רכיבי הכלים

3.4.1 מדידה בתחילת הייצוג (ההתערבות) [t-0] – שאלון הערכת מצב

השאלון לעורכי הדין כלל 194 שאלות¹⁵ והוא כלל את הפריטים המתוארים להלן:

פרטי תיק

בשאלון עורכי הדין מצוינים פרטי התיק האלה: תאריך קבלת התיק לטיפול, מספר התיק, מחוז התיק, תחום ההליך, ערכאה שבה מתנהל התיק וסוג המינוי של עורך הדין בתיק.

מאפייני רקע

המאפיינים הם נתונים על אוכלוסיית מקבלי השירות אשר אינם מושא ההתערבות. חלקם סטטיים וחלקם דינמיים אולם הם אינם צפויים להשתנות בעקבות הייצוג המשפטי המוענק על ידי עורכי הדין של המערך או בכלל. יחד עם זאת, יש להם חשיבות כגורמים מגבירי סיכון או כמחייבים התערבות מותאמת (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020). בשאלון עורכי הדין נבחנו המאפיינים האלה:

¹⁵ ראו נספח ג: כלי המדידה – שאלון לעורכי דין t-0.

מאפיינים דמוגרפיים על מקבל השירות – למשל: מגדר, הגדרה עצמית כלהטב"ק, שנת לידה, קבוצת אוכלוסייה, רמת דתיות של הקטין ושל משפחתו, לקויות ומוגבלויות מאובחנות, מצבים משפחתיים של הקטין, שנת עלייה, ארץ לידה של הקטין ושל שני ההורים, מעמד חוקי, יישוב מגורים והסדר מגורים, ייצוג אחים במערך.

אירועי חיים משמעותיים בעברו של הקטין – באירועי חיים משמעותיים נכללו: היסטוריה של התעללות או פגיעה על ידי בן משפחה; הזנחה קשה; התעללות, ניצול או פגיעה מחוץ למשפחה; אשפוז פסיכיאטרי; חזרה בתשובה; יציאה בשאלה; עיכוב לחקירה, מעצר או מאסר; ניסיונות אובדניים בעבר; חוויה קשה במשפחה (כגון מחלות קשות של קרובים, התאבדות במשפחה, שכול או אובדן, רצח במשפחה); אירוע מסכן חיים – אירוע ביטחוני או פלילי קשה; פרידה או גירושים קשים של ההורים; היריון – הפסקת היריון יזומה, הפלה טבעית, לידה ומסירה לאימוץ/אומנה, לידה וגידול התינוק.

התערבויות קודמות ומקבילות – אלו הם הניסיונות הקודמים והמקבילים לטפל בצרכים העכשוויים וכן בצרכים אחרים שהיו. בשאלון נבחנו ההתערבויות בנוגע להיבטים האלה:

- הליכים משפטיים נוספים להליך הנוכחי שהתקיימו בעבר או מתקיימים כיום בעניינו של הקטין
- מענים טיפוליים, בריאותיים וחינוכיים שהקטין קיבל בעבר או מקבל נכון לזמן מילוי השאלון בקהילה ובמסגרות חוץ-ביתיות

צרכים

הצרכים הם הבעיות, הדאגות או הקשיים של מקבלי השירות. אלו יהוו על פי רוב את המוקד להתערבות ואת הבסיס להגדרת התוצאות הרצויות. הצרכים ינוסחו במונחים של חסר, ריבוי, קושי או כמצב בעייתי טעון שינוי (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020). על בסיס המודל הלוגי זוהו שלוש קבוצות צרכים מרכזיות אשר שולבו בשאלון לעורכי הדין:

- קשיים ובעיות של הקטין באחד מתחומי החיים האלה: התנהגותי, חברתי, רגשי-נפשי, משפחתי, לימודי-חינוכי, בריאותי-פיזי וכן פגיעות בקטין בתוך המשפחה ומחוץ למשפחה. שבעה תחומי חיים אלו נוסחו בזיקה להגדרת ילדים ובני נוער בסיכון כפי שהיא באה לידי ביטוי במערכי הטיפול של שירותי הרווחה עבור ילדים ובני נוער והם מבוססים על האמנה בדבר זכויות הילד.
- קשיים ובעיות בתחום ההליך המשפטי-טיפולי: על בסיס המודל הלוגי, הוגדרו צרכים בכל הקשור לעמדת הקטין כלפי הייצוג המשפטי [מנוסח על סקלה דו-כיוונית], בניית קשר של אמון עם עורך הדין המייצג, תחושת היכולת והמסוגלות עצמית של הקטין בכל הקשור להליכים המשפטיים, הכרה והבנה של ההליך המשפטי, הכרה והבנה של ההתערבויות הטיפוליות אשר מוצעות בעניינו ושל נימוקיהן, הבעת עמדותיו של הקטין והעדפותיו בפני עורך הדין המייצג, ההתמודדות הרגשית עם ההליך המשפטי הצפוי, מידת ההבנה ומיצוי זכויותיו המשפטיות ומיצוי זכויותיו של הקטין לשירותים ציבוריים.
- קשיים ובעיות ברמה המערכתית: במערכות היחסים, רמת שיתופי פעולה וקונפליקטים הנוגעים לגורמים הרלוונטיים בסביבתו בסקלה דו-כיוונית: יחסים בין הקטין לגורמי הרווחה, יחסים בין משפחת הקטין לגורמי הרווחה, יחסים בין עורך הדין המייצג את קטין לעובד סוציאלי לכי חוק ולגורמי טיפול אחרים, יחסים בין עורך הדין המייצג את הקטין למשפחת הקטין.

כוחות ומשאבים

הכוחות והמשאבים הם כלים היכולים לסייע בקיום ההתערבות ובקידום השגת תוצאותיה. הם עשויים להיות כוחות ומשאבים קיימים, לצד כאלו שפיתוחם וחיזוקם הוא חלק מתוכנית ההתערבות עצמה. כמו כן נבחין בין כוחות ומשאבים פנימיים כגון תכונות אישיות, יכולות וכישורים ובין כוחות ומשאבים בסביבה החיצונית כמו דמויות תומכות או מערכות מטפלות משמעותיות (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020). בשאלון עורכי הדין נבחנו הכוחות והמשאבים האלה:

- אופטימיות ומוטיבציה לשינוי
- יכולת ונכונות להבעת רגשות ובקשת עזרה
- תובנה למצב
- תושייה
- יכולות וכישורים חברתיים
- מצוינות, כישורים מיוחדים ותחומי עניין בולטים
- קשר טוב בין הקטין להורה
- קיומן של מערכות תמיכה לקטין

תוצאות – בחירת תוצאות רצויות להשגה

אלו הם השינויים שמערך הייצוג מנסה לקדם ושלשם הוא נועד. לרוב התוצאות הרצויות הן תמונת ראי של הצרכים שבמוקד או שהן מגדירות את מהות השינוי ואת מגמתו. התוצאות עשויות להתייחס לשינויים במצב הלקוח, בהתנהגותו, בעמדותיו, ברגשותיו וכיו"ב (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020).

בשאלון t-0 של עורכי הדין הם התבקשו להגדיר את תוצאות הייצוג בנוגע להיבטים האלה:

- הגברת השותפות של הקטין בתהליך הייצוג והטיפול בו – תוצאת חובה שבה נאפשר לבחור עד שלוש רמות שיתוף:
(1) הקטין מבין את התהליך המשפטי/טיפולי; (2) הקטין מעורב בתהליך – מביע את עמדתו והעדפותיו; (3) הקטין משפיע על התהליך – התחשבות ברצון הקטין. לחלופין התבקשו עורכי הדין לסמן אפשרות רביעית במקרים שבהם הגברת השותפות לא רלוונטית מפאת גיל או מצב פסיכיאטרי של הקטין.
- הגברת האמון שהקטין המיוצג חש כלפי עורך הדין – תוצאת חובה.
- בחירה של עד שלוש מן התוצאות האלה: (א) הגברת תחושת הקטין בנוגע להוגנות ההליך המשפטי; (ב) הפחתת המצוקה הרגשית של הקטין מן התהליך המשפטי; (ג) הגברת מיצוי זכויותיו של הקטין; (ד) הגברת מוגנות הקטין (הגנה מכני פגיעות בתוך המשפחה ומחוצה לה); (ה) התאמת המענים למאפיינים ולצרכים של הקטין בתחומים: בריאות-פיזי, לימודי-חינוכי, חברתי, רגשי-נפשי, יחסים במשפחה, התנהגותי; (ו) הגברת תחושת היכולת והמסוגלות העצמית של הקטין (הקטין מאמין

בעצמו וביכולותיו); (ז) הגברת המחויבות של הקטין לתהליך הטיפול המוסכם; (ח) הפחתת קונפליקטים בסביבתו של הקטין (קונפליקט בתוך משפחתו של הקטין, קונפליקט של הקטין או משפחתו מול גורמי טיפול, קונפליקט בין מייצג הקטין לגורמי הטיפול והרווחה).

- הנמקת הסיבות לבחירה בכל אחת מן התוצאות שהוגדרו לבחירה.
- הגדרת האינדיקטורים (סמנים) להשגתן של התוצאות הנבחרות (מה עשוי להעיד על השגת התוצאות).

פרטי הרקע של עורך הדין ממלא השאלון

רכיב זה נוסף כדי לבחון אם יש הטיות בתשובות עורכי הדין הקשורות למאפייני הרקע שלהם.¹⁶ שאלות אלו מופיעות בשאלון עורכי הדין לצורכי הפיילוט ויכללו להופיע גם בעתיד במערכת הממוחשבת לצורכי פיקוח, בקרה ולמידה שוטפת של המערך.¹⁷ המידע שנאסף בשאלון: מגדר, השנה שבה החל עורך הדין את הפרקטיקה כעורך דין, השנה שבה החל לייצג קטינים, השנה שבה עבר את ההכשרה למייצגי קטינים במערך, תחומי התמחות כעורך דין, רקע מקצועי ותעודות בתחומים הרלוונטיים לעבודה במערך, שליטה בשפות מלבד עברית ומחוז שיוך עיקרי. כל אלו עשויים לשרת את מטה המערך וקובעי המדיניות בכל הקשור לזיהוי הטיות (בהתאם למאפייני עורכי הדין) בסוג ובאיכות הייצוג שניתן למקבלי השירות הקטינים ובמידת השגת התוצאות. לפיכך מידע זה עשוי לסייע בתכנון, בקרה, פיתוח והקצאת משאבים לפתרון ההטיות (למשל, באמצעות הכשרות והדרכות ממוקדות תוכן, הטמעת נהלים ודרכי עבודה).

3.4.2 מדידה כשנה לאחר תחילת הייצוג (ולאחר מכן מדי שנה) [t-1] – שאלון לניטור אחר הייצוג ומדידת התוצאות

השאלון לעורכי הדין כלל 168 שאלות¹⁸ והוא כלל את הפריטים המתוארים להלן:

עדכון הערכת מצב

אם חלו שינויים ברכיבי הערכת המצב (מאפייני רקע, אירועי חיים משמעותיים, כוחות ומענים טיפוליים), עורך הדין יכול לעדכן אותם בפרק זה. לצורך קיצור והקלה על עורכי הדין, פרק זה בנוי משאלות "סל" (למשל: האם חל שינוי במאפייני הרקע של מקבלת/השירות או שנודע עליהם, מאז המילוי הקודם?). רק אם עורך הדין מסמן "כן", יפתחו שאלות ממוקדות המתחקות אחר שינויים שחלו בהם.

תפוקות

תפוקות הן הסוג וההיקף של הפעולות והאסטרטגיות הנכללות במסגרת תוכנית ההתערבות שבאמצעותן פועלים אנשי המקצוע כדי לקדם את השגת התוצאות. ניטור אחר התפוקות צריך להתבצע כחלק מתהליך המדידה וההערכה, תוך התייחסות לשאלת

¹⁶ נתוני בדיקה זו יוצגו בפרק הממצאים.

¹⁷ בשלב ההטמעה פרטים אלו יישמרו במערכת הממוחשבת אך לא יהיו חלק מן השאלון.

¹⁸ ראו נספח ד: כלי המדידה – שאלון לעורכי דין t-1.

יישום רכיבי ההתערבות בהתאם לתכנון – האם התפוקות התקיימו כמתוכנן, באיזה היקף ובאיזו רמת איכות (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020). בשאלון לעורכי הדין נבחרו לניטור התפוקות האלה:

- ייצוג בסוג ההליכים המשפטיים שהתקיימו בעניינו של הקטין בשנה שעברה: פלילי – עוברי חוק, הליך נזקקות/הליכי ביניים (בבית המשפט לנוער, בבית המשפט לענייני משפחה), הליך אימוץ, הליך בבית משפט לענייני משפחה/בית דין דתי (תיקי גירושין, משמורת, הסדרי ראייה, מזונות, הגירה, הנפקת דרכון ונסיעות לחו"ל, זכויות חינוך ובריאות, זכויות רכושיות – ירושה וכד'), אשפוז קטינים (פסיכיאטרי), הליך לפי חוק מגבלות חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה, פלילי – נפגע עבירה, הליכים אזרחיים (חובות, דיני עבודה, נזיקין, הליכים נגד בט"ל, שיימינג וכד')
- רכיבי הייצוג והשותפות של הקטין – נוכחות הקטין בדיון המשפטי; השמעת / הקראת עמדתו של הקטין בדיון המשפטי; דיבור הקטין בדיון המשפטי; השמעת עמדה נפרדת של עורך הדין בשל הפער בין עמדתו לרצון הקטין; התראה על בעיות ביישום תוכנית הטיפול; מחסור במענים מתאימים, זמני המתנה ארוכים וכד'; התראה מפני פגיעה בטובתו של הקטין כתוצאה מהמשך ניסיונות הפשרה, השכנוע והליטיגציה; יידוע הקטין על החלטת בית המשפט / הוועדה ותיווך ההחלטה; (רק עבור תיקי משפחה) הצעה לקטין לשוחח עם נציגים מיחידת הסיוע; (רק עבור תיקי נזקקות) הצעה לקטין להישמע על ידי ועדת תכנון טיפול; (רק עבור תיקי נזקקות) הקטין נשמע בוועדת תכנון טיפול
- סוג ודרך התקשורת עם הקטין – ביקורים של עורך הדין שהתקיימו אצל הקטין, פגישות מקוונות, שיחות טלפון או התכתבויות במסרונים
- סוג ודרך התקשורת עם גורמים בסביבתו של הקטין – פגישות עם גורמים בסביבתו של הקטין (משפחת הקטין ו/או באי כוחם, עובד/ת סוציאלית/חוק, גורמי טיפול אחרים, נציגי מסגרות שבהן שהה הקטין, גורמי מערכת החינוך, דמויות מרכזיות בחייו של הקטין וכד'), שיחות טלפון עם גורמים בסביבתו של הקטין, שיחות טלפון עם גורמים בסביבתו של הקטין סביב אירוע חירום
- דיונים בבית המשפט או בוועדות בעניינו של הקטין ופעולות משפטיות בתיק
- היוועצות עם היועצים הטיפוליים במערך
- מידת היישום של אסטרטגיות הייצוג שתוכננו

תוצאות

אלו הם השינויים שההתערבות מנסה לקדם ושלשם היא נועדה. לרוב התוצאות הרצויות הן תמונת ראי של הצרכים שבמוקד או שהן מגדירות את מהות השינוי ואת מגמתו. התוצאות עשויות להתייחס לשינויים במצב מקבל השירות, בהתנהגותו, בעמדותיו, ברגשותיו וכיו"ב (ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020). חלק זה כולל:

- בחינת שינוי בהגדרת התוצאות הנבחרות תוך כדי הייצוג והסיבות לשינוי
- הערכת השגת התוצאות בשאלון:

- הערכה חוזרת של צרכים (re-assessment) – מדידה חוזרת של צרכים, קשיים ודאגות בתחומי החיים השונים; של קשיים של הקטין בתחום ההליך המשפטי-טיפולי; ושל טיב מערכות היחסים בסביבתו של הקטין. הפערים בין שתי המדידות, כפי שיוצגו בפרק הממצאים, יעידו על השגתן או אי-השגתן של התוצאות.
- התרשמות עורך הדין בנוגע למידת השגת התוצאות – הערכת עורך הדין את מידת השגת תוצאות ההתערבות שנבחרו להתמקדות בייצוג הקטין בשאלון t-0 על בסיס הסמנים (ביטויים נצפים) המעידים על השגת התוצאות
  - ציון הסיבות לאי-השגת התוצאות (אם לא הושגו או הושגו חלקית)
  - הכרעה מנומקת בנוגע להמשך הייצוג או סיומו

פרטי הרקע של עורך הדין ממלא השאלון

בדומה לשאלון t-0, פרק זה מופיע בשאלון עורכי הדין לצורכי מדידה במסגרת הפיילוט, ויוכל להופיע גם במערכת הממוחשבת לצורכי פיקוח, בקרה ולמידה שוטפת של המערך. נוסף על עדכון במקרה הצורך של פרטים אישיים שמולאו בשאלון t-0, השאלות שנשאלו בשאלון t-1 על אודות פרטי הרקע של עורכי הדין מתייחסות להיבטים שנמצאו כבעלי חשיבות בסקר ה"מראה" ובהם: השתתפות בהשתלמויות המחוזיות של המערך, קבלת הסברים על היועצים הטיפוליים של המערך, השתתפות במפגשי היכרות עם עובדות סוציאליות מן השטח.

3.4.3 שאלון דיווח עצמי למקבלי השירות הקטינים המיוצגים

שאלון מקבלי השירות כלל 34 שאלות¹⁹ והוא נבנה בזיקה (בניסוח מותאם) לכלי עורכי הדין:

- נושא הייצוג (תחום ההליך)
- פרק מאפייני הרקע – גיל
- תוצאות – כיצד תוכס הקטין את השינויים שחלו בעקבות ייצוגו על ידי עורך הדין (שינוי במצב הצרכים). אלו הוגדרו בסקלה דו-כיוונית.
  - בהיבטים הקשורים להליך המשפטי – הגברת הביטחון העצמי והאמונה של הקטין בכוחותיו להתמודד עם ההליכים המשפטיים, הגברת הביטחון והאמונה של הקטין ביכולת להשפיע על החלטות שקשורות אליו, הפחתת הדאגה של הקטין מן המשפט, מידת מיצוי הזכויות
  - מצב הקטין בשבעה תחומי חיים – התנהגותי, חברתי, רגשי-נפשי, היחסים בתוך המשפחה, חינוכי, בריאותי, ביטחון ותחושת מוגנות (פגיעות בתוך המשפחה וכגיעות על ידי זרים)
  - הערכה כוללת – עד כמה הייצוג המשפטי עזר לקטין להשיג את מה שרצה

---

¹⁹ ראו נספח ה: כלי המדידה – שאלון לקטינים.

- שביעות הרצון מעורך הדין והייצוג כפי שבאה לידי ביטוי במענה לשאלה 'עד כמה היה ממליץ לאחרים לפנות לעו"ד'
  - שאלות משוב – חלק זה נוסף בשאלון הקטינים לצורכי מדידה במסגרת הפיילוט בלבד, כדי לבחון אפשרויות לשיפור השאלון והנגשתו.²⁰ השאלות בחלק זה בוחנות עד כמה השאלון היה ברור, האם היה צורך בעזרת מבוגר במילוי השאלון ומה בעיניו הדרך המועדפות להעברת השאלון בהמשך.
- להלן יובא עיקר הממצאים במחקר עד שלב המדידה השנייה ולאחר מכן יוצגו ממצאי המדידה השנייה והשוואתם לממצאים במדידה הראשונה ולמדידה שנערכה בקרב הקטינים המיוצגים. המשך הדוח יוקדש לדיון בסוגיות שעלו מתהליך פיתוח הפיילוט ועיקרי ממצאיו.

---

²⁰ נתוני בדיקה זו יוצגו בפרק הממצאים.

4. ממצאים עיקריים משלב א'

בפרק זה יוצגו בקצרה עיקרי הממצאים של שלב א' של המהלך: המיפוי שנעשה לתיאוריית השינוי של המערך במודל הלוגי, ברמת הארגון וברמת הלקוח; הממצאים המרכזיים שעלו בסקרי ה"מראה" בקרב עורכי הדין של המערך (טפר וארזי, 2021) ובקרב עובדות סוציאליות לפי חוק (טפר ואח', 2022) אשר בחנו תוצאות ביניים מרכזיות בעבודת המערך; וממצאי הערכת המצב של הקטינים עד שלושה חודשים לתחילת ייצוגם במערך (t-0) (טפר ואח', 2023).

4.1 המודלים הלוגיים של המערך

המודל הלוגי הוא כלי עבודה בצורת תבנית ויזואלית שמסייע לנסח, לחשוף ולהציג את תיאוריית השינוי. הוא מציג את רכיבי תוכנית ההתערבות ואת הקשרים ביניהם ויכול לשמש לייצוג תוכנית התערבות החל מרמת מקבל השירות הבודד, דרך היחידה הארגונית ועד לאוכלוסייה רחבה של מקבלי שירות שיש לה מאפיינים וצרכים משותפים.

במסגרת מהלך זה נבנו מודלים לוגיים עבור מערך ייצוג קטינים 'עו"ד משלי' בשתי רמות: רמת הקטינים המיוצגים (מקבלי השירות) והרמה הארגונית והבין-ארגונית של המערך. המודלים הלוגיים נועדו להבנות באופן סדור ובהיר את עבודת המערך לרבות תועלתיה לצד רכיבים חסרים או כאלו שיש לטייב. המודלים נבנו במהלך חקרני השם דגש ברפלקציה והנמקה, המשלב ידע ומידע ממגוון מקורות ובהם ספרות מחקר ופרקטיקה מבוססת ראיות (evidence based practice) לצד חוכמת המעשה (practice wisdom) של כל אנשי המקצוע מכל הדרגים שהיו שותפים למהלך, וכן בהתבסס על הידע והמידע שעלה מניסיון חיים של מקבלי שירות לשעבר. המודלים גובשו על בסיס 15 ראיונות מקדימים שנערכו בשנים 2019–2020 עם ממונות מחוזיות, עורכי דין ויועצים טיפוליים במערך של 'עו"ד משלי', עם בגירות שטופלו במערך, עם עובדות סוציאליות לחוק הנוער, עם שופטים (נוער ומשפחה) ועם מומחים אחרים; עוגנים נוספים לבניית המודלים הלוגיים היו סקירת ספרות מקצועית מישראל ומן העולם בנושא שיתוף וייצוג משפטי של קטינים; עיון בנהלים, מסמכי עבודה ונתונים מנהליים של המערך; נתונים ממהלכי חקר קודמים ומן ה"למ"ס, עריכת סקר "מראה" בקרב עורכי הדין של המערך ובקרב עובדות סוציאליות לחוק שבחנו את התמיכות המקצועיות שמקבלים עורכי הדין, את העמדות של שתי הפרופסיות בנוגע לשותפות ילדים, את התפקידים ואת איכות ממשקי העבודה בין שני התפקידים; ודיון בכל אלו וברכיבי המודל הלוגי בוועדת ההיגוי הרב-מדרגית והרב-מקצועית של הפרויקט.

תהליך ניסוח תיאוריית השינוי באמצעות המודלים הלוגיים חשף מחלוקות ואי-הסכמות הן בתוך המערך, בקרב הדרגים השונים בו, הן בין נציגי הפרופסיות ובין בעלי התפקיד שהשתתפו בקבוצת העבודה. עיקרי המחלוקות נגעו להגדרת התוצאות הרצויות ברמת הקטינים מקבלי השירות וכן בנוגע לסוג והיקף התפוקות המצופות מעורכי הדין לצורך השגת התוצאות. מחלוקות אלו ייצגו הלכה למעשה את אלו שעלו בסקירת הספרות ובראיונות בנוגע לגישות העקרוניות בייצוג קטינים, תחומי האחריות של עורכי הדין המייצגים את הקטינים וההבחנה בינם ובין העובדות הסוציאליות לפי חוק.

בהתאם לעקרונות התורה התוצאתית, שבמסגרתה נבנו המודלים ועל פיה התנהל הפרויקט כולו, המודלים המתגבשים הם בסיס לפיתוח ועדכון מתמיד של תיאוריית השינוי על בסיס הערכה שיטתית ולמידה שיתאפשרו, בין היתר, בזכות שימוש שוטף בכלים שפותחו בפרויקט וניתוח הממצאים שיעלו מתוכם.

לנוסח המודלים הלוגיים המעודכנים על בסיס ממצאי המהלך והתובנות שבעקבותיו ר' נספח ו'.

4.2 מדידת תוצאות ביניים ארגוניות מרכזיות - סקר ה"מראה" בקרב עורכי דין והעובדות הסוציאליות לפי חוק

כחלק מהליך החשיפה והדיוק של תיאוריית השינוי של המערך, נערכו סקרים שבחנו את השגתן של שתי תוצאות ביניים שנמצאו בתהליך חקירת תיאוריית השינוי וגיבוש המודל הלוגי כמרכזיות במיוחד להשגת תוצאות עבודתו של המערך 'עו"ד משלי' והצלחת הייצוג של עורכי הדין: (1) שיפור התמיכות המקצועיות שמספק המערך לעורכי הדין שלו; (2) שיפור ממשקי העבודה בין עורכי הדין של המערך ובין העובדות הסוציאליות לחוק:

- **סקר עורכי דין** – במרץ 2021 פורסם דוח ביניים עם ממצאים ותובנות מסקר עורכי דין מערך 'עו"ד משלי' ([טפר וארזי, 2021](#)). הסקר בחן את תפיסת תרומת התמיכה של הממונות המחוזיות במערך ורכזות הקטינים המסייעות להן, את תפיסת תרומת ההכשרה הייעודית של מכון חרוב שעוברים עורכי הדין בעת הצטרפותם למערך, את תפיסת תרומתן של ההשתלמויות שנערכות להם במחוזות ואת תרומתו של מערך היועצים הטיפוליים שהועמד לשירות עורכי הדין. כמו כן הסקר בחן את תפיסת איכות ממשקי העבודה של עורכי הדין עם העובדות הסוציאליות לחוק: עובדות סוציאליות לחוק הנוער טיפול והשגחה, עובדות סוציאליות לעניין סדרי דין ועובדות סוציאליות מן השירות למען הילד (אימוץ).

- **סקר עובדות סוציאליות** – באוגוסט 2022 פורסם דוח ביניים ובו ממצאים ותובנות מסקר עובדות סוציאליות לחוק (עו"ס חוק הנוער טיפול והשגחה, עו"ס לעניין סדרי דין ועו"ס לחוק האימוץ) והשוואה לממצאי סקר עורכי הדין ([טפר ואח', 2022](#)). הסקר בחן את עמדותיהן של עובדות סוציאליות לחוק בנוגע לשיתוף ילדים ובנוגע לעבודת המערך 'עו"ד משלי' וכן את דרכי עבודתן של עובדות סוציאליות לחוק עם עורכי הדין של המערך ואת תפיסותיהן בנוגע לממשקי העבודה שלהן עימם. להלן עיקרי הממצאים שעלו מן הסקרים האלה:

- **תמיכה מקצועית של המערך בעבודת עורכי הדין** – נמצאה שביעות רצון גבוהה בקרב עורכי הדין מן הסיוע של הממונות המחוזיות ושל רכזות הקטינים ומתמהיל הנושאים בהכשרות ובהשתלמויות המחוזיות. עוד נמצא שעורכי הדין מעוניינים להעמיק בנושאים: היבטים התפתחותיים של ילדים ובני נוער, מצבי סיכון וסכנה וניכור הורי. 85% מעורכי הדין העריכו כי הם נתרמו מפנייתם ליועצים הטיפוליים וכ-51% מעורכי הדין היו מעוניינים אף להרחיב את מגוון אופני הייעוץ של היועצים הטיפוליים.

- **ממשקים של עורכי הדין עם העובדות הסוציאליות** – 94% מעורכי הדין העידו שהם מכירים בידע של העובדות הסוציאליות ובתרומתן הייחודית לטיפול בקטינים וזאת לעומת 75% מן העובדות הסוציאליות שדיווחו שעורכי הדין מכירים בידע

ובתרומה הייחודיים שלהן; 86% מעורכי הדין טענו שהעובדות הסוציאליות מכירות בידע ובתרומה הייחודיים שלהם לעומת 75% מן העובדות הסוציאליות שדיווחו שהן מכירות בידע ובתרומה הייחודיים של עורכי הדין. רק 26% מעורכי הדין דיווחו שיש פער ניכר בעמדות שבין הפרופסיות ורק 23% מן העובדות הסוציאליות דיווחו שיש פער ניכר בין עמדתן ובין עמדת עורכי הדין. 71% מן העובדות הסוציאליות דיווחו שחלוקת התפקידים ברורה להן ו-92% מעורכי הדין דיווחו שחלוקת התפקידים ברורה להם. בשאלה על הבנת חלוקת התפקידים האחד של האחר, 73% מעורכי הדין דיווחו שלדעתם חלוקת התפקידים ברורה לעובדות הסוציאליות לעומת 58% מן העובדות הסוציאליות שדיווחו שחלוקת התפקידים ברורה לעורכי הדין. 73% מעורכי הדין דיווחו כי העובדות הסוציאליות מעדכנות אותם בהתפתחויות שוטפות ו-75% מן העובדות הסוציאליות דיווחו כי הן מעדכנות את עורכי הדין בהתפתחויות שוטפות. 86% מעורכי הדין דיווחו שהם מעדכנים את העובדות הסוציאליות בהתפתחויות השוטפות לעומת 60% מן העובדות הסוציאליות שדיווחו כי הן אינן מקבלות מעורכי הדין עדכונים בהתפתחויות השוטפות; 85% מעורכי הדין דיווחו שהעובדות הסוציאליות מערבות אותם בתכנון הטיפול בקטין לעומת 79% מן העובדות הסוציאליות שדיווחו שהן משתפות את עורכי הדין בתכנון הטיפול. 53% מן העובדות הסוציאליות דיווחו שהן נעזרות בעורכי הדין בתקשורת עם משפחות הקטינים, 42% מן העובדות הסוציאליות דיווחו שהן נעזרות בעורכי הדין להשגת מענים ופתרונות לקטינים.

▫ **מידע, ידע וניסיון בעבודה בממשק בין עורכי הדין לעובדות הסוציאליות לפי דיווח העובדות הסוציאליות** – מקורות המידע

הנפוצים ביותר של העובדות הסוציאליות על מערך ייצוג הקטינים הם תקשורת מקצועית בלתי פורמלית: קולגות או עורכי הדין מן התוכנית; 86% מן העובדות הסוציאליות לא קיבלו מידע או הסבר פורמליים על המערך ולא השתתפו במפגשים פורמליים עם אנשי המערך; 70% מן העובדות הסוציאליות דיווחו כי אין להן כלל או שיש להן מעט ידע ומידע על המערך.

נמצא שככל שניסיון העבודה המעשי הישיר בין העובדות הסוציאליות לעורכי הדין עשיר יותר כך משתפרים יחסי העבודה ורמת האמון ביניהם; עוד נמצא שככל שמתקיימים ממשקים פורמליים ויזומים בין העובדות הסוציאליות לעורכי הדין כך גדלים שיתופי הפעולה בין בעלי התפקידים; כמו כן נמצא שככל שהעובדות הסוציאליות דיווחו כי יש להן מספיק ידע, מידע וכלים הנחוצים לעבודה עם המערך, כך הן דיווחו גם על עבודה משותפת רבה ואיכותית יותר עם עורכי הדין מן המערך, בכל רמות שיתוף הפעולה.

▪ **ההמלצות המרכזיות שעלו מסקר ה"מראה" למדידת תוצאות ביניים:**

- חיצוק מערך היועצים הטיפוליים של 'עו"ד משלי'
- שימור עיקרי תמהיל הנושאים בהכשרת עורכי הדין ובמפגשי ההעשרה הקבועים שלהם במערך, ועם זאת שימת דגש בנושאים האלה:
  - ניכור הורי וטראומטיזציה משנית
  - מצבי סיכון וסכנה של ילדים
  - היבטים התפתחותיים ופסיכולוגיה של ילדים ובני נוער
- הגדרה ברורה יותר של חלוקת התפקידים בין העובדות הסוציאליות לעורכי הדין ובתוך כך ניסוח הסבר מסודר לכל קטין מיוצג על התפקידים המשלימים של העובדות הסוציאליות ועורכי הדין

- הגברת ההיכרות האישית והמקצועית בין עורכי הדין והעובדות הסוציאליות לחוק:
  - לספק לעובדות הסוציאליות הסברים והדרכות סדורות על מערך 'עו"ד משלי' ועל העבודה עם עורכי הדין
  - לספק לעורכי הדין הדרכות מעמיקות על עבודה סוציאלית בדגש על עבודת העובדות הסוציאליות לפי חוק
  - לייצר מפגשי היכרות והזדמנויות לחשיבה משותפת ודיון בין העובדות הסוציאליות לעורכי הדין

4.3 הערכת מצב - מדידת t-0

ביוני 2023 פורסם דוח ביניים לפיילוט במערך ייצוג קטינים 'עו"ד משלי' המתייחס לשלב הערכת המצב והתכנון האסטרטגי של הייצוג (t-0) (טפר ואח', 2023). בשלב זה נבדקו רכיבים הנוגעים להערכת המצב של הקטינים בשלושת החודשים הראשונים מתחילת הייצוג שלהם על ידי עורך הדין של המערך. רכיבי הפרק כוללים: פרטי התיק, מאפייני הקטינים, אירועי חיים משמעותיים בחייהם, התערבויות קודמות ומקבילות שנעשו בעבר או נעשות עימם לשם מיצוי זכויותיהם המשפטיות וטיפול בבעיותיהם בתחומים החיים השונים, הכוחות שעומדים לרשותם, צורכיהם של הקטינים והתוצאות שעורכי הדין מתכוונים להתמקד בהשגתן בייצוג הקטין.

להלן עיקרי הממצאים שעלו בפיילוט:

- **המאפיינים של הקטינים מקבלי השירות** – מרביתם בני 12+, יהודים ולמחציתם יש לפחות לקות או מוגבלות אחת ידועה או הנמצאת בבדיקה. כ-53% מן הקטינים חוו פרידה או גירושים קשים של ההורים. יותר מ-60% מן הקטינים מיוצגים בתיק בתחום ילדים ונוער.
- **הצרכים של הקטינים מקבלי השירות** – על פי דיווח עורכי הדין רק 4% מן הקטינים מתנגדים לייצוג המשפטי, כ-21% מגלים יחס ניטרלי וכ-66% תומכים בייצוג המשפטי שהם מקבלים. הצרכים העיקריים שדווחו בתחום המשפטי הם צרכים בתחושת יכולת ומסוגלות עצמית בהליך המשפטי, קושי בהבעת עמדות והעדפות בפני עורך הדין (שניהם יותר מ-40%) וכ-27% חווים לדעת עורכי הדין קושי בהתמודדות נפשית עם ההליך המשפטי וחסר בידע והבנה בנוגע להליך המשפטי. צרכים בולטים הנוגעים ליחסים בסביבתו של הקטין נוגעים לבעיות ביחסים בין הקטין להוריו (42%) ובעיות ביחסים בין משפחת הקטין לשירותי הרווחה (36%). תחומי הצרכים המרכזיים מבין תחומי החיים השונים הם התחום המשפחתי (64%) והתחום הרגשי-נפשי (55%).
- **התערבויות קודמות ומקבילות** – בנוגע לכ-37% מן הקטינים התקיימו או מתקיימים הליכים משפטיים נוספים וכ-70% קיבלו או מקבלים מענים טיפוליים, לימודיים ורפואיים-בריאותיים.
- **בחירת התוצאות הרצויות להתמקדות** – בתחום שיתוף הקטין הרוב המכריע של עורכי הדין בחר בכל שלוש רמות השיתוף של הקטין: 64% בתוצאת 'הקטין מבין את ההליך המשפטי', 61% בתוצאה 'הקטין מביע את עמדתו והעדפותיו', ו-58% בתוצאה 'הקטין משפיע על תהליך הייצוג'. התוצאות הרצויות העיקריות שנבחרו על ידי עורכי הדין להתמקדות הן התאמת המענים למאפייני הקטין ולצרכיו (59%) והפחתת רמת הקונפליקטים בסביבתו של הקטין (54%). זאת, למרות שבועדת ההיגוי ובמטה המערך הועלו ספקות באשר להימצאותן של שתי תוצאות אלו בתחומי האחריות המקצועית של עורכי הדין.

■ **ממצאי פיילוט השימוש בכלי** – הן במסגרת מפגשי ההכנה טרום המהלך הן במשוב שהועבר לצוות המחקר ישירות ובאמצעות מטה המערך לאחר גל המדידה הראשון בשאלון t-0, עורכי הדין של המערך ציינו מצד אחד את החשיבות שבבניית מערכת ממוחשבת שתתעד בנוחות ובשיטתיות את פרטי הקטינים ונסיבות התיקים, תרכז את דיווח הפעולות בתיק לצורכי תיעוד ובקרה ולצורכי בקשת שכר טרחה ותאפשר הפקת מידע בעל ערך, למידה ועדכון תורת העבודה של המערך לצד הצפת הקשיים והמכשולים ביישום אסטרטגיות הייצוג של עורכי הדין. מנגד, העובדים הביעו חשש מפני מדידת תוצאות שאינן נמצאות בשליטתם ובאחריותם הבלעדית, חלקם הביעו הסתייגות מפני הערכת היבטים "טיפוליים" שבמצב הקטינים, רבים הביעו דאגה בנוגע להיעדר זמן ופניות לשימוש יום-יומי במערכת מפורטת בשל עומס רב אשר מוטל עליהם וכן הביעו חשש מהיווצרות כפילויות בתיעוד ובדיווח בטקסט פתוח (בדומה לנעשה כיום) ובמערכת החדשה.²¹

עד כה הוצגו הממצאים ממדידת t-0 (הערכת מצב ותכנון הייצוג). מכאן ואילך יוצגו הממצאים של השלב השני של המהלך: שאלון t-1 לעורכי הדין לניטור התפוקות ומדידת תוצאות הייצוג, וכן שאלון דיווח עצמי לקטינים המיוצגים במערך. לבסוף, יוצגו תובנות מן המהלך כולו (שלב א' ושלב ב', ובכלל זאת השוואה בין ממצאי שני השאלונים שמולאו על ידי עורכי הדין, והשוואה בין ממצאי השאלון השני לעורכי הדין והשאלון לדיווח עצמי של הקטינים).

---

²¹ רבות מן ההערות הובאו בחשבון בעדכון שאלון t-0 שהופץ בגל השני ובבניית שאלון t-1.

5. ממצאי שלב ב' של המהלך

חלק זה יציג את ממצאי השלב השני של המהלך: ממצאי שאלון t-1 אשר מולא על ידי עורכי הדין, השוואה בין ממצאים אלו לממצאים שעלו בשאלון t-0, ממצאי השאלון לדיווח עצמי של הקטינים המיוצגים במערך, השוואה בין ממצאי השאלון לדיווח עצמי לממצאי שאלון t-1 שמילאו עורכי הדין, והיבטים ארגוניים על דפוסי עבודתם, בעיקר סביב סוג והיקף התפוקות המבוצעות, התוצאות הנבחרות על ידם להתמקדות ומידת השגתן.

5.1 ממצאי t-1 על פי דיווח עורכי הדין

הממצאים המובאים בפרק זה מתייחסים ל-47 קטינים שעליהם מילאו עורכי הדין שאלונים גם במדידה הראשונה וגם בשנייה. היות שבמסגרת הפיילוט, מדידות אלו נערכו בקרב קבוצה קטנה יחסית של קטינים, הנתונים עלולים שלא לייצג את המאפיינים והצרכים של כלל הקטינים המיוצגים במערך. עם זאת, יש בהצגתם ערך בהדגמת סוגי המידע שאפשר יהיה להפיק מן המערכת וכן חשובות התובנות העולות מהצלבת הנתונים. לאחר הטמעת מדידה שוטפת במערך, אפשר יהיה לגבש מאגר נתונים על הקטינים המיוצגים, אשר ייתן מידע שלם של המאפיינים והצרכים של הקטינים המיוצגים במערך, התפוקות שיושמו ומידת השגת התוצאות.

5.1.1 פרטי התיק

במרבית התיקים (46 תיקים – 97.9% מן המשיבים) עורכי הדין תפקדו כאפוטרופוס לדין ועורך דין אחד שימש כבא כוח (2.1% מן המשיבים). 33 מן התיקים התנהלו בבית משפט לנוער (70.2% מן המשיבים), 13 בבית משפט לענייני משפחה (27.7% מן המשיבים) ו-2 בבית משפט מחוזי (4.3% מן המשיבים). 37 מן התיקים הם תיקי מעמד אישי (78.7% מן המשיבים), 8 תיקי ייצוג קטין בתיקים אזרחיים (17.0% מן המשיבים) ו-2 תיקי אשפוז פסיכיאטרי של קטינים (4.3% מן המשיבים). 20 מן התיקים השתייכו למחוז תל-אביב והמרכז (42.5% מן המשיבים), 18 למחוז חיפה והצפון (38.3% מן המשיבים) ו-9 למחוז ירושלים, הדרום ובאר שבע (19.2% מן המשיבים).

5.1.2 מאפייני הרקע של הקטינים ומשפחותיהם

בקרב 24 מן הקטינים (51.1%) לא היה שינוי במאפיינים בין המדידה הראשונה לשנייה. טווח הגילים של הקטינים היה 2–19, כאשר הגיל הממוצע עמד על 13.6. מרביתם (38 קטינים – 80.9%) בני נוער בני 12+, והשאר (9 – 19.1%) בגיל רך-יסודי. 27 בנים (57.4%) ו-20 בנות (42.6%). מרבית הקטינים (43 – 91.5%) אינם מגדירים עצמם כלהט"קים, שני קטינים מגדירים עצמם כך (4.3%), על שני קטינים סומן 'בבדיקה' (4.3%). מבחינת קבוצת אוכלוסייה, רובם (44 – 93.6%) יהודים ו-3 ערבים או משתייכים לדת אחרת (6.4%), זאת בעוד על פי נתוני הלמ"ס (2023), 87% מן המיוצגים הם יהודים, והשאר (13%) ערבים. 32 מן הקטינים הם חילונים (68.1%) לעומת 26 ממשפחות הילדים שהן חילונית (55.3%); 15 מן הקטינים הם מסורתיים, דתיים או דתיים מאוד (31.9%) לעומת 21 מן המשפחות שהן מסורתיות, דתיות או דתיות מאוד (44.7%).

ל-19 מן הקטינים יש מוגבלות או הפרעה (40.4%): ל-14 קטינים יש הפרעת קשב וריכוז (29.7%) ול-14 קטינים יש מוגבלות פיזית קוגניטיבית, חושית או נפשית אחרת (29.7%).²² ל-22 מן הקטינים אין מוגבלות או הפרעה כלשהי (46.8%) ובנוגע ל-6 קטינים הנושא בבדיקה (12.8%).²³

כלל הקטינים (47) הם אזרחי ישראל. 31 חיו בקהילה (66.0%) ו-16 חיו במסגרות חוץ-ביתיות (34.0%). כשמדובר במגורים בקהילה, 17 מן הקטינים חיו עם אחד ההורים (54.8%), 9 חיו עם המשפחה הגרעינית או המשפחה המורחבת (25.8%), ו-5 קטינים היו ללא מקום מגורים קבוע או בהסדר מגורים אחר (6.5%). ל-15 מן הקטינים (31.9%) יש אחים נוספים המטופלים במסגרת המערך 'עו"ד משלי'. זאת לעומת נתוני הלמ"ס (2023), שם כ-55% מן הקטינים המיוצגים במערך הושמו אי פעם במסגרת רווחה: 10% הושמו במסגרת חוץ-ביתית, 27% הושמו במסגרת בקהילה ו-18% הושמו גם במסגרת חוץ-ביתית וגם במסגרת בקהילה.

מבחינת המצב המשפחתי של הורי הקטינים,²⁴ 20 מן ההורים גרושים (42.5%), 11 מן ההורים נשואים זה לזה או בזוגיות זה עם זה (23.4%), ול-25 סטטוס משפחתי אחר (53.2%) למשל, אלמנות, הורות יחידנית, יתמות.²⁵

28 מן הקטינים (59.6%) חוו אירוע חיים משמעותי אחד או יותר בזמן שבין שתי המדידות, למשל: אשפוז פסיכיאטרי, עיכוב לחקירה, מעצר או מאסר, אובדן ושכול במשפחה, אירוע מסכן חיים, פגיעה או הזנחה, גירושי הורים, שינוי מקום או סוג שהות או חוויה קשה אחרת.

5.1.3 כוחות

עורכי הדין נשאלו על אודות כוחותיהם של הקטינים. הכוחות הבולטים ביותר שזוהו הם:

בקרב 35 מן הקטינים זוהו יכולות ונכונות להבעת רגשות ובקשת עזרה (74.5%), בקרב 33 זוהו אופטימיות ומוטיבציה לשינוי (70.2%) ובקרב 27 זוהתה תובנה למצב (57.4%) (תרשים 1).

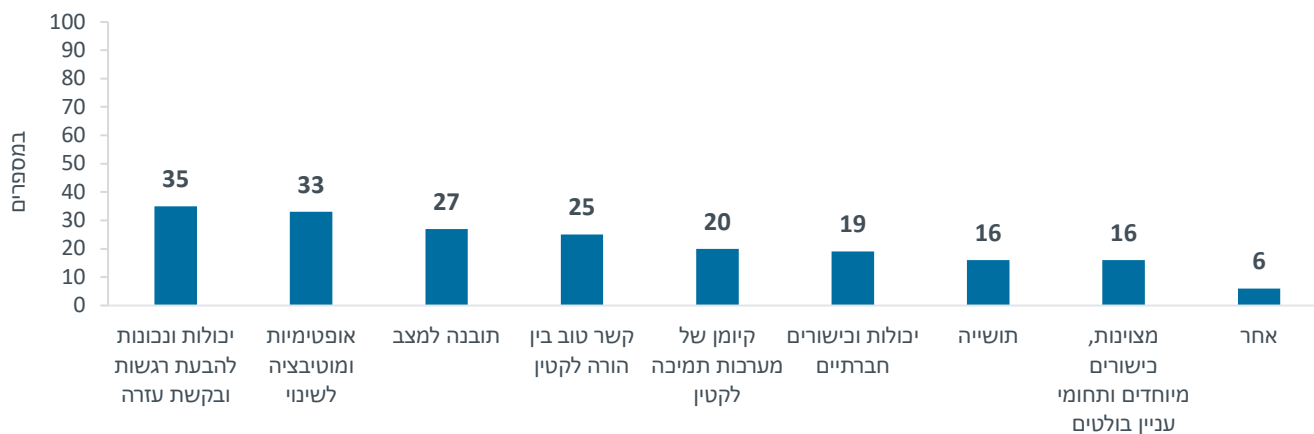
²² בשאלה זו אפשר היה לסמן יותר מתשובה אחת, לכן התשובות מסתכמות ליותר מ-100 אחוז.

²³ יש לציין כי אפשרות תשובה "מוגבלות חושית" לא סומנה כלל.

²⁴ בשאלה זו אפשר היה לסמן יותר מתשובה אחת, לכן התשובות מסתכמות ליותר מ-100 אחוז.

²⁵ יש לציין כי אפשרויות התשובה "הורים על פי הסכם", "הורים מאמצים" ו"אחאים חורגים ו/או מאומצים" לא סומנו כלל.

תרשים 1: כוחות בקרב הקטינים, במדידה השנייה (במספרים) ^ (n=47)

^ בשאלה זו אפשר היה לסמן יותר מתשובה אחת, לכן התשובות מסתכמות ליותר מ-100 אחוז.

5.1.4 מענים נוספים שניתנו לקטינים

16 קטינים חיו במסגרות חוץ-ביתיות (34.0%). מתוכם, 5 שהו בפנימיות האגף החוץ-ביתי ו-4 במסגרות חסות הנוער. 32 מן הקטינים קיבלו מענה טיפולי (מתמשך או חדש) בין המדידה הראשונה למדידה השנייה (68.1%). 27 מן הקטינים קיבלו טיפול רגשי או טיפול רגשי ייעודי (57.4%), 14 למדו במסגרת חינוך מיוחדת, 13 השתתפו בחוגים, פעילויות פנאי והעשרה (27.7%), 11 קיבלו טיפול פסיכיאטרי תרופתי (23.4%), 8 קיבלו סיוע ראשוני, התערבות בשעת חירום ומתוקף סמכות על פי חוק (17%), 7 קיבלו תגבור לימודי (14.9%), 6 קיבלו מענה ממקצועות הבריאות (פרה-רפואי), טיפול סיעודי או אבחונים ו-10 קיבלו מענים אחרים (21.3%).^{26, 27}

5.1.5 צרכים (קשיים, דאגות ובעיות)

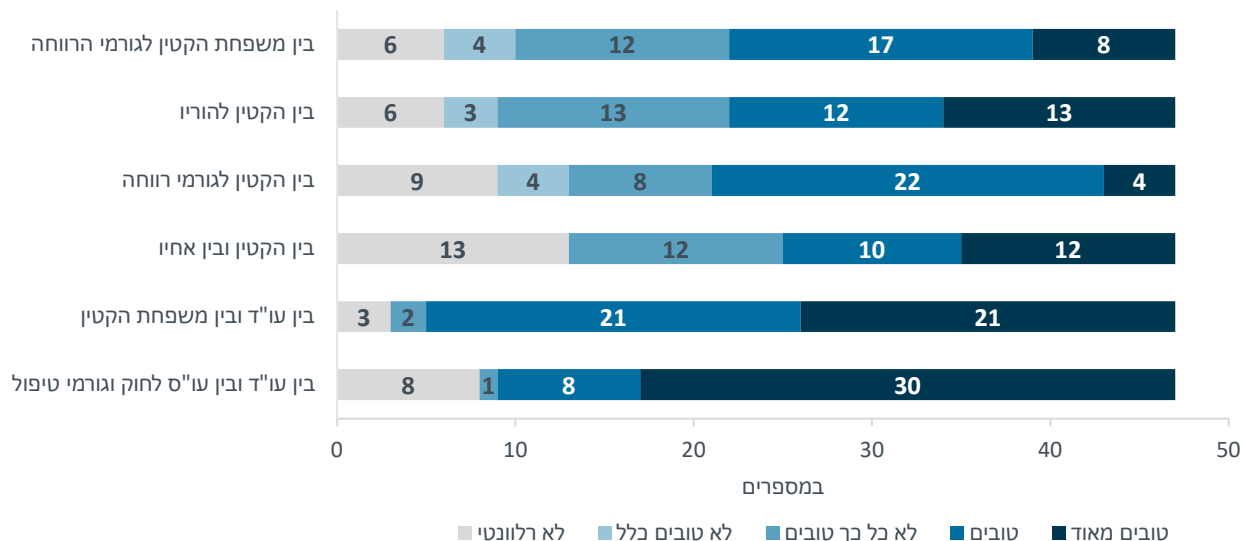
5.1.5.1 צרכים הקשורים להליך המשפטי

הצרכים הקשורים להליך המשפטי אשר דווחו בעצימות הגבוהה ביותר (במידה רבה/במידה רבה מאוד) הם 'היעדר תחושת יכולת ומסוגלת עצמית של הקטין' (15 קטינים, 31.9%), 'קושי בהכרה ובהבנה של ההליך המשפטי' (13 קטינים, 27.7%), ו'קושי בהכרה ובהבנה של ההליך הטיפולי' (13 קטינים, 27.7%) (תרשים 2).

²⁶ בשאלה זו אפשר היה לסמן יותר מתשובה אחת לכן התשובות מסתכמות ליותר מ-100 אחוז.

²⁷ יש לציין כי אפשרות התשובה "מיצוי זכויות לא על ידי עורך דין" לא סומנה כלל.

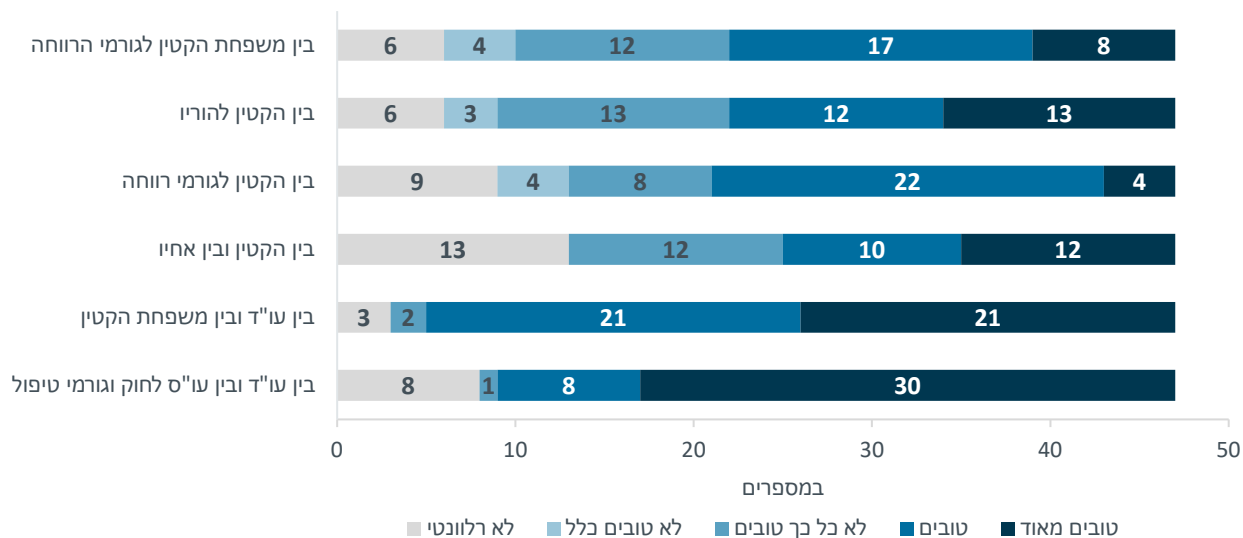
תרשים 2: צרכים הקשורים להליך המשפטי (במספרים), (n=47)

5.1.5.2. צרכים הקשורים ליחסים בסביבתו של הקטין

דיווח עורכי הדין על היחסים של הקטינים עם הגורמים השונים בסביבתם ועל היחסים בין הגורמים השונים בסביבתם מלמד כי הצרכים אשר דווחו בעצימות הגבוהה ביותר (לא כל כך טובים/כלל לא טובים) הם ביחסים בין משפחת הקטין לגורמי הרווחה (16 קטינים, 34%) וכן בין הקטין להוריו (16 קטינים, 34%) (תרשים 3).

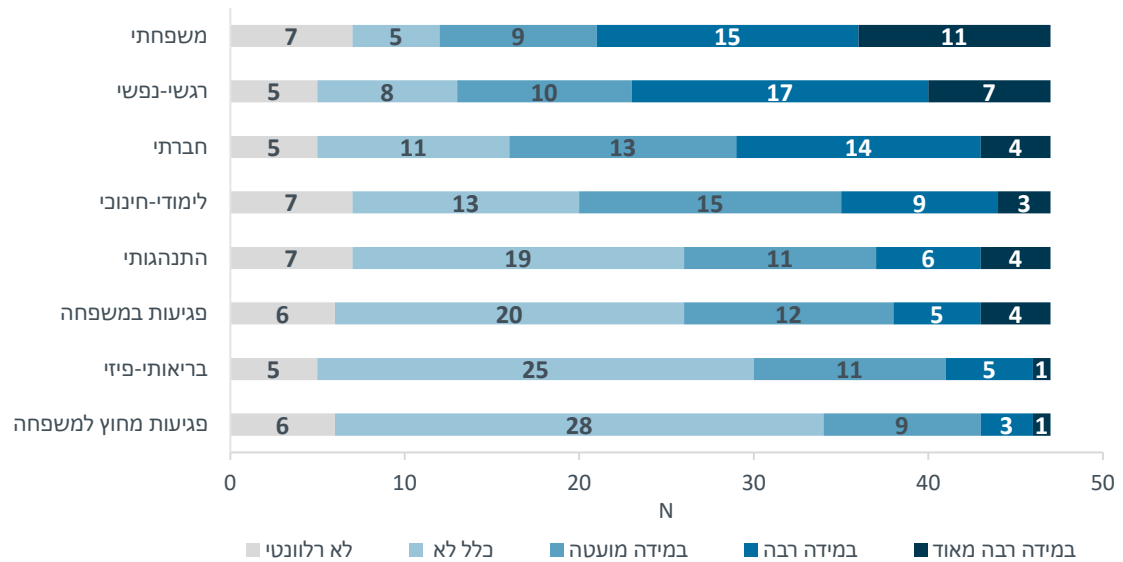
תרשים 3: צרכים ביחסים בין גורמים בסביבתו של הקטין (במספרים), (n=47)

5.1.5.3. צרכים בשבעה תחומי חיים

נוסף על הערכת השינוי במצב הצרכים המרכזיים הקשורים להליך המשפטי והיחסים בסביבתו של הקטין, השאלון שמילאו עורכי הדין בחן את מצב הצרכים של הקטינים, בחלוקה לשבעה תחומי חיים. הצרכים אשר דווחו בעצימות הגבוהה ביותר (במידה רבה/במידה רבה מאוד) הם בתחום המשפחתי (26 קטינים, 55.3%), בתחום הרגשי-נפשי (24 קטינים, 51.5%) ובתחום החברתי (18 קטינים, 38.3%) (תרשים 4).

תרשים 4: צרכים בשבעה תחומי החיים (במספרים), (n=47)

5.1.6 תפוקות

5.1.6.1 פעולות עורכי הדין במסגרת ייצוג הקטין

מספר הביקורים הממוצע שערכו עורכי הדין אצל הקטין בין מהלך הייצוג ועד המדידה השנייה עמד על 2.5 ביקורים, כאשר מספר הביקורים השכיח ביותר היה 1. מספר הביקורים הממוצע של עורכי הדין אצל גורמים בסביבתו של הקטין עמד על 1.5, כאשר מספר הביקורים השכיח ביותר היה 1, ו-8 עורכי דין כלל לא ביצעו ביקורים. 41 מעורכי הדין דיווחו כי כלל לא ערכו התייעצויות עם יועצים טיפוליים של המערך (82.7%), 5 ערכו התייעצות אחת (10.6%) ועורך דין אחד ערך 3 התייעצויות (2.1%).

בכל הנוגע לתדירות שבה התקיימו פגישות מקוונות, שיחות טלפון או התכתבויות בין עורכי הדין והקטינים שהם ייצגו, 21 מעורכי הדין דיווחו שהם מתקשרים מרחוק עם הקטינים סביב צמתים מרכזיים ואירועים משמעותיים (44.7%), 15 מתקשרים מרחוק אחת לשלושה חודשים (31.9%) ו-9 לפחות פעם בחודש (19.1%).

עורכי הדין ביצעו פעולות ייצוג שונות במשפט:

- מספר ההגשות הממוצע של עורך דין של תגובה/עמדה/בקשה/הודעה משפטית עמד על 2, כאשר מספר ההגשות השכיח ביותר היה 1, ו-15 עורכי דין כלל לא הגישו בקשות (31.9%)
- מספר הפעולות הממוצע לקידום השתתפות הקטין עמד על 1.2 בטווח של 1-3, 38 עורכי דין כלל לא ביצעו פעולות לקידום השתתפות הקטין (80.9%)
- מספר הדיונים הממוצע בבית המשפט בעניינו של הקטין שבהם השתתף עורך הדין עמד על 1.6 בטווח של 1-6, 14 עורכי דין כלל לא השתתפו בדיונים בבית המשפט (29.8%)
- מספר הדיונים הממוצע בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות בעניינו של הקטין שבהם השתתף עורך הדין עמד על 1.5 בטווח של 1-4, 21 עורכי דין כלל לא השתתפו בדיונים בוועדות (44.7%)
- פעולות של ייזום הליכים נוספים, מיצוי זכויות ופעולות גישור להשגת הסכם דווחו במספרים נמוכים (4, 1 ו-1, בהתאמה)

הייצוג והשתתפות של הקטין במהלך ההליך משפטי שבוצעו על ידי עורך הדין או בסיועו כללו כמה רכיבים:

- 21 מן הקטינים נכחו בדיון המשפטי (45.7%)
- 21 מן הקטינים דיברו בדיון המשפטי (45.7%)
- 38 מעמדותיהם של הקטינים הוקראו/הושמעו (82.6%)
- 7 מעורכי הדין השמיעו עמדה נפרדת בשל פער בין עמדתם לעמדת הקטין (14.9%)
- 14 מעורכי הדין התריעו על בעיות ביישום תוכנית הטיפול: מחסור במענים מתאימים (31.1%)
- 9 מעורכי הדין התריעו מפני פגיעה בטובתו של הקטין בשל המשך ניסיונות הפשרה (22.0%)
- 33 מעורכי הדין יידעו את הקטין על החלטת בית המשפט/ ועדת תכנון טיפול ותיווכו את ההחלטה (75%)
- 21 מעורכי הדין הציעו לקטין להישמע על ידי ועדת תכנון טיפול (רק בתיקי נזקקות) (58.3%)

27.9% מעורכי הדין שמילאו את הכלי דיווחו שאסטרטגיית הייצוג שתכננו עבור הקטין יושמה במלואה, והיתר דיווחו על יישום חלקי (72.1%). בין הסיבות ליישום חלקי של אסטרטגיית הייצוג, ציינו עורכי הדין את אחד או יותר מאלה: עזיבת המשפחה את הארץ, פתרון הבעיה בגינה החל ההליך (בהליכי משפחה), חסמים במתן המענים הנדרשים לקטין בקהילה ושינוי בנסיבות התיק בעקבות השמה על ידי גורמי הטיפול.

במסגרת השאלון נבדקו הליכים משפטיים נוספים בעניינו של הקטין. בקרב 10 מן הקטינים (21.3%) התקיימו הליכים נוספים במקביל לתיק המדווח, למשל: הליך נזקקות, הליך בבית משפט לענייני משפחה/בית דין דתי, הליך פלילי בשל עבירה על החוק, הליך פסיכיאטרי.

בהערות הכלליות לחלק הפעולות של עורכי הדין (תפוקות) בשאלון, עורכי הדין הדגישו, בין היתר, את התרומה שהייתה לדעתם לפעולות לקידום השותפות (בהתאמה גילית), לשיפור מצבם הנפשי ולתחושת המסוגלות של הקטינים. עוד הם ציינו כי רבים מן הקטינים היו פעילים מאוד ורצו להשתתף ולהשפיע על ההליך המשפטי.

5.1.6.2 קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין צרכים הקשורים לייצוג המשפטי

בבחינת הקשרים בין תפוקות עורך הדין ובין צורכי הקטין הקשורים לייצוג המשפטי עולה כי חלה הידרדרות ביכולת ההתמודדות הרגשית של הקטין עם ההליך המשפטי ככל שנערכו יותר דיונים בבית המשפט במסגרת התיק שלו וכן ככל שהתקיימו יותר דיונים בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות בעניינו ($r=-0.355, p < .05$). כמו כן מידת ההכרה וההבנה שלו את הליך ההתערבות הטיפולית ירדה ככל שהתקיימו יותר דיונים בבית המשפט במסגרת התיק שלו ($r=-0.328, p < .05$).

5.1.6.3 קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין צרכים ביחסים בין גורמים בסביבתו של הקטין

נמצא קשר שלילי בין מספר הביקורים של עורך דין אצל גורמים בסביבתו של הקטין ובין טיב היחסים של משפחת הקטין עם גורמי הרווחה ($r=-.313, p < .05$). כלומר, ככל שהתקיימו יותר מפגשים בין עורך הדין ובין הגורמים בסביבתו של הקטין כך נמצא כי ירד טיב היחסים בין משפחת הקטין ובין גורמי הרווחה. כמו כן נמצאו קשרים חיוביים בין טיב היחסים של הקטין עם הוריו ובין מספר ההגשות של תגובה/עמדה/בקשה/הודעה של עורך הדין בהליך המשפטי ומספר הדיונים שהתקיימו בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות ($r=.335, p < .05$). כלומר, ככל שהיחסים של הקטין עם הוריו היו טובים יותר, כך עורך הדין שלו הגיש יותר פניות לבית המשפט בעניינו והתקיימו יותר דיונים בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות בעניינו.

5.1.6.4 קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין צורכי הקטין בשבעה תחומי חיים

נמצאו קשרים שליליים בין מספר הביקורים של עורך הדין אצל גורמים בסביבתו של הקטין ובין רמת הצרכים בתחום הבריאותי-פיזי ($r=-.324, p < .05$) וכן בין מספר ההתייעצויות של עורך הדין עם גורמי טיפול ובין רמת הצרכים בתחום ההתנהגותי ($r=-.426, p < .01$). כלומר, ככל שמספר הביקורים של עורך הדין עולה כך יורדים הצרכים בתחום הבריאותי-פיזי ובתחום ההתנהגותי, ויורד מספר ההתייעצויות של עורך הדין עם גורמי טיפול. כמו כן נמצאו קשרים שליליים בין מספר הדיונים בבית המשפט ובין רמת הצרכים בתחום המשפחתי ($r=-.456, p < .01$) ותחום פגיעות הילד במשפחה ($r=-.387, p < .05$). כלומר, ככל שמתקיימים פחות דיונים בבית המשפט כך יורדים הצרכים בתחום המשפחתי ובתחום פגיעות הילד במשפחה. לבסוף, נמצא קשר שלילי בין מספר הדיונים בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות ובין רמת הצרכים בתחום פגיעות הילד במשפחה ($r=-.483, p < .01$). כלומר, ככל שרמת הצרכים של הקטין בתחום הפגיעות במשפחה עלתה, כך נערכו פחות דיונים בוועדות בעניינו.

5.1.7 תוצאות ההתערבות

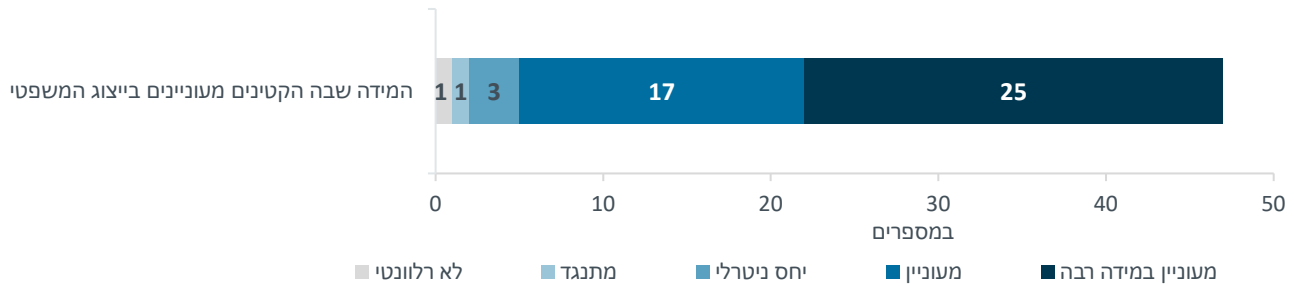
הסעיף בוחן את תוצאות הייצוג של עורכי הדין כפי שאלו משתקפות מדיווחי עורכי הדין על אודות השינוי שחל במצב הצרכים של הקטינים הקשורים להליך המשפטי, הצרכים הקשורים ביחסים בין גורמים בסביבתו של הקטין והצרכים בשבעה תחומי החיים. נוסף על כך השגת התוצאות נבחנה באמצעות הערכה הכוללת של עורכי הדין את תוצאות הייצוג.

5.1.7.1 תוצאות בהתייחס לשינויים בין מדידה הראשונה למדידה השנייה

צרכים הקשורים להליך המשפטי

42 מעורכי הדין העריכו כי הקטינים מעוניינים / מעוניינים במידה רבה בייצוג המשפטי (92.3%) (**תרשים 5**). מהשוואת דיווחי עורכי הדין בשתי המדידות לא נמצאו הבדלים מובהקים בעמדת הקטינים כלפי הייצוג המשפטי.

תרשים 5: תמיכת הקטינים בייצוג המשפטי (במספרים), (n=47)

בבחינת דיווחי עורכי הדין בשתי המדידות עולה כי לא נצפו הבדלים מובהקים בצרכים המשפטיים של הקטינים בין המדידות למעט ירידה מובהקת בתחושת היכולת והמסוגלות העצמית של הקטין להתמודד עם ההליכים המשפטיים ($T(39)=2.339, p < .05$) בין המדידה הראשונה ($M=2.8 SD=0.99$) למדידה השנייה ($M=2.3 SD=0.83$).

צרכים בשבעה תחומי חיים

בין שתי המדידות חל שינוי מובהק בעוצמת הצרכים בתחום הלימודי-חינוכי ($T(38)=2.248, p < .05$), כאשר עוצמת הצרכים במדידה השנייה ($M=2.1 SD=0.92$) הייתה נמוכה יותר מבמדידה הראשונה ($M=2.5 SD=1.06$). לא נמצאו הבדלים מובהקים נוספים בתחומי הצורך בין המדידות.

5.1.7.2 הערכת עורכי הדין את תוצאות תהליך הייצוג

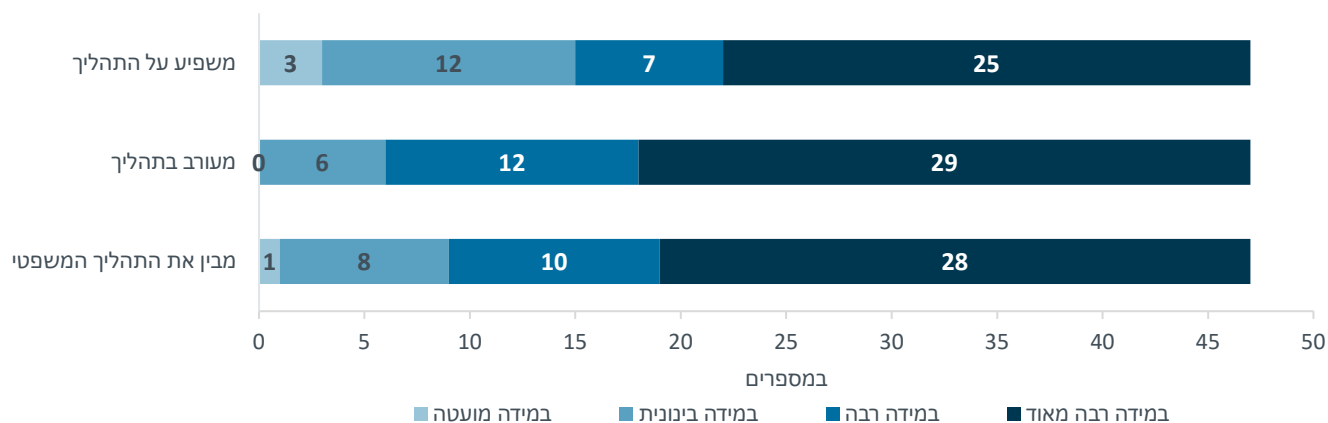
נוסף על שאלות על אודות השינוי שחל במצב הצרכים של הקטינים, עורכי הדין התבקשו לספר על התרשמותם, ועל בסיס הסמנים שהגדירו, בנוגע למידת השגת תוצאות הייצוג. התוצאות, כאמור, מתחלקות לשני סוגים: תוצאות חובה ותוצאות בחירה שעורכי הדין יכלו לבחור להתמקד בהשגתם במהלך הייצוג. הוגדרו שתי תוצאות החובה: תוצאת 'שיתוף הקטין בתהליך הייצוג' – במסגרתה עורכי הדין התבקשו לבחור רמות שונות של שיתוף, וכן תוצאת 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין'. נוסף על שתי תוצאות החובה, במדידה הראשונה עורכי הדין יכלו לבחור עד שלוש תוצאות להתמקדות מתוך שש תוצאות בחירה אפשריות: (א) 'הגברת תחושת הקטין לגבי הוגנות ההליך המשפטי', (ב) 'הפחתת מצוקה רגשית של הקטין מהתהליך המשפטי', (ג) 'הגברת מיצוי זכויות הקטין', (ד) 'הגברת מוגנות הקטין', (ה) 'התאמת המענים למאפיינים, לצרכים ולהעדפות של הקטין בתחומים השונים' ו-(ו) 'הפחתת קונפליקטים בסביבת הקטין'. במדידה השנייה עורכי הדין התבקשו לא רק להעריך את מידת השגתן של התוצאות, אלא גם למנות את הגורמים שסייעו להשגתן ואת החסמים לכך.

'שיתוף הקטין בתהליך הייצוג' הייתה תוצאת חובה. עבור 13 מן הקטינים שנאסף עליהם מידע במדידה השנייה, עורכי הדין סימנו שהתוצאה אינה רלוונטית מפאת גילו או מצבו הפסיכיאטרי של הקטין (27.7%).²⁸

²⁸ הגיל הממוצע של הילדים שעבורם סומנה אפשרות זו (7 מקרים במדידה השנייה) הוא גבוה יחסית ועומד על 7.5 וכך גם הגיל החציוני שעומד על 8. טווח הגילים נע בין 3 ל-18. אי אפשר להבדיל בוודאות בין התיקים שבהם האפשרות סומנה בגלל גילו של הקטין ובין אלו שהאפשרות סומנה בגלל מצבו הפסיכיאטרי, אך הקטינים שהאפשרות סומנה עבורם (2 מקרים) סובלים ממחלה או מהפרעה נפשית מאובחנת.

עורכי הדין דיווחו שרמת השיתוף הבסיסית, הבנת התהליך המשפטי, הושגה בעצימות גבוהה (במידה רבה/רבה מאוד), בקרב 38 מן הקטינים (79.4%). רמת השיתוף השנייה, מעורבות בתהליך המשפטי, הושגה בעצימות הגבוהה ביותר, בקרב 41 מן הילדים (88.2%). רמת השיתוף הגבוהה, השפעה על התהליך, הושגה בעצימות גבוהה בקרב 32 מן הקטינים (67.6%) (תרשים 6).

תרשים 6: שיתוף הקטין בשלוש רמות (במספרים), (n=47)

עורכי הדין התבקשו לציין את הגורמים אשר תרמו לדעתם להשגת התוצאה – 'שיתוף הקטין בתהליך הייצוג'. מדיווח עורכי הדין עלה ש'איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין' תרמה להשגת התוצאה בקרב 28 קטינים (82.4%); 'איכות הקשר בין עורך הדין ובין גורמים בסביבתו של הקטין (גורמי טיפול, משפחה, גורמים משפטיים)' תרמה להשגת התוצאה בקרב 20 קטינים (58.8%); ו'שיתוף הפעולה של גורמי טיפול רלוונטיים' תרם להשגת התוצאה בקרב 16 קטינים (47.1%) (לוח 1).

לוח 1: גורמים שתורמו להשגת התוצאה 'שיתוף הקטין בתהליך הייצוג' (במספרים ובאחוזים), (n=34)

גורמים שתורמו להשגת התוצאה	n	(%)
איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין	28	82.4
איכות הקשר של עורך הדין עם גורמים בסביבתו של הקטין	20	58.8
שיתוף פעולה של גורמי טיפול רלוונטיים	16	47.1
כוחות של הקטין	11	32.4
תמיכה של המשפחה	11	32.4
שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים	4	11.8
אחר	2	5.9

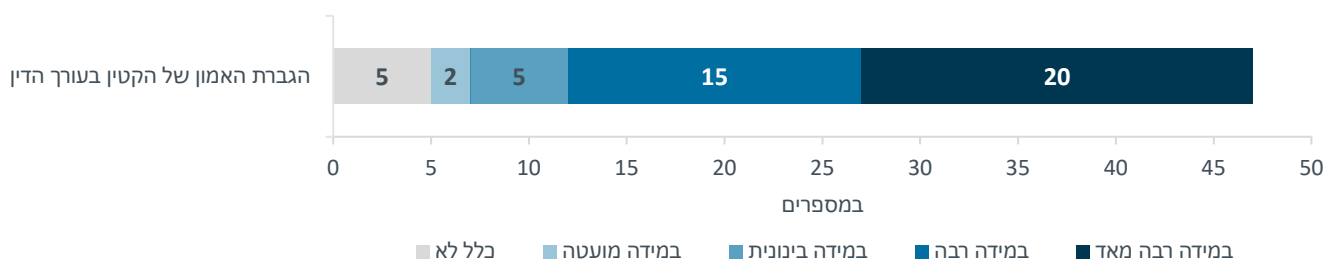
הגורמים המרכזיים שפגעו לדעת עורכי הדין בהשגת תוצאת השיתוף היו חוסר שיתוף פעולה של המשפחה (בקרוב 8 קטינים, 25.0%) וחוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין (4 קטינים, 12.5%) (לוח 2).

לוח 2: גורמים שפגעו בהשגת התוצאה 'הגברת השותפות של הקטין' (במספרים ובאחוזים), (n=32)

גורמים שפגעו בהשגת התוצאה	n	(%)
חוסר שיתוף פעולה של המשפחה	8	25.0
חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין	4	12.5
קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמי טיפול	3	9.4
קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים	1	3.1
קושי בגיוס משאבים	2	6.3
התמקדות בבעיה דחופה אחרת שהצריכה שינוי בתוכנית ההתערבות	1	3.1
אחר	7	21.9

'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' גם כן הייתה תוצאת חובה. על פי הערכת 35 מעורכי הדין (74.5%), התוצאה הושגה במידה רבה/רבה מאוד (תרשים 7).

תרשים 7: המידה שבה הושגה התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' (במספרים), (n=47)

הגורמים המרכזיים שתרמו לדעת עורכי הדין להשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' היו: 'איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין' תרמה להשגת התוצאה בקרב 34 קטינים (80.1%); 'זמינות עורך הדין לקטין ולפניותיו' תרמה להשגת התוצאה בקרב 29 קטינים (69.0%); ו'מוטיבציה של הקטין' תרמה להשגת התוצאה בקרב 22 קטינים (52.4%) (לוח 3).

לוח 3: גורמים שתרמו להשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' (במספרים ובאחוזים), (n=42)

גורמים שתרמו להשגת התוצאה	n	(%)
איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין	34	80.1
זמינות עורך הדין לקטין ולפנייתו	29	69.0
מוטיבציה של הקטין	22	52.4
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם משפחת הקטין	19	45.2
תמיכה של המשפחה	16	38.1
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם גורמי טיפול רלוונטיים	16	38.1
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם גורמים משפטיים רלוונטיים	8	19.0
כוחות של הקטין	4	9.2
אחר	7	16.7

הגורמים המרכזיים שפגעו בהשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' היו חוסר שיתוף פעולה של המשפחה' (בקרוב 7 קטינים, 31.8%) ו'חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין' (בקרוב 4 קטינים, 18.2%) (לוח 4).

לוח 4: גורמים שפגעו בהשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' (במספרים ובאחוזים), (n=22)

גורמים שפגעו בהשגת התוצאה	n	%
חוסר שיתוף פעולה של המשפחה	7	31.8
חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין	4	18.2
קשיים בקשר של עורך הדין עם הקטין	3	13.6
קושי בגיוס שיתוף הפעולה של גורמי טיפול רלוונטיים	3	13.6
קושי בגיוס משאבים	3	13.6
קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים	1	4.5
אחר	12	54.5

'השגת התוצאה המשפטית' – עורכי הדין התבקשו להעריך את המידה שבה הצליחו להשיג את התוצאה המשפטית שלמענה פעלו במהלך הייצוג של הקטין. מרבית עורכי הדין (41), דיווחו כי הצליחו במידה רבה/רבה מאוד בהשגת התוצאה המשפטית של הייצוג (86.9%) (**תרשים 8**).

תרשים 8: המידה שבה הושגה התוצאה המשפטית של הייצוג (במספרים), (n=47)

השגת תוצאות הבחירה – עורכי הדין התבקשו לתת הערכה כוללת בנוגע להשגת כל תוצאות הבחירה שסימנו. דיווח עורכי הדין מציג מידה גבוהה מאוד של השגת תוצאות הבחירה – 36 עורכי דין (76.6%) ציינו שהשיגו את תוצאות הבחירה במידה רבה/רבה מאוד (תרשים 9).

תרשים 9: המידה שבה הצליחו עורכי הדין להשיג את כלל התוצאות שבחרו להתמקד בהן (במספרים), (n=47)

הגורמים המרכזיים שתרמו לדעת עורכי הדין להשגת תוצאות הבחירה היו: 'שינוי של מענים שנבחרו עבור הקטין' (25 עורך דין, 55.6%); 'שיתוף הקטין בתהליך ומעורבותו בהחלטות הנוגעות לחייו' (24 עורכי דין, 53.3%); ו'איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין' (2 עורכי דין, 46.7%) (לוח 5).

לוח 5: גורמים שתרמו להשגת התוצאות שנבחרו (במספרים ובאחוזים), (n=45)

גורמים שתרמו להשגת התוצאות	n	(%)
שינוי של מענים שנבחרו עבור הקטין (טיפולים, מסגרות וכד')	25	55.6
שיתוף הקטין בתהליך ומעורבותו בהחלטות הנוגעות לחייו	24	53.3
איכות הקשר של עורך הדין עם הקטין	21	46.7
מוטיבציה של הקטין	19	42.2
זמינות של תרמה להשגת התוצאה לקטין ולפניותיו	19	42.2
תמיכה של המשפחה	19	42.2
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של הקטין ומשפחתו עם גורמי טיפול	18	40.0
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם גורמי טיפול	17	37.8
כוחות של הקטין	15	33.3
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם משפחת הקטין	14	33.1
איכות הקשר ושיתוף הפעולה של עורך הדין עם גורמים משפטיים	7	15.6
אחר	4	8.8

הגורמים המרכזיים שפגעו לדעת עורכי הדין בהשגת תוצאות הבחירה היו: 'חוסר שיתוף פעולה של המשפחה' (12 עורכי דין, 44.4%) ו'חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין' (7 עורכי דין, 25.9%) (לוח 6).

לוח 6: גורמים שפגעו בהשגת התוצאות שנבחרו (במספרים ובאחוזים), (n=27)

גורמים שפגעו בהשגת התוצאות	n	(%)
חוסר שיתוף פעולה של המשפחה	12	44.4
חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הקטין	7	25.9
דרכי הפעולה שנבחרו לא התאימו	5	18.5
מסגרות ההשמה שנבחרו לא התאימו	5	18.5
קושי בגיוס שיתוף הפעולה של גורמי טיפול רלוונטיים	5	18.5
אופן התנהלותו של ההליך המשפטי (אדברסריות, משך, לחצים)	4	14.8
קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים	3	11.1
אחר	7	25.9

5.1.7.3 קשרים בין השגת התוצאות ובין מאפיינים, צרכים ותפוקות

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות ובין מאפייני הקטין

בבחינת הקשרים בין מידת השגת התוצאות ובין סוג התיק ומאפייני הקטין נמצא קשר שלילי בין שנת הלידה של הקטין ובין מידת השגת תוצאות בתחום הגברת השותפות של הקטין. בפרט, נמצא קשר שלילי בין גיל הקטין ובין הבנתו את התהליך המשפטי ($r = -.351, p < .05$), ובין גילו למעורבותו בתהליך המשפטי ($r = -.349, p < .05$), כך שככל שגיל הקטין היה נמוך יותר כך הוא הבין פחות את התהליך המשפטי והיה פחות מעורב בו. מלבד זאת לא נמצאו קשרים נוספים.

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות ובין צרכים הקשורים להליך המשפטי

נמצאו קשרים שליליים בין השגת התוצאות שבהן בחר עורך הדין להתמקד ובין תחושת היכולת והמסוגלות העצמית של הקטין להתמודד עם ההליכים בעניינו ומידת ההבעה של עמדותיו והעדפותיו. כלומר, ככל שתחושת המסוגלות של הקטין הייתה גבוהה יותר וככל שהקטין הביע יותר את עמדותיו והעדפותיו בפני עורך הדין, כך הערכת עורך הדין את מידת השגת תוצאות הבחירה, פחתה. בד בבד, נמצאו קשרים חיוביים בין הבעת הקטין את עמדותיו והעדפותיו בפני עורך הדין ובין ההבנה של הקטין את ההליך המשפטי, מעורבותו של הקטין בהליך והשפעתו על ההליך. כלומר, ככל שהקטין הביע יותר את עמדותיו והעדפותיו, כך חל שיפור בהבנתו את התהליך ובמידת מעורבותו והשפעתו על התהליך. נוסף על כך נמצא קשר שלילי בין מידת השגת התוצאות בתחום הגברת האמון ובין מיצוי זכויות. כלומר, ככל שמידת השגת מיצוי הזכויות הייתה גבוהה יותר כך פחתה מידת השגת התוצאה בתחום הגברת האמון (ר' נספח ז').

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות ובין התפוקות שהוא ביצע

נמצא קשר שלילי בין מספר הדיונים בבית המשפט בעניינו של הקטין ובין ההבנה של הקטין את התהליך המשפטי ($r = -.362, p < .05$). כלומר, ככל שמספר הדיונים עולה, כך ההבנה של הקטין יורדת. מלבד זאת לא נמצאו קשרים נוספים.

5.2. ממצאי הדיווח העצמי של הקטינים על תפיסתם את תוצאות הייצוג ושיעור הרצון שלהם מעורך הדין ומעבודתו

בסעיף זה יוצגו הממצאים על דיווח הקטינים על שביעות הרצון שלהם מעבודת עורכי הדין והערכתם את תוצאות הייצוג. כלי הדיווח העצמי של הקטינים מאפשר הסתכלות על תהליך הייצוג והערכת תוצאותיו מנקודת מבטם של הקטינים המייצגים והשוואת תפיסותיהם לדיווח עורכי הדין. כך שגם תהליכי ההערכה של המערך מביאים לידי ביטוי את עיקרון השותפות. הממצאים המובאים להלן מתייחסים ל-116 קטינים שהשתתפו במדידה. המדידה נערכה במסגרת הפיילוט בקרב קבוצה קטנה יחסית של קטינים, לכן יש להניח שהנתונים אינם מייצגים במדויק את המאפיינים של כלל הקטינים המייצגים במערך. כמו כן השאלונים הופצו בקרב הקטינים על ידי עורכי הדין באופן בלתי מנוהל,²⁹ לכן ייתכן שההקצאה בקרב הקטינים לא הייתה אקראית. כך

²⁹ עורכי הדין קיבלו קישור לא אישי והתבקשו להעבירו לכל הקטינים בני 12+ שהם מייצגים.

למשל, ייתכן שהשאלון הופץ בעיקר בקרב הקטינים "החזקים" יותר, כאלה שעורכי הדין סברו שיש בכוחם להתמודד עם מענה על השאלון ויש סבירות גבוהה יותר שילדים אלו יספקו משוב חיובי יותר מאשר הילדים "החלשים". משום כך, תמונה מדויקת על אודות תפיסתם את איכות השירות שקיבלו ועל השגת התוצאות תוכל להתגבש רק לאחר הטמעה שוטפת של הכלי. יחד עם זאת, ממצאי מדידה זו מספקים ממצאים ותובנות בעלי ערך ומחזקים את החשיבות של איסוף המידע מן הקטינים עצמם.

נעשו מבחני הבדל בין דיווח הקטינים לדיווח עורכי הדין על רמת הצרכים ומידת השגת התוצאות. בשל המספר הנמוך של שאלוני מדידה שנייה שמילאו עורכי הדין אפשר היה להשוות רק בין דיווחים באותם ההליכים (בפועל רק בדיווחים בתיקי חוק הנוער). ההשוואה בוצעה בין כלל סוגי התיקים בדיווח עורכי הדין וכלל סוגי התיקים בדיווח הקטינים. משכך, מדובר בהשוואה גסה ולכן יש להתייחס בזהירות לממצאיה.

5.2.1 מאפייני הרקע של הקטינים

מתוך 116 קטינים שמילאו את השאלון, 73.3% מלאו את השאלון בשפה העברית ו-26.7% בשפה הערבית. שיעור הקטינים דוברי הערבית במדגם גדול פי שניים משיעורם של הקטינים הערבים שיוצגו במערך בחמש השנים האחרונות, העומד על 13% (למ"ס, 2023). טווח הגילים של הקטינים הוא 9–20 והממוצע עומד על 15.9.³⁰

5.2.2 פעולות ייצוג (תפוקות)

הקטינים נשאלו על משך הזמן שעורך הדין מייצג אותם ועל תחום ההליך המשפטי שבו הם מיוצגים. 65.6% היו מיוצגים יותר משנה, 14.7% היו מיוצגים שנה או פחות, 8.6% היו מיוצגים שלושה חודשים או פחות ו-8.6% לא ידעו כמה זמן הם מיוצגים (n=113). לשם השוואה, עורכי הדין טענו כי **בכל** התיקים שדיווחו עליהם הייצוג של הקטינים נמשך יותר משנה. להבדל זה עשויה להיות השפעה על פרשנות הממצאים ועל הפערים בין דיווחי עורכי הדין לדיווח הקטינים.

לעומת זאת, התפלגות סוגי ההליכים בסקר הקטינים תואמת בקירוב את התפלגות סוגי התיקים שדווחו על ידי עורכי הדין: 57.0% מן הקטינים דיווחו כי הם מיוצגים בנושאים הנוגעים לבית משפט לנוער (הליך לפי חוק הנוער (טיפול והשגחה), 31.9% בנושאים הנוגעים לבית משפט לענייני משפחה או בתי דין דתיים (ייצוג בתחום המשפחה), 1.7% בנושאי מיצוי זכויות ו-4.3% לא ידעו באיזה תחום עורך הדין מייצג אותם (n=116). בדומה לכך, עורכי הדין דיווחו ש-62.2% מן התיקים התנהלו לפי הליך 'חוק הנוער' ו-37.8% בנושא 'ייצוג בתחום המשפחה'.

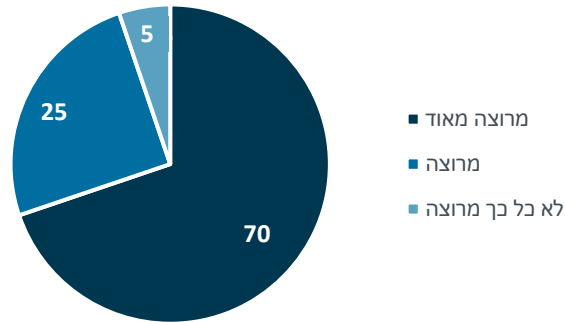
5.2.3 איכות התפוקות

5.2.3.1 שביעות רצון הקטינים מעבודת עורכי הדין

באופן כללי, 69% מן הקטינים היו מרוצים מאוד מעבודתו של עורך הדין שייצג אותם. הקטגוריה 'בכלל לא מרוצה' לא נבחרה (תרשים 10).

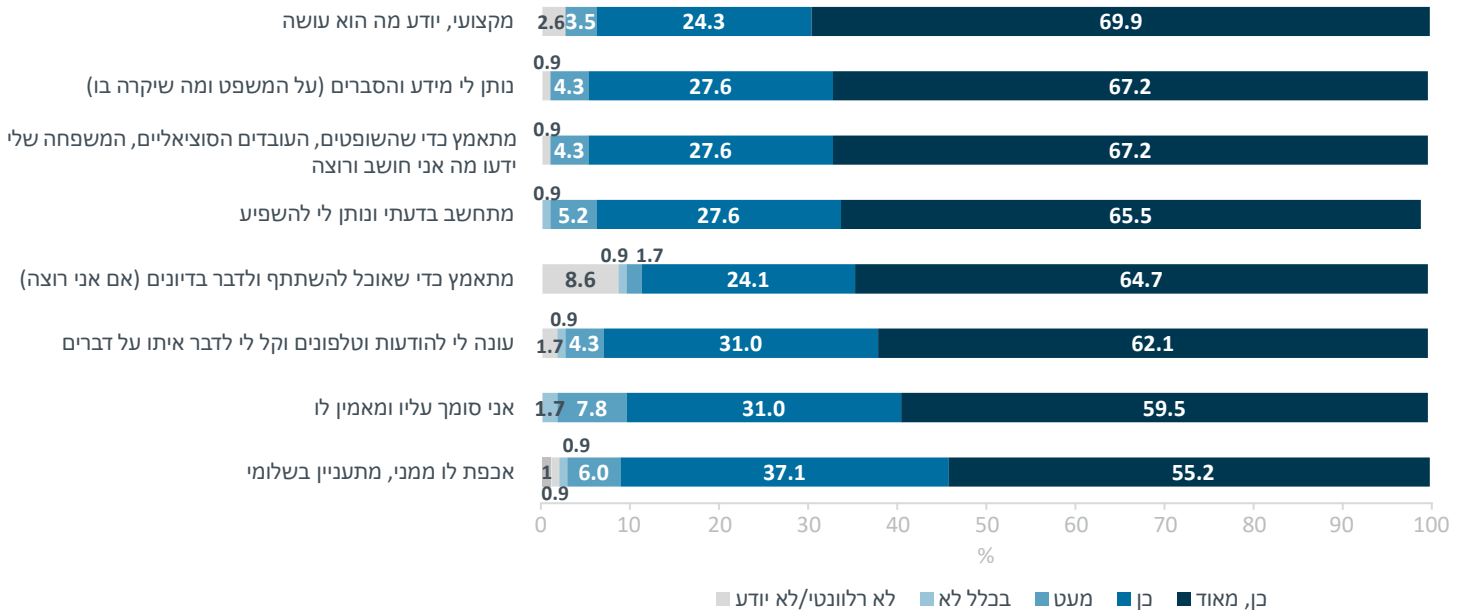
³⁰ יש לציין, שהכלי גובש ונועד למילוי על ידי קטינים בני 12–18, אולם התקבלו כלים ממשיבים צעירים ומבוגרים יותר והניתוח כלל גם אותם.

תרשים 10: שביעות רצון כללית של הקטין מעבודת עורך הדין (באחוזים), (N=116)

הקטינים דיווחו על שביעות רצון גבוהה מאוד מעבודת עורכי הדין שייצגו אותם; 69.9% ענו 'כן, מאוד' על כך שעורך דינם מקצועי ויודע מה הוא עושה, 67.2% ענו 'כן, מאוד' על כך שעורך דינם נותן להם מידע והסברים; 67.2% ענו 'כן, מאוד' על כך שעורך דינם מתאמץ כדי שהשופטים, העובדים הסוציאליים והמשפחה של הקטין ידעו מה הוא חושב ורוצה (תרשים 11).

תרשים 11: שביעות רצון מקבל השירות מרכיבים בעבודת עו"ד (באחוזים)

63.8% מן הקטינים דיווחו על הגעה להסכמה עם עורך הדין על אופן הייצוג, בעוד 17.2% ציינו שלא הגיעו להסכמה עם עורך הדין על "דברים חשובים". 19% לא השיבו על השאלה, אם משום שלא ידעו כיצד להשיב עליה או משום שלא היו מעוניינים בכך. מתוך אלו שלא הגיעו להסכמה עם עורך הדין, עשרה בחרו לכתוב את סיבת חוסר ההסכמה: ארבע פעמים הוזכר חוסר הסכמה להשמה במסגרות ומענים, כולל עצם ההשמה, מועדי כניסה ויציאה מהם, ושלוש פעמים תחושה של הקטין שעורך הדין שיתף יותר מדי פעולה עם גורמי הרווחה. חשוב להזכיר בהקשר זה ש-10.6% מעורכי הדין דיווחו על הצגת עמדה נפרדת בבית המשפט של הקטין בשל כערים משמעותיים עם הקטין המיוצג.

הקטינים התבקשו גם לפרט במלל חופשי 'מה היה טוב בעבודת עורך הדין?' ו'מה היית ממליץ לשנות בעבודת עורך הדין?'. יותר ממחציתם (62 מתוך 116) ציינו לטובה את הליווי המסור ואת היחס הדואג והאכפתי של עורכי הדין. היחס המסור תואר במילים כמו:

” אין מה לשנות ולשפר היא פשוט מושלמת ונלחמה עליי...”

” היחס, הדאגה, האכפתיות, להיות מעבר לעורכת דין...”

לצד זה, קטינים בודדים (4) ציינו דברים שראוי לשנות וחשבו שעל עורך הדין:

” להיות נוכחים ולזכור שהילד הוא ילד”.

” להיות יותר זמין ולענות כשיש דברים דחופים”.

בשאלה המסכמת את השאלון נשאלו הקטינים אם יש משהו נוסף שהיו רוצים לומר בנוגע לייעוץ המשפטי. רוב מי שבחרו לענות על השאלה (35 מתוך 43, שהם 81.4% מתוך המשיבים על השאלה), הודו לעורך הדין שלהם והמליצו עליו.

הקטינים נשאלו אם היו ממליצים לילדים אחרים לפנות לסיוע של עורכי הדין של המערך. 95.7% מן הקטינים השיבו כי היו ממליצים לילדים אחרים לפנות לסיוע של עורך דין כמו שלהם, בעוד רק 3.4% לא היו ממליצים. כשנשאלו מדוע היו ממליצים, מבין אלו שבחרו לענות על השאלה רבים (36 מתוך 116, שהם 31.0% מתוך המשיבים על השאלה) ציינו את תחושת הביטחון שעורך הדין השרה עליהם ואת יכולת ההקשבה וההכלה שלו:

” זה נותן תחושת ביטחון ותחושה שיש מי שעוזר לך”.

” הייתה קשובה ונעימה, הרגשתי שהיא מתעניינת בי”.

לעומת זאת, אף לא קטין אחד מבין אלו שציינו שלא היו ממליצים לילדים אחרים לפנות לסיוע עורך דין נימק את בחירתו.

5.2.3.2 קשרים בין רכיבי שביעות הרצון ובין עצמם

נמצאו קשרים פנימיים בין רכיבי שביעות הרצון של הקטינים. בבחינת הקשרים בין שביעות רצון הקטינים מרכיבי עבודה שונים של עורכי הדין נמצאו קשרים חיוביים בין כל הפריטים (ר' נספח ח). גם בדיקת העקיבות הפנימית העלתה שלשמונת הרכיבים של שביעות הרצון מעבודת עורך הדין יש מהימנות פנימית גבוהה מאוד של מדד אלפא-קרונברך $\alpha = .942$.

5.2.3.3 קשרים בין מאפיינים ובין רכיבי שביעות הרצון

לא נמצאו קשרים סטטיסטיים בין מאפייני הקטינים ובין שביעות הרצון שלהם מן הייצוג של עורכי הדין. כלומר, לא נמצא קשר בין גיל הקטין ובין שביעות הרצון שלו מרכיבי הייצוג ולא נמצאו הבדלים בין דוברי עברית ודוברי ערבית בשביעות הרצון שלהם מן הייצוג.

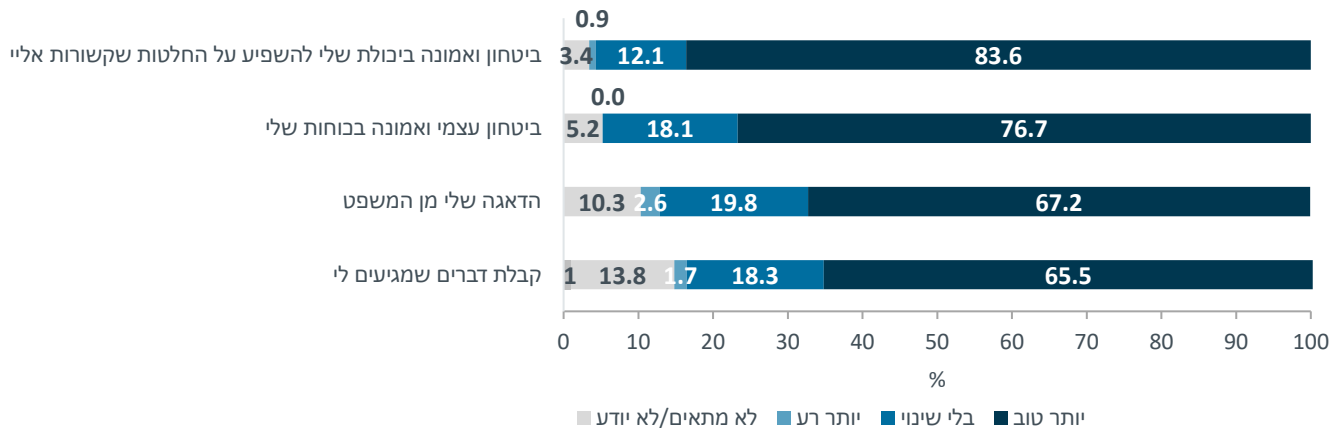
5.2.4 תוצאות ההתערבות

סעיף זה מציג את תפיסת הקטינים בנוגע להשגת תוצאות הייצוג כפי שאלו משתקפות מהערכתם את השינוי שחל במצב הצרכים שלהם הקשורים להליך המשפטי ובמצב הצרכים שלהם בשבעה תחומי החיים. כן מוצגת ההערכה הכוללת של הקטינים את תוצאות הייצוג.

5.2.4.1 שינוי בצרכים הקשורים להליך המשפטי

הקטינים התבקשו להעריך את השינוי שחל במצב הצרכים שלהם הקשורים להליך המשפטי. על פי נקודת מבטם, חל שינוי חיובי במצב הצרכים שלהם, אך יש שונות בעוצמת השינוי שחל בצורכיהם. 83.6% מן הקטינים דיווחו שיש להם יותר ביטחון ואמונה ביכולות שלהם להשפיע על החלטות הקשורות אליהם. 76.7% מן הקטינים דיווחו על שיפור בביטחון העצמי שלהם ובאמונה שלהם בעצמם. 67.2% מן הקטינים ציינו שהם פחות מודאגים מן ההליך המשפטי בעניינם ו-65.5% מן הקטינים דיווחו שקיבלו יותר דברים "שמגיעים להם" (כלומר, רמת מיצוי הזכויות שלהם השתפרה) (תרשים 12).

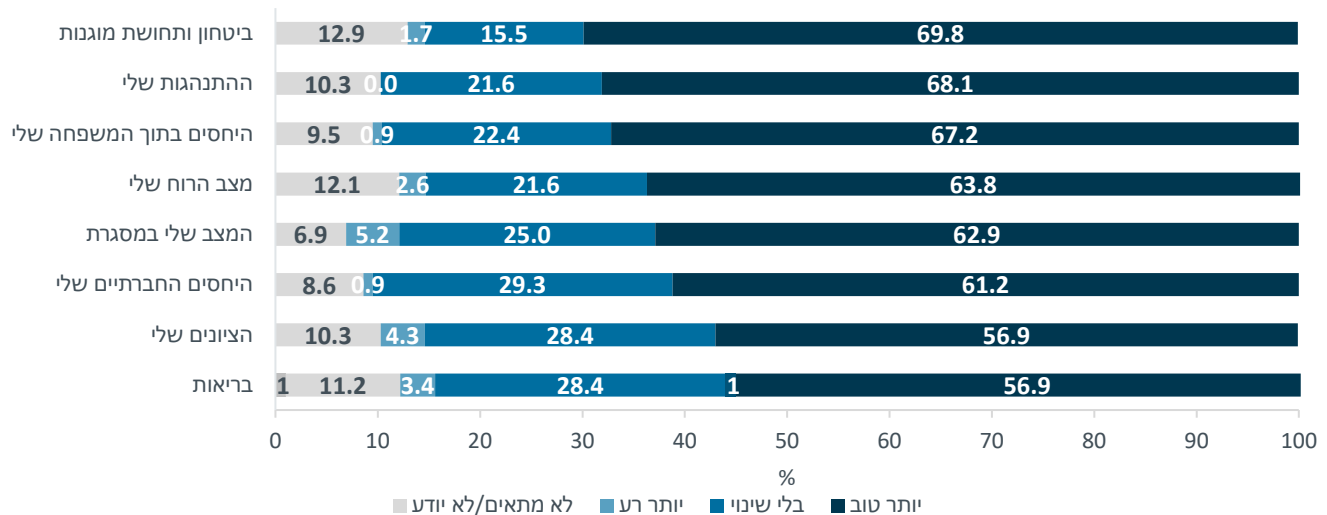
תרשים 12: שינוי בצרכים הקשורים להליך המשפטי, על פי דיווח הקטינים (באחוזים)

5.2.4.2 שינוי במצב הצרכים בשבעת תחומי החיים

נוסף על הערכת השינוי במצב הצרכים המרכזיים הקשורים להליך המשפטי, השאלון בחן את השינוי שחל במצב הצרכים הכלליים של הקטינים, בחלוקה לשבעה תחומי חיים. 69.8% מן הקטינים העידו על שיפור בתחושת הביטחון והמוגנות, 68.1% מן הקטינים דיווחו שההתנהגות שלהם השתפרה ו-67.2% דיווחו על שיפור ביחסים בתוך המשפחה (תרשים 13). גם כאן הקטינים דיווחו על שינויים חיוביים במצב הצרכים שלהם, אך כמו בצרכים הקשורים לתחום המשפטי, יש הבדלים משמעותיים בין תחומי החיים. שיעור המקרים שבהם לא חל שינוי במצב הצרכים בתחומי החיים נטה להיות גבוה יותר מאשר בצרכים הקשורים לייצוג המשפטי והשינוי לרעה נמצא באחוזים נמוכים כמו בתחום המשפטי.

תרשים 13: שינוי הצרכים בשבעה תחומי החיים[^], על פי דיווח הקטינים (באחוזים)

[^] התחום הלימודי חולק לשני פרמטרים: 'המצב במסגרת', המתייחס להשתתפות והשקעה בלימודים ולבעיות משמעת ו-'הציונים'.

5.2.4.3 הבדלים בהערכת תוצאות תהליך הייצוג בין הקטינים לעורכי הדין

נוסף על שאלות על אודות השינוי שחל במצב הצרכים שלהם, הקטינים התבקשו להעריך את תרומת הייצוג שקיבלו. 51.7% מן הקטינים העריכו שהטיפול והייצוג שקיבלו מעורך הדין עזרו להם להשיג את מה שרצו במידה רבה מאוד, 35.3% העריכו כי הם עזרו במידה רבה, 9.5% העריכו כי הם עזרו להם במידה מועטה ו-2.6% העריכו כי הם לא עזרו כלל. בהשוואת דיווחי הקטינים לדיווחי עורכי הדין ($T(116)=7.169, p < .001$), נמצא הבדל מובהק בין הדיווחים על השגת התוצאה המשפטית של הייצוג, כאשר הקטינים דיווחו יותר על מידת השגת התוצאה המשפטית ($M=0.2, SD=0.73$) מעורכי הדין ($M=0.1, SD=1.00$).

5.2.4.4 קשרים בין תוצאות למאפיינים, צרכים ותפוקות

קשרים בין שינוי בצרכים ובין מאפיינים

נמצאו הבדלים בין דוברי שפות שונות במידת השינוי בצרכים. השינוי במצב הצרכים, אף שהיה לטובה בכולם, היה גדול יותר בקרב **דוברי ערבית** מאשר בקרב **דוברי עברית** בתחומים האלה (ר' נספח ט):

- ביטחון עצמי ואמונה של הקטין בכוחותיו
- המצב במסגרות (בית ספר, פנימייה, עבודה)
- מצב הבריאות
- תחושת הביטחון והמוגנות

קשרים בין שינוי בצרכים ובין שביעות רצון מעבודת עורך הדין

נמצאו קשרים חיוביים מובהקים בין השינויים שחלו בתפיסת הקטינים בנוגע לכל הצרכים (מלבד שינויים ביחסים במשפחת הקטין ושינויים בציוני הקטין בבית הספר) ובין מידת שביעות הרצון של הקטין מעורך הדין (ר' נספח י). כלומר, ככל שלתפיסת הקטינים השינוי ברמת הצרכים היה חיובי יותר (כלומר הפחתה ברמת הצרכים), כך שביעות הרצון של הקטינים מעבודת עורך הדין עלתה.

קשרים בין השגת תוצאות הייצוג ובין שינוי בצרכים

נמצאו קשרים חיוביים מובהקים בין השינויים שחלו בכל הצרכים של הקטין (מלבד בתחום היחסים בתוך המשפחה) ובין תחושתו שהייצוג של עורך הדין עזר לו להשיג את אשר ביקש (ר' נספח י"א). כלומר, ככל שלתפיסת הקטין השינוי ברמת צרכים היה חיובי יותר, כך הקטין הרגיש שהייצוג עזר לו להשיג את מטרותיו ולהפך, ככל שהקטין דיווח כי השינוי ברמת הצרכים היה לרעה כך הקטין הרגיש שהייצוג לא סייע לו.

קשרים בין מידת השגת התוצאות ובין שביעות רצון מעבודת עורך הדין

לא נמצאו קשרים מובהקים בין הרגשת הקטין שמהלך הייצוג השיג את מטרותיו וההמלצה שלו על תהליך הייצוג ובין שביעות הרצון שלו מתהליך הייצוג של עורך הדין. נוסף על כך לא נמצאו הבדלים בתחושת הקטין שהשיג את מטרותיו בין קבוצות בחלוקה לפי מאפייני הקטינים והתפוקות שקיבלו (זמן הייצוג ונושא הייצוג).

5.3 היבטים ארגוניים

בשאלון המדידה הראשונה וכן בשאלון המדידה השנייה עורכי הדין התבקשו לספק פרטי רקע דמוגרפיים, מקצועיים וארגוניים שלהם. זאת כדי לאפשר את בדיקת קיומם של קשרים אפשריים בין מאפיינים אלו לדפוסי העבודה של עורכי הדין, בעיקר סביב סוג והיקף התפוקות המבוצעות, התוצאות הנבחרות על ידם להתמקדות ומידת השגתן. קשרים בין מאפייני הרקע של עורכי הדין לדפוסי עבודתם, או ההבדלים בעבודתן של קבוצות שונות של עורכי דין שאינם קשורים למאפיינים, לצרכים או לכוחות של הקטינים עצמם, יכולים להצביע על הטיות בעבודת עורכי הדין הדורשות התייחסות ארגונית לתיקונן.

5.3.1 מאפייני הרקע של עורכי הדין שהשתתפו במדידות והיבטים ארגוניים (N=47)

34 מעורכי הדין הן נשים (72.3%) ו-13 גברים (27.7%). ממוצע הוותק במקצוע עמד על 17.2 שנים בטווח של בין שנה ל-11 שנים ויותר. הוותק הממוצע בייצוג ילדים עמד על 5.3 שנים בטווח של בין שנה ל-11 שנים ויותר. 17 מעורכי הדין הם בוגרי מחזור הכשרה למייצגי קטינים א' – 2016–2017 (36.2%), 20 בוגרי מחזור הכשרה ב' – 2017–2018 (14.9%), 20 בוגרי מחזור הכשרה ג' – 2020–2021 (42.5%) ו-3 בוגרי מחזור הכשרה ד' – 2021–2022 (6.4%).

ההתמחויות הנפוצות ביותר בקרב עורכי הדין שהשתתפו במדידות היו ילדים ונוער (34 עורכי דין, 72.3%), דיני משפחה (25 עורכי הדין, 53.2%) ומשפט כלילי (9 עורכי דין, 19.1%).³¹

כמו כן עורכי הדין התבקשו לציין רקע מקצועי או תעודות שיש להם בתחומים הרלוונטיים לעבודה ב'עו"ד משלי': ל-6 מעורכי הדין רקע או תעודה בעבודה סוציאלית (12.8%), ל-6 רקע או תעודה בחינוך/סוציולוגיה (12.8%) ול-13 רקע או תעודה בתחום אחר (27.7%).

כלל עורכי הדין עובדים בשפה העברית ו-22 (46.8%) עובדים גם בשפות אחרות: אנגלית/צרפתית/ערבית/רוסית.

5.3.2 קשרים בין מאפייני עורכי הדין ובין תפוקותיהם

ככל שאפשר היה לבדוק במסגרת הפיילוט ומגבלותיו, לא נמצאו קשרים בין מאפייני הרקע של עורכי הדין לדפוסי עבודתם. עם זאת, נמצאו קשרים בין חלק מן התפוקות הארגוניות שקיבלו עורכי הדין, כגון השתלמויות שעברו ומפגשי היכרות עם עובדים סוציאליים, ובין התפוקות (הפעולות) שקיימו הם בעבודתם עם הקטינים.

---

³¹ בשאלה זו אפשר היה לסמן יותר מתשובה אחת לכן התשובות מסתכמות ליותר מ-100 אחוז.

6. משוב על הכלים והתאמתם לשימוש שוטף

6.1 משוב עורכי הדין

כשלושה חודשים לאחר שהסתיים איסוף הנתונים של המדידה השנייה (t-1), נערך מפגש של החוקרים עם קבוצה של 60 עורכי דין ממערך 'עו"ד משלי'. מטרת המפגש היו לקבל משוב על הכלי לניהול הייצוג המשפטי של עורכי הדין ומדידת תוצאותיו ועל תהליך מילוי השאלון, וכן לשמוע מעורכי הדין את תובנותיהם בנוגע לממצאים הראשוניים של המדידה ולדרך המיטבית להטמעת הכלי.

עורכי הדין הסכימו כי יש צורך במערכת ממוחשבת כוללת לניהול התיק, על שלל היבטיו, אך הדגישו שהכלי חייב להיות קצר, תכליתי ונוח יותר לשימוש. מן ההערות של עורכי הדין עלה שרבים מהם לא הכירו או הבינו את המסגרת הרעיונית של החשיבה התוצאתית, את אופן ביטוייה בכלי ואת דרך השימוש המיועדת כשותטמע במערכת ממוחשבת ייעודית לניהול הייצוג. חשוב להדגיש שוב בהקשר זה שבניגוד למתוכנן, הכלי מוחשב במערכת סקרים חיצונית ה"נמלה"³² ומערכת זו אינה מאפשרת את השימוש המתוכנן בכלי ובכלל זה: תצורת ההצגה, התראות, תיעוד היסטוריית הייצוג, החזרת מידע כוללת (אפיון דוחות) וספציפית על פי שאילתות ועוד. על אף ההסברים שניתנו, בקרב רבים אופן המחשוב של הכלי בכיילוט יצר רושם כוזב, אך כנראה גם בלתי נמנע, בדבר צורתה העתידי של המערכת והוא השפיע על הדרך שבה תפסו את חוויית המשתמש. להלן הנקודות העיקריות שהועלו על ידי עורכי הדין בדבר הכלי והשימוש במערכת – משוב והצעות לשיפור:

מטרות הכלי וסוגי המידע שנכללים בו

- ממילוי הכלי לא ברור למה הוא מיועד, מה מטרתו ולמה בכלל צריכים אותו
- יש ממד של חזרתיות בשאלון כך שהוא נותן תחושה שבדקים את עורכי הדין
- פירוט המאפיינים של הקטין, כמו שהוא בנוי עכשיו, לא תורם לעבודה של עורכי הדין
- הכלי לא עוזר בניהול הייצוג ולא מבטא את העשייה בתיק
- לדעת עורכי הדין "צרכים טיפוליים" לא צריכים להיות חלק מן הכלי וזאת מפני שהם אינם נמצאים במוקד העבודה שלהם ולא תמיד ברור מי מאנשי המקצוע המטפלים בקטין (עורך דין, עובדת סוציאלית לחוק או גורמים אחרים) אחראים לשינוי המתחולל בהם. כך למשל נאמר שאם ההתערבות הטיפולית לא נערכה "כמו שצריך" לעורך הדין אין השפעה על כך ולכן הוא אינו יכול לשאת באחריות להיבטים אלו
- ראוי להוסיף פריט שיציין אם בית המשפט קיבל את עמדת עורך הדין
- התיעוד בכלי צריך להיות על רצף (פגישה ראשונית, דיון וכו') – "מה היה ואיך היה"
- הכלי צריך לשקף גם את הפעולות שעורכי הדין מבצעים בתיק אך לא מקבלים עליון שכר טרחה וזאת מפני שהן "רבות ומשמעותיות"

³² להרחבה על מגבלות מערכת "נמלה" ר' ארזי ושר, 2017.

אורך הכלי ורמת הפירוט בו

- הכלי ארוך ועמוס פרטים דבר שיוצר "המון עבודה"

סיבות לשיעורי ההשבה הנמוכים

- מילוי הכלים היה חיצוני לעבודת עורכי הדין: מערכת הסקרים חיצונית ונוספה על מערכות הדיווח; עורכי הדין לא קיבלו תגמול כספי על המילוי ולכן, לדעת עורכי הדין, שיעור ההשבה היה נמוך
- עומס העבודה של עורכי הדין
- חוסר שביעות רצון של עורכי הדין מן הכלי ואי-הכרה בתועלתו
- חוסר הנוחות במענה על שאלון לינארי הנובע מן הצורך למלא מחדש פרטים רבים שמרביתם נמצאים כבר במערכות הסיוע המשפטי, במדידה הראשונה של הפיילוט ושוב במדידה השנייה. כמו כן לעיתים מכיוון שלא מצאו או שמרו את השאלון המלא מן המדידה הראשונה, הם לא מלאו את השאלון במדידה השנייה
- תחלופה ונשירה של עורכי דין במערך ומעבר של עורכי דין בין מחוזות

היבטים טכנולוגיים ודרכי שימוש

- הכלי צריך לייצר תזכורת לביקורים ולשיחות שעורך הדין צריך לבצע
- הכלי צריך לכלול היסטוריה של שינויים במטרות הייצוג מכיוון שהן לעיתים משתנות
- השימוש בכלי צריך להיות שוטף וחופשי ולא מוגבל למדידות תקופתיות
- לעורך הדין חייבת להיות גישה נוחה למערכת דרך הטלפון הנייד, לעדכון מיידי ושוטף של כל פעולה, פגישה, אירוע והתפתחות בתיק – ללא צורך לעבור על כל חלקי הכלי כדי לעדכן פריט מידע בודד
- הכלי צריך לאפשר מבט כולל על כל תיק שיכלול מאפיינים מרכזיים (שם הילד, ת"ז, פרטי הורים, אזור, סוג התיק) ופעולות מרכזיות/ אחרונות בתיק
- הכלי צריך לאפשר לעורך הדין מבט על התיקים שבטיפולו בחלוקה לפי אזורים גאוגרפיים, כדי שיהיה לו קל יותר לתכנן ביקורים

6.2 משוב הקטינים

הקטינים התבקשו להתייחס בשאלון³³ לאיכות השאלון ולנוחות המילוי כדי ללמוד מהם בטרם ההשגרה של הכלי. הם התבקשו לחוות את דעתם על מידת הבהירות של השאלות, לציין אם נעזרו במבוגר במילוי השאלון וכן כיצד היו רוצים שיצרו איתם קשר בפעם הבאה שירצו לבדוק את דעתם בנושא כלשהו.

---

³³ רק קטינים אשר מילאו את השאלון עד סופו יכלו להשיב על שאלות המשוב על הכלי.

61.0% מן הקטינים ציינו שהשאלון היה ברור לגמרי, 36.2% ציינו שהיה די ברור ו-2.6% ציינו שלא היה כל כך ברור. נמצא שלדוברי עברית ($M = 1.5, SD = .57$) השאלון היה ברור יותר במובהק לעומת דוברי ערבית ($M = 1.2, SD = .40$), $(t(114) = 27.006, p < .001)$. משום כך יש לבחון מחדש את התרגום שלו כדי לוודא שהניסוחים בשפה הערבית מותאמים לילדים.

לא נמצא קשר בין גיל הקטין למידת הבנתו את השאלון. פירוש הדבר שהשאלון מותאם היטב לכל הגילים שאליהם הופץ. 87.1% מן הקטינים מילאו את השאלון בעצמם בעוד 12.1% נעזרו במבוגר. רק עשרה קטינים בחרו לציין מיהו המבוגר שעזר להם (במרבית המקרים נעזרו במדריך, כנראה בפנימייה). בתשובה לשאלה על הדרך שבה היו מעדיפים שייצרו איתם קשר כדי לשאול שאלות, 77.4% מן הקטינים ציינו שהיו רוצים שיפנו אליהם דרך הווטסאפ. ההתפלגות המלאה של התשובות לשאלת האמצעי המועדף ליצירת קשר מוצגת בלוח 7.

לוח 7: כיצד הקטין היה מעוניין שיצרו אתו קשר (במספרים ובאחוזים), (n=115)

דרכים ליצירת קשר	n	(%)
הודעת ווטסאפ	89	77.4
שיחת טלפון ממורה	7	6.1
שיחת טלפון מנציג בית המשפט	6	5.2
שיחה עם מדריך בפנימייה	4	3.5
שיחה עם אדם קרוב אחר	2	1.7
אחר	6	5.2

7. מגבלות ואתגרים במחקר

1. **גיבוש הכלי לעורכי הדין** – ועדת ההיגוי התקשתה להגיע להסכמות בכל הקשור לצרכים שבמוקד עבודת עורכי הדין, לתוצאות הרצויות (כמייצגות את גבולות האחריות של עורכי הדין) ולרמת הפירוט הנדרשת בכל הקשור לפעולות הייצוג. בעיצומו של הפיילוט התקבלו משוברים ראשונים מהתנסות עורכי הדין בשימוש בו שחיבו עצירה של איסוף המידע, עדכון של השאלון ומחשובו מחדש. לכן המדידה הראשונה בוצעה בשני גלים: הגל ראשון בוצע בדצמבר 2021-ינואר 2022 והגל השני בוצע באוגוסט-נובמבר 2022 עם השאלון המעודכן. עורכי הדין שמילאו גרסה ראשונה של השאלון לא נדרשו לעשות זאת שוב ולכן בעת ניתוח הנתונים בוצעה התאמה בין התשובות לשתי גרסאות השאלונים.
2. **מחשוב הכלי לעורכי הדין** – הכלי מוחשב במערכת סקרים חיצונית ה"נמלה"³⁴. מערכת זו נועדה לסקרים חד-פעמיים ואינה מותאמת לניהול שוטף של "תיק לקוח". כך למשל לא אפשר היה לשאוב מידע מן המערכות הממוחשבות הקיימות, המילוי היה לינארי ללא אפשרות לחזור אחורנית או להוסיף מידע, ובעיקר עורכי הדין נאלצו למלא מחדש פרטי מידע רבים במדידה השנייה ללא יכולת לצפות בשאלון המלא מן המדידה הראשונה (אלא אם שמרו עותק מודפס שלו). גם הפתרון שנמצא בדמות שליחת תדפיסי השאלונים המלאים מן המדידה הראשונה שמילאו עורכי הדין על כל אחד מן הקטינים באמצעות דואר אלקטרוני יצר סרבול וגזל מהם זמן רב. מגבלות אלו הקשו מאוד על עורכי הדין, יצרו תסכול רב והקשו על הבנת הרציונל של המערכת ותרומתה.
3. **שיעורי השבה נמוכים של עורכי הדין** – מטרתו העיקרית של הפיילוט הייתה לבחון את מידת ההתאמה של הכלים למדידת תוצאות שוטפת במערך ייצוג קטינים 'עו"ד משלי'. מכיוון שבכל המדידות שיעורי ההשבה היו נמוכים ולא נבנה מדגם מייצג על פי מאפייני עורכי הדין במערך או אוכלוסיית הקטינים המיוצגים, היכולת להכליל את הממצאים על כלל אוכלוסיית הקטינים ועורכי הדין המייצגים מוגבלת.
4. רק 66 עורכי דין מתוך 105 (63%) מילאו את הכלי במדידה הראשונה, והם סיפקו 121 שאלונים מלאים מתוך 315 מתוכננים (38%). יתר על כן, במדידה השנייה התקבלו רק 47 שאלונים שהיו להם שאלונים מקבילים במדידה הראשונה וש אפשר היה להשתמש בהם לביצוע ניתוחים משווים (51% מן המילוי הראשון ו-15% מן התכנון הכולל). בשל שיעורי ההשבה הנמוכים, נתונים אלו עלולים שלא לייצג את המאפיינים והצרכים של כלל הקטינים המיוצגים במערך. נוסף על כך המספר הנמוך של השאלונים המלאים במדידה השנייה לא אפשר לערוך חלק מן הניתוחים הסטטיסטיים המורכבים, כמו השוואה מזווגת בין דיווחי עורכי הדין לדיווחי הקטינים עבור אותם התיקים. במקום זאת, ערך צוות המחקר השוואה כוללת בין דיווח עורכי הדין ובין דיווח הקטינים, ועל כן יש להתייחס בזהירות למסקנות העולות מהשוואה זו.
5. **גיבוש הכלי לדיווח עצמי של הקטינים והפצתו** – הכלים לדיווח עצמי נבנו עבור קטינים יודעי קרוא וכתוב ובעלי אוריינות דיגיטלית. על כן בשלב הפיילוט לא נאסף מידע מקטינים מתחת לגיל 12. נוסף על כך עקב מגבלות משפטיות, הפצת השאלון

³⁴ להרחבה על מגבלות מערכת "נמלה" ר' ארזי ושר, 2017.

למילוי עצמי של הקטינים המיוצגים נעשתה דרך עורכי הדין, ללא רשימות הפצה מסודרות ובדרך שלא מאפשרת מעקב אחר מילוי פרטני של השאלונים. בהיעדר שליטה על ההפצה ותמונה מלאה של אוכלוסיית הקטינים לא היה אפשר להעריך את ייצוגיות המדגם שהתקבל מבחינת מאפייני הילדים וההטיות האפשריות במילוי השאלונים. לכן ייתכן שההקצאה בקרב הקטינים לא הייתה אקראית ומייצגת. כך למשל, ייתכן שהשאלון הופץ בעיקר בקרב הקטינים "החזקים" יותר, כאלה שעורכי הדין סברו שיש בכוחם להתמודד עם מענה על השאלון ויש סבירות גבוהה יותר שילדים אלו יספקו משוב חיובי יותר מאשר הילדים "החלשים".

6. כמו כן במסגרת התכנון הראשוני של הפרויקט הכוונה הייתה לערוך מדידה רק בקרב קטינים שעבורם עורכי הדין מילאו שאלונים בשתי המדידות כדי לאפשר השוואה מדויקת של פערים אפשריים בהצלבה בין דיווח עורכי הדין והקטינים. אולם בשל המספר הנמוך של השאלונים שהתקבלו מעורכי הדין במדידה הראשונה הוחלט, בהתייעצות עם מטה המערך, להפיץ את כלי הקטינים לכל הקטינים המיוצגים במערך שגילם +12 ולהשוות בין דיווח עורכי הדין ודיווח הקטינים עבור קטינים עם מאפיינים דומים. אומנם יש בכך משום פגיעה מסוימת בדיוק ההשוואה, אך הפצת שאלוני קטינים רק בין אלו שעבורם מולאו שתי מדידות בידי עורכי הדין הייתה מספקת שאלונים בודדים בלבד שלא היה אפשר להפיק מהם ידע משמעותי על תפיסותיהם של הקטינים.

7. **אתגרים ארגוניים-לוגיסטיים** – הסקר שנערך לבחינת עמדות העובדות הסוציאליות לחוק וממשקיהן עם עורכי הדין חייב תיאומים רבים ובלתי צפויים מול משרד הרווחה והביטחון החברתי, הן ברמה הארגונית הן ברמה המקצועית. כחלק מן ההסכמות עם השירותים השונים שבהן עובדות העובדות הסוציאליות ועם משרד הרווחה והביטחון החברתי, נדרש צוות המחקר לבצע ראיונות עומק נוספים על אלו שתוכננו בפרויקט. כמו כן קשיים ארגוניים-לוגיסטיים בשירותים שבהן עובדות העובדות הסוציאליות אילצו את צוות המחקר לבצע את סקר העובדות הסוציאליות כסקר מתגלגל "לא מנהל" (הפצת קישור כללי ללא אפשרות מעקב אחר המילוי). אילוץ זה פגע בהיקף המענה ובייצוגיות בעלות התפקידים בקרב העובדות הסוציאליות לחוק. כתוצאה מכך, חל עיכוב ניכר בלוחות הזמנים של המחקר.

8. **מורכבות ניהול ועדת היגוי** – מתוך הבנת מורכבות המהלך והצורך לשקף את כל נקודות המבט המקצועיות הרלוונטיות כוננה ועדת היגוי רבת גורמים מקצועיים בדרגים שונים. הוועדה ליוותה את הפרויקט בכל שלביו, מגיבוש המודל הלוגי של המערך, דרך פיתוח הכלים ועד לדיון בממצאים והשפעותיהם. אף על פי שהחלטה לזמן ועדת היגוי בין-מקצועית ורב-מדרגית הוכיחה את עצמה לאורך העבודה על הפרויקט בהבאת נקודות המבט השונות והצפת הסוגיות והמחלוקות, הרכב הוועדה הביא גם לאתגרים משמעותיים בניהולה. הוועדה התכנסה בצמתים מרכזיים בניהול הפרויקט והייתה אמורה לכלול נציגים קבועים ממגוון גופים ודרגים, כדי שהם ילוו את כל המהלך. בפועל חלק מחברי הוועדה שזומנו בתחילת המהלך לא נכחו באופן סדיר בכל הישיבות, וחלק מן הנציגים התחלפו. היעדר רצף ויציבות במבנה הוועדה הביא לעיתים לחוסר הבנה של הנציגים החדשים את המהלך הכולל ואת הרציונל שלו. לפיכך נדרשה השקעה נוספת וזמן כדי "ליישר קו" ולתת ליווי אישי לנציגים שונים בעבודה על פיתוח הכלים. ריבוי הגורמים השותפים הביא לחשיפת פערים משמעותיים בנקודות מבט מקצועיות שחייב התנהלות רגישה במיוחד מצד צוות המחקר והשקעת שעות עבודה רבות יותר כדי להגיע להסכמות ולתוצרים הנדרשים. כך למשל, בשלב מסוים בעבודה על המודל הלוגי של המערך, הבדלים בנקודות המבט המקצועיות חייבו את צוות המחקר

להיערך מחדש ולפצל את הפורום המשותף לקבוצות עבודה קטנות.

9. **מגפת הקורונה ומלחמת חרבות ברזל** – רכיבים מרכזיים של המהלך נערכו בעת משבר מגפת הקורונה ובסיומו בתקופת מלחמת חרבות ברזל. המגפה שפרצה במהלך הפרויקט, הגבילה את זמינותם של שותפים לעבודה וכן את היתכנות איסוף המידע מאנשי המקצוע הפועלים בשדה. כמו כן, בהמשך, בעקבות פרוץ מלחמת חרבות ברזל, נאלץ הצוות לדחות חלק מפעולות המחקר בשל היעדר פניות של עורכי הדין וכן את קבלת המשוב על הממצאים ואת כתיבת הדוח. כל אלו הביאו לעיכובים משמעותיים ולהתמשכות המהלך והשפיעו על היכולת לשמור על עקרון יסוד בהובלת מהלכים מסוג זה – שמירת המומנטום והקשב של השותפים.³⁵

---

³⁵ להרחבה על עקרונות היסוד במהלכים מסוג זה ר' ארזי ונמר-פורסטנברג, 2020.

8. סיכום ודיון

מטרות המהלך היו לסייע למערך 'עו"ד משלי' לפתח כלים שיאפשרו הערכת מצב ותכנון הייצוג עבור הקטינים המיוצגים במערך וניטור תפוקות התוכנית והשגת מטרותיה; למדוד באיזו מידה הכלים שפותחו אכן משרתים את מטרותם, טרם הפיכתם לכלי מדידה שוטפת; ולאסוף מידע ראשוני על מאפיינים, צרכים, התערבויות קודמות, כוחות ומידת השגת התוצאות עבור הקטינים המיוצגים במערך.

בשלב א' של המהלך (t-0) נבנו מודלים לוגיים ברמת הלקוח וברמת הארגון, נערך סקר "מראה" בקרב עורכי הדין והעובדות הסוציאליות לפי חוק למדידת תוצאות הביניים, פותח כלי להערכת המצב ותכנון הייצוג ונערכה מדידת פיילוט לשימוש בו. בשלב ב' (t-1) פותח כלי לבחינת יישום תוכנית הייצוג ומדידת תוצאותיה ונערך פיילוט לשימוש בו. נוסף על כך פותח כלי לדיווח עצמי עבור הקטינים המיוצגים במערך, וגם עבורו נערכה מדידת פיילוט לשימוש בו.

יחד עם זאת, חסמים ואתגרים שליוו את המהלך ותוארו בפרק מגבלות המחקר, מנעו התנסות מיטבית בכלים ויצרו עיכובים רבים. אלו יצרו מצג מוטעה של המערכת העתידית והשפיעו בתורם על היקף המילוי בפיילוט. לפיכך, חלק מן הניתוחים המורכבים יותר לא התאפשרו במסגרת הפיילוט.

בפרק זה יוצגו הממצאים העיקריים, כפי שעלו ממדידות הפיילוט בקרב עורכי הדין והקטינים, והמסקנות העולות מהם. לאחר מכן יוצגו המלצות לפיתוח ולהתאמה של המערכת הממוחשבת לתכנון הייצוג והשגת תוצאותיו.

8.1 ממצאי t-1 על פי דיווח עורכי הדין

8.1.1 תפוקות

פעולות עורכי הדין במסגרת ייצוג הקטין

עורכי הדין התבקשו לדווח על הפעולות שביצעו במסגרת ייצוג הקטין. מספר הביקורים הממוצע עמד על 2.5 ביקורים אצל קטין ו-1.5 ביקורים אצל גורמים בסביבתו של הקטין; מספר הביקורים השכיח עמד על 1. אצל 8 ילדים כלל לא נערכו ביקורים. עם זאת, 21 (44.7%) מעורכי הדין דיווחו שהם מתקשרים מרחוק עם הקטינים סביב צמתים מרכזיים ואירועים משמעותיים.

בהקשר זה יש לציין שבין שתי המדידות עבר פרק זמן של בין שנה לשנה ותשעה חודשים. עוד עלה שהמספר הנמוך יחסית של ביקורי עורכי הדין אצל הקטינים עבור פרקי זמן אלו אינו מפוצה בהכרח על ידי תקשורת מרחוק, שעל פי דיווחי עורכי הדין גם היא אינה תכופה. ממצאים אלו מעלים סימני שאלה משום שהם אינם עומדים בהלימה עם מדיניות המערך המדגישה את חשיבות הקשר עם הקטינים ואת החשיבות שניתנת להגברת האמון בין הקטין לעורך הדין. חשוב לציין שעבור פעולות אלו עורכי הדין לא מקבלים כיום שכר טרחה וייתכן שיש בכך כדי להסביר את הממצאים, הן משום שהם אינם מקבלים תשלום על עבודתם הן כי ייתכן שיש בכך מסר מבחינת החשיבות בפועל להיבטים אלו.

ממצא נוסף שמעורר את הצורך בבדיקה ייעודית מתייחס לכך ש-41% (82.7%) מעורכי הדין דיווחו כי כלל לא ערכו ההתייעצויות עם היועצים הטיפוליים של המערך. לנוכח ממצאי סקר ה"מראה" שהצביעו על החשיבות שרואים עורכי הדין בכתובת זו, הבקשה להרחיבה ושביעות הרצון הגבוהה שעלתה מן היעוץ, נשאלת השאלה מדוע רבים מהם אינם משתמשים במשאב שהועמד לרשותם.

ייצוג הקטין והשתתפותו במהלך ההליך משפטי

מדיווח עורכי הדין עולה כי 21% (45.7%) מן הקטינים נכחו בדיון המשפטי, 21% (45.7%) מן הקטינים גם דיברו בדיון המשפטי ועמדותיהם של 38% (82.6%) מן הקטינים הוקראו/הושמעו. 33% (75%) מעורכי הדין דיווחו כי יידעו את הקטין על החלטות שהתקבלו בעניינם על ידי בית המשפט או ועדת תכנון טיפול וגם דיווחו כי תיווכו לקטין את ההחלטה. 21% (58.3%) מעורכי הדין הציעו לקטין להישמע על ידי ועדת תכנון טיפול (אך רק בתיקי נזקקות). מן הממצאים עולה כי עורכי הדין שמים דגש בפעולות שנועדו לקידום שיתוף הילדים ומכירים בחשיבות תפקידם כמי שצריכים להבטיח את מסירת המידע ותיווכו וכן את השמעת קולם של ילדים. עוד עלה כי 14% (31.1%) מעורכי הדין דיווחו שהתריעו על בעיות ביישום תוכנית הטיפול ועל מחסור במענים מתאימים. שיעור התיקים שבהם עורכי הדין התריעו על בעיות ביישום תוכנית הטיפול מצביע על תפקידים המרכזי בסיוע למימוש זכויותיו הטיפוליות של הקטין, וזאת בשילוב עם עבודתם של העובדות הסוציאליות.

8.2 תוצאות הייצוג

תוצאות הייצוג נבחנו בכמה אופנים: (1) השוואת דיווחי עורכי הדין בנוגע לצרכים הקשורים להליך המשפטי בשתי המדידות; (2) בחינת התרשמותם של עורכי הדין בנוגע למידת השגת התוצאות; (3) הערכת הקטין את מידת השיפור שחל או לא חל בו.

תוצאות הייצוג לפי השוואת הצרכים הקשורים להליך המשפטי בשתי המדידות

בהשוואת דיווחי עורכי הדין בשתי המדידות לא נמצאו הבדלים מובהקים בעמדת הקטינים כלפי הייצוג המשפטי. כמו כן לא נצפו הבדלים מובהקים בצרכים המשפטיים של הקטינים בין המדידות למעט ירידה מובהקת בתחושת היכולת והמסוגלות העצמית של הקטין להתמודד עם ההליכים המשפטיים. למצא זה משמעות רבה משום שלכאורה לא מושגות התוצאות המרכזיות של ייצוג הקטינים, וזאת בניגוד להתרשמותם של עורכי הדין. יחד עם זאת, סביר מאוד להניח שעצם ההתמשכות של ההליכים המשפטיים יוצרת מצוקה, תסכול וקושי בקרב הקטינים ובשל כך יורדת תחושת המסוגלות שלהם להתמודד עם ההליכים. נוסף על כך ייתכן שהעמקת ההיכרות של עורך הדין עם הקטין מביאה לעלייה ביכולתו לזהות צרכים אלו. ממצא זה מדגיש ביתר שאת את החשיבות הנודעת להטמעת ניטור ומדידה שוטפים אשר יסייעו לבחון אם הייצוג מביא לתוצאות שאינן רצויות ושמהייב בדיקה של דרך הייצוג והפעולות המתקיימות במסגרתו, או שמדובר בהגברת איתור וזיהוי של הצרכים שהוא כמובן רצוי ומבורך.

התרשמות עורכי הדין מתוצאות תהליך הייצוג על בסיס אינדיקטורים

שיתוף הקטין: להערכת עורכי הדין, הבנת התהליך המשפטי הושגה במידה רבה ורבה מאוד בקרב 38% (79.4%) מן הקטינים; מעורבות בתהליך המשפטי הושגה במידה רבה ורבה מאוד בקרב 41% (88.2%) מן הקטינים; השפעה על התהליך הושגה במידה

רבה ורבה מאוד בקרב 32 (67.6%) מן הקטינים. יש לציין כי התוצאה 'שיתוף הקטין' היא ליבת עבודתו של עורך הדין במערך, ונראה כי על פי הערכת עורכי הדין היא מושגת במידה רבה בקרב הקטינים המיוצגים.

הגברת האמון של הקטין בעורך הדין: 35 (74.5%) עורכי דין העריכו כי התוצאה הושגה במידה רבה/רבה מאוד. גם זו תוצאת חובה של עורכי הדין במערך, והיא הושגה במידה רבה.

השגת התוצאה המשפטית: מרבית עורכי הדין (41; 86.9%) דיווחו כי הצליחו במידה רבה/רבה מאוד בהשגת התוצאה המשפטית של הייצוג.

תוצאות ההתערבות לפי השוואת הצרכים בשבעה תחומי חיים: בין שתי המדידות לא נמצאו הבדלים מובהקים נוספים בתחומי הצורך למעט שיפור מובהק שנמצא בעוצמת הצרכים בתחום הלימודי-חינוכי הבולט יותר לעין כנראה בשל היותו מעוגן במדדים קשיחים ואובייקטיביים. בדיונים שהתקיימו בוועדת ההיגוי וכן עם עורכי דין אשר מילאו את השאלונים, לא הושגה הסכמה רחבה בנוגע למידת האחריות של עורכי הדין להשגת התוצאות בשבעת תחומי החיים. שיפור מצבו של הקטין בהיבטים אלו תלוי במגוון רחב של נסיבות ובפעולותיהם של גורמים נוספים האחראים לרווחתו של הילד ובכלל זה הקטין עצמו, משפחתו וגורמי החינוך, הבריאות, בריאות הנפש והרווחה. יחד עם זאת, צמצום הייצוג למטרות של הגברת הזכות לייצוג והשתתפות חוטאת להכרה העדכנית שטובת הילד היא חלק מזכויות הילד וכי הזכות להשתתפות היא חלק מטובתו.

כוחות: בין המדידות חלה עלייה מובהקת בכל הכוחות של הקטינים, מלבד בכוח 'יכולות וכישורים חברתיים' שבו לא נמצא שינוי מובהק. אפשר לשער שממצא זה הוא ביטוי לעלייה באיתור הכוחות החבויים יותר שחלה במהלך הייצוג כתוצאה מהיכרות עמוקה יותר בין עורך הדין לקטין המיוצג וגם לתרומתו העקיפה של תהליך הייצוג לפיתוח הכוחות של הקטין לצד פיתוח הכוחות שנעשה על ידי גורמי הטיפול. יש לציין שעורכי הדין במערך – גם בתפקודם כאפוטרופוס לדין – אינם אמונים על פיתוח כוחות הקטינים שהם מייצגים. יחד עם זאת, אין ספק שגם כאשר עבודתם תחומה לייצוג המשפטי, יש לה השפעה חיובית על חלק מן הכוחות של הקטינים; על חלקם, כמו "תובנה למצב" יש השפעה ישירה ועל אחרים, עקיפה. נוסף על כך עלה בראיונות המקדימים לפרויקט שחלק מעורכי הדין במערך מאמצים לעבודתם את "גישת הכוחות" ורואים בחיזוקם חלק בלתי נפרד מעבודתם.³⁶

קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין השינויים בצרכים הקשורים לייצוג המשפטי

מן ההשוואה בין שתי המדידות עלה כי חלה הידרדרות ביכולת ההתמודדות הרגשית של הקטין עם התמשכות ההליך המשפטי, כלומר, ככל שנערכו יותר דיונים בבית המשפט וכן ככל שהתקיימו יותר דיונים בוועדת תכנון טיפול ובוועדות אחרות בעניינו. כמו כן נמצא כי מידת ההכרה וההבנה של הקטין את הליך ההתערבות הטיפולית ירדה ככל שהתקיימו יותר דיונים בבית המשפט. חשוב להדגיש שקשר סטטיסטי זה לא מצביע על סיבתיות. כלומר, יכול להיות שהתמשכות ההליך המשפטי ומספר הדיונים בוועדות משפיעים לרעה על מצבו הנפשי של הקטין, אך באותה המידה יכול להיות ששינוי לרעה במצבו הנפשי של הקטין גורם להתמשכות ההליך ומחייב מספר רב יותר של דיונים.

³⁶ להרחבה על גישת הכוחות ר' אלפסי ואח', 2023.

קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין צרכים ביחסים בין גורמים בסביבתו של הקטין

מן ההשוואה בין שתי המדידות עלה כי חלה הידרדרות בטיב היחסים של משפחת הקטין וגורמי הרווחה ככל שנערכו יותר מפגשים בין עורכי הדין ובין הגורמים בסביבתו של הקטין. כמו כן נמצא כי ככל שהיחסים של הקטין עם הוריו היו טובים יותר, כך עורך הדין הגיש יותר פניות לבית המשפט בעניינו והתקיימו יותר דיונים בוועדת תכנון טיפול. גם במקרה זה אי אפשר להצביע על סיבתיות. באותה המידה ייתכן שככל שהיו קשיים ביחסים של משפחת הקטין עם גורמי הרווחה, כך נדרשו יותר מפגשים. או אחרת, ממצאים אלו יחד עם הממצאים הנוגעים לסוג ולעוצמת הצרכים בתחום הקשר בין הקטין להוריו שעל פיהם עולה כי היחסים של 16 קטינים (34.0%) עם הוריהם לא כל כך טובים או לא טובים כלל, וכן הממצאים בדבר השינויים שחלו בהם במהלך הייצוג, מצביעים ביתר שאת על המורכבות המתקיימת במרחב שבין עורכי הדין המייצגים, גורמי הרווחה, משפחת הקטין והקטין עצמו ומחייבים המשך בדיקה מעמיקה.

קשרים בין תפוקות עורכי הדין ובין צורכי הקטין בשבעה תחומי חיים

ככל שמספר הביקורים של עורך הדין עולה כך יורדים הצרכים בתחום הבריאותי-פיזי ובתחום ההתנהגותי. ייתכן כי אלו תחומים אשר הצרכים בהם בולטים, ועל כן עורכי הדין מזהים יותר את הקושי ופועלים לשיפורו. כמו כן נמצא כי ככל שמתקיימים פחות דיונים בבית המשפט כך יורדים הצרכים בתחום המשפחתי ובתחום פגיעות הילד במשפחה. גם כאן, ייתכן שככל שפוחתים הצרכים בתחום המשפחתי כך נדרשים פחות דיונים בבית המשפט. לבסוף, נמצא כי ככל שרמת הצרכים של הקטין בתחום הפגיעות במשפחה עלתה, כך נערכו דווקא פחות דיונים בוועדות בעניינו. ממצא זה שונה מן המצופה, וייתכן כי אפשר להסבירו בכך שמקרים אלו היו מובהקים יותר ולכן נדרשו פחות דיונים בוועדות והם הועברו מהר יותר לטיפול בית המשפט. ייתכן גם כי מדובר היה בקטינים שהופעל עליהם צו חירום, ועל כן לא התקיימו דיונים בוועדת תכנון טיפול וגם נדרשו פחות דיונים בבית המשפט.

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות המשפטיות ובין מאפייני הקטין

ככל שגיל הקטין היה נמוך יותר כך עורך הדין דיווח שהיה פחות מעורב וכחות השפיע על התהליך המשפטי. ממצא זה תואם את סקירת הספרות והוא מצביע על הקשר בין גיל הקטין וכשריו המתפתחים ובין מידת השיתוף המתאפשרת.

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות המשפטיות ובין צרכים הקשורים להליך המשפטי

ככל שתחושת המסוגלות העצמית של הקטין הייתה גבוהה יותר וככל שהוא הביע יותר את עמדותיו והעדפותיו בפני עורך הדין כך פחתה מידת השגת התוצאות שבהן בחר עורך הדין להתמקד. עם זאת, ככל שהקטין הביע את עמדותיו והעדפותיו יותר כך גברה ההבנה, המעורבות וההשפעה שלו על התהליך. נוסף על כך ככל שמידת השגת מיצוי הזכויות הייתה גבוהה יותר כך פחתה מידת השגת התוצאה בתחום הגברת האמון. ייתכן שממצא זה מצביע על כך שבכל הקשור למיצוי זכויות, בעיקר כאלה המוקנות על פי חוק ונהלים, רכיב הקשר והאמון רלוונטי פחות להשגת התוצאות בו.

קשרים בין השגת התוצאות המשפטיות ובין צרכים ביחסים בין הגורמים בסביבתו של הקטין

ככל שהיחסים בין עורך הדין לעובדת הסוציאלית היו טובים יותר כך ירדה מידת ההבנה של הקטין את ההליך המשפטי. ייתכן כי ממצא זה נובע ממשנתה מתערב שהוא גילו הצעיר של הקטין, אשר מצריך שיחות רבות יותר בין עורך הדין לעובדת הסוציאלית.

מספר הרשומות הקטן יחסית לא אפשר בדיקה אמפירית. אפשרות נוספת היא שכאשר הקטין מבין פחות את ההליך המשפטי, כך עולה יותר הצורך של עורך הדין בקשר הדוק עם העובדת הסוציאלית לחוק.

קשרים בין הערכת עורך הדין את השגת התוצאות המשפטיות ובין דיווח על התפוקות

מדיווח עורכי הדין עלה כי ככל שמספר הדיונים עולה כך ההבנה של הקטין יורדת. ייתכן שמספר רב של דיונים יתרחש במקרים מורכבים יותר וקשים להבנה או שככל שמתרבים הדיונים כך הקטין "מאבד קשב" וגם הבנה של התהליך.

8.3 ממצאי t-1 על פי דיווח עצמי של הקטינים

איסוף המידע מן הקטינים נועד כדי להשוות בין תפיסת הקטינים לתפיסת עורכי הדין. באופן זה אפשר לעמוד על ההלימה והפערים בנקודות המבט. כמו כן איסוף המידע מן הקטינים מייצג הלכה למעשה את שיתוף הקטינים הן בתפיסת מצבם הן בהערכתם את עבודת עורכי הדין. בכך גם הליך המדידה וההערכה מביא לידי ביטוי את עיקרון השותפות עם הקטינים.

תפיסת הקטינים את תוצאות הייצוג

שינוי בצרכים הקשורים להליך המשפטי

83.6% מן הקטינים דיווחו שיש להם יותר ביטחון ואמונה ביכולות שלהם להשפיע על החלטות הקשורות אליהם; 76.7% מן הקטינים דיווחו על שיפור בביטחון העצמי שלהם ובאמונה שלהם בעצמם; 67.2% מן הקטינים ציינו שהם מודאגים פחות מן ההליך המשפטי בעניינם; 65.5% מן הקטינים דיווחו שרמת מיצוי הזכויות שלהם השתפרה.

שינוי בצרכים בשבעת תחומי החיים

69.8% מן הקטינים העידו על שיפור בתחושת הביטחון והמוגנות, 68.1% דיווחו שההתנהגות שלהם השתפרה ו-67.2% דיווחו על שיפור ביחסים בתוך המשפחה.

השגת תוצאות הייצוג

87.0% מן הקטינים העריכו שהטיפול והייצוג שקיבלו מעורך הדין עזרו להם להשיג את מה שרצו במידה רבה או רבה מאוד. רק 9.5% העריכו שהטיפול והייצוג עזרו להם במידה מועטה ו-2.6% העריכו כי לא עזרו כלל.

קשרים בין הערכת השינוי בצרכים ובין מאפיינים

נמצאו הבדלים בין דוברי עברית ובין דוברי ערבית בהערכת מידת השינוי בצרכים. השינוי במצב הצרכים, אף שהיה לטובה בכולם על פי דיווח הקטינים, היה רב יותר בקרב **דוברי ערבית** מבקרב **דוברי עברית** בביטחון עצמי ובאמונה של הקטין בכוחותיו, במצב במסגרות (בית ספר, פנימייה, עבודה), במצב הבריאות ובתחושת הביטחון והמוגנות. ממצא זה עשוי להיות קשור בממצאים שעלו בסקר ה"מראה" לפיהם איכות שיתוף הפעולה באוכלוסייה הערבית הייתה גבוהה יותר מאיכות שיתוף הפעולה באוכלוסייה היהודית.

קשרים בין הערכת השינוי בצרכים ובין שביעות רצון מעבודת עורך הדין

מדיווח הקטינים עלה כי נמצאו קשרים חיוביים מובהקים בין מידת שביעות הרצון של הקטין מעורך הדין ובין השינויים לטובה שחלו לתפיסת הקטינים בכל הצרכים, למעט ביחסים עם משפחותיהם ובציוניהם בבית הספר. כלומר, ככל ששביעות הרצון של הקטינים מעבודת עורך הדין עלתה, כך הופחתו הצרכים.

קשרים בין הערכת השינוי בצרכים ובין השגת תוצאות הייצוג

נמצאו קשרים חיוביים מובהקים בין תחושת הקטין שהייצוג של עורך הדין עזר לו להשיג את מבוקשו ובין השינויים שחלו לתפיסת הקטינים בכל הצרכים, למעט ביחסים במשפחותיהם. כלומר, ככל שחל שיפור בצרכים כך הקטין הרגיש שהייצוג עזר לו להשיג את מבוקשו ולהפך, ככל שחלה החמרה בצרכים כך הקטין הרגיש שהייצוג סייע לו פחות.

הבדלים בהערכת תוצאות תהליך הייצוג בין הקטינים לעורכי הדין

בהשוואת דיווח הקטינים לדיווח עורכי הדין ($t(116)=7.169, p < .001$), נמצא הבדל מובהק בדיווחים על השגת התוצאה המשפטית של הייצוג, כאשר הקטינים דיווחו יותר על מידת השגת התוצאה המשפטית ($M=0.2$ $SD=0.73$) לעומת עורכי הדין ($M=0.1$ $SD=1.00$).

שביעות הרצון הכללית של הקטינים מעבודת עורכי הדין גבוהה מהערכתם את תרומת הייצוג המשפטי שקיבלו וגם מהערכתם את מידת ההסכמה שלהם עם עורכי הדין על דרך הייצוג שנבחרה. הסיבות שהקטינים ציינו להמלצתם לייצוג באמצעות עורכי הדין של המערך מעידות כי ערכו של הייצוג נמדד בעיקר על סמך היחס שקיבלו מעורך הדין, הערך שהם רואים בקבלת ייצוג עצמאי, ומהאפשרות להשמיע את קולם בתהליך, ולא דווקא על סמך התוצאות המשפטיות של הייצוג. ממצא זה תואם את הספרות המקצועית שהוצגה לעיל (גל, 2010; קושר ובן-אריה, 2009; Yamashita & Davies, 2009; Morag et al., 2012).

איכות התפוקות

שביעות רצון הקטינים מעבודת עורכי הדין

נוסף על הערכת התוצאות, הקטינים נשאלו על שביעות רצונם מעורך הדין ומן הייצוג שקיבלו. 69% מן הקטינים היו מרוצים מאוד מעבודתו של עורך הדין שייצג אותם; 67.2% דיווחו כי עורך דינם נותן להם מידע והסברים ועושה מאמץ כדי שהשופטים, העובדות הסוציאליות והמשפחה של הקטין ידעו מה הוא חושב ורוצה.

63.8% מן הקטינים דיווחו על הגעה להסכמה עם עורכי הדין על אופן הייצוג, בעוד 17.2% ציינו שלא הגיעו להסכמה עם עורכי הדין על "דברים חשובים". חשוב להזכיר בהקשר זה ש-10.6% מעורכי הדין דיווחו על הצגת עמדה נפרדת בבית המשפט של הקטין בשל פערים משמעותיים עם הקטין המיוצג.

בסך הכול, רכיב שביעות הרצון בשאלון משקף משוב חיובי ביותר על עבודת עורכי הדין. יחד עם זאת, כדאי להתייחס במידה של זהירות לממצאים אלו. ייתכן שלפחות חלקית, מידת שביעות הרצון הגבוהה שדווחה נובעת מ"הטיית הריצוי" שאופיינית לשאלוני שביעות רצון (לדיון על הטיית בהערכה אמוציונלית ובמדידה רטרואקטיבית ר' Bhanji et al., 2012; Grohmann & Kauffeld, 2013). ההטייה לריצוי נמצאה מוגברת עוד יותר בקרב ילדים שחוו פגיעות מסוגים שונים והזנחה (ארזי, 2004), כמו רבים מן הקטינים המיוצגים במערך. ייתכן שבחלקה שביעות הרצון המדווחת נובעת גם מכך שהקטינים שהיו מרוצים מן הייצוג הם אלו

שגם בחרו לענות על השאלון והיתר נמנעו מכך. ייתכן גם שהממצא נעוץ בסלקטיביות אפשרית של עורכי הדין בהפצת השאלונים שהוזכרה מעלה. מן הצד האחר, ייתכן שהחוויה המחזקת של קבלת עורך דין אישי ונפרד ('עו"ד משלי'), וכן קבלת תשומת לב ויחס אישי ומכבד מעורך הדין גוברת עבור הקטינים על יתר היבטי הייצוג ומאירה אותו באור חיובי. לכן ייתכן שראיונות פנים מול פנים עם הקטינים יכולים להעלות תמונה מדויקת ומורכבת יותר. למרות הסתייגויות אלו, בשל הערכים הגבוהים במיוחד של שביעות רצון הקטינים שדווחו בשאלונים ועמידתם בהלימה עם דיווחם על שינוי במצב הצרכים שלהם, אפשר שהסקר נתן אינדיקציה לשביעות הרצון הגבוהה של הקטינים המיוצגים מעבודת עורכי הדין.

לא נמצאו קשרים סטטיסטיים בין מאפייני הקטינים ובין שביעות הרצון שלהם מן הייצוג של עורכי הדין. באשר להשפעת מאפייני עורכי הדין על שביעות הרצון של הקטינים, בפילוט זה לא הייתה לנו האפשרות להצליב בין שאלוני הקטינים לשאלוני עורכי הדין שייצגו אותם, ולכן לא אפשר היה לבחון קשר זה במדידה הנוכחית. בחינה זו תתאפשר בשימוש שוטף ולאורך זמן במערכת ממוחשבת.

8.4 היבטים ארגוניים

בחינת ההיבטים הארגוניים והקשרים האפשריים בין מאפייני הרקע של עורכי הדין לדפוסי עבודתם, או ההבדלים בעבודתן של קבוצות שונות של עורכי דין שאינם קשורים למאפיינים, לצרכים או לכוחות של הקטינים עצמם, יכולים להצביע על הטיות בעבודת עורכי הדין הדורשות התייחסות ארגונית לתיקון.

קשרים בין תפוקות ארגוניות לתפוקות עורכי הדין

נמצא כי ככל שעורך הדין השתתף במספר רב יותר של השתלמויות פורמליות, כך הוא התייעץ פחות עם היועצים הטיפוליים. היות שלא נמצא קשר ישיר עם משתנה הוותק של עורך הדין שהיה יכול להסביר קשר זה, ככל הנראה הקשר הסטטיסטי משקף את העובדה שהשתתפות בהשתלמויות מגבירה את תפיסת הידע של עורכי הדין בתחום הטיפולי שמייצרת בעיניהם את הפנייה ליועצים הטיפוליים במקרים פרטניים.

כמו כן נמצא כי ככל שעורך הדין השתתף ביותר מפגשי היכרות עם העובדות הסוציאליות, כך מספר הדיונים בתיקים שלו יורד. היות שמסקרים קודמים שנערכו בפרויקט זה בקרב עורכי הדין והעובדות הסוציאליות עלה שהשתתפות של עורכי הדין במפגשי היכרות אלו מקדמת את איכות שיתוף הפעולה בין שתי הפרופסיות (טכר וארזי, 2021; טכר ואח', 2022), והיות שלא נמצא קשר בין מספר הדיונים בתיק ובין מידת השגת התוצאה המשפטית של הייצוג במדידה זו, מתאפשר לנו לשלול את ההסבר שהיכרות בין עורכי הדין ובין העובדות הסוציאליות מביאה לפשרה משפטית של עורכי הדין בתיק. אפשר להסיק שקידום היכרות בין שתי הפרופסיות מאפשר להפחית את מספר הדיונים בתיקים. לממצא זה חשיבות מעשית רבה מאוד היות שהפחתת מספר הדיונים מאפשרת להפחית את עול הליטיגציה על הקטינים והצדדים המעורבים ואת עומס העבודה של עורכי הדין, העובדות הסוציאליות ובתי הדין. נוסף על כך ממצאי הפילוט מראים כי מספר דיונים רב משפיע לרעה על יכולת ההתמודדות הרגשית של הקטינים וכן על ההבנה את הליך ההתערבות הטיפולית, כך שלהפחתה במספרם תועלת גם בהיבט זה.

לבסוף, נמצא כי ככל שרמת הצרכים של הקטין בתחום הפגיעות במשפחה עלתה, כך נערכו פחות דיונים בוועדות תכנון טיפול בענייני ונערכו יותר דיונים בבית המשפט. ייתכן שקשר זה נובע מכך שמדובר במקרי קצה שבנוגע להם לא עולה הצורך בדיונים חוזרים בוועדות תכנון טיפול ועולה הצורך להביא את הדברים להכרעה של בית המשפט.

9. המלצות

ההמלצות שלהלן נכתבו על בסיס תובנות ולקחים שנאספו תוך כדי המהלך ועם סיומו. הן מתייחסות לממצאי מדידת הפיילוט, למשוב עורכי הדין על השימוש בכלי, לספרות המקצועית הנוגעת לפיתוח והטמעה של מערכות שוטפות, להתייחסותם של חברי הוועדה וכן לדיון שנערך עם מטה המערך בעקבות הממצאים. תחילה יובאו ההמלצות הנוגעות לכלים עצמם ולהטמעתם כשתפותח המערכת הממוחשבת עבור המערך ובהמשך המלצות רחבות יותר הנוגעות להיבטים ארגוניים רחבים של המערך, ובכלל זאת תורת העבודה, המדיניות ונוהלי העבודה.

9.1 המלצות לעדכון המערכת לתכנון הייצוג, ניטור היישום והשגת התוצאות על פי דיווח עורכי הדין

השיקול המרכזי בגיבוש ההמלצות לעדכון הכלי היה נוחות השימוש בכלי עבור עורכי הדין, כך שהמערכת הממוחשבת תשרת אותם בעבודה השוטפת ותתאים לצורכיהם, ולא תיצור עומס עבודה או הרגשת פיקוח יתר אשר עלולים להביא להיעדר שימוש או למילוי לא איכותי במערכת (שר וארזי, 2017). לפיכך הכרחי כי תפותח מערכת ממוחשבת שהיא אינטגרלית לעבודת עורכי הדין ואינה חיצונית לה. על המערכת לשמש את עורכי הדין בכלל עבודתם. קרי, תכנון הייצוג, ניטור אחר יישומו והערכת התוצאות. יש חשיבות לניטור אחר מאפיינים ואירועי חיים משמעותיים לאורך זמן, שכן אלו עלולים להשפיע על הגדרת התוצאות ועל תכנון הייצוג וההתערבות. אם אפשר, יש לאפשר שאיבת נתונים על מאפייני הקטינים אשר כבר קיימים במערכות מקבילות. כמו כן יש להבטיח שלא יהיו כפילויות וכי הזנת המידע במערכת תשמש למכלול ההיבטים ובהם קבלת שכר טרחה וסיכום המידע. חשוב גם כי המערכת הממוחשבת תכלול כלים המסייעים לעורכי הדין בעבודתם השוטפת כמו התראות ותזכורות. כדי להבטיח שימוש מלא ומהימן חשוב גם כי השימוש במערכת יכלל ברכיבי העשייה שבגינם עורכי הדין מקבלים תשלום.

9.1.1 הגדרת המערכת הממוחשבת: הרשאות והתראות

- מומלץ כי המערכת הממוחשבת תהיה אינטגרלית לעבודה השוטפת של עורכי הדין.
- חשוב להבטיח נגישות של כלל העובדים הרלוונטיים למערכת. בפרט, חשוב להבטיח גישה ושימוש נוח באמצעות טלפונים ניידים חכמים או טאבלטים (mobile-friendly).
- יש להבטיח מוקד תמיכה טכני (טלפוני או מקוון) הנותן מענה לתקלות ולקשיים.
- עם תום מילוי שאלון התיק, המערכת צריכה לאפשר גישה שוטפת וישירה לכל חלקי הכלי בנפרד, עם אפשרות עדכון שוטף של פרק המאפיינים, תוך שמירת היסטוריה של שינויים.
- מומלץ שבמקרה של ייצוג אחים, התיקים שלהם יקושרו ותבצע שאיבת מאפיינים רלוונטיים משאלון תיק אח אחד לתיק האח האחר.
- מומלץ לקשר בין מאפייני הרקע של עורכי הדין לשאלונים שהם מילאו במערכת, כך שיתאפשר לממונים מחוזיים ולמטה המערך לבחון אם יש בהם כדי להשפיע על איתור צרכים וכוחות, סוג והיקף התפוקות הנבחרות והמימושמות והשגת תוצאות ההתערבות.

- חשוב להבטיח גישה מדורגת וממודרת לנתונים בהתאם להרשאות ולעקרונות חסיון הנתונים וצנעת הפרט של כל גורם ודרג במערך ומחוצה לו.
- יש לייצר עבור הממונים המחוזיים התראות על פגישות ושיחות בין עורך הדין לקטין שלא התקיימו זמן רב, וכן התראות על פערים גדולים בדיווח עורך דין אל מול דיווח הקטין שתחת ייצוגו.
- יש לייצר עבור עורכי הדין התראות לפעולות נדרשות מכל התיקים, למשל, התראות מראש על פגישות עם הילדים שצריך לקיים, הגשת מסמכים, מועדים שונים בניהול התיק וכן מועדים חשובים אישיים כמו יום ההולדת, סיום לימודים, מועד הגיוס לצה"ל וכיו"ב.
- יש לאפשר לעורכי הדין להוסיף עצמאית תזכורות והתראות בכל תיק, כולל אירועים חשובים בחיי הילד.

9.1.2 אפיון פלטים מסכמים ודוחות אגרגטיביים

מומלץ לפתח פלטים וטפסים בתוך המערכת הממוחשבת בהתאם לצרכים השוטפים של כל הדרגים ורמות הפעילות: עורך הדין המייצג, הממונים המחוזיים ומטה המערך. לכן במהלך ההטמעה חשוב להגדיר את הדוחות עם נציגי כל הדרגים, כך שהפלטים והדוחות ישרתו את הצרכים הייחודיים של כל רמת פעילות. חשוב להפיק בנוחות ובפשטות דוחות שונים ובהם נתונים בחתכים שונים, ללא תלות בגורם חיצוני. הפקת הדוחות תהיה מעוגנת בהרשאות גישה בהתאם לתפקיד (שר וארזי, 2017).

ההחלטה על מועדי שאיבת הנתונים וניתוחם לצורכי פיקוח ומדידה אגרגטיבית תהיה בידי המטה (למשל, אחרי שלושה חודשים מתחילת הייצוג, כעבור שנה מתחילתו, ואז מדי שנה עד סוף הייצוג).

פלטים ודוחות עבור הממונים המחוזיים והמטה

- פלט רשימת תיקים בניהולו של כל עורך דין (מספר, שם הילד, סוג ההליך והערכאה, סטטוס הייצוג)
- פלט מבט רוחבי על עבודת עורכי הדין – ממוצע פעולות לתיק, ממוצע מפגשים עם הקטין, ממוצע תיקים בניהולו של עורך הדין
- פלט מבט רוחבי על תיקים – התפלגויות של תיקים (במחוז או בכל המערך) לפי סוגי הליכים, מאפיינים וצרכים של הקטינים
- מידת השגת התוצאות של כלל עורכי הדין ובפילוח על פי המחוז וברמה הארצית, על פי סוג ההליך, מאפיינים מרכזיים של הקטינים והתפוקות שבוצעו (סוג והיקף הפעולות)

פלטים עבור עו"ד

- סיכום התיק – מבט כללי על התיק שיכלול: סוג התיק והערכאה, סטטוס התיק (הסתיים/בעבודה), פרטי קשר של הילד ו/או המשפחה, מקום מגורים גאוגרפי של הקטין, מאפיינים מרכזיים שיוגדרו כמילוי חובה, פריטים שלא יהיו חובה אבל שעורכי הדין עצמם סימנו כמשפיעים על הייצוג או על השגת התוצאות (אירועי חיים, מהלכים משפטיים קודמים ומקבילים, התערבויות טיפוליות קודמות ומקבילות), רשימת פגישות ודיונים שנערכו, צפי פעולות קרובות לביצוע בעבור הקטין
- פלט רשימת תיקים בניהול עורך הדין (מספר, שם הילד, סוג הליך, ערכאה, סטטוס)
- פלט סיכום הערכת מצב ותכנון התערבות

9.1.3 המלצות בנוגע לתהליך ההטמעה של המערכת והשימושים שלה

- בשל מורכבות התהליך ובשל הקשר בין דרך המחשוב וההטמעה ובין השימוש המקצועי במערכת, חשוב לשמור על המשכיות מקצועית בעת הטמעת המערכת. לכן מומלץ להיוועץ עם צוות המחקר בהליכי מחשוב הכלים ואפיון הדוחות
- יש למנות בעלי תפקיד ולקבוע תחומי אחריות וסמכויות וכן נוהלי עבודה עם המערכת. בכלל זה: מי הם בעלי התפקיד שמזינים את המידע, מקבלים את המידע, וממונים על הפקת המידע, על עיבודו ועל הפצת ממצאים אגרטיביים
- לפני תחילת העבודה במערכת, מומלץ לערוך הכשרות והדרכות מקיפות בהיבטים המקצועיים כמו מבנה השאלון, חידוד ההבחנה בין הפרקים, הרציונל של השאלון והחיבור לתפיסת החשיבה התוצאתית, השימושים במידע, וכן בהיבטים הטכניים של השימוש במערכת: הזנת הנתונים והפקת הדוחות. כמו כן רצוי לאפשר הכוונה והדרכה בעת התנסויות ראשוניות ולתת פתרון לבעיות שעולות
- חשוב לאתר משתמשי קצה (עורכי דין) הנרתעים משימוש בטכנולוגיה ולסייע להם בהטמעת השימוש במערכת באמצעות הכשרה ייעודית ותמיכה מוגברת
- חשוב להדגיש את המעורבות והשותפות של עורכי הדין בכל שלבי גיבוש הכלי – השתתפות בוועדת ההיגוי שליוותה את פיתוח הכלים, מתן משוּב על חוויית מילוי הכלים והשתתפות בקבוצות המיקוד על חוויית ההתנסות בכלי. כלומר, בהטמעת המערכת חשוב להנכיח את החלק המרכזי שהיה לעורכי הדין מן השטח בעיצוב התובנות. לצד זה, המהלך צריך להיות סבלני ומכבד שכן טבעי שהעובדים בשטח יבטאו קושי לשנות את ההרגלים ודפוסי העבודה שהם רגילים אליהם
- מומלץ להמשיך בתהליכי משוּב שוטפים על השימוש במערכת גם לאחר ההטמעה הראשונית לשם טיוב הכלי וחידוד ניסוחים בשאלון וכדי ללמוד מתובנות העובדים המשתמשים במערכת ולהתאימו לצורכיהם
- מומלץ לעגן את מילוי השאלונים כחלק אינטגרלי מעבודת עורכי הדין המזכה אותם בתשלום

9.1.4 הגדרת המערכת הממוחשבת: שינויים בשאלון

פרק המאפיינים

- מומלץ להוריד את הפריט "רמת דתיות" וליצור שאלה אחת לסימון קבוצות ייחודיות באוכלוסייה שבה תהיה גם אפשרות בחירה של חרדיות
- בעקבות מלחמת חרבות ברזל ולנוכח אירועים ביטחוניים המתרחשים תדיר בישראל גם שלא בעת מלחמה, מומלץ שתחת הדוגמאות לאירועי חיים משמעותיים בשאלת הסימון תתווסף חשיפה ל"אירוע טרור או מלחמה" ולהשפעותיהם, כמו פינוי ממקום המגורים

פרק התערבויות קודמות ומקבילות

- מומלץ להפוך פריטי התערבויות קודמות לסעיפי רשות, עם סימון בדבר קיומן של התערבויות הרלוונטיות לייצוג מתוך רשימת דוגמאות ועם אפשרות להוספת טקסט חופשי לפירוט
- יש להוסיף פריט בדבר היות ההורים מיוצגים במערך הסיוע של משרד המשפטים או באופן פרטי

פרק הצרכים

- מומלץ לשנות את סדר הצרכים כך שיופיעו לפי תפיסת חשיבותם לייצוג: (1) הצרכים המשפטיים; (2) שאלת סל על הצרכים בתחום היחסים בסביבתו של הקטין, עם פירוט בטקסט חופשי; (3) שאלת סל על הצרכים בשבעת תחומי החיים ובמקרה של מענה חיובי, דירוג עוצמת הצרכים
- מומלץ להוריד את השאלות על "יחסים בסביבתו של הקטין" ולהחליפן בשאלה אחת ובה דוגמאות (מתוך השאלות המקוריות). השאלה תבדוק אם יש בעיות במערך היחסים בין הגורמים השונים או בינם לבין הקטין שיכולות להשפיע על אסטרטגיית הייצוג ו/או על מידת השגת התוצאות. במקרה של תשובה חיובית יוכלו עורכי הדין למלא את הפרטים בטקסט פתוח. לצד זאת, מומלץ לייחד מהלך בדיקה ייעודית לבחינת היחסים המתקיימים בין הגורמים המעורבים (קטין, משפחה, עובדות סוציאליות לפי חוק, עורכי דין וגורמי טיפול אחרים) והשפעתם זה על זה
- צרכים משפטיים: מומלץ להחליף את השאלה על מידת התמיכה בייצוג בסימון סעיף "התנגדות לייצוג". ממצאי מדידת פיילוט עלה שכבר מתחילת הייצוג רוב הקטינים תומכים או תומכים מאוד בייצוג. התנגדות לליווי המשפטי היא מצב חריג הראוי לטיפול מיוחד ולכן חשוב לציין אותו בכריט המיועד לו
- מומלץ לשקול להפוך את שאלות הצרכים בשבעת תחומי החיים למילוי רשות הכולל שאלת סל אחת עם פירוט שבעת התחומים בסוגריים. השאלה תשאל אם אחד הצרכים הללו דורש התערבות או פעולה של עורכי הדין, או יכול להשפיע על אסטרטגיית הייצוג או על מידת השגת תוצאות אחרות (למשל הגנה, התייחסות לצרכים בהליכים המשפטיים תחת חוק או במסגרת ועדת תכנון טיפול והערכה, במיצוי זכויות בתחום, שינוי אופן הייצוג וכד')

פרק הכוחות

- מומלץ לעדכן את פרק הכוחות כך שיכלול את רשימת הכוחות המעודכנת בהתאם לחלוקה החדשה (כוחות אישיים, בין-אישיים וסביבתיים), תוך מתן אפשרות לסימון כוחות בולטים של הקטין, ללא סולם של מידה (אלפסי ואח', 2023)

פרק התפוקות

- מומלץ לאחד את הדיווח על התפוקות השונות לטבלת דיווח אחת שבה ייכללו כלל הפעולות, גם אלו שעורכי הדין לא מקבלים בגינם שכר טרחה: המכגשים עם הקטין, בני משפחתו, אנשי המקצוע, הדיונים שהתקיימו בבית המשפט ובמנגנונים אחרים, והליכי הגשות מסמכים בתיק. מומלץ להשתמש בפירוט התפוקות שפותח עבור הכלי, שכן הפירוט בכלי שפותח רב מזה שקיים כיום במערכת עורכי הדין, ומאפשר בדיווח אחד לדווח על פעולות לקבלת שכר טרחה ובו בזמן להשתמש בו כדי לקשור בין התפוקות למדידת התוצאות וכן לשמש בהליכי הפיקוח של הממונים המחוזיים ושל המטה

פרק בחירת התוצאות

- מומלץ לאפשר סימון של אי-שיתוף הקטין בשל גיל או מצב פסיכיאטרי או מסיבות מיוחדות אחרות על בסיס מדיניות המערך
- לצד תוצאת החובה של שיתוף הקטינים יש לאפשר סימון של תוצאות הנוגעות להליכים המשפטיים וכן לכאלה המתייחסות למצבם של הקטינים בשבעת תחומי החיים

פרק ההנמקות

- מומלץ להשאיר שאלה אחת שתסכם את הסיבות לקושי בהשגת התוצאות עבור כלל התוצאות שנבחרו. השאלה תכלול בחירה מרובה מתוך תפריט אפשרויות עם אפשרות להוסיף סיבה בטקסט חופשי. מילוי כזה יאפשר מצד אחד לעורך הדין לבחון את עצמו, אם יש לו חסמים קבועים בעבודתו, ומצד שני יאפשר למטה לאבחן חסמים אופייניים למחוזות, סוגי תיקים מסוימים וכד'.

9.2 המלצות מערכתיות בעקבות המהלך כולו

- יש חשיבות רבה לקשר ישיר ולביקורים תדירים של עורך הדין אצל הקטין. על כן, ובשל השונות הגבוהה במספר ביקורי הקטין שנצפתה בסקר עורכי הדין, מומלץ לגבש הנחיות ברורות בנוגע למספר הביקורים המצופים מעורכי הדין, באילו תקופות וצמתים ועוד. יש לוודא כי עבודת הפיקוח והבקרה הנעשית על עורכי הדין מתייחסת גם להיבט זה
- נמצא כי מרבית עורכי הדין לא ערכו התייעצויות עם היועצים הטיפוליים של המערך, וייתכן כי הדבר נובע מכך שעורכי הדין לא מקבלים שכר טרחה על התייעצויות אלו. חשוב לתגמל בשכר טרחה עבור פעולה זו ועבור כל פעולה אשר חשובה לעבודה מיטבית ומקצועית של עורכי הדין
- מדיווחי עורכי הדין עולה כי חסם מרכזי בהשגת התוצאה 'הגברת האמון של הקטין בעורך הדין' וכן בהשגת תוצאות הבחירה הוא חוסר שיתוף הפעולה של המשפחה. על כן, מומלץ לפתח פרקטיקות ייעודיות לגיוס המשפחה ולרתימתה לתהליך הייצוג.

עוד פרסומים של המכון בנושא

טפר, י., סרבר, מ. וארזי, ט. (2023). פיתוח כלי לתכנון וניהול הייצוג המשפטי של קטינים בהליכים אזרחיים ולמידת תוצאותיו: ממצאי הפיילוט למדידת t0. מ-222-23.

טפר, י., סרבר, מ. וארזי, ט. (2022). ממצאים ותובנות מסקר עובדות סוציאליות לחוק פרויקט 'עו"ד משלי'. מ-210-22.

טפר, י. וארזי, ט. (2021). ממצאים ותובנות מסקר עורכי דין מערך 'עו"ד משלי'. מ-192-21.

את הפרסומים אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון: <http://brookdale.jdc.org.il>

מקורות

- אבגר, ע. (2016). השתתפות ילדים ובני נוער בהליכי קבלת החלטות וקביעת מדיניות. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/ca5bd3de-e662-e611-80df-00155d010ede/2_ca5bd3de-e662-e611-80df-00155d010ede_11_9577.pdf
- האומות המאוחדות. (1989). אמנה בדבר זכויות הילד. [-CONVENTION-ON-THE-RIGHTS-OF-THE-CHILD.pdf \(unhcr.org\)](https://www.unhcr.org/refugees/pdf/47542566.pdf)
- אלפנדרי, ר. (2016). הערכת רפורמה ארצית בתחום הגנת הילד שנועדה לשפר השתתפות ילדים בקבלת החלטות. ביטחון סוציאלי, 99, 13–30. https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitahon99/Documents/20-ravit.pdf
- אלפסי ב., סבג, י., סרבר, מ., בכר, מ. וארזי, ט. (2023). גישת הכוחות: תאוריה ופרקטיקה. דמ-937-23. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. [/https://brookdale.jdc.org.il/publication/the-strengths-perspective-from-theory-to-practice](https://brookdale.jdc.org.il/publication/the-strengths-perspective-from-theory-to-practice)
- ארזי, ט. (2004). תפיסת המוזנחות" כמנבאת את תחושת הבדידות, הערך העצמי ומצוקה נפשית בקרב ילדים שהוגדרו כמוזנחים ע"י שירותי הרווחה. חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור בפילוסופיה. אוניברסיטת תל-אביב.
- ארזי, ט. ונמר-פורסטנברג, ר. (2020). המדריך האינטגרטיבי לחשיבה תוצאתית. מ-162-20. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. [/https://brookdale.jdc.org.il/publication/outcome_thinking_guide](https://brookdale.jdc.org.il/publication/outcome_thinking_guide)
- ארזי, ט. ושר, נ. (2017). מערכת לתכנון התערבות ולמדידת תוצאות בשירות "נוצץ": פיתוח רעיוני ותובנות מן ההתנסות – שלב א'. דמ-754-17. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. <https://brookdale.jdc.org.il/publication/intervention-planning-outcome-measurement-system-service-youth-young-adults-concept-development-insights-experience-stage>
- גוטמן ד. (2001). אתיקה למקצועות טיפוליים. דיונון.
- גל, ט. (2010). ילדים נפגעי עבירה והזכות להשתתפות. בתוך ת'. מורג (עורכת). זכויות הילד והמשפט הישראלי (עמ' 705–756). רמות.
- וייסבלאי א. (2010). פעולות ישראל ליישום האמנה הבין-לאומית בדבר זכויות הילד. הכנסת, מרכז המחקר והמידע. https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/cd546b58-e9f7-e411-80c8-00155d010977/2_cd546b58-e9f7-e411-80c8-00155d010977_11_9625.pdf
- ינדמן, ו. וסלומון ל. (2008). העצמת היחיד כפלטפורמה להעצמת הקבוצה: המקרים של ייצוג ילדים בהליכים אזרחיים וליווי ילדים נפגעי עבירה. משפט חברה ותרבות, 13, 499–544.
- https://www.children.org.il/wp-content/uploads/2024/04/vindman_solomon.pdf
- ספר, י. וארזי, ט. (2021). ממצאים ותובנות מסקר עורכי דין מערך 'עו"ד משלי'. מ-192-21. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. [/https://brookdale.jdc.org.il/publication/lawyer_survey](https://brookdale.jdc.org.il/publication/lawyer_survey)

טפר, י., סרבר, מ. וארזי, ט. (2022). ממצאים ותובנות מסקר עובדות סוציאליות לחוק פרויקט 'עו"ד משלי'. מ-2010-22. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. <https://brookdale.jdc.org.il/publication/survey-among-child-protection-officers-working-in-association-with-the-lawyer-of-my-own-service>

טפר, י., סרבר, מ. וארזי, ט. (2023). פיתוח כלי לתכנון וניהול הייצוג המשפטי של קטינים בהליכים אזרחיים ולמידת תוצאותיו: ממצאי הפיילוט למדידת t0. מ-2022-23. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל. [/https://brookdale.jdc.org.il/publication/lawyer-of-my-own-developing-a-tool-pilot-findings](https://brookdale.jdc.org.il/publication/lawyer-of-my-own-developing-a-tool-pilot-findings)

כנסת פתוחה. (2018). הצעת חוק מינוי ייצוג משפטי לקטין (תיקוני חקיקה), התשע"ח-2017. פרוטוקול ישיבת ועדה. <https://okneset.org/meetings/2/0/2066074.html>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). (2023). קטינים שיוצגו על ידי מערך ייצוג קטינים ("עו"ד משלי") בסיוע המשפטי במשרד המשפטים, 2022-2019.

[קטינים שיוצגו על ידי מערך ייצוג קטינים \("עו"ד משלי"\) בסיוע המשפטי במשרד המשפטים, \(cbs.gov.il\), 2022-2019](https://www.cbs.gov.il/press/2022/2019/2022-2019)

מורג, ת. (תשס"ט-תש"ע). השפעת הוועדה לבחינת עקרונות היסוד בתחום הילד והמשפט על תפישות העומק של הפסיקה הישראלית. משפחה במשפט, ג-ד, 67-96.

[4D6963726F736F667420576F7264202D20FAEEF820EEE5F8E2202D20ECF1E3F820E5F2E9EEE5E3](https://www.mishpat.ac.il/4D6963726F736F667420576F7264202D20FAEEF820EEE5F8E2202D20ECF1E3F820E5F2E9EEE5E3) (mishpat.ac.il)

מורג, ת. (2010א). עשרים שנה אחרי: תפיסת זכויות הילד על פי האמנה בדבר זכויות הילד. בתוך ת. מורג וי. רחמים (עורכים), זכויות הילד והמשפט הישראלי (עמ' 15-62). רמות.

מורג, ת. (2010ב). האומנם עידן חדש? פסיקת בתי המשפט בישראל והאמנה בדבר זכויות הילד. המשפט 22, 21-32. [הפסיקה לאחר ההצטרפות לאמנה \(colman.ac.il\) pdf](https://www.colman.ac.il/wp-content/uploads/2018/10/02-22-TamarMorag.pdf)

מורג, ת. (2019). אלו החיים שלנו: שיתוף ילדים במצבי סיכון - למה זה חשוב ולמה לא פשוט? נקודת מפגש, 17, 8-11. [/https://user-1723486.cld.bz/haruv-nekudat-mifgash-17/8](https://user-1723486.cld.bz/haruv-nekudat-mifgash-17/8)

מורג, ת. ופלדמן, ק. (2016). יישמע קולי - תורת המשפט הטיפולי ושיתוף ילדים בבתי המשפט למשפחה בישראל. המשפט, כ"ב, 49-76. <https://hamishpat.colman.ac.il/wp-content/uploads/2018/10/02-22-TamarMorag.pdf>

מרמור, א., לוין, ל. כץ, כ. (2017). "תיבת פנדורה": עמדותיהם של עובדים סוציאליים כלפי השתתפות ילדים בוועדות תכנון טיפול והערכה. חברה ורווחה, לז(2), 393-410.

<https://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/Magazine/Documents/37-2%20marmoor%20a.pdf>

משרד המשפטים - אתר החקיקה הממשלתי. (2018). תזכיר חוק שירותי הסעד (ועדות לתכנון טיפול והערכה), התשע"ח- (2018). אתר החקיקה הממשלתי - תזכיר חוק שירותי הסעד (ועדות לתכנון טיפול והערכה), התשע"ח- (2018) [2018 \(tazkirim.gov.il\)](https://www.tazkirim.gov.il/2018)

משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים – "עו"ד משלי". (2017). קווים מנחים לייצוג ילדים ובני נוער מטעם מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי. (טייטה להפצה פנימית).

משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים (2018). נוהלי עבודה מול יועצים טיפוליים למערך ייצוג קטינים. (נוהל זמני – 2018).

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. (2017). תע"ס 8.9 – ועדת תכנון טיפול והערכה – תפקידה ודרכי עבודתה. https://www.gov.il/BlobFolder/generalpage/molasa-taas8-attachments/he/TaasSocialRegulationsFiles_Taas8_8_9.pdf

נריה, ע. (2015). שרטוט גבולות התפקיד בקרב אפוטרופוסים לדין. מאמר שלא פורסם. המחקר נערך במסגרת תוכנית מלגאים ל"עמיתי מחקר לעורכי דין חברתיים" באוניברסיטת תל אביב.

סבו-לאל, ר. ושבת, מ'. (2012). תכנית "מגן" לשיפור ולשדרוג מערך הגנת הילד – מחקר הערכה. דמ-613-12. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל. [/https://brookdale.jdc.org.il/publication/magen-shield-program-upgrade-child-protection-system-evaluation-study](https://brookdale.jdc.org.il/publication/magen-shield-program-upgrade-child-protection-system-evaluation-study)

ירון, ל. (8 בדצמבר, 2017). הסיוע המשפטי במשרד המשפטים עת לבג"ץ נגד משרד הרווחה: מפקיר נערים בסיכון. הארץ. <https://www.haaretz.co.il/news/education/2017-12-08/ty-article/0000017f-e1e8-d38f-a57f-e7faffaf0000>

פלד-אמיר, ת. (2003). הוועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה בראשות השופטת סביונה רוטלוי – דו"ח הוועדה. משרד המשפטים.

פרימור-אלדר, ש. (2003). הוועדה לבחינת עקרונות יסוד בתחום הילד והמשפט ויישומם בחקיקה. דוח ועדת המשנה בנושא ייצוג נפרד לילדים בהליכים אזרחיים. משרד המשפטים. <https://www.gov.il/BlobFolder/reports/separate-representation-of-children/he/separate-representation-of-children.pdf>

פרימור, ש. (2010) בשלה העת: ההכרה בייצוג ילדים בהליכים משפטיים הנוגעים לחייהם כזכות אדם של הילד. בתוך ת. מורג (עורכת), זכויות הילד והמשפט הישראלי (עמ' 571–604). רמות.

ציונוב, ש., רייכנברג, ש. ורוזנר, ר. (2010). מישהו שומע אותי? על ייצוג רגיש-מגדר לנערות בהליכי נזקקות בבית-המשפט לנוער. מעשי משפט, ג', 103–122. https://law.tau.ac.il/sites/law.tau.ac.il/files/media_server/law_heb/Maasej_Mishpat/Volume_C/sionov.pdf

קושר, ח. ובן-אריה, א. (2009). השתתפות ילדים בעיצוב מדיניות חברתית-תפקידה של העבודה הסוציאלית. ביטחון סוציאלי, 81, 107–134. https://www.btl.gov.il/Publications/Social_Security/bitachon81/Documents/50-kosher.pdf

קרומר-נבו, מ. וקומס, מ. (2012). הצטלבות מיקומי שוליים: מסגרת מושגית לפרקטיקה של עבודה סוציאלית פמיניסטית עם נערות. חברה ורווחה, לב(3), 374–374. [hz12-3-2_347..374 \(molasa.gov.il\)](http://molasa.gov.il/hz12-3-2_347..374)

רבינוביץ, ל. (2016). 'עו"ד משלי': עורכי דין לילדים ככלי למיצוי זכויות ילדים ובני נוער בהשמה חוץ-ביתית. חברה ורווחה, לו/2, 181–190.

רבינוביץ, ל. (2017). "עו"ד משלי" סיוע משפטי לילדים ובני נוער נתונים והישגים מרכזיים בשנת 2016. משרד המשפטים, הנהלת הסיוע המשפטי, מערך ייצוג קטינים - "עו"ד משלי".

רבינוביץ, ל. רבינוביץ, ל. (5 בנובמבר, 2019). ייצוג עצמאי לילדים ובני נוער באמצעות הסיוע המשפטי. הרצאה בכינוס שותפות לקוחות בשיפור השירותים החברתיים של מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

שורק, י. וריבקין, ד. (2010). הערכת התכנית הנסיונית לשיתוף ילדים בהליכים משפטיים הנוגעים להם בבתי משפט לענייני משפחה. דמ-10-559. מאירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/evaluation-pilot-project-child-participation-family-court-proceedings/>

שילי-יריחובר, ד., גל, ט. (2016). על בקבוקים, ינות וכרמים: חוק הנוער (טיפול והשגחה) בראי המשפט הטיפולי. המשפט, כב, 47-9. <https://hamishpat.colman.ac.il/wp-content/uploads/2018/10/01-22-Schilli-Jerichower.pdf>

שמעוני, ב. (7 בדצמבר, 2017). 200 בני נוער בסיכון ממתנים בכל רגע נתון לכניסה למעונות. מעריב. <https://www.maariv.co.il/news/law/Article-613051>

שר, נ. וארזי, ט. (2017). מערכות לניהול מידע על לקוחות וההתערבויות עמם בשירותי הרווחה: תובנות וקווים מנחים לפיתוח מערכות התומכות בחשיבה התוצאתית. דמ-17-745. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל.

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/information-management-systems-social-services/>

שרביט, ז., באייר-טופילסקי, ט., אסף, י., לאופר, ח., ספיר-בן-לולו, מ., שריף, א. וגורן, ה. (2020). סיוע למשפחות במצבי פרידה וגירושין. בתוך: משרד הרווחה והביטחון החברתי, סקירת השירותים החברתיים: סקירת העשור 2009-2018 (פרק 3, חלק ג).

https://www.gov.il/BlobFolder/reports/molasa-social-services-review-decade-2009-2018/he/SocialServicesReview_decade-2009-2018_molsa-cahpter3-part3-decade-reveiew.pdf

Administration for Children and Families. (2017). *Administration for Children and Families Information Memorandum*. U.S. Department of Health and Human Services. <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/cb/im1702.pdf>

Alberta Law Society, Practice Advisory. (2010). *Guidelines and Directives for Lawyers Representing Children*. <https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/lrc-rje/p8.html>

Augsberger, A., Lens, V., & Hughes, A. (2016). Didn't know you were fighting so hard for me: Attorneys' perceptions of youth participation in child dependency proceedings. *Family Court Review*, 54(4), 578-590.

<https://doi.org/10.1111/fcre.12244>

Bala, N. (2006). Child Representation in Alberta: Role and Responsibilities of Counsel for the Child in Family Proceedings. *Alberta Law Review* 43 (4), 845. DOI: <https://doi.org/10.29173/alr393>

- Bala, N., Birnbaum, R., & Bertrand, L. (2013). Controversy about the role of children's lawyers: Advocate or best interests guardian? Comparing practices in two Canadian jurisdictions with difference policies for lawyers. *Family Court Review*, 51(4), 681–697. <https://doi.org/10.1111/fcre.12060>
- Bao-Er. (2006). Care and protection: The role of guardians ad litem in the children's court. *Law Society Journal*, 44 (4), 60–63. <https://ssrn.com/abstract=1143743>
- Bell, F. (2015). Facilitating the participation of children in family law processes. Southern Cross University.
- Berrick, J. D., Dickens, J., Pösö, T., & Skivenes, M. (2015). Children's involvement in care order decision-making: A cross-country analysis. *Child Abuse & Neglect*, 49, 128–141. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.07.001>
- Bessner, R., 2002. *The voice of the child in divorce, custody and access proceedings*. Department of Justice Canada, Family, Children and Youth Section. https://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/fl-lf/famil/2002_1/pdf/2002_1.pdf
- Bhanji, F., Gottesman, R., de Grave, W., Steinert, Y., & Winer, L. R. (2012). The retrospective pre-post: A practical method to evaluate learning from an educational program. *Academic emergency medicine: Official journal of the society for academic emergency medicine*, 19(2), 189–194. <https://doi.org/10.1111/j.1553-2712.2011.01270.x>
- Boumil, M. M., Freitas, C. F., & Freitas, D. F. (2011). Legal and ethical issue confronting guardian ad litem practice. *Journal of Law & Family Studies*, 13, 43–80.
- Boyes, J., & Walden, M. E. (1990–91). The life and death of Amicus Curiae in custody litigation in Alberta. *8 Canadian Family Law Quarterly*, 81.
- Broadhurst, K. (2017). State intervention in family life in England: Safeguarding children through care proceedings and adoption. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 174–196). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190459567.003.0008>
- Calkins, C. A., & Millar, M. (1999). The effectiveness of court appointed special advocates to assist in permanency planning. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 16(1), 37–45. <https://doi.org/10.1023/A:1022213722580>
- Courts and Tribunals Judiciary. (2020). *Enhancing the participation of children and young people in family proceedings: Starting the debate*. https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/FJC/voc/Participation_of_young_people.pdf
- CRC/12. (2009). *General comment, No. 12, July 20*. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f12&Lang=en.

CRC/14. (2013). *General comment, No. 14, May 29*. <https://undocs.org/en/CRC/C/GC/14>.

Crouch, J. (2004). The child's attorney: New ABA rules clarify the roles of lawyers who represent children. *Family Advocate*, 26(3), 31–34. <http://www.jstor.org/stable/25806739>

Daly, A., & Rap, S. (2018). Children's participation in youth justice and civil court proceedings. *International Human Rights of Children*, 1–21. <https://ssrn.com/abstract=3040607>

Duquette, D.N. (2006). Two distinct roles/bright line test. *Nevada Law Journal*, 6(3), 1240–1249. <https://scholars.law.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1400&context=nlj>

Duquette, D.N., & Darwall, J. (2012). Child representation in America: Progress report from the National Quality Improvement Center. *Family Law Quarterly* 46(1), 87–137. <http://www.jstor.org/stable/23240376>

Duquette, D. N., & Haralambie, A. M. (2016). Representing children and youth. In D. N. Duquette, A. M. Haralambie, & V. S. Sankaran (eds.), *Child Welfare Law and Practice. 3rd Edition* (pp. 817–856). NACC.

Federal Circuit and Family Court of Australia. (2021). *Guidelines for Independent Children's Lawyers*. <https://www.fccoa.gov.au/fl/pubs/icl-guidelines>

Goldstein, J., Solnit, A. J., Goldstein, S., & Freud, A. (1986). *In the best interests of the child*. The Free Press.

Grohmann, A., & Kauffeld, S. (2013). Evaluating training programs: Development and correlates of the questionnaire for professional training evaluation. *International journal of training and development*, 17(2), 135-155. <https://doi.org/10.1111/ijtd.12005>

Hart, R. A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship. no. 4*. UNICEF International Child Development Centre.

Haug, M., & Höyneck, T. (2017). Removing children from their families due to child protection in Germany. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 89–116). Oxford University Press.

Head, A. (1998). The child's voice in child and family social work decision making: The perspective of a guardian ad litem. *Child & Family Social Work*, 3(3), 189–196. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.1998.00092.x>

Hensley, D. (2006). Role and responsibilities of counsel for the child in family proceedings: A practitioner's perspective and a response to Professor Bala. *Alberta Law Review* 43(4), 871–903. DOI: <https://doi.org/10.29173/alr394>

Human Rights Council. (2013). *Access to justice for children: Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. [A-HRC-25-35 en.doc \(live.com\)](https://www.hrc.org/docs/default-source/2013/a-hrc-25-35-en.doc)

Johnston-Walsh, L., Kinnevy, S., Lerner, A. M., & Pokempner, J. (2010). *Assessing the quality of child advocacy in dependency proceedings in Pennsylvania*. Juvenile Law Center.

https://jlc.org/sites/default/files/publication_pdfs/Assessing_Quality_of_Child_Advocacy.pdf

Kaspiew, R., Carson, R., Moore, S., De Maio, J., Deblaquiere, J., & Horsfall, B. (2013). *Independent children's lawyers study: Final report (2nd ed.)*. Attorney-General's Department. https://www.researchgate.net/profile/Rachel-Carson-2/publication/264898687_Independent_Children's_Lawyer_Study_Final_Report/links/562417b508aea35f26868d32/Independent-Childrens-Lawyer-Study-Final-Report.pdf

Kosher, H., Ben-Aryeh, A., & Hendelsman, Y. (2016). *Children's rights and social work*. Springer.

Kosher, H., & Ben-Arieh, A. (2020). Social workers' perceptions of children's right to participation. *Child & Family Social Work*, 25(2), 294–303. <https://doi.org/10.1111/cfs.12685>

Križ, K., Free, J., & Kuehl, G. (2017). How children are removed from home in the United States. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 197–222). Oxford University Press.

Leviner, P. (2018). Child participation in the Swedish child protection system: Child-friendly focus but limited child influence on outcomes. *The International Journal of Children's Rights*, 26(1), 136–158.

<https://doi.org/10.1163/15718182-02601002>

Lukowski, G. A., & Davies, H. J. (2002). A challenge for change: Implementation of the Michigan Lawyer-Guardian Ad Litem Statute. American Bar Association Center on Children and the Law.

https://www.improvechildrep.org/Portals/0/PDF/Articles,%20Reports,%20CVs,%20etc/A%20Challenge%20for%20Change_Final_Report.pdf

Malempati, S. (2014). Ethics, Advocacy, and the Child Client. *12 Cardozo Public Law, Policy, and Ethics Journal* 633. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2318020>

Marshall, C., Byrne, B., & Lundy, L. (2015). Face to face: children and young people's right to participate in public decision-making. In *International Perspectives and Empirical Findings on Child Participation: From Social Exclusion to Child-Inclusive Policies* (pp. 357-380). Oxford University Press.

<http://ukcatalogue.oup.com/product/9780199366989.do>

- McCafferty, P. (2017). Implementing Article 12 of the United Nations convention on the rights of the child in child protection decision-making: A critical analysis of the challenges and opportunities for social work. *Child Care in Practice*, 23(4), 327–341. <https://doi.org/10.1080/13575279.2016.1264368>
- McHale, M.J.J. (1980). The proper role of the lawyer as legal representative of the child. *Alberta Law Review*, 18(2), 216.
- Morag, T., Rivkin, D., & Sorek, Y. (2012). Child participation in the family courts—Lessons from the Israeli Pilot Project. *International journal of law, policy and the family*, 26(1), 1–30. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebr023>
- Murch, M., & Bader, K. (1984). *Separate representation for children: an examination of the initial phase*. University of Bristol Family Law Research Unit.
- Ormston R., & Marryat, L. (2008). *Review of the Children's Legal Representation Grant Scheme: Research report*. Scottish Centre for Social Research.
- Peters, J. (2007). *Representing children in child protective proceedings: Ethical and practical dimensions*. 3rd edition. LexisNexis. <http://hdl.handle.net/20.500.13051/67>
- Peters, J. (2018). Seeking dignity, voice and story for children in our child protective systems. *International Journal of Children's Rights*, 26(1), 5–15. <https://doi.org/10.1163/15718182-02601004>
- Pösö, T., & Huhtanen, R. (2017). Removals of children in Finland: A mix of voluntary and involuntary decisions. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: a cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 18–39). Oxford University Press.
- Rabinovich, L. (7 December, 2017). *Beyond Participation – Towards Access to Justice for Children*. Presentation at Child Maltreatment in Context – The Second Haruv International Conference.
- Ramey, H. L., Lawford, H. L., & Vachon, W. (2017). Youth-adult partnerships in work with youth: An overview. *Journal of Youth Development*, 12(4), 38–60. DOI: 10.5195/jyd.2017.520
- Rasmusson, B., Hyvönen, U., Nygren, L., & Khoo, E. (2010). Child-centered social work practice—three unique meanings in the context of looking after children and the assessment framework in Australia, Canada and Sweden. *Children and Youth Services Review*, 32(3), 452–459. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.10.025>
- Reamer, F. G. (2006). *Social work values and ethics*. 3rd Edition. Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/ream18828>

- Schnurr, S. (2017). Child removal proceedings in Switzerland. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems*, (pp. 117-145). Oxford University Press.
- Skivenes, M., & Søvig, K. H. (2017). Norway: Child welfare decision-making in cases of removals of children. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: a cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 40-64). Oxford University Press.
- Stirton, L., & Lodge, M. (2001). Transparency mechanisms: Building publicness into public services. *Journal of law and society*, 28(4), 471-489. <https://doi.org/10.1111/1467-6478.00199>
- Svensson, G., & Höjer, S. (2016). Placing children in state care in Sweden: Decision-making bodies, laypersons, and legal framework. In K. Burns, T. Pösö, & M. Skivenes (eds.), *Child welfare removals by the state: A cross-country analysis of decision-making systems* (pp. 65–88). Oxford University Press.
- van Bijleveld, G. G., Dedding, C. W., & Bunders-Aelen, J. F. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: A state-of-the-art review. *Child & Family Social Work*, 20(2), 129-138. <https://doi.org/10.1111/cfs.12082>
- Yamashita, H., & Davies, L. (2009). Students as professionals: The London secondary school councils action research project. In H. Yamashita, & H. Davies (eds.), *A handbook of children and young people's participation* (pp. 252-261). Routledge.

נספח א: חברי ועדת ההיגוי (קבוצת העבודה) ותפקידיהם

ארגון	שמות ותפקידים
'עו"ד משלי' –	עו"ד לידיה רבינוביץ , ממונה ארצית על מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי במשרד המשפטים – 'עו"ד משלי'
מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי במשרד המשפטים	עו"ד ערן נריה , ממונה מחוזית על ייצוג קטינים, מחוז הצפון, הסיוע המשפטי במשרד המשפטים
	עו"ד רחלי ירון , ממונה מחוזית על ייצוג קטינים, מחוז ירושלים, הסיוע המשפטי במשרד המשפטים
	עו"ד גרשון גרונפלד , מייצג קטינים מטעם מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי
המשפטים	עו"ד הדס ליס , מייצגת קטינים מטעם מערך ייצוג קטינים בסיוע המשפטי (החליפה במהלך הפרויקט את עו"ד גרשון גרונפלד שפרש מן הוועדה)
משרד המשפטים	גב' קרן רבי , סמנכ"לית שירות, אגף שירות גב' ענבל גלאון , אגף תכנון מדיניות ואסטרטגיה עו"ד יעקב פרידברג , ראש אשכול ילדים, משפחה ורווחה (המחליף של ענבל גלאון) עו"ד ליאת יעקובוביץ , המחלקה למשפט ציבורי-חוקתי, ייעוץ וחקיקה (צורפה לוועדה במהלך הפרויקט)
נציגות מערכת המשפט	כב' השופטת גלית מור-ויגוצקי , נשיאת בית המשפט לנוער כב' השופטת מיכל קפלן-רוקמן , נשיאת בתי המשפט לנוער (החליפה את השופטת גלית מור-ויגוצקי לאחר פרישתה)
	כב' השופטת רבקה מקייס , שופטת בבית המשפט לענייני משפחה, סגנית מחוז מרכז
משרד הרווחה והביטחון החברתי	עו"ס סימונה שטיינמץ , נציבת תלונות ילדים בהשמה חוץ-ביתית עו"ס חוה לוי , עו"ס ראשית לפי חוק הנוער טיפול והשגחה עו"ס מרים בן לולו , עו"ס ראשית לסדרי דין עו"ס רקפת עצמון , מנהלת השירות למען הילד (אימוץ) עו"ד מיכל ברגר , מנהלת מחלקה בכירה (ייעוץ משפטי – מכרזים), הלשכה המשפטית עו"ד ליאורה אברמוביץ , הלשכה המשפטית עו"ס ויקי היינה , עו"ס לחוק ילדים ונוער עו"ס יעל ירום , עו"ס לחוק ילדים ונוער

ארגון	שמות ותפקידים
אקדמיה	ד"ר תמר מורג, המסלול האקדמי, המכללה למינהל ד"ר כרמית לבנה כץ, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב ד"ר חניתה קושר, בית הספר לעבודה סוציאלית ורווחה סוציאלית ע"ש פרופ' פאול ברוואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים
ג'וינט-אשלים	ד"ר דניאלה בייניש, מנהלת תוכניות משפט וקהילה
מכון חרוב	עו"ד עופרה בן מאיר, מנהלת קמפוס חרוב לילדים ורכזת תוכניות חוק ומשפט
צוות המחקר	ד"ר עו"ס טל ארזי, ראש צוות תוצאות ד"ר יורי ספר, חוקר בצוות תוצאות ומרכז המחקר גב' הדס שפירא, חוקרת בצוות תוצאות עו"ס מעיין סרבר, חוקרת בצוות תוצאות מר בן אלפסי, חוקר בצוות תוצאות

נספח ב: שלבי המדידה בפרויקט 'עו"ד משלי'

מועד מדידה שנייה מועד t-1	מועד מדידה ראשונה מועד t-0	פירוט השלב	שלבי המדידה בפיילוט
מאי 2022	אפריל-מאי 2021	מחשוב השאלון במערכת של מכון ברוקדייל	מחשוב השאלון
-	מאי 2022	שני מפגשי הדרכה מקוונים עם עורכי הדין: הדרכה על חשיבה תוצאתית ורכיבי המודל הלוגי הצגת הכלי (שאלון) הסבר על אופן מילוי השאלון לעובדים ולקטינים	הדרכה על מילוי השאלון
אוגוסט 2023	גל ראשון - דצמבר 2021 גל שני - אוגוסט 2022	הפצת דוא"ל על ידי צוות המחקר לרשימת עורכי דין שסיפק מטה מערך 'עו"ד משלי' עם קישור לשאלון והנחיות למילוי. הדוא"ל נשלח לעורכי דין שיש להם מטופלים המתאימים לקריטריונים למילוי בפיילוט (לדוגמה: במדידה ראשונה - עורכי דין שהחלו לייצג קטינים בשלושת החודשים האחרונים. במדידה שנייה - נשלח לעורכי הדין עבור כל קטין שבשבילו מולא השאלון במדידה הראשונה. המדידה השנייה בוצעה בצמוד להפצת שאלון קטינים	הפצת השאלון
אוגוסט-אוקטובר 2023	אוגוסט-אוקטובר 2022	שליחת דוא"ל תזכורת לעורכי הדין אשר טרם השלימו את מילוי השאלונים דרך מערכת השאלונים, ושליחת תזכורת על ידי מנהל המערך והממונים המחוזיים של המערך	מעקב אחר מילוי השאלון
נובמבר 2022-ינואר 2023	נובמבר-דצמבר 2022	בתום מילוי השאלונים על ידי עורכי הדין ועל ידי הקטינים, הנתונים נותחו על ידי צוות המחקר במכון ברוקדייל והופקו מצגת ביניים (מדידה ראשונה) ודוח סוכי (מדידה שנייה)	ניתוח הנתונים
ט.נ.	פברואר 2023	הצגת הממצאים למטה ולוועדת ההיגוי המלווה ודיון על תוצאות המדידה, המסקנות והטמעת הכלים במערכות הממוחשבות הצגת הממצאים למפקחים	הצגת הממצאים

נספח ג: כלי המדידה - שאלון לעורכי דין t-0

כלי מדידת תוצאות T0 (מילוי עו"דים - פיילוט)

שלום רב,

שאלון זה גובש במסגרת פיילוט לפיתוח מערכת שוטפת לתכנון ייצוג קטינים על ידי מערך "עו"ד משלי" בסיוע המשפטי, ולמדידת תוצאות הייצוג.

השאלון פותח על ידי מכון ברוקדייל בשיתוף עם מערך "עו"ד משלי" בהתבסס על הספרות המקצועית והידע המעשי העשיר שנצבר בקרב אנשי המקצוע. עו"ד במערך, עו"סים לחוק, שופטים ולקוחות.

השאלון הנוכחי מיועד להיות כלי עבודה בעבודת הייצוג של עורכי הדין במערך, וכן לסייע לסיוע המשפטי למדוד את הצלחת הייצוג, ולטייב אותו במידת הצורך.

המשוב של עורכי הדין המייצגים מהשימוש בשאלון בפיילוט הנוכחי יאפשר לנו לשפר אותו לקראת הטמעתו במערכת הממוחשבת של הסיוע המשפטי.

שאלון זה (מדידה ראשונה - T0) עוסק באיסוף מידע אודות המאפיינים של הילדה המיוצגת ומסייע במיכוי ובזיהוי הצרכים (קשיים ובעיות) העשויים לעמוד במוקד ההליך המשפטי-טיפולי, הגדרת התוצאות הרצויות אותם מבוקש להשיג באמצעות הייצוג ותכנון הדרכים להשגתן.

השאלון השני (מדידה שנייה - T1), אשר יופץ בעוד שנה, יכלול את עדכון המאפיינים במידת הצורך, ניטור אחר יישום האסטרטגיות שתוכננו ומדידת תוצאותיהן.

זאת, במטרה לסייע בקבלת החלטות אודות המשך הטיפול בלקוחות הקטינים של המערך.

בעתיד, שאלון זה ימלא עבור כלל התיקים המטופלים במערך ויהווה חלק מהמערכת הקיימת של ניהול תיקים של הסיוע המשפטי. הכלי יתמוך בקבלת החלטות מבוססת ידע ומידע, מושכלת ומנומקת, ויסייע בשיפור איכות השירות ללקוחותיו הקטינים של מערך "עו"ד משלי".

השאלון הוא אנונימי:

המידע יעובד באופן סטטיסטי בלבד, בלי להזכיר שמות או פרטים שאפשר לזהות אותך או את הילדה לפיהם.

משך מילוי הכלי הוא כ-20 דקות

הנחיות מילוי:

השאלון מיועד למילוי אחרי לימוד התיק ועריכת מפגש ראשוני עם הילדה ועם הגורמים המרכזיים בחייו (הורים וגורמי טיפול/חינוך).

את השאלון יש למלא במהלך חודש אחד - ניתן לשמור את החלק המלא ולחזור לאותה נקודה בה המילוי הסתיים.

בסיום הזנת המידע בכל עמוד בשאלון, יש ללחוץ על הכפתור "עמוד הבא".

בלחיצה על הכפתור "עמוד הבא" המידע שמולא בעמוד הנוכחי יישמר באופן אוטומטי ותועברו לעמוד הבא בשאלון.

בנוסף, בכל שלב ניתן ללחוץ על הכפתור "שמור" כדי לשמור את הפרטים שכבר מולאו.
בשאלון יש לסמן 'בבדיקה' כאשר המידע עדיין לא נאסף או נמצא בבירור.
אנא מלאו את השאלון במחשב ולא דרך הסלולרי ע"מ לוודא שמירה של השאלון בסופו ולאפשר מענה רציף ללא ניתוקים שמקורם בקליטה סלולרית נמוכה.
השאלון מנוסח בלשון נקבה, אך פונה לכל המגדרים.
נשמח לקבל את הערותיכם והצעותיכם המקצועיות אודות תוכן ומבנה הכלי וכן התרשמותכם מחוויית השימוש בו.
לכל שאלה או הערה ניתן להפנות לאחראי מטעם מכון ברוקדייל:
יורי טכר בטלפון 054-5493340 או בדוא"ל yurite@jdc.org

1. תאריך מילוי:

-----

2. 4 ספרות אחרונות של ת.ז. הילדה:

פרטי התיק

מילוי של חלק זה נדרש רק למטרת הפיילוט. בכלי העתידי הנתונים יישאבו ממערכת הסיוע המשפטי.

3. תאריך קבלת התיק לטיפול:

-----

4. מספר התיק במחוז:

נא לציין את מספרו המלא של התיק - מס' תיק, לוכסן, השנה שלו (שנה/מס' תיק)

-----

5. מחוז:

1. חיפה

2. צפון

3. תל אביב

4. מרכז

5. ירושלים והדרום

6. באר שבע

6. תחום ההליך:

- מעמד אישי (דלג לשאלה 7- מעמד אישי)
- ייצוג קטין בתיקים אזרחיים (דלג לשאלה 9- תיקים אזרחיים)
- אשפוז פסיכיאטרי (קטינים) (דלג לשאלה 11)
- נפגעי עבירה קטינים (דלג לשאלה 10)

7. מעמד אישי

- 1. חוק נוער ייצוג קטינים
  - 2. אימוץ - ייצוג קטינים
  - 3. ייצוג קטין.ה במשפחה (בית משפט לענייני משפחה/שרעי/רבני)
8. (אם בשאלה 7 סומן 3 – ייצוג קטין במשפחה) ייצוג קטין בתיקי משפחה: (ניתן לסמן כמה תשובות)

- 1. משמורת
- 2. הסדרי קשר עם הורים או חלוקת זמני שהות (הסדרי ראייה)
- 3. הגירה
- 4. הנפקת דרכון ונסיעות לחו"ל
- 5. זכויות חינוך ובריאות
- 6. זכויות רכושיות (כגון ירושה)
- 7. אפוטרופסות
- 8. אבהות
- 9. הליכים חלופיים
- 10. מזונות
- 11. אחר: _____

דלג לשאלה 11

9. ייצוג קטין בתיקים אזרחיים: (ניתן לסמן כמה תשובות)

- 1. חובות
- 2. הליכי נזיקין
- 3. דיני עבודה
- 4. הליכי הסדרת מעמד בישראל
- 5. ביוש (שיימינג) ופגיעות ברשת
- 6. הליכים מול המוסד לביטוח לאומי
- 7. אחר: _____

דלג לשאלה 11

10. נפגעי עבירה קטינים

- 1. ליווי קטין בהליך פלילי
- 2. חוק מגבלות קטין

11. ערכאה:

(ניתן לסמן כמה תשובות)

- 1. נוער
- 2. משפחה
- 3. בית דין דתי
- 4. מחוזי
- 5. מחוזי - ערעור
- 6. עליון - ערעור
- 7. שלום - אזרחי
- 8. אחר , פרטי:

13. סוג המינוי:

- 1. אפוטרופוס לדין
- 2. בא-כח

14. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות התיק וההליך:

מאפיינים של הילדה.

מטרת חלק זה היא לבחון את מאפייני הרקע של הילדה ומשפחתה.

15. מגדר:

- 1. זכר
- 2. נקבה
- 3. אחר

16. האם מגדיר עצמו כלהטב"ק?

- 1. כן
- 2. לא
- 3. בבדיקה

17. שנת לידה: -----

18. מגזר:

- 1. יהודי
- 2. ערבי - מוסלמי
- 3. ערבי - נוצרי
- 4. דרוזי
- 5. בדואי
- 6. נוצרי (שאינו ערבי)
- 7. אחר

19. שפת שירות נדרשת לילדה: (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- 1. עברית
- 2. ערבית
- 3. אנגלית
- 4. צרפתית
- 5. רוסית
- 6. יידיש
- 7. אמהרית
- 8. טיגרית
- 9. אחר, פרטו!:

20. רמת דתיות הילדה:

- 1. חילוני
- 2. מסורתי
- 3. דתי
- 4. דתי מאד או חרדי
- 5. בבדיקה

21. רמת דתיות של משפחת הילדה:

- 1. חילונית
- 2. מסורתית

- 3. דתית
- 4. דתית מאד או חרדית
- 5. בבדיקה

22. האם הילדה אובחנה עם לקות או מגבלה פיזית, קוגניטיבית או חושית? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

- 1. מוגבלות פיזית
- 2. מחלה או הפרעה נפשית
- 3. הפרעת אכילה
- 4. הפרעת קשב וריכוז
- 5. מוגבלות קוגניטיבית
- 6. מוגבלות חושית
- 7. לקות תקשורת
- 8. אין לילדה מוגבלות
- 9. בבדיקה

23. מצבים משפחתיים של הילדה (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

- 1. הורים נשואים או בזוגיות זה עם זה
- 2. אחד ההורים או שניהם בזוגיות עם אדם שאינו ההורה של הילד
- 3. אב לא ידוע
- 4. יתום מאב
- 5. יתום מאם
- 6. הורים גרושים
- 7. משפחה יחידנית
- 8. הורים על פי הסכם
- 9. הורים במדינות נפרדות
- 10. הורים מאמצים
- 11. אחים חורגים ו/או מאומצים
- 12. אחר:

24. האם נולד בארץ?

- 1. כן
- 2. לא
- 3. בבדיקה

25. באיזו שנה הגיע לארץ? (נא לציין 4 ספרות)

1. שנה:

2. בבדיקה

26. מאיזו מדינה הגיע?

1. מדינה:

2. בבדיקה

27. ארץ לידה הורה א':

1. ישראל

2. מדינות ברה"מ לשעבר

3. אתיופיה

4. צרפת

5. אריתריאה

6. סודן

7. אחר:

28. ארץ לידה הורה ב':

1. ישראל

2. מדינות ברה"מ לשעבר

3. אתיופיה

4. צרפת

5. אריתריאה

6. סודן

7. אחר:

29. מעמד חוקי של הילד:

1. אזרחית

2. תושבת

3. מעמד ארעי

4. חסרת מעמד (תיירת, פליטה, בן לעובד/ת זרה)

5. בבדיקה

30. ישוב מגורים:

1. ישוב:

2. בבדיקה

31. הסדר מגורים:

1. קהילה

2. חוץ ביתי

3. אשפוז פסיכיאטרי

32. (אם סומן 'קהילה') קהילה:

1. משפחה גרעינית

2. אחד ההורים

3. משפחה מורחבת

4. מגורים עצמאיים של הילדה.

5. ללא מקום מגורים קבוע

6. אחר:

7. בבדיקה

33. (אם סומן חוץ-ביתי) חוץ ביתי:

1. משפחת אומנה

2. קלט חירום

3. פנימיית שירות ילד ונוער

4. פנימייה של משרד החינוך

5. מסגרות חסות הנוער

6. מרכז חירום

7. אחר:

8. בבדיקה

34. האם יש עוד אחים מטופלים במערך?

1. כן

2. לא

3. בבדיקה

35. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות המאפיינים של הילד ומשפחתו:

מענים טיפוליים והליכים משפטיים קודמים ומקבילים

מטרת חלק זה היא לבחון מענים טיפוליים שקיבלה הילדה בעבר או מקבלת היום והליכים משפטיים

36. האם בנוסף להליך הנוכחי התקיימו בעבר או מתקיימים כיום הליכים משפטיים בעניינו של הקטין?

1. כן

2. לא

אנא סמני את ההליכים המשפטיים שהתקיימו או מתקיימים בעניינו של הקטין (ניתן לסמן יותר מאחד):

התקיים בעבר	מתקיים כיום	
r	r	37. פלילי-עוברי חוק
r	r	38. הליך נזקקות (בבית המשפט לנוער בבית המשפט לענייני משפחה)
r	r	39. הליך אימוץ
r	r	40. הליך בבית משפט לענייני משפחה/בית דין דתי (תיקי גירושין, משמורת, הסדרי ראייה, מזונות, הגירה, הנפקת דרכון ונסיעות לחו"ל, זכויות חינוך ובריאות, זכויות רכושיות – ירושה וכד')
r	r	41. אשפוז קטינים (פסיכיאטרי)
r	r	42. הליך לפי חוק מגבלות חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה
r	r	43. פלילי – נפגע עבירה
r	r	44. הליכים אזרחיים (חובות, דיני עבודה, נזיקין, הליכים נגד בט"ל, שיימינג וכד')
r	r	45. אחר:

46. אם סימנת אחר, אנא פרטי:

---

52. אנא פרטי לפי הצורך:

---

53. האם הילדה קיבל בעבר או מקבל כיום מענים טיפוליים?

1. כן

2. לא (דילוג)

אנא סמני את המענים הטיפוליים, החינוכיים והסוציאליים שהילדה קיבלה / מקבלת (ניתן לסמן כמה תשובות):

התקיים בעבר	מתקיים כיום	
r	r	54. סיוע ראשוני, התערבות בשעת חירום ומתוקף סמכות על פי חוק
r	r	55. מסגרת חינוכית מיוחדת (חינוך מיוחד/ מעון רב תכליתי / תוכנית היל"ה)
r	r	56. טיפול רגשי, טיפול רגשי ייעודי (נפגעי עבירה, טיפול דיאדי)
r	r	57. טיפול פסיכיאטרי תרופתי
r	r	59. ליווי במיצוי זכויות לשירותים
r	r	60. מענים פרא-רפואיים, טיפול סיעודי, אבחונים
r	r	62. חונך/סומכת
r	r	63. תגבור לימודי
r	r	64. אחר:

65. אם סימנת "אחר" אנא פרטי:

---

66. אנא פרטי לפי הצורך:

אירועי חיים משמעותיים בעברו של הילדה.

מטרת חלק זה לאסוף מידע על אירועים משמעותיים שהתרחשו בחייוה של הילדה.

67. האם התרחשו אירועי חיים משמעותיים בחייוה של הילדה שחשוב לקחת בחשבון בגיבוש האסטרטגיה המשפטית בעניינו?

(למשל: אשפוז פסיכיאטרי, חזרה בתשובה/שאלה, חקירות ומאסרים, ניסיונות אובדניים, חוויות טראומטיות, פרידות או גירושים קשים של ההורים, הריון)

1. כן

2. לא (דילוג לצרכים)

צייני אירועי חיים משמעותיים בעברו של הילד.ה:

בבדיקה	כן	לא	
r	r	r	68. התעללות או פגיעה ע"י בן משפחה
r	r	r	69. הזנחה קשה
r	r	r	70. התעללות, ניצול או פגיעה מחוץ למשפחה
r	r	r	71. אשפוז פסיכיאטרי
r	r	r	72. חזרה בתשובה
r	r	r	73. יציאה בשאלה
r	r	r	74. עיכוב לחקירה, מעצר או מאסר
r	r	r	75. ניסיונות אובדניים בעבר
r	r	r	76. חוויה קשה במשפחה (כגון מחלות קשות של קרובים, התאבדות במשפחה, שכול או אובדן, רצח במשפחה)
r	r	r	77. אירוע מסכן חיים - אירוע בטחוני או פלילי קשה
r	r	r	78. פרידה או גירושים קשים של ההורים
r	r	r	79. הריון – הפסקת הריון יזומה, הפלה טבעית, לידה ומסירה לאימוץ/אמנה, לידה וגידול התינוק
r	r	r	80. אחר: _____
			81. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות אירועי חיים משמעותיים בעברו של הילד:

צרכים וקשיים

מטרת חלק זה היא למפות את הצרכים והקשיים המרכזיים של הילד.ה הרלוונטיים להליך המשפטי ולאסוף מידע על פגיעות שהתרחשו בעבר.ה או המתקיימות כעת

צרכים וקשיים של הילד.ה והפגיעות ב.ה שהם במוקד או צרכים להיות במוקד ההתערבות הטיפולית (על פי המידע שאספת ממקורות שונים והתרשמותך מהילד.ה)

להערכתך, באיזו מידה קיים קושי אצל הילד.ה בתחומים הבאים:

בבדיקה בכלל במידה מועטה במידה רבה במידה רבה מאוד

82. תחום התנהגותי
(למשל: בריחות מהבית או ממסגרת, התנהגות עוברת חוק, ונדליזם, צריכת אלכוהול או שימוש בסמים, הימורים, התנהגות מינית המסכנת אותם או אחרים)
83. תחום חברתי
(למשל: קשיים בהשתלבות חברתית עם בני גילו, סובל מהצקות או חרם, מבודד חברתית, מתנהג בבריונות כלפי אחרים)
84. תחום רגשי-נפשי
(למשל: פחד או חרדה, התנהגות שלא בהתאם לגיל, חוסר שקט, מתח ועצבנות, התקפי זעם, תוקפנות, השחתת הגוף או פגיעה עצמית, אובדנות, בעיות אכילה)
85. התחום המשפחתי
(למשל: מצוקה כלכלית, בעיות דיור, ריבוי סכסוכים וקונפליקטים, קונפליקטים בעצמות גבוהה במשפחה, הקטין מוסת כנגד אחד ההורים או בני משפחה אחרים, מנוצל להעברת מסרים בין בני המשפחה, נתקים, היעדר גבולות, פגיעה בקשר עם אחיו)
86. התחום הלימודי-חינוכי
(למשל: הישגים שאינם תואמים את המצופה לגיל, היעדרות או ניתוק ממסגרות חינוכיות, היעדרויות תכופות, בעיות משמעת, ריבוי מעברים בין מסגרות)
87. התחום הבריאותי-הפיזי
(למשל: הזנה, היגיינה, מחלות חוזרות, הימנעות מטיפול רפואי נדרש)
88. תחום פגיעות בילדה במשפחה
(למשל: הילד נטוש או ללא אחראי; נתון להזנחה פיזית; הזנחה בתחום הרגשי, הקוגניטיבי או החברתי; נתון לאלומות פיזית, מינית או רגשית-נפשית; נתון לניצול כלכלי; עד לאלומות, לפגיעות והתנהגות עבריינית במשפחה)
89. תחום פגיעות בילדה מחוץ למשפחה
(למשל: נתון לאלומות פיזית, מינית או רגשית-נפשית; נתון לניצול כלכלי)

90. לפי הצורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות הקשיים של הילד בתחום הטיפולי:

---

91. עמדת הקטין לייצוג המשפטי:

תומך במידה רבה

תומך

יחס ניטרלי

מתנגד

מתנגד במידה רבה

לא רלוונטי (מפאת גיל או מוגבלויות מאובחנות)

בבדיקה

קשיים בתחום ההליך המשפטי-טיפולי ברמת הילדה.

להערכתך, ובהתאם לגילו, באיזו מידה לילדה קיימים קשיים וחסמים בתחומים הבאים:

בכלל לא	במידה מועטה	במידה רבה	במידה רבה מאוד	לא רלוונטי (מפאת גיל או מוגבלויות מאובחנות)	בבדיקה
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r
r	r	r	r	r	r

92. בניית קשר של אמן איתך - העו"ד המייצגת.

(חוסר אמן בהערכתך המקצועיות, חוסר ביטחון לפעול על פי הנחיותך, חוסר אמן בכך שתקיימי הבטחות והתחייבויות, שתאמרי לו את האמת, שאת מחויבת לו ולעניינינו, שתעמדי לצידו בשעת הצורך, שניתן לבטוח בכך עם נושאים רגישים)

93. תחושת יכולת ומסוגלות עצמית של הילדה.

94. הכרה והבנה של ההליך המשפטי

95. הכרה והבנה של ההתערבויות הטיפוליות אשר מוצעות בענייננו/ה ואת נימוקיהם

96. הבעה של עמדותיו/ה והעדפותיו/ה בפניך

97. התמודדות רגשית עם ההליך המשפטי הצפוי

98. הבנה ומיצוי זכויותיו/ה המשפטיות

99. מיצוי זכויותיו/ה לשירותים ציבוריים

100. לפי הצורך, אנא הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות צרכים בתחום ההליך המשפטי-טיפולי ברמת הילדה:

מערכות יחסים, שיתופי פעולה וקונפליקטים ברמת הילדה והגורמים הרלוונטיים בסביבתה. (על פי המידע שאספת ממקורות שונים והתרשמותך האישית)

העריכי את טיב מערכות היחסים ורמת שיתוף הפעולה בין הילדה לבין הגורמים בסביבתה:

בדיקה	לא רלוונטי	טובים מאד	טובים	לא כל כך טובים	לא טובים כלל	
r	r	r	r	r	r	101. יחסים בין הילדה לבין גורמי רווחה
r	r	r	r	r	r	102. יחסים בין משפחת הילדה לבין גורמי הרווחה
r	r	r	r	r	r	103. יחסים בינך כמייצג את הילדה לבין בין העו"ס לחוק וגורמי טיפול אחרים
r	r	r	r	r	r	104. יחסים בינך כמייצג את הילדה לבין המשפחה של הילד
r	r	r	r	r	r	105. יחסים בין הילד לבין הוריו
r	r	r	r	r	r	106. יחסים בין הילד לבין אחיו
107. לפי הצורך, אנא הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות מערכות היחסים ורמת שיתוף הפעולה ברמת משפחת הילדה וגורמי הטיפול בסביבתה:						

כוחות
 מטרת חלק זה היא לזהות את הכוחות שיש לילדה והמשאבים הזמינים לה. מסביבתה, אשר ניתן לרתום אותם לטובת ייצוג הילדה ולקידום השגת תוצאותיו
 אנא צייני את הכוחות של הילדה עצמו, והזמינים לו ממשפחתו ומסביבתו החברתית:
 (ניתן לסמן מספר תשובות)

סמן V	
r	108. אופטימיות ומוטיבציה לשינוי
r	109. יכולות ונכונות להבעת רגשות ובקשת עזרה
r	110. מודעות למצב
r	111. תושיה
r	112. יכולות וכישורים חברתיים
r	113. מצוינות, כישורים מיוחדים ותחומי עניין בולטים
r	114. קשר טוב בין הילדה להורה
r	115. קיומן של מערכות תמיכה לילדה.
r	116. אחר

117. אם סימנת "אחר" בטבלה, אנא פרטי:

---

118. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות הכוחות של הילדה והשימוש המתוכנן בהם בטיפול ב.וה:

תוצאות

כרך זה עוסק בהגדרת תוצאות רצויות להשגה במסגרת ייצוג את הילדה, המדדים להשגתן ובחירת דרכי הפעולה המתאימות. בבחירת התוצאות, יש לפעול על פי רצון הילדה ככל הניתן. יש לשתף את הילדה במילוי חלק זה ברמה שתראה מתאימה.

119. הגברת שותפות של הילדה בתהליך הייצוג והטיפול בו

הגברת השותפות של הילדה בתהליך המשפטי ובתוכנית הטיפול הינה תחום תוצאה הכרחי להשגה בכל תהליך ייצוג. סמני מהי התוצאה או מהן התוצאות הרצויות בתחום הגברת השותפות של הילדה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה מבין את התהליך המשפטי/טיפולי
2. הילדה מעורבת בתהליך – מביע את עמדתו והעדפותיו
3. הילדה משפיעה על התהליך – התחשבות ברצון הילדה
4. לא רלוונטי מפאת גיל/ מצב פסיכיאטרי. פרט: ---

120. הערות ודגשים אודות התוצאות הנבחרות בתחום הגברת השותפות של הילדה והסיבות לבחירתן:

---

121. מה עשוי להעיד על השגת התוצאות עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?

כיצד תדע שהתרחש השינוי?

(למשל: אינדיקטור לשותפות בייצוג הוא השתתפות פעילה של הילד בבית המשפט, הצגת עמדה ברורה מול עו"ד)

הגברת האמון שהילדה רוחשת לעו"ד
(הקטין סומך על עו"ד המייצג מבחינה מקצועית, הקטין סומך על עו"ד המייצג מבחינה אישית)
הגברת האמון שהילדה רוחשת לעו"ד הינה תוצאה הכרחית להשגה בכל תהליך ייצוג.
123. מה עשוי להעיד על השגת התוצאות עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי?

בחירת תוצאות להתמקדות
בהתאם להערכה הראשונית שפירטת, באילו סוגיות תרצי להתמקד בייצוג? אילו תוצאות תרצי להשיג?
(יש לסמן רק את הפריטים הרלוונטיים לתיק. ניתן לסמן עד שלושה תחומי תוצאה)

ניתן לסמן עד שלושה
תחומי תוצאה

- r 124. א. הגברת תחושת הילדה לגבי הוגנות ההליך המשפטי
(התחושה של הילד שניתנה לו הזדמנות אמיתית להעביר ולהשמיע את עמדתו, שדעתו לא רק
נשמעה אלא גם נלקחה בחשבון בקבלת ההחלטות של העו"ד ושל בית המשפט, ללא קשר להחלטה
שהתקבלה)
- r 125. ב. הפחתת מצוקה רגשית של הילדה מהתהליך המשפטי
- r 126. ג. הגברת מיצוי זכויותיה של הילדה.
- r 127. ד. הגברת מוגנות הילדה (הגנה מפני פגיעות בתוך ומחוץ למשפחה)
- r 128. ה. התאמת המענים למאפיינים ולצרכים של הילדה בתחומים השונים:
בריאות-פיזי, לימודי-חינוכי, חברתי, רגשי-נפשי, יחסים במשפחה, התנהגותי
- r 129. ו. הגברת תחושת יכולת ומסוגלות עצמית של הילדה (הקטין מאמין בעצמו וביכולותיו)
- r 130. ז. הגברת מחויבות הילדה לתהליך הטיפול המוסכם
- r 131. ח. הפחתת קונפליקטים בסביבתה של הילדה.
- r (קונפליקט בתוך משפחתו של הקטין, קונפליקט של הקטין או משפחתו מול גורמי טיפול, קונפליקט בין
מייצג הקטין לגורמי הטיפול והרווחה)

תת פרק א: הגברת תחושת הילדה לגבי הוגנות ההליך המשפטי

132. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאה זו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתה
3. קשורות ל"בעיית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מיידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

133. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

134. מה עשוי להעיד על השגת התוצאות עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי?

תת פרק ב: הפחתת מצוקה רגשית של הילדה מההליך המשפטי

135. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאה זו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן
3. קשורות ל"בעיית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מיידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

136. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

137. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי?
(למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ג': הגברת מיצוי זכויותיו של הילדה.

138. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאה זו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן
3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מיידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

139. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

140. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי?
(למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ד': הגברת מוגנות הילדה.

141. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאות אלו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן

3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

142. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

143. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
 כיצד תדע שהתרחש השינוי?
 (למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ה': התאמת המענים/הטיפוליים וההחלטות השיפוטיות למאפיינים ולצרכים של הילדה.

144. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאה זו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן
3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

145. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

146. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי? (למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ו': הגברת תחושת יכולת ומסוגלות עצמית של הילדה.

147. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאות אלו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן
2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן
3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך
5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מיידי
6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו
7. אחר, פרטי:

148. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

149. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי? (למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ז': הגברת מחויבות הילדה לתהליך הטיפולי עליו הורה בית המשפט/המוסכם

150. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאה זו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בה
2. המשפחה וגורמי הטיפול תומכים בהשגתה
3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים
4. קלה יחסית להשגה, השגתה תגביר את המוטיבציה להמשך

5. קשורה לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מידי

6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאה זו

7. אחר, פרטי:

151. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

152. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי? (למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בציונים)

תת פרק ח': הפחתת קונפליקטים בסביבתו של הילדה.

153. מהי התוצאה או מהן התוצאות הרצויות בתחום הפחתת קונפליקטים בסביבתו של הילדה?
(ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הפחתת קונפליקט של הילדה עם משפחתו.

2. הפחתת קונפליקט בתוך משפחתו של הילדה.

3. הפחתת קונפליקט של הילדה או משפחתו מול גורמי טיפול

4. הפחתת קונפליקט בין מייצג הילדה למשפחת הילדה ועורכי דינם

5. הפחתת קונפליקט בין מייצג הילדה לגורמי הטיפול והרווחה

154. מהן הסיבות העיקריות לבחירת תוצאות אלו? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

1. הילדה בחרה להתמקד בהן

2. המשפחה או גורמי הטיפול תומכים בהשגתן

3. קשורות ל"בעית מפתח" ששינוי בה עשוי להביא לשינוי גם בתחומים אחרים

4. קלות יחסית להשגה, השגתן תגביר את המוטיבציה להמשך

5. קשורות לבעיה אקוטית שמחייבת מענה מידי

6. קיימים מענים מתאימים להשגת תוצאות אלו

7. אחר, פרטי:

155. הערות ודגשים אודות התוצאה הנבחרת והסיבות לבחירתה:

---

156. מה עשוי להעיד על השגת התוצאה עד המילוי הבא בעוד שנה (אינדיקטורים/ סמנים)?
כיצד תדע שהתרחש השינוי? (למשל: אינדיקטור לשינוי בתחום הלימודי יהיה שיפור בצינונים)

כרטי עו"ד ממלא

בפרק זה נשאל על פרטי הרקע שלך, אלה נועדו לצורכי הפיילוט בלבד.

157. מגדר:

1. נקבה

2. זכר

3. אחר

158. צייני את השנה בה התחלת את הפרקטיקה שלך כעו"ד (לאו דווקא בתוכנית):

---

159. צייני את השנה בה התחלת לייצג קטינים:

---

160. באיזו שנה עברת הכשרה למייצגי קטינים ב'עו"ד משלי':

1. מחזור א' – 2016-2017

2. מחזור ב' – 2017-2018

3. מחזור ג' – 2020-2021

4. אחר. הקלדי שנה:

161. צייני את תחומי ההתמחות שלך כעו"ד

(ניתן לסמן יותר מאופציה אחת):

1. דיני משפחה

2. ילדים ונוער

3. משפט פלילי

4. נזיקין

5. אחר:

162. צייני רקע מקצועי או תעודה שיש לך בתחומים הרלוונטיים לעבודה ב'עו"ד משלי'

(ניתן לסמן יותר מאפשרות אחת):

1. עבודה סוציאלית

2. חינוך

3. פסיכולוגיה

4. סוציולוגיה

5. אחר:

163. סמני את שפות הדיבור שלך (שליטה ברמה טובה ומעלה).

(ניתן לסמן יותר מאפשרות אחת):

1. עברית

2. ערבית

3. אנגלית

4. רוסית

5. צרפתית

6. יידיש

7. אמהרית

8. אחר:

164. סמני את המחוז העיקרי אליו את משויכת בתכנית 'עו"ד משלי':

(אם אינך בטוחה, צייני את המחוז ממנו מגיעים מירב התיקים שבטיפולך. במקרה של שוויון במספר התיקים צייני את המחוז בו את נוהגת להשתתף במפגשי השתלמות)

1. מחוז הצפון

2. מחוז חיפה

3. מחוז תל אביב

4. מחוז המרכז

5. מחוז ירושלים והדרום

6. מחוז באר שבע

נספח ד: כלי המדידה - שאלון לעורכי דין t-1

כלי מדידת תוצאות T1(מילוי עו"דים - פיילוט)

שלום רב,

שאלון זה גובש במסגרת פיילוט לפיתוח מערכת שוטפת לתכנון ייצוג קטינים על ידי מערך "עו"ד משלי" בסיוע המשפטי, ולמדידת תוצאות הייצוג.

שאלון זה (מדידה שנייה - T_1) הוא שאלון המשך לשאלון התכנון והמדידה הקודמת (T_0). השאלון עוסק ב:

1. **עדכון שינויים** אשר התרחשו במאפיינים ובאירועי החיים של הקטין.
  2. ניטור אחר יישום אסטרטגיית הייצוג שתוכננה עבור הקטין.
  3. **בחינת השגת התוצאות** באמצעות הערכה חוזרת של צרכי הקטין והתרשמותכם הכוללת.
- הכלי נועד לתמוך בקבלת החלטות מבוססת ידע ומידע, מושכלת ומנומקת, לעקוב אחר השגת התוצאות ולסייע בשיפור איכות השירות ללקוחותיו הקטינים של מערך "עו"ד משלי".
- השאלון הוא אנונימי:

המידע יעובד באופן סטטיסטי בלבד, בלי להזכיר שמות או פרטים שאפשר לזהות אותך או את הילדה לפיהם.

משך מילוי הכלי הוא כ-20 דקות

הנחיות מילוי:

- למילוי השאלון, אנא הכן את התדפיס או קובץ ה-PDF ששמרת, עם פרטי המילוי הראשון שביצעת עבור ילד זה (מדידה ראשונה – T0).
  - את השאלון ניתן למלא בשלבים ועד חודש אחד - ניתן לשמור את החלק המלא ולחזור לאותה נקודה בה המילוי הסתיים.
  - בסיום הזנת המידע בכל עמוד בשאלון, יש ללחוץ על הכפתור "עמוד הבא".
  - בלחיצה על הכפתור "עמוד הבא" המידע שמולא בעמוד הנוכחי יישמר באופן אוטומטי ותועברו לעמוד הבא בשאלון.
  - בנוסף, בכל שלב ניתן ללחוץ על הכפתור "שמור" כדי לשמור את הפרטים שכבר מולאו.
  - בשאלון יש לסמן 'בבדיקה' כאשר המידע עדיין לא נאסף או נמצא בבירור.
  - ניתן למלא את השאלון במחשב בלבד. אין למלא דרך טלפון נייד.
- השאלון מנוסח בלשון נקבה, אך פונה לכל המגדרים.
- אנחנו מבקשים שתשלחו אלינו את הערותיכם והצעותיכם המקצועיות אודות תוכן ומבנה הכלי וכן התרשמותכם מחוויית השימוש בו. לכל שאלה או הערה ניתן להפנות לחוקר האחראי מטעם מכון ברוקדייל:

יורי טפר בטלפון 054-5493340 או בדוא"ל yurite@jdc.org

כלי מדידת תוצאות T₁ (מילוי עו"דים - פיילוט)

1. **תאריך מילוי:** _____ (יש להגדיר תיבת תשובה כתאריך)

2. 4 ספרות אחרונות של ת.ז. הקטין: _ _ _ _ (יש להגדיר תיבת תשובה כמספר)

בזמן מילוי השאלון (מדידה שנייה) עייני בפרטים שהזנת בשאלון במילוי הקודם (מדידה ראשונה)

צעד זה נדרש רק לצורך השלמת הפיילוט. במערכת העתידית נתוני המילוי הקודם מתוכננים להופיע בתוך הטופס עצמו

מאפייני הרקע של הילדה.

מטרת חלק זה היא לעדכן את מאפייני הרקע של הילדה ומשפחתה.

15. **האם מאז המילוי הקודם התרחשו שינויים במאפייני הילדה או התקבל מידע חדש המחייב עדכון?** (פרטים דמוגרפיים,

מוגבלויות, מצבים משפחתיים, מעמד בארץ, מקום והסדר מגורים, אחים מטופלים במערך)

א. לא (דלג לחלק 'אירועים משמעותיים בעברו של הקטין')

ב. כן

כדי להקל על המילוי בפיילוט החלק הזה ב-T-1 לא כולל פריטים שמולאו ב-T-0 ואינם יכולים להשתנות. גם פריטים שאינם יכולים להשתנות, אך הייתה בהם אופציית תשובה 'בבדיקה' נשארו כדי לאפשר מילוי אם התגלו פריטים בנושא. בכלי הסופי יופיעו כל הפרטים הרלוונטיים לחלק הזה, כפי שהם הוקלדו במדידה הראשונה. זה יאפשר לעו"ד לראות את כל התמונה של התיק וגם יקל על המילוי החוזר. כך עו"ד יראה את התשובות מהשאלון הקודם בעת מילוי שאלון המעקב בכדי שיוכל לבחון אם יש שינוי ולא יצטרך לשלוף מהזיכרון או מתיעוד אחר.

16. **מגדר:** זכר / נקבה / אחר

17. האם מגדיר עצמו כלהטב"ק? כן/לא / בבדיקה

18. **רמת דתיות הילדה:** חילונית / מסורתית / דתי / דתי מאד או חרדי / בבדיקה

19. **רמת דתיות של משפחת הילדה:** חילונית / מסורתית / דתית / דתית מאד או חרדית / בבדיקה

20. האם הילדה אובחנה עם לקות או מגבלה פיזית, קוגניטיבית או חושית? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):

1. מוגבלות פיזית

2. מחלה או הפרעה נפשית

3. הפרעת אכילה

4. הפרעת קשב וריכוז

5. מוגבלות קוגניטיבית

6. מוגבלות חושית

7. לקות תקשורת

8. אין לילדה מוגבלות

9. בבדיקה

אירועי חיים משמעותיים בחייו של הילד.

מטרת חלק זה לעדכן אירועים משמעותיים שהתרחשו בחייו. של הילד. מאז המילוי האחרון

36. האם מאז המילוי הקודם התרחשו אירועי חיים משמעותיים בחייו. של הילד. שחשוב לקחת בחשבון בגיבוש האסטרטגיה המשפטית בעניינו? (למשל: אשפוז פסיכיאטרי, חזרה בתשובה/שאלה, חקירות ומאסרים, אירועים מסכני חיים, חוויות טראומטיות, פרידות או גירושים קשים של ההורים, הריון)
א. לא (דלג חלק 'מענים טיפוליים מקבילים')
ב. כן

צייני אירועי חיים משמעותיים בשנה שעברה:

בבדיקה	כן	לא	
r	r	r	אשפוז פסיכיאטרי
r	r	r	שינוי בזהות הדתית (חזרה בתשובה או יציאה בשאלה)
r	r	r	עיכוב לחקירה, מעצר או מאסר
r	r	r	חוויה קשה במשפחה (כגון מחלות קשות של קרובים, התאבדות במשפחה, שכול או אובדן, רצח במשפחה)
r	r	r	אירוע מסכן חיים אירוע בטחוני או פלילי קשה פגיעה חמורה או עבירה קשה נגד הקטין – אירוע הזנחה קיצוני; פגיעה פיזית, מינית או נפשית חמורה (כולל ברשת) וכד'
r	r	r	פרידה או גירושים קשים של ההורים
r	r	r	שינוי מקום או סוג שהות (סיום אומנה, מעבר בין פנימיות וכו')
r	r	r	אחר: __

37. אם סימנת 'אחר', אנא פרטי:

-----

38. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות אירועי חיים משמעותיים:

-----

39. אם סימנת "אחר" בטבלה, אנא פרטי:

---

40. אם יש צורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות הכוחות של הילדה והשימוש המתוכנן בהם בטיפול ב.וה:

מענים טיפוליים

מטרת חלק זה היא לעדכן מענים טיפוליים שקיבלה הילדה. מאז המדידה האחרונה

41. **האם במהלך השנה שעברה מאז המילוי הקודם הילדה קיבלה / מקבל מענים טיפוליים (מתמשכים או חדשים)?**

א. לא (דלג לחלק 'מעקב אחר יישום אסטרטגיית הייצוג')

ב. כן

(אם כן) אנא סמני את המענים הטיפוליים, החינוכיים והסוציאליים שהילדה קיבלה בשנה שעברה (ניתן לסמן כמה תשובות):

מתקיים כיום

r	42. סיוע ראשוני, התערבות בשעת חירום ומתוקף סמכות על פי חוק
r	43. מסגרת חינוכית מיוחדת (חינוך מיוחד/ מעון רב תכליתי / תוכנית היל"ה)
r	44. טיפול רגשי, טיפול רגשי ייעודי (נפגעי עבירה, טיפול דיאדי)
r	45. טיפול פסיכיאטרי תרופתי
r	46. ליווי במיצוי זכויות (לא ע"י עו"ד)
r	47. מענים פרא-רפואיים, טיפול סיעודי, אבחונים
r	48. חונך/סומכת
r	49. תגבור לימודי
r	50. חוגים, פעילויות פנאי והעשרה
r	51. אחר:

מעקב אחר יישום אסטרטגיית הייצוג

מטרת פרק זה היא לבחון את יישומה של אסטרטגיית הייצוג של הקטין והטיפול הכולל בו

52. האם בשנה שעברה במקביל לתיק הזה התקיימו הליכים נוספים בעניינו של הקטן? כן/לא (דלג לטבלת תפוקות שאלה 86)
- (אם כן) אנא סמני את ההליכים המשפטיים הנוספים שהתקיימו בעניינו של הקטן בשנה שעברה מאז המילוי הקודם (ניתן לסמן יותר מאחד):

מתקיים כיום	התקיים בעבר	
r	r	53. פלילי -עוברי חוק
r	r	54. הליך נזקקות/הליכי ביניים (בבית המשפט לנוער בבית המשפט לענייני משפחה)
r	r	55. הליך אימוץ
r	r	56. הליך בבית משפט לענייני משפחה/בית דין דתי (תיקי גירושין, משמורת, הסדרי ראייה, מזונות, הגירה, הנפקת דרכון ונסיעות לחו"ל, זכויות חינוך ובריאות, זכויות רכושיות – ירושה וכד')
r	r	57. אשפוז קטינים (פסיכיאטרי)
r	r	58. הליך לפי חוק מגבלות חזרתו של עבריין מין לסביבת נפגע העבירה
r	r	59. פלילי – נפגע עבירה
r	r	60. הליכים אזרחיים (חובות, דיני עבודה, נזיקין, הליכים נגד בט"ל, שיימינג וכד')
		61. אחר:
r	r	62. אם סימנת אחר, אנא פרטי:
		63. אנא פרטי לפי הצורך:

אנא פרטי את הביקורים שהתקיימו אצל הילדה:

סיכום פגישה והערות נוספות (ניתן לצרף קבצים) (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפילוט)	מטרת הפגישה (ניתן לסמן יותר מפריט אחד)	מקום הפגישה	תאריך הפגישה (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפילוט)
	☐ איסוף מידע	☐ בית מגוריו של הילדה	64. בחירה מתוך לוח שנה או ציון 6 ספרות (dd.mm.yy)
	☐ מסירת מידע/ עדכון תכנון אסטרטגיה משפטית-טיפולית	☐ פנימייה/ מסגרת	
	☐ הכנה לדיונים בבית משפט או בוועדה	☐ מקום ציבורי	
	☐ בירור רצון להשתתף באופן ישיר בהליך ותכנון הדרך לכך	☐ בית משפט (בנוסף לדיון)	
	☐ פגישת סיכום לאחר דיון	☐ אחר: _____	
	☐ פגישה מעקב כללית		
	☐ טיפול באירוע חירום		
	☐ אחר: _____		

65. האם תרצי להוסיף פגישה נוספות? כן (חזרה לטבלה מעלה) / לא

66. **אנא סמני באיזו תדירות התקיימו פגישות מקוונות, שיחות טלפון או התכתבויות מסרונים עם הילדה:** לפחות אחת לשבוע

/ לפחות פעם בחודש / אחת לשלושה חודשים/ רק סביב צמתים מרכזיים ואירועים משמעותיים

67. מה הנושאים/תכני ההתכתבות (ניתן לסמן יותר מאחד):

אירוע חירום

שיתוף בקשיים בבית/מסגרת ובקשת הילד לסיוע של האפוטרופוס לדין

עדכון שגרתי

מאורע בחיי הילד

אנא פרטי את התקשורת שהתקיימה עם גורמים בסביבתו של הקטין:

(הורים, באי כוח של הקטין, דמויות משמעותיות בחייו, עו"ס, גורמי טיפול, גורמי חינוך ואנשי מקצוע שונים המטפלים בו וכד')

סיכום פגישה והערות נוספות (רשות) (ניתן לצרף קבצים) (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפיילוט)	תאריך הפגישה (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפיילוט)
טקסט פתוח	68. בחירה מתוך לוח שנה או ציון 6 ספרות (dd. mm.yy)
משפחת הקטין ו/או באי כוחם	☐
עובד/ת סוציאלית/לוחק	☐
גורמי טיפול אחרים	☐
נציגי מסגרות בהן שהה הקטין	☐
גורמי מערכת החינוך	☐
דמויות מרכזיות בחייו של הקטין	☐
עורכי דין אחרים שטיפלו או מטפלים בקטין	☐
עורכי דין של אחים	☐
חוקר/ת	☐
קצין מבחן	☐
אחר: --	☐

האם תרצי להוסיף שיחות ופגישות נוספות עם גורמים בסביבתו של הקטין? כן (חזרה לטבלה מעלה) / לא

69. אנא סמני באיזו תדירות התקיימו שיחות טלפוניות עם גורמים בסביבתו של הקטין (תקשורת שוטפת לא פגישות מקוונות)

1. **גורמי טיפול/חינוך:** לפחות אחת לשבוע / לפחות פעם בחודש / אחת לשלושה חודשים/ רק סביב צמתים

מרכזיים ואירועים משמעותיים /רק בשלב איסוף מידע והערכת מצב / כלל לא

2. **גורמים משפטיים:** לפחות אחת לשבוע / לפחות פעם בחודש / אחת לשלושה חודשים/ רק סביב צמתים

מרכזיים ואירועים משמעותיים / כלל לא

3. **משפחת הקטין:** לפחות אחת לשבוע / לפחות פעם בחודש / אחת לשלושה חודשים/ רק סביב צמתים מרכזיים

ואירועים משמעותיים / רק בשלב איסוף מידע והערכת מצב / כלל לא

70. האם התקיימו שיחות טלפוניות עם גורמים בסביבתו של הקטין סביב אירוע חירום? כן, פרטי (תאריך ורקע): _____ / לא

71. האם במהלך הטיפול בתיק פנית ליועצים טיפוליים של המערך?

א. כן

ב. לא (דלג לחלק הבא..)

אנא פרטי את הפניות שהתקיימו ליועצים טיפוליים של המערך:

סיכום פגישה והערות נוספות (ניתן לצרף קבצים) (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפייילוט)	מטרת הייעוץ	סוג הפגישה	תאריך הפניה (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפייילוט)
טקסט פתוח	☐ הבנת מצבו הנפשי (פסיכולוגי, פסיכיאטרי)	☐ התכתבות במייל	72. בחירה מתוך
	של הקטין	והעברת מסמכים	לוח שנה או ציון 6
	☐ ניהול משברים ופתרון קונפליקטים בין הקטין לסביבתו/ הבנת ההקשר המשפחתי של הקטין	☐ שיחה טלפונית	ספרות (dd.mm.y)
	☐ בחינה של התאמת המענים הטיפוליים שהוצעו לילד		
	☐ התייעצות בנוגע לייצוג בתיקי נוער, משמורת, אימוץ, גירושין ואפוטרופסות		
	☐ אחר: _____		

האם תרצי להוסיף פניות נוספות אל יועצים טיפוליים? כן (חזרה לטבלה מעלה) / לא

אנא פרטי דיונים בבית משפט או בוועדות בעניינו של הקטין ופעולות משפטיות שהתקיימו בתיק מאז הדיווח האחרון:
יש למלא תוכן של פגישה או דיון אחד בכל פעם. במסגרת הפייילוט אין צורך למלא תאריך הפגישות/דיונים וסיכום

סיכום דיון והערות נוספות (רשות) (ניתן לצרף קבצים) (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפייילוט)	ציין את תוכן של פעולה / דיון אחד בכל פעם	תאריך דיון/פעולה (רק במערכת הקבועה – לא ימוחשב בפייילוט)
טקסט פתוח	☐ הגשת תגובה/עמדה/בקשה/ הודעה	73. בחירה מתוך
	☐ נקטת פעולה לקידום השתתפות מותאמת של הילד בהליך (השתתפות בדיון, פגישה עם השופט, העברת מכתב מטעם הקטין וכו')	לוח שנה או ציון 6 ספרות (dd. mm.yy)
	☐ דיון בבית המשפט	
	☐ דיון בוועדת תכנון טיפול והערכה/וועדה אחרת	
	☐ ייזום הליכים משפטיים נוספים בערכאות לטובת הקטין	
	☐ מכתב מיצוי זכויות (זכויות משפטיות וזכויות לשירותים ציבוריים)	
	☐ גישור וגיבוש הסכם	

האם תרצי להוסיף פעולה או דיון שהתקיימו בבית משפט ו/או בוועדת תכנון טיפול והערכה? כן (חזרה לטבלה מעלה) / לא

האם מאז הדיווח האחרון ננקטו על ידך בתיק פעולות נוספות (שלא מקבלים עליהן שכ"ט)? פרטי: __

נא התייחסי למרכיבי הייצוג והשותפות של הקטין מאז הדיווח האחרון, וסמני האם:

לא רלוונטי (מפאת גיל או מוגבלויות מאובחנות)	כן	לא	
0	2	1	הקטין נכח בדיון המשפטי
0	2	1	השמעת /הקראת עמדתו של הקטין בדיון המשפטי
0	2	1	הקטין דיבר בדיון המשפטי
0	2	1	השמעת עמדה נפרדת של עורך הדין, בשל הפער בין עמדתך לרצון הקטין
0	2	1	התרעה על בעיות ביישום התוכנית הטיפולית: מחסור במענים מתאימים, זמני המתנה ארוכים כד'
0	2	1	התרעה מפני פגיעה בטובתו של הקטין כתוצאה מהמשך ניסיונות הפשרה, השכנוע והליטיגציה
0	2	1	(רק עבור תיקי משפחה) הצעת לקטין לשוחח עם נציגים של יחידת הסיוע?
0	2	1	(רק עבור תיקי משפחה) הקטין שוחח עם נציגים של יחידת הסיוע
0	2	1	(רק עבור תיקי נזקקות) הצעה לקטין להישמע על ידי ועדת תכנון טיפול
0	2	1	(רק עבור תיקי נזקקות) הקטין נשמע בוועדת תכנון טיפול
0	2	1	יידוע הקטין לגבי החלטת בית המשפט/ הוועדה ותיווך ההחלטה

74. אם יש לך הערות או פירוט שתרצי להוסיף אודות מרכיבי ההשתתפות של הילד, יש לציין אותם כאן (למשל אם הוחלט לטובת הילד שלא שישתתף בדיונים): _____

75. האם להערכתך יושמה אסטרטגיית הייצוג של הילד (הפעולות) שגיבשת?

1. כן, באופן מלא

2. כן, באופן חלקי, פרטי: _____

3. לא, פרטי: _____

76. לפי הצורך, אנא הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות השתתפות הקטין בהליכים והפעולות שנעשו במסגרת הטיפול בקטין: _____

הערכה של השגת התוצאות

המטרה של חלק זה היא להעריך כיצד השתנה מצב הצרכים של הילד ובאיזו מידה הושגו התוצאות הרצויות

הערכה חוזרת של צרכים וקשיים

מטרת חלק זה היא ביצוע הערכה חוזרת של הצרכים והקשיים המרכזיים של הילד. להליך המשפטי ולאסוף מידע על פגיעות שהתרחשו בשנה שעברה או מתקיימות כעת

בכלי הסופי כלל הנתונים בפרק זה יופיעו כפי שהם הוקלדו במדידה הראשונה. כך עו"ד יראה את התשובות מהשאלון הקודם בעת מילוי שאלון המעקב בכדי שיוכל לבחון את מצבם הנוכחי לעומת הסימון הקודם, ולראות אם היה שינוי או לא והאם היה לטובה או לרעה

צרכים וקשיים של הילד. והפגיעות בו.ה שמתקיימים נכון למילוי הטופס (על פי המידע שאספת ממקורות שונים והתרשמותך מהילד.ה)

להערכתך, באיזו מידה קיים קושי אצל הילד.ה בתחומים:

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה מועטה	בכלל לא	בבדיקה לא	
r	r	r	r	r	77. תחום התנהגותי (למשל: בריחות מהבית או ממסגרת, התנהגות עוברת חוק, ונדליזם, צריכת אלכוהול או שימוש בסמים, הימורים, התנהגות מינית המסכנת אותם או אחרים)
r	r	r	r	r	78. תחום חברתי (למשל: קשיים בהשתלבות חברתית עם בני גילו, סובל מהצקות או חרם, מבודד חברתית, מתנהג בבריונות כלפי אחרים)
r	r	r	r	r	79. תחום רגשי-נפשי (למשל: פחד או חרדה, התנהגות שלא בהתאם לגיל, חוסר שקט, מתח ועצבנות, התקפי זעם, תוקפנות, השחתת הגוף או פגיעה עצמית, אובדנות, בעיות אכילה)
r	r	r	r	r	80. התחום המשפחתי (למשל: מצוקה כלכלית, בעיות דיור, ריבוי סכסוכים וקונפליקטים, קונפליקטים בעצמות גבוהה במשפחה, הקטין מוסת כנגד אחד ההורים או בני משפחה אחרים, מנוצל להעברת מסרים בין בני המשפחה, נתקים, היעדר גבולות, פגיעה בקשר עם אחיו)

r	r	r	r	r	81. התחום הלימודי-חינוכי (למשל: הישגים שאינם תואמים את המצופה לגיל, היעדרות או ניתוק ממסגרות חינוכיות, היעדרויות תכופות, בעיות משמעת, ריבוי מעברים בין מסגרות)
r	r	r	r	r	82. התחום הבריאותי-הפיזי (למשל: הזנה, היגינה, מחלות חוזרות, הימנעות מטיפול רפואי נדרש)
r	r	r	r	r	83. תחום פגיעות בילדה במשפחה (למשל: הילד נטוש או ללא אחראי; נתון להזנחה פיזית; הזנחה בתחום הרגשי, הקוגניטיבי או החברתי; נתון לאלומות פיזית, מינית או רגשית-נפשית; נתון לניצול כלכלי; עד לאלומות, לפגיעות והתנהגות עבריינית במשפחה)
r	r	r	r	r	84. תחום פגיעות בילדה מחוץ למשפחה (למשל: נתון לאלומות פיזית, מינית או רגשית-נפשית; נתון לניצול כלכלי, קרבן לפגיעות ברשת)

85. לפי הצורך, הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות הקשיים של הילד בתחום הטיפול: _____

86. עמדת הקטין לייצוג המשפטי – הרצון שלו בייצוג:

- א. מעוניין במידה רבה
- ב. מעוניין
- ג. יחס ניטראלי
- ד. מתנגד
- ה. מתנגד במידה רבה
- ו. לא רלוונטי (מפאת גיל או מוגבלויות מאובחנות)
- ז. בבדיקה

קשיים בתחום ההליך המשפטי-טיפול ברמת הילדה.

להערכתך, ובהתאם לגילו, באיזו מידה לילדה קיימים קשיים וחסמים בתחומים הבאים:

בבדיקה	לא רלוונטי (מפאת גיל או מוגבלויות מאובחנות)	במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה מועטה	בכלל לא	
r	r	r	r	r	r	.87 בניית קשר של אמון איתך - העו"ד המייצגת.
r	r	r	r	r	r	.88 תחושת יכולת ומסוגלות עצמית של הילדה.
r	r	r	r	r	r	.89 הכרה והבנה של ההליך המשפטי (מבחינה פרוצדוראלית)
r	r	r	r	r	r	.90 הכרה והבנה של ההתערבויות הטיפוליות אשר מוצעות בעניינה/וה ואת נימוקיהם
r	r	r	r	r	r	.91 הבעה של עמדותיו/וה והעדפותיו/וה בפניך
r	r	r	r	r	r	.92 התמודדות רגשית עם ההליך המשפטי (חששות, חוסר וודאות)
r	r	r	r	r	r	.93 הבנה ומיצוי זכויותיו/וה המשפטיות
r	r	r	r	r	r	.94 מיצוי זכויותיו/וה לשירותים ציבוריים

95. לפי הצורך, אנא הוסיפי פרטים, דגשים והערות אודות צרכים בתחום ההליך המשפטי-טיפול ברמת הילדה:

השגת תוצאות חובה - הגברת השותפות והגברת האמון של הילד

"הגברת השותפות של הילדה" הינה תוצאה חובה להשגה כמעט בכל תהליך ייצוג.

סמני אם אינה רלוונטיות לתיק הזה מפאת גיל הילד או מצבו הפסיכיאטרי :

95. לא רלוונטי מפאת גיל/מצב פסיכיאטרי: פרטי: __ (אם מסמנים, אז לדלג לתוצאת חובה "הגברת אמון של הילד")

עייני בטופס המילוי של המדידה הראשונה עבור הילד ובדקי מה הם הסמנים להשגת התוצאה "הגברת השותפות של הילדה". בתהליך המשפטי שהגדרת במילוי הקודם.

בכלי המושגר המערכת תציג כאן באופן אוטומטי את הטקסט שפורט בשאלת הסמנים במילוי הקודם (T_0)

להערכתך, באיזו מידה הושגה התוצאה "הגברת השותפות של הילדה בתהליך הייצוג שלו"? (יחסית לתכנון ובהתאם לגילו של הילד)

כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	במידה רבה מאוד	
0	1	2	3	4	.96 הילדה מבין.ה את התהליך המשפטי
0	1	2	3	4	.97 הילדה מעורבת בתהליך – מביע את עמדתו והעדפותיו
0	1	2	3	4	.98 הילדה משפיעה על התהליך – התחשבות ברצון הילדה.

פרטי במידת הצורך: .....

(דילוג על השאלה הבאה – במקרה שבטבלה הקודמת סומן בכולם "כלל לא")

99. מה לדעתך תרם להשגת התוצאה "הגברת השותפות של הילדה" (או להשגה חלקית שלה)? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- מוטיבציה של הקטין
- איכות הקשר שלך עם הקטין
- איכות הקשר שלך עם גורמים בסביבתו של הקטין (גורמים טיפוליים, משפחה, גורמים משפטיים)
- תמיכה של המשפחה
- שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים
- שיתוף פעולה של גורמים טיפוליים רלוונטיים
- כוחות של הקטין. פרטי: _____
- אחר. פרטי: _____

(דילוג על השאלה הבאה – במקרה שבטבלה [139-141] סומן בכולם "במידה רבה מאד")

148. מדוע לדעתך התוצאה "הגברת השותפות של הילדה" לא הושגה או לא הושגה במלואה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- קשיים בקשר שלך עם הקטין
- חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הנערה/ה
- חוסר שיתוף פעולה של המשפחה
- קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים
- קושי בגיוס שיתוף הפעולה של גורמים טיפוליים רלוונטיים
- קשיים לוגיסטיים/ ארגוניים/ קושי להיפגש
- קושי בגיוס משאבים
- התמקדות בבעיה דחופה אחרת שהצריכה שינוי בתוכנית ההתערבות
- עומס עבודה/ עומס תיקים
- אחר. פרטי: _____

100. במידת הצורך, הוסיפי פרטים, דגשים, והערות נוספים אודות הגורמים שסייעו והגורמים שהקשו על השגת התוצאות בתחום הגברת השותפות של הילדה:

"הגברת האמון שהילדה רוחשת לעו"ד" הינה תוצאת חובה בכל תיק. באיזו מידה להערכתך תוצאות שסימנת בתחום זה במילוי הראשון הושגו?

בכלי המושגר המערכת תציג כאן באופן אוטומטי את הטקסט שפורט בשאלת הסמנים במילוי הקודם (T_0)

עייני בטופס המילוי של המדידה הראשונה עבור הילד ובדקי מה הם הסמנים שהגדרת להשגת התוצאה "הגברת האמון של הילד".

101. להערכתך, באיזה מידה התוצאות בתחום "הגברת האמון של הילדה בעו"ד" הושגו? (בהתאם לתכנון ולגילו של הילד)

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
----------------	-----------	---------------	-------------	--------

102. **פרטי במידת הצורך:** _____

(דילוג על השאלה הבאה – במקרה שבשאלה הקודמת סומן "כלל לא")

103. מה לדעתך תרם להשגת התוצאה (או להשגה חלקית שלה)? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- מוטיבציה של הילדה.
- איכות הקשר שלך עם הילדה.
- זמינות שלך לילד ולפניותיו
- תמיכה של המשפחה
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם משפחת הקטין
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם גורמים משפטיים רלוונטיים
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם גורמים טיפוליים רלוונטיים
- כוחות של הקטין. פרטי: _____
- אחר. פרטי: _____

(דילוג על השאלה הבאה – במקרה שבשאלה 148 סומן "במידה רבה מאד")

104. מדוע לדעתך התוצאה לא הושגה או לא הושגה במלואה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- קשיים בקשר שלך עם הקטין
- חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הנערה/ה
- חוסר שיתוף פעולה של המשפחה
- קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים

- קושי בגיוס שיתוף הפעולה של גורמים טיפוליים רלוונטיים
- קשיים לוגיסטיים/ ארגוניים/ קושי להיפגש
- קושי בגיוס משאבים
- התמקדות בבעיה דחופה אחרת שהצריכה שינוי בתוכנית ההתערבות
- חוסר זמינות שלך/עומס עבודה/ עומס תיקים
- אחר. פרטי: _____

105. במידת הצורך, הוסיפי פרטים, דגשים, והערות נוספים אודות האופן שבו שהשפיעו גורמים ונסיבות שונים על השגת התוצאות בתחום הגברת השותפות של הילדה:

השגת תוצאות שנבחרו להתמקדות

במילוי הראשוני בחרת שלוש תוצאות שבהשגתן התכוונת להתמקד בטיפולך בילדה.

במערכת העתידית: המערכת אמורה להציג באופן אוטומטי רק את תחומי התוצאה שנבחרו במילוי הקודם (מתוך כל התחומים המפורטים בטבלה), ועבור כל אחת להציג את האינדיקטורים להשגה שצוינו במילוי הקודם

עייני בטופס המילוי של המדידה הראשונה עבור הילד ובדקי מה הן שלוש התוצאות שבחרת להתמקד בהשגתן ומה הסמנים להשגתן של התוצאות שהגדרת לעצמך.

106. סמני את שלוש התוצאות שבחרת להתמקד בהשגתן בייצוגך את הילדה:

(במידה ותחומי התוצאה שאת מתמקדת בהם בייצוגך את הילדה השתנו מאז המילוי הקודם, סמני את התחומים העדכניים)

הגברת תחושת הילדה לגבי הוגנות ההליך המשפטי (התחושה של הילד שניתנה לו הזדמנות אמיתית להעביר ולהשמיע את עמדתו, שדעתו לא רק נשמעה אלא גם נלקחה בחשבון בקבלת ההחלטות של העו"ד ושל בית המשפט, ללא קשר להחלטה שהתקבלה)

הפחתת מצוקה רגשית של הילדה מההליך המשפטי

הגברת מיצוי זכויותיה של הילדה

הגברת מוגנות הילדה (הגנה מפני פגיעות בתוך ומחוץ למשפחה)

התאמת המענים למאפיינים, לצרכים ולהעדפות של הילדה בתחומים השונים: בריאותי-פיזי, לימודי-חינוכי, חברתי, רגשי-נפשי, יחסים במשפחה, התנהגותי

הפחתת קונפליקטים בסביבתה של הילדה (קונפליקט בתוך משפחתו של הקטין, קונפליקט של הקטין או משפחתו מול גורמי טיפול)

107. להערכתך, באיזה מידה הושגו התוצאות שבחרת להתמקד בהן?
(תני הערכה כוללת למידת ההצלחה בהשגת כלל התוצאות שבחרת)

במידה רבה מאוד	במידה רבה	במידה בינונית	במידה מועטה	כלל לא
----------------	-----------	---------------	-------------	--------

108. פרטי במידת הצורך:

(דילוג על השאלה – במקרה שסומן "כלל לא" בשאלה 151)

109. מה לדעתך תרם להשגת התוצאה (או להשגה חלקית שלה)?

(ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- שינוי של מענים שנבחרו עבור הילדה. (טיפולים, מסגרות)
- מוטיבציה של הילדה.
- שיתוף הילדה בתהליך ומעורבותו בהחלטות הנוגעות לחייו
- תמיכה של המשפחה
- איכות הקשר שלך עם הילדה.
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה של הקטין ומשפחתו עם גורמים טיפוליים רלוונטיים
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם משפחת הקטין
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם גורמים משפטיים רלוונטיים
- איכות הקשר ושיתוף הפעולה שלך עם גורמים טיפוליים רלוונטיים
- כוחות של הילדה. פרטי: _____
- אחר. פרטי: _____

(דילוג על השאלה – במקרה שסומן "באופן מלא" בשאלה 151)

110. מדוע לדעתך התוצאה לא הושגה או לא הושגה במלואה? (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת)

- דרכי הפעולה שנבחרו לא התאימו
- מסגרות ההשמה שנבחרו לא התאימו
- חוסר מוטיבציה או חוסר שיתוף פעולה של הילדה.
- חוסר שיתוף פעולה של המשפחה
- קשיים בקשר שלך עם הילדה.
- קושי בגיוס שיתוף פעולה של גורמים משפטיים רלוונטיים
- קושי בגיוס שיתוף הפעולה של גורמים טיפוליים רלוונטיים
- אופן התנהלותו של ההליך המשפטי (אדברסריות, משך, לחצים)

- קשיים לוגיסטיים/ ארגוניים
- קושי בגיוס משאבים
- התמקדות בבעיה דחופה אחרת שהצריכה שינוי בתוכנית ההתערבות
- חוסר זמינות שלך/עומס עבודה/ עומס תיקים
- אחר. פרטי: _____
111. במידת הצורך, הוסיפי פרטים, דגשים, והערות נוספים אודות האופן שבו שהשפיעו גורמים ונסיבות שונים על השגת התוצאה:
112. במידה ומאז המדידה הקודמת השתנו התוצאות שנבחרו להשגה, אנא סמני מדוע (ניתן לסמן יותר מתשובה אחת):
- לא השתנו תחומי התוצאה הרצויים
- התקבל מידע חדש או חל שינוי בנסיבות, אשר הובילו לשינוי בסדר העדיפויות של התוצאות (למשל: עלתה בעיה אקוטית, הילד מבטא מצוקה רגשית סביב ההליך המשפטי). פרט: ___
- התגלו חסמים מהותיים להשגת התוצאה. פרט: ___
- אחר: _____
113. (רק אם סומן 'כן' בשאלה 105 על פער עמדות בייצוג) במקרה של פער בין עמדת הקטין ועמדת העו"ד במשפט - באיזו מידה הושגה התוצאה המשפטית שהייתה רצויה לילד?
- א. במידה רבה מאוד
- ב. במידה רבה
- ג. במידה מועטה
- ד. כלל לא
- ה. טרם הכרעה
114. באיזו מידה הושגה התוצאה המשפטית של הייצוג – ההחלטה המשפטית שלהשגתה פעלת בתיק?
- א. במידה רבה מאוד
- ב. במידה רבה
- ג. במידה מועטה
- ד. כלל לא
- ה. טרם הכרעה
115. האם מתוכנן המשך טיפול בילד.ה במסגרת 'עוד משלי'?
- א. כן, במסגרת אותו התיק
- ב. כן, בתיקים אחרים בעו"ד משלי

- ג. לא, מיצוי/השלמת התהליך המשפטי בתיק
 ד. לא, הקטין בגר (מעל גיל 18)
 ה. לא, הקטין לא מעוניין. פרטי: ____
 ו. לא, אחר: _____

פרטי עו"ד ממלא

בפרק נעדכן את השינויים הפרטי הרקע שלך. אלה נועדו לצורכי הפיילוט בלבד ולבחינת התאמת הכלי.

116. האם את נוהגת להשתתף בהשתלמויות במחוז במסגרת עבודתך ב'עו"ד משלי'?
 א. ככולן/ כמעט ככולן
 ב. ברובן
 ג. בחלקן
 ד. מיעוטן
 ה. לא משתתף/ כמעט אף פעם
117. האם קיבלת הסבר לגבי היועצים הטיפוליים במערך 'עו"ד משלי' והעבודה עמם?
 א. כן
 ב. לא
118. האם במסגרת עבודתך ב'עו"ד משלי' השתתפת במכשגי היכרות ועבודה כלליים (שאינם נוגעים למקרה ספציפי) עם עו"ס לחוק מהשטח?
 א. אף פעם לא השתתפתי
 ב. השתתפתי פעם אחת
 ג. השתתפתי פעמים אחדות
 ד. השתתפתי מספר רב של פעמים
119. **האם מאז המילוי הקודם חלו שינויים בפרטים האישיים שלך?** (למשל: פרטים דמוגרפיים, התמחות כעו"ד, תעודות ולימודים רלוונטיים, מחוז עבודה עיקרי במערך)
 א. לא (דלג לסוף השאלון)
 ב. כן/לא בטוח
120. מגדר:
 א. נקבה
 ב. זכר
 ג. אחר

121. צייני את תחומי ההתמחות שלך כעו"ד (ניתן לסמן יותר מאופציה אחת):

- דיני משפחה
- ילדים ונוער
- משפט פלילי
- נזיקין
- אחר: ---

122. צייני רקע מקצועי או תעודה שיש לך בתחומים הרלוונטיים לעבודה בעו"ד משלי' (ניתן לסמן יותר מאפשרות אחת):

- עבודה סוציאלית
- חינוך
- פסיכולוגיה
- סוציולוגיה
- אחר: -----

123. סמני את שפות הדיבור שלך (שליטה ברמה טובה ומעלה. ניתן לסמן יותר מאפשרות אחת):

- עברית
- ערבית
- אנגלית
- רוסית
- צרפתית
- יידיש
- אמהרית
- אחר: ---

124. סמני את המחוז העיקרי אליו את משויכת בתכנית 'עו"ד משלי':

(אם אינך בטוחה, צייני את המחוז ממנו מגיעים מירב התיקים שבטיפולך. במקרה של שוויון במספר התיקים צייני את המחוז בו את נוהגת להשתתף במפגשי השתלמות)

1. מחוז הצפון
2. מחוז חיפה
3. מחוז ת"א
4. מחוז המרכז
5. מחוז ירושלים והדרום
6. מחוז באר שבע

נספח ה: כלי המדידה - שאלון לקטינים

(בעברית ובערבית)

שלום לך,

השאלון הזה נשלח לילדים וילדות, נערים ונערות שיוצגו על ידי עורך דין משלהם בבית משפט לנוער או בהליך גירושין בין ההורים.

בחלק מהמקרים, ייתכן שלעורך הדין שייצג אותך קראו "אפוטרופוס לדין".

אנחנו רוצים ללמוד על השירות שקיבלת מעורך הדין שלך ועד כמה אתה מרוצה ממנו/ממנה.

התשובות שלך ושל ילדים אחרים יעזרו לנו **לשפר את העבודה של השירות.**

השאלון הוא סודי ואנונימי לחלוטין והוא חלק מהבדיקה שעושה משרד המשפטים, כדי לוודא שעורכי הדין שמייצגים ילדים

ונוער עושים עבודה טובה.

- ❖ אתה לא חייב/ת למלא את השאלון, אתה/ה לא חייב לענות על כל השאלות.
- ❖ התשובות שתיתן הן סודיות, לא יימסרו לאף אחד ולא יפגעו בשום צורה בטיפול והעזרה שיינתנו לך או בעורך הדין שייצג אותך.

אם תסכים להשתתף בסקר, חשוב לנו שתמלא את השאלון בתשומת לב ובכנות מלאה.

אין כאן תשובות 'נכונות' ו'לא נכונות'.

מובטחת לך סודיות מלאה

אף אחד לא יוכל לדעת מה ענית או מי אתה.

השאלון מנוסח בלשון זכר, אבל הוא פונה גם

לילדים וגם לילדות, לנערים ולנערות.

תוכל להיעזר במבוגר שאתה בוטח בו כדי למלא את השאלון – **אבל לא בעורך הדין שלך ולא בעובד הסוציאלי**

1. בן כמה אתה? רשום שנים: __

2. כמה זמן עורך הדין מייצג אותך? כמה זמן יש לך עורך דין משלך?

א. ב-3 החודשים האחרונים

ב. בשנה האחרונה

ג. יותר משנה

ד. לא יודע

בשלושה החודשים האחרונים. בשנה האחרונה, יותר משנה

3. באיזה נושא עורך הדין מייצג אותך?

א. בית משפט לנוער (חוק הנוער) - נושאים שקשורים לבעיות וקשיים שיש לך, לבעיות בטיפול בך על ידי מבוגרים או

לפגיעות שהיו בך

ב. בית משפט למשפחה/בתי דין דתיים - נושאים שקשורים ליחסים בין ההורים שלך: גירושין של ההורים, ענייני

משמורת, קשר שלך עם ההורים, מזונות וכו'

ג. נושאים שקשורים לזכויות שלך - כסף שמגיע לך, ביטוח לאומי, ביוש (שיימינג) וכו'

ד. אחר: __

ה. לא יודע/ לא בטוח

עד כמה אתה מרוצה מהעזרה שקיבלת?

בחלק הזה אנחנו נבדוק עד כמה אתה מרוצה או לא מרוצה מהעזרה שקיבלת מעורך הדין שלך.

בכל אחת מהשורות תסמן את התשובה שהכי מתאימה כשאתה חושב על עורך הדין שלך.

אם אין תשובה מתאימה - סמן 'לא רלוונטי/לא יודע'

עורך הדין שמייצג אותי:

לא רלוונטי/ לא יודע	בכלל לא	מעט	כן	כן, מאד	
99	0	1	2	3	4. עונה לי להודעות ולטלפונים וקל לי לדבר אתו על דברים
99	0	1	2	3	5. אכפת לו ממני, מתעניין בשלומי
99	0	1	2	3	6. אני סומך עליו ומאמין לו
99	0	1	2	3	7. מקצועי, יודע מה הוא עושה
99	0	1	2	3	8. נותן לי מידע והסברים (על המשפט ומה שיקרה בו)
99	0	1	2	3	9. מתחשב בדעתי ונותן לי להשפיע
99	0	1	2	3	10. מתאמץ כדי שהשופטים, העובדים הסוציאליים, המשפחה שלי ידעו מה אני חושב ורוצה
99	0	1	2	3	11. מתאמץ כדי שאוכל להשתתף ולדבר בדיונים (אם אני רוצה)

12. בסך הכל, מה אתה מרגיש לגבי העבודה של עורך הדין והדרך בה הוא מתייחס אליך?

- א. מרוצה מאד
- ב. מרוצה
- ג. לא כל כך מרוצה
- ד. בכלל לא מרוצה

13. האם אחרי שדיברת עם עורך הדין ותכננתם את הייצוג, היו עדיין דברים חשובים שלא הסכמתם עליהם?

- א. כן
- ב. לא

14. (אם ענה 'כן') האם תוכל לפרט: למשל על מה לא הסכמתם? למה לא הסכמתם? מה החלטתם לעשות עם זה שלא הסכמתם?

תוצאות העבודה של עורך הדין

בחלק הבא אנחנו רוצים לבדוק אם הייצוג של עורך הדין עזר לך.

סמן את התשובה שהכי מתאימה לשינויים שקרו אצלך בזמן שעורך הדין ייצג אותך.

(סמן 'לא מתאים/לא יודע' - אם לא היו לך בעיות בנושא וזה נשאר ככה או שאתה לא יודע מה לענות)

יותר טוב (😊)	בלי שינוי (😐)	יותר רע (😞)	לא מתאים/ לא יודע
3	2	1	99
3	2	1	99
3	2	1	99
3	2	1	99

15. ביטחון עצמי ואמונה בכוחות שלי

16. בטחון ואמונה ביכולת שלי להשפיע על החלטות שקשורות אלי

17. הדאגה שלי מהמשפט

18. קבלת דברים שמגיעים לי
למשל: כסף, תנאים, עזרה של אנשי מקצוע, סידור עניינים מנהליים, וכדומה

בחלק הבא אנחנו רוצים לבדוק אם בזמן שעורך הדין ייצג אותך קרו לך שינויים בכל מיני תחומים אישיים:

בכל אחת מהשורות תסמן את התשובה שהכי מתאימה לשינויים שקרו אצלך בזמן שעורך הדין ייצג אותך.

אם לא היו לך בעיות בתחומים האלה או שאתה לא יודע מה לענות, תסמן 'לא מתאים/לא יודע'.

יותר טוב (😊)	בלי שינוי (😐)	יותר רע (😞)	לא מתאים/ לא יודע
3	2	1	99
19. ההתנהגות שלי התנהגות בצורה אחראית, בלי להסתבך בדברים אסורים או מסוכנים			
3	2	1	99
20. היחסים החברתיים שלי היחסים שלי עם ילדים אחרים, היחסים שלי עם החברים			
3	2	1	99
21. מצב הרוח שלי מצב רוח טוב, תחושה של רוגע, פחדים ודאגות			
3	2	1	99
22. היחסים בתוך המשפחה שלי האווירה בבית, הקשר עם בני המשפחה			
3	2	1	99
23. המצב שלי במסגרת (בבית הספר, פנימייה, עבודה) השתתפות והשקעה בלימודים, בעיות משמעת			
3	2	1	99
24. הציונים שלי			
3	2	1	99
25. בריאות אכלתי כמו שצריך, שמרתי על הבריאות שלי, קיבלתי טיפול רפואי כשהיית חולה			
3	2	1	99
26. ביטחון ותחושת מוגנות מרגיש מוגן ובטוח מפני אלימות, פגיעות וחוויות קשות (מכות, פגיעה מינית, קללות, אימים, השפלות והטרדות)			

27. עד כמה הטיפול והייצוג שקיבלת מעורך הדין עזרו לך להשיג את מה שרצית?

- א. במידה רבה מאד
- ב. במידה רבה
- ג. במידה מועטה
- ד. בכלל לא

28. היית ממליץ לילדים אחרים לפנות לעזרה של עורך דין כמו שלך (שמייצג ילדים)?

- א. כן, למה? __
- ב. לא, למה? __

29. מה היה טוב בעיניך בעבודת עורך הדין? ומה היית מציע לשנות ולשפר?

30. יש משהו נוסף שתמצא לומר לנו לגבי הייצוג המשפטי שקיבלת, עבודת עורך הדין שטיפל בך, מערך 'עורך דין משלי' וכד'?

בבקשה, עזור לנו לשפר את השאלון

31. עד כמה השאלון היה ברור לך?

- א. ברור לגמרי
- ב. די ברור
- ג. לא כל כך ברור
- ד. בכלל לא ברור

32. האם מבוגר עזר לך לענות על השאלון הזה?

- א. כן
- ב. לא

33. מיהו בשבילך המבוגר שעזר לך לענות על השאלון?(למשל: מישהו מהמשפחה, מדריך) -----

34. בפעם הבאה שנרצה לשאול אותך משהו, איך אתה מעדיף שניצור איתך קשר?

- א. הודעה בוואטסאפ
- ב. שיחה בטלפון מנציג משרד המשפטים
- ג. שיחה בטלפון מיועץ בית הספר
- ד. שיחה בטלפון ממורה
- ה. שיחה עם מדריך בפנימייה
- ו. שיחה עם אדם קרוב אחר
- ז. אחר: __

תודה רבה לך על שיתוף הפעולה!

استبيان الأطفال - المحام الخاص بي

تحية لك،

يتم إرسال هذا الاستبيان إلى الأطفال والبنات، الفتيان والفتيات الذين مثلهم محاميهم في محكمة الأحداث أو في إجراءات الطلاق بين الوالدين. في بعض الحالات، قد يُطلق على المحامي الذي يمثلك اسم "الوصي القانوني".

نحن نريد التعرف على الخدمة التي تلقيتها من محاميك وإلى أي مدى أنت/ي راض عنه/عنها.

ستساعدنا إجاباتك وإجابات الأولاد الآخرين على تحسين عمل الخدمة.

الاستبيان سري تمامًا ومجهول الهوية وهو جزء من الفحص الذي تقوم به وزارة العدل للتأكد من أن المحامين الذين يمثلون الأولاد والشباب يقومون بعمل جيد.

- ❖ أنت/ي لست/ي ملزما بتعبئة الاستبيان، ولست/ي ملزما بالإجابة على جميع الأسئلة.
- ❖ الإجابات التي تقدمها سرية، ولن يتم مشاركتها مع أي شخص ولن تضر بأي شكل من الأشكال بالمعاملة والمساعدة التي ستقدم لك أو للمحامي الذي سيمثلك.

إذا وافقت على المشاركة في الاستبيان، فمن المهم بالنسبة لنا أن تعبئ الاستبيان باهتمام وصدق كاملين. لا توجد إجابات "صحيحة" و "خاطئة".

السرية التامة مضمونة لك

لن يتمكن أي شخص من معرفة ما أجبت عليه أو من أنت.

تمت صياغة الاستبيان بلغة المذكر، ولكنه موجه أيضا

للأولاد والبنات، الفتيان والفتيات.

يمكنك الاستعانة بشخص بالغ تثق به لتعبئة الاستبيان - ولكن ليس محاميك أو الأخصائي الاجتماعي

1. كم عمرك؟ سجل سنوات: _____

2. منذ متى يمتلك المحامي؟ منذ متى لديك محام خاص بك؟

أ. في 3 أشهر الأخيرة

ب. في السنة الأخيرة

ج. أكثر من سنة

د. لا أعرف

3. في أي موضوع يمتلك المحامي؟

أ. محكمة الأحداث (قانون الأحداث) - المواضيع المتعلقة بالمشكلات والصعوبات التي تواجهها، المشكلات في التعامل معك من قبل البالغين

أو الأضرار التي لحقت بك

ب. محكمة العائلة / المحاكم الدينية - القضايا المتعلقة بالعلاقة بين والديك - طلاق الوالدين، مسائل الحضانة، علاقتك بوالديك، النفقة، إلخ

ج. القضايا المتعلقة بحقوقك - المال الذي تستحقه، التأمين الوطني، التشهير (شيمينج)، إلخ

د. آخر: _____

هـ. لا أعرف / لست متأكدًا

إلى أي مدى أنت راض عن المساعدة التي تلقيتها؟

في هذا القسم، سوف نتحقق من مدى رضاك أو عدم رضاك من المساعدة التي تلقيتها من محاميك.

في كل سطر، حدد الإجابة الأكثر ملاءمة عندما تفكر في محاميك.

إذا لم تكن هناك إجابة مناسبة - ضع علامة "غير ذي صلة / لا أعرف"

المحامي الذي يمثلني:

نعم، جداً	نعم	القليل	إطلاقاً	غير ذي صلة / لا اعرف	
3	2	1	0	99	4. يجب على رسائلي ومكالماتي ويسهل علي التحدث معه حول الأمور
3	2	1	0	99	5. إنه يهتم بي، يهتم بسلامتي
3	2	1	0	99	6. أنا أثق به وأؤمن به
3	2	1	0	99	7. مهني، يعرف ما يفعله
3	2	1	0	99	8. يعطيني معلومات وتفسيرات (عن المحاكمة وماذا سيحدث فيها)
3	2	1	0	99	9. يأخذ بعين الاعتبار رأبي ويتيح لي التأثير
3	2	1	0	99	10. يبذل جهداً حتى يعرف القضاة، الأخصائيون الاجتماعيون وعائلتي ما أفكر به وأريده
3	2	1	0	99	11. يبذل جهداً حتى أتمكن من المشاركة والتحدث في الجلسات القانونية المختلفة (إذا أردت)

12. بشكل عام، ما هو شعورك حيال عمل المحامي والطريقة التي يعاملك بها؟

- أ. راضٍ جداً
ب. راضٍ
ج. لست راضٍ بدرجة كبيرة
د. لست راضياً إطلاقاً

13. بعدد أن تحدثت مع المحامي وحصلت على شرح حول التمثيل (في الملف)، هل ما زالت هناك أمور مهمة لم توافق عليها؟

- أ. نعم
ب. لا

41. (إذا أجاب ب "نعم") هل يمكنك أن تفصل: على سبيل المثال، ما الذي لم توافق عليه؟ لماذا لم توافق؟ ماذا قررتم أن تفعلوا فيما لم توافقوا عليه؟

نتائج عمل المحامي

في القسم التالي نريد التحقق مما إذا كان تمثيل المحامي قد ساعدك.

في كل سطر، حدد الإجابة التي تتوافق بشكل أفضل مع التغييرات التي حدثت لديك بينما كان المحامي يمثلك.

إذا لم تكن لديك مشاكل مع الموضوع وبقي كذلك أو إذا كنت لا تعرف ماذا تجيب، ضع علامة "غير مناسب / لا أعرف".

أفضل (😊)	بدون تغيير (😐)	أسوأ (😞)	غير مناسب / لا أعرف
3	2	1	99
الثقة بالنفس والإيمان بقدراتي			
3	2	1	99
الثقة والإيمان بقدرتي على التأثير في القرارات المتعلقة بي			
3	2	1	99
قلقي بشأن المحاكمة			
3	2	1	99
الحصول على الأمور التي أستحقها على سبيل المثال: المال، الشروط، المساعدة من المهنيين، ترتيب الأمور الإدارية، وما شابه			

في القسم التالي، نريد أن نتحقق بينما كان المحامي يمتلك قد حدث لك تغييرات في جميع أنواع المجالات الشخصية:

في كل سطر، حدد الإجابة التي تتوافق بشكل أفضل مع التغييرات التي حدثت لديك بينما كان المحامي يمتلك. إذا لم تكن لديك مشاكل مع هذه المجالات أو إذا كنت لا تعرف ماذا تجيب، ضع علامة "غير مناسب / لا أعرف".

أفضل 😊	بدون تغيير 😐	أسوأ 😞	غير مناسب / لا أعرف	
3	2	1	99	19. ساعدني المحامي في تحسين سلوكي التصرف بمسؤولية دون التورط في أمور ممنوعة أو خطيرة
3	2	1	99	20. ساعدني المحامي في علاقاتي الاجتماعية علاقاتي مع الاولاد الآخرين، علاقاتي مع الأصدقاء
3	2	1	99	21. ساعدني المحامي في الحالة المزاجية الخاصة بي المزاج الجيد، الشعور بالهدوء، المخاوف والقلق
3	2	1	99	22. ساعدني المحامي في العلاقات داخل العائلة الخاصة بي الجو في المنزل، العلاقة مع أفراد العائلة
3	2	1	99	23. حالتي في الإطار (المدرسة، المدرسة الداخلية، العمل) المشاركة والاجتهاد في التعليم، المشكلات السلوكية
3	2	1	99	24. علاماتي
3	2	1	99	25. الصحة أكلت كما يجب، اعتنيت بصحتي، تلقيت العلاج الطبي عندما كنت مريضاً
3	2	1	99	26. الأمن والشعور بالحماية الشعور بالحماية والأمان من العنف، الضرر والتجارب الصعبة (الضرب، الاعتداء الجنسي، الشتائم، التهديدات، الإذلال والتحرش)

27. إلى أي مدى ساعدتك المعاملة والتمثيل الذي تلقيتَه من المحامي في الحصول على ما تريد؟

أ. بدرجة كبيرة جداً

ب. بدرجة كبيرة

ج. بدرجة قليلة

د. إطلاقاً

28. هل تنصح الأطفال الأولاد الآخرين بالاستعانة بمحام يمثلهم ويساعدهم؟

أ. نعم، لماذا؟ _____

ب. لا، لماذا؟ _____

29. ماذا كان جيد برأيك في عمل المحامي؟ وماذا تقترح تغييره وتحسينه؟

30. هل هناك أي شيء آخر تود إخبارنا به عن التمثيل القانوني الذي تلقيتَه، عمل المحامي الذي تعامل معك، نظام "المحامي الخاص بي"، وما إلى ذلك؟

الرجاء مساعدتنا في تحسين الاستبيان

31. ما مدى وضوح الاستبيان بالنسبة لك؟

أ. واضح تماماً

ب. واضح بشكل كاف

ج. ليس واضح بدرجة كبيرة

د. غير واضح إطلاقاً

32. هل ساعدك بالغ في الإجابة على هذا الاستبيان؟

أ. نعم

ب. لا

33. بالنسبة لك، من هو الشخص البالغ الذي ساعدك في الإجابة على الاستبيان؟ (على سبيل المثال: شخص من العائلة، مرشد) _____

34. في المرة القادمة التي نريد أن نسألك فيها شيئاً، كيف تفضل أن نتواصل معك؟

- أ. رسالة واتساب
- ب. مكالمة هاتفية من ممثل وزارة العدل
- ج. مكالمة هاتفية من مستشار المدرسة
- د. مكالمة هاتفية من معلم
- هـ. محادثة مع معلم من المدرسة الداخلية
- و. محادثة مع شخص مقرب آخر
- ز. آخر: _____

شكراً جزيلاً لك على التعاون!

נספח ו: מודלים לוגיים ברמת הקטין מקבל השירות וברמת הארגון

מודל לוגי ברמת הקטין מקבל השירות וסביבתו

מאפיינים	צרכים	תפוקות	תוצאות ביניים	תוצאות סופיות
<p>מאפייני הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> הגורם המפנה (בית המשפט, עו"ס, עו"ד, פנייה עצמית של הקטין) גיל מגדר קבוצת אוכלוסייה רמת דתיות מוצא אתני/לאומי ארץ לידה שפות דיבור מעמד אישי (אזרח, תושב, חסר מעמד) מוגבלויות, לקויות ונכויות סטטוס מגורים בקהילה (בבית ההורים, אחד ההורים, משפחה מורחבת, שותפים) היסטוריה של פגיעות (פגיעות מיניות, אלימות פיזית, אלימות פסיכולוגית, אלימות כלכלית, פגיעות רגשיות או נפשיות, הזנחה פיזית, רגשית וקוגניטיבית) אירועי חיים משמעותיים (אובדן ושכול, מחלה קשה, מעצר, דרות רחוב, אירוע בטחוני, פינוי ממקום המגורים) <p>מאפייני משפחה</p> <ul style="list-style-type: none"> סטטוס משפחתי (נשואים, פרודים, גרושים, אלמן/ה, הורות יחידנית) מבנה משפחתי (מספר אחים, מצבים משפחתיים מורכבים) מידת הדתיות של המשפחה <p>כוחות</p> <p>אישי</p> <ul style="list-style-type: none"> תפיסה עצמית חיובית וחוללות עצמית (מה הילד חושב ומרגיש שהוא מסוגל לעשות) ילד מגלה אופטימיות לגבי עתיד 	<p>ברמת הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> היעדר הבנת הקטין כי שמורה לו הזכות להשתתף בהליכים הנוגעים לו היעדר תחושת אמון של הקטין בעו"ד היעדר הבנה של הקטין את תפקיד עורך הדין. היעדר ידיעה/ הבנה/ והשפעה של הקטין על פעולות הייצוג של עורך הדין. היעדר הבנת הקטין את התהליך המשפטי-טיפולי ואת מעמדו בתהליך תחושת חוללות עצמית נמוכה של הקטין בכל הקשור בהליכים המשפטיים היעדר שותפות של הקטין בהליך המשפטי אסטרטגיית הייצוג אינה מותאמת למצבו הרגשי של הקטין התמשכות ההליך המשפטי היעדר התאמה בין תכנית הטיפול למאפייניו, צרכיו, כוחותיו ורצונותיו של הקטין הקטין אינו עומד בהתחייבויותו לתהליך הטיפול תחושת מצוקה רגשית מהתהליך המשפטי היעדר מיצוי זכויותיו של הקטין <p>ברמת משפחת הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> היעדר מודעות משפחת הקטין לרצונו ולמידת הבנתו את התהליך המשפטי-טיפולי הורי הקטין אינם מבינים את נחיצות התהליך הטיפולי שהקטין עובר ואינם משתפים פעולה עם התהליך 	<p>ברמת הקטין</p> <p>ביצוע "הערכת מצב" ראשונית</p> <ul style="list-style-type: none"> קריאת תיק הקטין מיפוי מקורות המידע והגורמים הרלוונטיים לשם קבלת תמונת המצב המלאה אודות הקטין ביקור בבית הקטין או במסגרת שבה נמצא שיחות עם כל הגורמים הרלוונטיים בחייו של הקטין שמוכו לבירור עובדות ורקע (הורי הקטין, עו"ס וגורמי טיפול אחרים, גורמי חינוך ובריאות, עורכי דין ואנשי מערכת המשפט) קריאת כל המסמכים ומקורות המידע הרלוונטיים לקבלת תמונת מצב אודות הקטין שמוכו קודם יידוע הקטין על איסוף המידע איסוף מידע מהקטין באופן מותאם לגילו (התרשמות מהקטין ומסביבתו, בירור רקע ועובדות עם הקטין, בירור מידת הידע של הקטין על מצבו, התרשמות מאופיו ואישיותו של הקטין, כוחות הקטין ומשפחתו, רמת בגרותו, עמדותיו ותפיסותיו כלפי התהליך המשפטי ותוצאותיו הרצויות) ברור שלומו של הקטין בירור שלומו של הקטין בעזרת כלי ה"מה נשמע" ביצוע הערכת מצבו המשפטי של הקטין (שלב בהליך, סוג התיק, במסגרת איזו תביעה, מי התובע ומי הנתבע, בירור קיומם של התנאים הפרוצדורליים, בחינת התשתית הראייתית, גיבוש עמדה ראשונית בתיק, בחינה ייזום הליכים נוספים) הערכת רמות הסיכון של הילד בתחומים השונים: פיזי-בריאותי, לימודי-התפתחותי, חברתי, תחום רגשי, יחסים במשפחה, התנהגותי הערכת המחויבות של הקטין לתהליך הטיפול הערכת המצוקה הרגשית הנובעת מהתהליך המשפטי-טיפולי היועצות עם היועצים הטיפוליים במקרה של חסרים בידע או זיהוי מורכבויות בחינת ההתאמה של המענים הניתנים או המתוכננים לקטין בקהילה ובמסגרות השונות למאפייניו, צרכיו ורצונותיו מיפוי הזכויות המשפטיות של הקטין וזכויותיו לשירותים ציבוריים, ובירור רצון הקטין לנצלן 	<p>ברמת הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> הקטין מבין כי שמורה לו הזכות והאפשרות להשתתף בהליכים הנוגעים לו (בהתאמה לגיל, לכשריו המתפתחים ולרמת בגרות) הקטין מבין את התוכנית הטיפולית ואת הנימוקים לה. הקטין רוחש אמון לעו"ד הקטין מבין את תפקיד עורך הדין הקטין מיועד ומשפיע על הפעולות הננקטות הגברת תחושת החוללות העצמית של הקטין בכל הקשור להליך המשפטי הקטין מבין את התהליך המשפטי-טיפולי ומבין את מעמדו בתהליך (בהתאמה לגילו ויכולותיו) אסטרטגיית הייצוג מותאמת למצבו, מאפייניו ולצרכים של קהילת המוצא של הקטין צמצום משך ההליך המשפטי הגברת ההתאמה בין תכנית הטיפול למאפייניו, צרכיו, כוחותיו ורצונותיו של הקטין ניתנה עדיפות להחלטות מוסכמות/בפשרה עם הקטין <p>ברמת משפחת הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> למשפחת הקטין קיימת מודעות לרצון הקטין ולמידת הבנתו את התהליך המשפטי-טיפולי הורי הקטין ועורכי הדין המייצגים אותם מבינים את חשיבות הייצוג הנפרד לקטין ומשתפים עימו פעולה הורי הקטין מבינים את חשיבות התהליך הטיפולי 	<ul style="list-style-type: none"> הגברת השותפות של הקטינים (הקטין מבין את התהליך המשפטי-טיפולי, הקטין מעורב בתהליך [מביע את עמדתו והעדפותיו, הקטין משפיע על התהליך [התחשבות ברצון הקטין]) הקטין עומד בהתחייבויותו לתהליך הטיפולי הפחתת מצוקה רגשית מהתהליך המשפטי הגברת מיצוי זכויותיו של הקטין הפחתת קונפליקטים בסביבתו של הקטין (בין הקטין למשפחתו, בתוך משפחת הקטין, בין הקטין או משפחתו מול גורמי טיפול, בין עורך הדין של הקטין למשפחה ועורך דינם, בין עו"ד של הקטין לגורמי הטיפול והרווחה) שיפור ברמות הסיכון של הקטין בתחומי החיים (פיזי-בריאותי, לימודי-התפתחותי, חברתי, רגשי, יחסים במשפחה, התנהגותי)

תוצאות סופיות	תוצאות ביניים	תפוקות	צרכים	כוחות
	<p><u>ברמת עו"ד</u></p> <ul style="list-style-type: none"> העו"ד מבין את צרכי הקטין, מצבו הנפשי, מצוקותיו הנפשיות ורגשיות ואת מקורותיהן, ההקשר הרגשי, המשפחתי, החברתי, והתרבותי של הקטין, רמת בגרותו הנפשית והשלב ההתפתחותי שלו לעו"ד ידע ומידע אודות הזכויות והשירותים שהקטין זכאי להם <p><u>ממשק בין גורמי הטיפול</u></p> <ul style="list-style-type: none"> השופט, העו"ס ע"פ חוק וגורמי הטיפול מודעים לרצון הקטין ולמידת הבנתו את התהליך המשפטי-טיפולי שיפור האמון ביחסי העו"ד עם העו"ס וגורמי הטיפול הגברת שיתוף במידע ובהערכות מקצועיות בין העו"ד לעו"ס הגברת שיתופי פעולה בין כל הגורמים בסביבתו של הקטין (עו"ד הקטין, עו"ס וגורמי טיפול נוספים, עו"ד ומשפחת הקטין) 	<p>קיום הקשר עם הקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> תכנון אופן הקשר המיטבי בין עורך הדין לבין הקטין (כולל התייעצות עם היועצים הטיפוליים במידת הצורך) קיום שיחות ומפגשים שוטפים עם הקטין (לפחות אחת לחצי שנה ולא רק סביב ההליך המשפטי) מתן מענה זמין לקטין להפניית שאלות ולטיפול בבעיות שהוא מעלה, כולל בעיות רוחב ובעיות אישיות שאינן משפטיות-טיפוליות הגעה לאירועי מפתח בחיי הקטין ולהליכים הנוגעים לו עדכון שוטף של הקטין על הפעולות שנעשו על ידי העו"ד והגורמים המטפלים למענו ובעניינו <p>תכנון אסטרטגיית הייצוג המשפטי-טיפולי (ראשונית עד 30 יום; ארכת טווח עד 60 יום):</p> <ul style="list-style-type: none"> בחינת האפשרות לקיומם של הליכים חלופיים לליטיגציה (כדוגמת משא ומתן או גישור) בתיקי משפחה, מבלי לוותר על זכויות הקטין (פנייה להורים ולבאי כוחם בהצעת הליכים חלופיים, תוך הצגת יתרונותיהם לכל הצדדים ולקטין בראשם, הסבר לקטין אודות הליכים חלופיים ויתרונותיהם וקבלת הסכמתו לעריכתם, בחינת אפשרות לשיתוף הקטין בהליכים החלופיים - בחינת רצונו להשתתפות ותוך שקילת התכנות לפגיעה בו כתוצאה מהשתתפותו, עריכת הליך חלופי או פנייה למומחה לעריכת ההליך) בירור חסמים להשתתפות הקטין בתהליך קבלת ההחלטות בעניינו ובחינת נזקים אפשריים לקטין ולעניינו מהשתתפותו בדיונים (כולל היוועצות עם עובדים סוציאליים ויועצים הטיפוליים) בחינה של ההתאמת הנדרשות לטיפול בקטין על בסיס רצונו, מאפייניו, צרכיו וכוחותיו קביעת אסטרטגיה משפטית-טיפולית לקטין – קביעת התוצאות הרצויות לייצוג ואופן השגתן (דיון עם הקטין בשינוי הרצוי ברמות הסיכון של הילד בתחומים השונים ובאופן השגתו פריסת החלופות האפשריות לייצוג המשפטי ולטיפול והשלכותיהן בפני הקטין ודיון בהן, בירור רצונות הקטין באשר להשתתפותו בדיונים ואופן ההשתתפות, סיכום עמדת הקטין ועורך הדין בסוף הדיון – אסטרטגיה מוסכמת על שני הצדדים או אסטרטגיה שנקבעה ליישום על ידי העו"ד וסיכום על שיקוף עמדתו הנפרדת של הקטין) עדכון והתאמת אסטרטגיה משפטית-טיפולית בהתאם לצורך <p>יישום אסטרטגיית ייצוג לקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> קיום מפגשים אישיים עם הקטין לצורך מסירת מידע (הצגת עו"ד ותפקידו, שיקוף המחויבות של עו"ד לעניינו של הקטין ואילו באופן אישי, הסבר לקטין בנוגע לזכותו להשתתף בהליך, הבהרת החיסיון המשפטי ומשמעותו, הסבר אודות התהליך המשפטי והשלכות אפשריות על חייו של הקטין ומשפחתו) עדכון הקטין באופן שוטף בהתפתחויות ההליכים בעניינו, בהתאם לרצונו, גילו ומידת בגרותו 	<ul style="list-style-type: none"> הורי הקטין ועורכי הדין המייצגים אותם אינם מבינים את חשיבות הייצוג הנפרד לקטין ואינם משתפים עימו פעולה קונפליקטים מרובים / בעצמות גבוהה בסביבתו של הקטין <p><u>ברמת עו"ד ואנשי מקצוע בסביבת הקטין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> העו"ד אינו מבין את צרכי הקטין, מצבו הנפשי, מצוקותיו הנפשיות ורגשיות ואת מקורותיהן, ההקשר הרגשי, המשפחתי, החברתי, והתרבותי של הקטין, רמת בגרותו הנפשית והשלב ההתפתחותי שלו היעדר ידע ומידע של עו"ד אודות הזכויות והשירותים שהקטין זכאי להם השופט, העו"ס ע"פ חוק וגורמי הטיפול אינם מודעים לרצון הקטין ולמידת הבנתו את התהליך המשפטי-טיפולי היעדר יחסי אמון בין העו"ד לעו"ס לפי חוק ולגורמי טיפול, חינוך ובריאות אחרים היעדר שיתוף במידע ובהערכות מקצועיות בין העו"ד לעו"ס קונפליקטים מרובים / בעצמות גבוהה בקרב אנשי המקצוע המעורבים בטיפול הקטין <p><u>ממשק בין גורמי הטיפול ומשפחת הקטין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> היעדר שיתופי פעולה בין הגורמים בסביבתו של הקטין <p><u>צרכים שאינם במוקד ההתערבות</u></p> <ul style="list-style-type: none"> סיכון מוגבר של הקטין בשבעה תחומי החיים צרכים קהילתיים: תשתיות קהילתיות חסרות, אלימות וכשיעה בקהילה, איזמים ביטחוניים קבועים, סגירות קהילת מוצאלמסורתיות ושמרנות 	<ul style="list-style-type: none"> מודעות עצמית ומחויבות - הילד בעל תבונה למצבו ולצרכיו, בעל מוטיבציה לשינוי, הילד בעל כוחות התמדה ונכון להשקיע מאמצים זיהוי סכנות - הילד מצליח לזהות מצבים מסוכנים ולהימנע מלהיכנס אליהם/ מסוגל להתרחק מאנשים שעלולים לסבך אותו, מגלה תושייה בהתמודדות מצינות ותחומי עניין בולטים - הפגנת מצינות ועניין בתחום פנאי כלשהו (למשל בתחום האמנות או הספורט), כישורי למידה ויכולות אינטלקטואליות <p><u>בין-אישי</u></p> <ul style="list-style-type: none"> תקשורתיות (הילד אומר מה הוא מרגיש, מביע מגוון רגשות, לילד יכולת לבקש ולקבל עזרה מבעלי תפקיד פורמאליים ובלתי פורמאליים בסביבתו) יכולות חברתיות (הילד בעל כישורים חברתיים מפותחים, מגלה אכפתיות כלפי אחרים, בעל השפעה על אחרים לפעילות חיובית) מעורבות חברתית (הילד מגלה אחריות ואכפתיות כלפי החברה והקהילה הסובבת, מגלה יוזמה ולוקח אחריות לביצוע משימות) <p><u>משפחתי-סביבתי</u></p> <ul style="list-style-type: none"> קשר הורה ילד – קשר טוב והדוק של הקטין עם אחד או שני הוריו, הורים המגלים עניין בחייו של הילד ותחומי העניין שלו, עוקבים אחרי מצבו הנפשי, מעודדים ותומכים בו, הילד עצמו חווה את המשפחה שלו כמקור כוח מערכות תמיכה בלתי פורמליות זמינות של מערכות תמיכה בלתי פורמליות ומשאבים שמקורם במשפחה הרחבה, הקהילה הסובבת, דמויות משמעותיות בסביבתו של הקטין (כמו רבנים או מובילים חברתיים) וארגונים חברתיים

כוחות	צרכים	תפוקות	תוצאות ביניים	תוצאות סופיות
<ul style="list-style-type: none"> מערכות תמיכה פורמליות – זמינות ואיכות של אנשי מקצוע בסביבתו של הקטין (חינוך, רווחה ובכלל זה עו"ס לפי חוק, בריאות ובריאות הנפש) <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> התערבויות קודמות ומקבילות </div> <ul style="list-style-type: none"> הליכים משפטיים שהתקיימו בעבר או שמתקיימים כיום בעניינו של הקטין המענים והמערכות הפורמליות בהן טופל הקטין בעבר (גורמי רווחה, גורמי חינוך, מסגרות רפואיות ובריאות הנפש, עורכי דין פרטיים וציבוריים) מגורים בהשמה חוץ ביתית (בפנימייה, באומנה) 		<ul style="list-style-type: none"> ביצוע הערכת מצב חוזרת לקטין באופן שוטף וסביב צמתים משמעותיים בחייו, בתהליך הטיפולי והמשפטי עדכון בית המשפט והצדדים המשתתפים אודות נוכחות ומידת השתתפותו של הקטין בדיון נקיטת פעולות אקטיביות להגברת הנוחות של הקטין והפחתת המצוקה במהלך השתתפותו במשפט (תיאום זמני דיונים נוחים, הפסקות מינימליות בין הישיבות, הפרדה בזמן ההמתנה לדיון בין המשתתפים המבוגרים לקטין, קביעת הדיונים באולם קטן אשר יקל על התקשורת, עריכת הכרות אישית מקדימה לקטין עם הדמויות המשתתפות בהליך, עריכת ביקור מקדים לקטין במקום בו יערכו הדיונים, סיכום מראש על הוצאת צדדים מסוימים מהאולם, הקפדה על לוחות הזמנים ונקיטת פעולות אקטיביות למניעת עיכוב בהליכים המשפטיים והטיפוליים) הצעה לקטין לנסח בכתב את הדברים שהוא מבקש להעביר לידעת הגורמים המשתתפים בהליך (בית המשפט, העו"ס, גורמי טיפול אחרים ומשפחתו) הכנת הקטין לקראת דיוני בית המשפט (קיום פגישות עם הקטין לפני כל דיון, דיון במסרים שהקטין רוצה להעביר, וידוא הבנת הקטין לגבי מטרת הדיון ומטרות הייצוג בו, צורת התנהלותו של הדיון, מידה ואופן השתתפותו של הקטין, עריכת סימולציות של דיונים ומצבים משבריים אפשריים בדיון) תיווך רצונו של הקטין והשמעתו בפני בית המשפט, העו"ס וגורמי טיפול אחרים (השמעת עמדתו המנוסחת של הקטין והגשתה בכתב, במידת הצורך: טעינת טענותיו במקומו, השלמה, ביאור וחיזוק דבריו של הקטין, השמעת חוות דעת נפרדת של העו"ד מרצון הקטין) התרעה בפני בית המשפט והגורמים המטפלים אם מתקיימת פגיעה בקטין מצורת התנהלות ההליך המשפטי-טיפולי ונקיטת הליכים משפטיים בהתאם התרעה בפני בית המשפט והגורמים המטפלים על פגיעה בטובתו של הקטין כתוצאה מעצם המשך ניסיונות הפשרה, השכנוע והליטיגציה ונקיטת הליכים משפטיים בהתאם קיום פגישה עם הקטין לאחר כל דיון, לשם: מתן הסבר על ההחלטות שהתקבלו והשלכותיהן, אבני דרך צפויות בתהליך ומענה על שאלות הקטין, בחינה עם הקטין של מהלכים אפשריים והשלכותיהם <p style="text-align: center;">יישום אסטרטגיית טיפול לקטין</p> <ul style="list-style-type: none"> תיווך והפנייה של הקטין לאנשי מקצוע טיפוליים בתחום החינוך, רווחה ובריאות הנפש במקרה הצורך מעקב אחר יישום התוכנית הטיפולית ואופן יישומה עם הקטין ועם הגורמים המטפלים התרעה בפני הגורמים המטפלים על הצורך בהליכים רפואיים וטיפוליים וייזום הליכים משפטיים בעניינו של הקטין המקדמים את השינוי הרצוי בצרכיו של הקטין ב-7 תחומי חיים (אבחון רפואי, פסיכולוגי או פסיכיאטרי לקטין; אבחון מסוגלות הורית; טיפול רפואי או נפשי לקטין; קיום, צמצום או הרחבה של הסדרי ראייה; שינוי משמורת או מקום השמה) סיוע לפי הצורך באיתור מומחים מתאימים וקביעת טיפולים ואבחונים הגשת פניות רשמיות ובקשות לגורמים המוסמכים עבור או בשמו של הקטין יידוע הקטין על המהלכים, התייעצות מרבית עימו וסיוע לקטין בקידום עצמאי של ההליכים מתן תוקף והסבר מקצועי לתהליך הטיפולי שסוכם עבור הקטין מעקב אחר התקדמות ההליכים בעניינו של הקטין ויישומם <p style="text-align: center;">מיצוי זכויות</p> <ul style="list-style-type: none"> הגשה וניהול תביעות ובקשות למען מיצוי זכויותיו של הקטין (זכויות משפטיות וזכויות לקבלת שירותים ציבוריים - תביעת מזונות, משמורת והסדרי ראייה, תביעת אבהות או אימהות, מימוש זכאות לקצבאות של הביטוח הלאומי, תביעות בדיני עבודה, הוצאת דרכון, ליווי בהליכים פליליים לקטין נפגע עבירות חמורות, הגשת תלונה לנציבת תלונות ילדים בהשמה חוץ ביתית עבור הקטין) הגשת פניות רשמיות ובקשות לגורמים המוסמכים עבור או בשמו של הקטין סיוע לקטין בניהול התהליכים או ניהולם למענו יידוע הקטין על המהלכים, התייעצות מרבית עימו וסיוע לקטין בקידום עצמאי של ההליכים מעקב אחר התקדמות ההליכים בעניינו של הקטין ויישומם <p style="text-align: center;"><u>ברמת משפחת הקטין</u></p> <p>ביסוס קשר ישיר, בלתי אמצעי ורציף עם הורי הקטין, בני משפחתו המורחבת ובאי כוחם (ככל שהדבר תורם לקידום טובת הקטין ורצונו)</p> <ul style="list-style-type: none"> עריכת מפגשים ושיחות עם ההורים ובני משפחה משמעותיים ועם באי כוחם הסבר אודות הצורך בייצוג עצמאי לקטין, את תפקיד העו"ד ומקומו ביחס להורי הקטין הסבר אודות היתרונות בשיתוף פעולה עם העו"ד של הקטין שיתוף שוטף של ההורים ובני משפחה משמעותיים ובאי כוחם במידע הרלוונטי על התהליך המשפטי-טיפולי של הקטין, ובתהליכי קבלת ההחלטות תוך התייעצויות והתחשבות בעמדתם <p style="text-align: center;"><u>ברמת עו"ד ואנשי מקצוע בסביבת הקטין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> החלפת מידע, עריכת התייעצויות, והיכן שמתאים גם בניית תכנית עבודה משותפת בין העו"ד לעו"סים בהתאמת המענים לקטין והחשת ההשמה אליהם <p>פעולות לטיוב הקשר עם גורמי רווחה וטיפול:</p> <ul style="list-style-type: none"> יידוע העו"ס לפי חוק בהקדם האפשרי (וככל שניתן לפני מועד הדיון או הוועדה) לגבי עמדת המייצג בהליכים שיתוף שוטף של עו"ס לפי חוק ועובדי הרווחה הרלוונטיים במידע על התהליך הטיפולי והמשפטי של הקטין ומצבו סיכום מול העו"ס לפי חוק וגורמי הטיפול לאחר ועדת תכנון טיפול על חלקו של כל גורם ביישום ההחלטות עמידה בקשר ישיר ואישי עם העו"ס לחוק המטפל בקטין לצורך: הבהרת תפקידו של העו"ד המייצג את הקטין ומקומו ביחס לעו"ס, עדכון העו"ס על הפעולות שנעשו בתיקו של הקטין עד עכשיו ע"י העו"ד, סיכום על דרכי עבודה בין העו"ד לעו"ס (הבהרת נהלים ומחויבויות הדדיות בהליך, צורת תקשורת, שיתוף מידע, הגדרת צמתים לעדכונים וכד'), סיכום ויידוע הדדי על צעדים מתוכננים בטיפול בתיק יצירת קשר עם העו"ס לאחר פגישה של האפוסטרופוס עם הקטין (למעט מקרים חריגים של חיסיון) עדכונים שוטפים עם העו"ס לחוק במצבו של הקטין, מכלול הפעולות שנעשו במסגרת ייצוג בחינה של הגעה להסכמות, ככל שהדבר מסייע להשגת רצונו וקידום טובתו של הקטין 		

מודל לוגי ברמת הארגון: עו"ד והמערכים המשיקים

תוצאות	תפוקות	צרכים	מאפיינים
<p>תוצאות ביניים</p> <p><u>הגברת הידע, הכלים והמיומנויות של עורכי הדין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> הגברת ידע כלים ומיומנויות של עורכי הדין הגברת שיתוף ושימור ידע ומידע תוך-ארגוני <p><u>הגברה וטיוב הליכי פיקוח ובקרה על עורכי דין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> קיימים מנגנונים סדורים לליווי, פיקוח ומעקב אחר עבודת עורכי הדין <p><u>שיפור איכות כוח האדם וניהולו</u></p> <ul style="list-style-type: none"> איכות כוח אדם: עורכי הדין במערך הם בעלי רקע מגוון, תכונות אישיות וניסיון מקצועי המתאימים לביצוע מיטבי של התפקיד עורכי הדין מתוגמלים על עבודתם המערכתית (כלל הפעולות הנעשות בנוסף לפעולות הישירות של הייצוג) חיזוק המעמד והמקצועיות של הממונים המחוזיים ומיצובם כמומחים בתחומם הגברת זהות ארגונית ופרופסיונלית, גאווה מקצועית ותחושת השליחות בקרב עורכי הדין החיצוניים העובדים במערך <p><u>הפחתת שחיקה רגשית ומקצועית</u></p> <ul style="list-style-type: none"> הפחתת עומס העבודה על עורך הדין (הפחתת עומס התיקים עד 80 תיקים לעורך דין). הפחתת עומס רגשי על עורך הדין, הפחתת שחיקה והגברת בתמיכה הפחתת עומס עבודה על ממונים מחוזיים <p><u>תהליכי עבודה, נהלים וסטנדרטים</u></p> <ul style="list-style-type: none"> הגברת ההתאמה בין ידע, ניסיון ורקע של עורכי הדין הממונים למאפיינים ולצרכים של הקטינים ומשפחותיהם בתיקים אליהם שובצו קיימים ומוטמעים סטנדרטים עדכניים, ברורים לייצוג משפטי של קטינים קיים ומוטמע קוד אתיקה לעבודת עורכי הדין במערך הקלה על תהליך דיווח משימות הסדרה של עבודת עורכי הדין עם היועצים הטיפוליים הגדלת סוגי ההתמחויות של היועצים הטיפוליים 	<p><u>ידע, כלים ומיומנויות של עורכי הדין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> השתתפות בכנסים מקצועיים, מחוזיים וארציים, של עו"ד חיצוניים במערך קיום מפגשי העשרה וסדנאות בתחומים טיפוליים ומשפטיים (מימון סדנאות ולימודים/ שעות לימוד בתשלום) הנגשה והפצה של ידע ומידע רלוונטים לעורכי הדין (מאמרים, דוחות, פסקי דין משמעותיים) עידוד מחקר וכתביה אקדמית/מחקרית בתחום עבודת המערך (שעות מחקר וכתביה בתשלום) עידוד השתתפות בכנסים חיצוניים בתחומים טיפוליים ומשפטיים (שעות השתתפות בתשלום/מימון נסיעות) ליווי ותמיכה על ידי ממונים מחוזיים ליווי אינטנסיבי של לפחות 2 תיקים בשנה על ידי הממונה המחוזית קיום מפגשי עמיתים קבוצתיים להצגת מקרים והיוועצות יצירת פלטפורמות תקשורת שוטפת של עורכי הדין, התייעצויות, שיתוף, וונטילציה (פורום בפורטל המערך, יצירת תקשורת קבוצות מחוזיות) הבטחת גישה לממונים המחוזיים על ייצוג קטינים לנט המשפט' בבית המשפט לנוער <p><u>הליכי פיקוח ובקרה על עורכי דין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> פיתוח כלי פיקוח ובקרה אחידים מעקב ופיקוח על עבודת העו"דים על ידי ממונים מחוזיים תיעוד סוגיות רחב שעולות מתוך המעקב ע"י הממונים המחוזיים פיקוח על תיקים מורכבים, כולל הגעה לדיונים בבית משפט ע"י ממונים מחוזיים הגעה של הממונה המחוזי לימי דיונים אחת ל-3 חדשים בכל האחד מבתי המשפט במחוז פיתוח וגיבוש תפקיד של "תת מפקחים"/ מנטורינג – של עו"ד ותיקים להדרכה וחפיפה על עורכי הדין החדשים בקרה ומעקב משולמים על עבודת העו"דים על ידי רכזות שכר טרחה, רכזות קטינים <p><u>כוח אדם וניהול</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ניסוח תבחינים מקצועיים ואישיים למיון וגיוס עורכי דין למערך גיוס עורכי דין נוספים למערך איתור וגיוס יועצים חיצוניים מגוון תחומים רלוונטיים עריכת שיחות משוב והערכה אישיות לעורכי הדין על ידי הממונים המחוזיים הטמעת שיחות המשוב בנוהל הפיקוח ובתוכנית העבודה של הממונים מחוזיים 	<p><u>ידע, כלים ומיומנויות של עורכי הדין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> חסר בידע, כלים ומיומנויות של עורכי הדין חסר בשיתוף ושימור ידע ומידע תוך-ארגוני <p><u>הליכי פיקוח ובקרה על עורכי דין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> חסר בליווי, פיקוח ומעקב סדורים אחר עבודת עורכי הדין <p><u>איכות כוח האדם וניהולו</u></p> <ul style="list-style-type: none"> חסרים תבחינים סדורים למיון וגיוס כח אדם למערך היעדר תגמול לעורכי הדין על עבודתם המערכתית (כלל הפעולות הנעשות בנוסף לפעולות הישירות של הייצוג) קושי בשמירה על המעמד והמקצועיות של הממונים המחוזיים חסר זהות ארגונית ופרופסיונלית <p><u>שחיקה רגשית ומקצועית</u></p> <ul style="list-style-type: none"> עומס עבודה גבוה על עורך הדין עומס רגשי על עורך הדין, שחיקה והיעדר בתמיכה עומס עבודה על ממונים מחוזיים <p><u>תהליכי עבודה, נהלים וסטנדרטים</u></p> <ul style="list-style-type: none"> היעדר התאמה בין ידע, ניסיון ורקע של עורכי הדין הממונים למאפיינים ולצרכים של הקטינים ומשפחותיהם בתיקים אליהם שובצו חסר בסטנדרטים עדכניים וברורים לייצוג משפטי של קטינים ולהתמודדות עם סוגיות איתות תהליך דיווח משימות מסורבל היעדר קווים מנחים לעבודת עורכי הדין עם היועצים הטיפוליים חסר בסוגי התמחויות של היועצים הטיפוליים 	<p><u>מאפיינים ארגוניים ומאפייני מערכת</u></p> <ul style="list-style-type: none"> מגזר ציבורי שיוך למשרד המשפטים - הסיוע המשפטי מבנה ארגוני מבוזר מטה- מחוזות העסקת עורכי דין חיצוניים על בסיס תשלום שכר טרחה ממשקי עבודה עם מערכות וגורמים שונים (בתי משפט, עו"ס לחוק, עו"ס משפחה ועו"ס מסגרות טיפוליות, גורמי טיפול שונים, מסגרות חינוך ובריאות, משטרה, עו"ד ממערך הסיוע לייצוג הורים, עו"ד מהמגזר הפרטי מגוון סוגי התיקים (חוק הנוער, מעמד אישי ואימוץ, אשפוז פסיכיאטרי כפוי של קטינים (מעל גיל 15), ייצוג קטינים נפגעי עבירות מין חמורות וחוק המגבלות, הליכים אזרחיים) ייצוג קטין/ מספר קטינים בתיק מספר הפניות לייצוג בחלוקה על-פי המחוז גורם מפנה (בתי משפט, עו"ס לחוק, עו"ס משפחה ועו"ס מסגרות טיפוליות, גורמי טיפול שונים, מסגרות חינוך ובריאות, פניה עצמאית של הקטין) <p><u>מאפייני עורכי הדין</u></p> <ul style="list-style-type: none"> גיל מגדר השכלה תחומי דעת נוספים ותק בתפקיד שיוך מחוזי קבוצת אוכלוסייה מרכזית

מאפיינים	צרכים	תפוקות	תוצאות
	<p>תהליכי מדידה והערכה שיטתיים ואינטגרליים לעבודת העו"ד</p> <ul style="list-style-type: none"> היעדר מערכת שוטפת לתכנון הייצוג, ניטור הפעולות והערכת תוצאות הייצוג היעדר איסוף מידע שיטתי ושוטף לבחינת תפיסת הקטין את הייצוג ומצבו <p>תיאום ושיתוף הפעולה עם המערכות ואנשי המקצוע המשיקים</p> <ul style="list-style-type: none"> חוסר בהסדרה מספקת של עבודת עורכי הדין עם העו"ס לחוק היעדר מנגנון הדברות ומשוב הדדי ממוסד בין ממונים מחוזיים במערך של העו"ס לחוק או רכזי תחום אזוריים היעדר מנגנון הידברות ממוסד של מטה התוכנית עם הנהלת בתי המשפט והשופטים הרלוונטיים במחוז היעדר תבחינים ברורים ומוסדרים למינוי עורכי דין לייצוג עצמאי של קטינים <p>מודעות למערך ולחשיבותו בקרב בעלי העניין</p> <ul style="list-style-type: none"> מודעות נמוכה בקרב הקטינים בחברה בנוגע לזכאותם לייצוג המשפטי (זכותם להשתתפות בהליכים הנוגעים להם, שירותי עו"ד משלי' ודרכי יצירת קשר עם המערך) מודעות נמוכה בבתי המשפט לחשיבות הייצוג העצמאי של קטינים ועליה במספר המינויים מודעות נמוכה בקהילה המקצועית (המשפטית והטיפולית) ובחברה הכללית לזכות הילדים לייצוג עצמאי ולהשתתפות בהליכים הנוגעים להם חקיקה חסרה למינוי ייצוג עצמאי לקטינים 	<p>הפחתת שחיקה רגשית ומקצועית</p> <ul style="list-style-type: none"> יצירת מנגנוני מעקב אחר מספר התיקים לכל עורך דין יצירה והטמעה של מנגנוני התרעה על שחיקה הנגשת תמיכה רגשית ומקצועית באמצעות הממונים והיועצים הטיפוליים קיום פעילויות הפגה ופנאי קבוצתיים ("ימי כף", גיבושים וכד') חשיפת עורכי הדין להישגי המערך, סיפורי הצלחה ולאנשי העובדים בו (פורטל ארגוני, דיוור בדוא"ל/וואטסאפ) <p>תהליכי עבודה, נהלים וסטנדרטים</p> <ul style="list-style-type: none"> כתיבת מסמך עקרונות והנחיות לממונות מחוזיות להתאמה מיטבית בין עו"ד המייצג לבין הקטין המיוצג (באמצעות הקמת קבוצת עבודה במערך 'עו"ד משלי', בשותפות עו"ס ויועצים טיפוליים) עדכון מסמך הנחיות ייצוג קטינים, כך שיכיל הנחיות ברורות ומדויקות להתמודדות עם סוגיות ומצבים מורכבים בעבודת העו"ד (מורכבויות אתיות, מצבים של העדר ידע טיפולי או הבנת מצב הצרכים של הקטין, איזון בין רצונו של הקטין לטובתו, מקומו של העו"ד בטיפול בצרכים) הפצת מסמך ההנחיות החדש בין עורכי הדין כינוס קבוצת עבודה בהשתתפות נציגי מטה, עו"ד מהשטח, נציגי ייעוץ וחקיקה, ומומחים לאתיקה לניסוח הקוד האתי ואישורו בידי המטה הפצת הקוד האתי בין עורכי הדין, הדרכה על הקוד בקרב עורכי דין קיימים, עדכון ההכשרה בהתאם הטמעת עקרונות הקוד האתי בהנחיות העבודה של עורכי הדין עבודה של מטה עו"ד משלי מול מטה משרד המשפטים להפיכתו של שירות היועצים הטיפוליים לשירות קבוע במימון המשרד דיוק מסמך הנחיות לעבודה עם היועצים הטיפוליים על ידי מטה עו"ד משלי (נהלי פנייה ואופני העבודה, התוצרים הרצויים או האפשריים של הפנייה ליועצים, תפקידי היועצים, הגדרת תפקודים חדשים של היועצים הטיפוליים ע"י מטה עו"ד משלי, מתן הערכה וחוות דעת כללית עם קבלת הקטין לטיפול, הנחיית קבוצת עמיתים לליבון דילמות מקצועיות, הדרכה רפלקטיבית פרטנית לעו"ד) הפצת המסמך המעודכן לממונים, עורכי הדין החיצוניים והיועצים הטיפוליים ביצוע הדרכות ממוקדות לממונים מחוזיים וליועצים הטיפוליים מטה המערך יבחן את הצורך להגדיל את הקצאת שעות הייעוץ השנתיות של היועצים הטיפוליים מטה המערך 'עו"ד משלי' יגדיר את ההתמחויות הדרושות למערך <p>תהליכי מדידה והערכה שיטתיים ואינטגרליים לעבודת העו"ד</p> <ul style="list-style-type: none"> אפיון והטמעה של מערכת חדשה ונוחה של ניהול לתיקי קטינים הערות שנוספות לתיקים של הקטינים שבטיפולו של עו"ד מופיעות אוטומטית בתיקו המקוון גיבוש הנחיה לאיחוד הדיווחים של עורכי הדין לשכר טרחה ולממונה המחוזי עריכת סקר בקרב בוגרי הייצוג לבחינת מצבם, שביעות הרצון ותפיסת התרומה של הייצוג הכללת הזמן המושקע בתהליכי המדידה וההערכה לתשלום עבור עורכי הדין המשך עדכון והטמעה של המערכת הממוחשבת (מחשוב, אפיון הדוחות, הכשרה בשימוש) <p>הסדרת העבודה עם המקצועות המשיקים</p> <ul style="list-style-type: none"> קיום ישיבות משותפות עם בכירי משרד הרווחה וממונות ארציות לעו"ס לחוק לדין בעקרונות עבודה יצירת קבוצת עבודה משותפת עם נציגי שירותי הרווחה ובתי המשפט לכתיבת נהלי עבודה אחידים ומחייבים של העו"ד עם העו"ס (הגדרות תפקיד, נהלים, לוחות זמנים כלליים, סדר פעולות, מחויבויות הדדיות) הפצת מסמך ההנחיות לייצוג קטינים למחלקות לשירותים חברתיים, שירותים רלוונטיים במשרד הרווחה ושותפים אחרים לטיפול בילדים הטמעת נהלי העבודה בקרב עורכי הדין של המערך ניסוח הנחיות עבודה מחייבות למפקחים המחוזיים בשיתוף עם ממונות המחוז משירותי הרווחה הטמעת ההנחיות למפקחים המחוזיים במערך ולממוני מחוז בשירותי הרווחה פעולה בהתאם להנחיות (קבלת ביקורת והערות על בעיות או חסמים בעבודת עו"דים ספציפיים ליבון סוגיות רוחביות בעבודת העו"דים ובמשק שלהם עם העו"סים ולהפך איתור וביסוס מנגנון משוב עם בעלי תפקיד בכל מחוז במערכת בתי-המשפט <p>פעולות להגברת המודעות למערך ולחשיבותו בקרב בעלי העניין</p> <ul style="list-style-type: none"> ייזום חשיפה תקשורתית לפעילות המערך שימוש בממונים בשגרירי המערך מול הגורמים הטיפוליים, גורמים מקצועיים בתחום המשפטי, אקדמיה (הרצאות, הופעות תקשורתיות) אופטימיזציה של דף האינטרנט של המערך להגברת החשיפה של הדף בחיפוש אינטרנט גיבוש חומרים המותאמים להפצה ויראלית ופרסומם ברשתות החברתיות קיום הרצאות הסברה בפורומים מקצועיים של עורכי דין ואנשי מקצוע אחרים מעורבות בתהליכי חקיקה וקביעת מדיניות, לרבות במסגרת תהליכי עבודה מול ייעוץ וחקיקה. הגשת תביעות בהליכים עקרוניים בכפוף לקריטריונים שיקבעו בנושא העתירות. 	<p>תהליכי מדידה והערכה שיטתיים ואינטגרליים לעבודת העו"ד</p> <ul style="list-style-type: none"> קיימת ומוטמעת מערכת שוטפת לתכנון הייצוג, ניטור הפעולות והערכת תוצאות הייצוג קיים ומוטמע כלי "מה נשמע" כשוט לשימוש העו"ד לבחינת תפיסת הקטין את הייצוג ומצבו <p>הגברת התיאום ושיתוף הפעולה עם המערכות ואנשי המקצוע המשיקים</p> <ul style="list-style-type: none"> הסדרה כתובה של עבודת עורכי הדין עם העו"ס לחוק מתקיים מנגנון הדברות ומשוב הדדי ממוסד בין ממונים מחוזיים במערך לממוני מחוז או רכזי תחום אזוריים של העו"ס לחוק מתקיים מנגנון הידברות ממוסד עם הנהלת בתי המשפט והשופטים הרלוונטיים במחוז מתקיימים מנגנונים קבועים להיכרות מקצועית ואישית בין עורכי הדין והעו"ס לחוק <p>פעולות להגברת המודעות למערך ולחשיבותו בקרב בעלי העניין</p> <ul style="list-style-type: none"> הגברת המודעות בקרב הקטינים בחברה בנוגע לזכאותם לייצוג המשפטי (זכותם להשתתפות בהליכים הנוגעים להם, שירותי עו"ד משלי' ודרכי יצירת קשר עם המערך) הגברת המודעות בבתי המשפט לחשיבות הייצוג העצמאי של קטינים ועליה במספר המינויים הגברת המודעות בקהילה המקצועית (המשפטית והטיפולית) ובחברה הכללית לזכות הילדים לייצוג עצמאי ולהשתתפות בהליכים הנוגעים להם קידום חקיקה למינוי ייצוג עצמאי לקטינים וגיבוש תבחינים מנחים פרקטיקה של מדיניות – הבטחת זכויותיהם וקידום טובתם של הקטינים ברמה המערכתית <p>תוצאה סופית שיפור איכות הייצוג לקטינים</p>

נספח ז: מתאמי פירסון (r) בין תוצאות ובין צרכים הקשורים להליך המשפטי

מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין	מידת השגת התוצאות בתחום "הגברת האמון" של הקטין
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.163	0.333	0.264	0.448	0.472	0.301	0.17	0.448	0.477	0.256	0.289	0.350	0.350
0.728	0.728	0.479	0.393	0.543	0.476	0.707	0.448	0.639	0.368	0.496	0.136	0.136
0.694	0.694	0.694	0.393	0.189	0.389	0.316	0.371	0.758	0.368	0.067	0.059	0.059
0.198	0.198	0.198	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
1.000	1.000	1.000	0.547	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.333	0.333	0.333	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.524	0.524	0.524	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.548	0.548	0.548	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.417	0.417	0.417	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.667	0.667	0.667	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103
0.447	0.447	0.447	0.448	0.491	0.547	0.378	0.318	0.843	0.37	0.078	0.103	0.103

$p < .05^*$ $p < .01^{**}$ $p < .001^{***}$

נספח ח: מתאמי פירסון (r) בין מידת שביעות הרצון של הקטין ובין עצמה

סך הכול שביעות הרצון של הקטין מעבודת עורך הדין ומהדרך שבה הוא מתייחס אליו	עורך הדין מתאמץ כדי שהקטין יוכל להשתתף ולדבר בדיונים (אם הקטין רצה בכך)	עורך הדין מתאמץ כדי שהשופטים, העובדת הסוציאלית ומשפחת הקטין ידעו מהם רצונות הקטין (אם הקטין רצה בכך)	עורך הדין מתחשב בדעתו של הקטין ונותן לו להשפיע	עורך הדין מספק מידע והסברים לקטין	הקטין חש שעורך הדין מקצועי ויודע מה הוא עושה	הקטין סומך על עורך הדין ומאמין לו	עורך הדין מתעניין בשלומו של הקטין והקטין מרגיש שלעורך הדין אכפת ממנו	עורך הדין עונה לקטין להודעות וטלפונים והקטין מרגיש שקל לו לדבר עם עורך הדין
-								עורך הדין עונה לקטין להודעות וטלפונים והקטין מרגיש שקל לו לדבר עם עורך הדין
							-	עורך הדין מתעניין בשלומו של הקטין והקטין מרגיש שלעורך הדין אכפת ממנו
							***.756	***.822
							-	***.709
							***.564	***.705
								***.695
								***.601
								***.653
								***.695
								***.696
								***.656
								***.605
								***.671
								***.733
								***.754
								***.630
								***.730
								***.692
								***.653
								***.650
								***.680
								***.581
								-

***p < .001

נספח ט: קשרים בין מצב הצרכים ובין מאפייני הקטין

T	דוברי עברית		דוברי ערבית		
	SD	M	SD	M	
***-2.667	.43	3.8	.21	3.9	ביטחון עצמי ואמונה של הקטין בכוחותיו (N=110)
***-3.266	.64	3.5	.36	3.9	עדות הקטין על מצבו במסגרות (N=108)
***-3.459	.60	3.5	.36	3.9	עדות הקטין על מצב בריאותו (N=103)
*-2.718	.05	3.7	.26	3.9	תחושת הביטחון והמוגנות של הקטין (N=101)

$p < .001^{***}$ $p < .05^*$

נספח י: מתאמי פירסון (r) בין שביעות הרצון של הקטין מתהליך הליווי ובין צורכי הקטין

סך הכול שביעות הרצון של הקטין מעבודת עו"ד ומהדרך שבה הוא מתייחס אליו	עו"ד מתאמץ כדי שהקטין יוכל להשתתף ולדבר בדיונים (אם הקטין רצה בכך)	עו"ד מתאמץ כדי שהשופטים, העו"ס ומשפחת הקטין ידעו מהם רצונות הקטין	עו"ד מתחשב בדעתו של הקטין ונותן לו להשפיע	עו"ד מספק מידע והסברים לקטין	הקטין חש שעו"ד מקצועי ויודע מה הוא עושה	הקטין סומך על עו"ד ומאמין לו	עו"ד מתעניין בשלוחו של הקטין והקטין מרגיש שלעו"ד אכפת ממנו	עו"ד עונה לקטין להודעות וטלפונים והקטין מרגיש שקל לו לדבר עם עו"ד	
***-.436	***.417	***.368	**259	**253	**267	***.567	***.465	***.520	ביטחון עצמי ואמונה בכוחות עצמיים של הקטין
***-.428	***.367	**293	*.192	***.354	**284	***.438	***.440	***.400	ביטחון ואמונה ביכולת של הקטין להשפיע על החלטות הקשורות אליו
***-.365	*.206	***.340	***.255	***.378	***.340	***.380	**271	***.372	הדאגה של הקטין מהמשפט
***-.449	***.423	***.396	**282	***.358	*.239	***.525	***.451	***.482	מיצוי זכויות של הקטין
**-.291	.17	.134	.047	.171	.044	.19	*.195	*.245	ההתנהגות של הקטין
**-.277	**291	**293	*.225	**317	**269	**262	*.203	.192	היחסים החברתיים של הקטין
***-.474	*.228	***.436	**263	**287	**321	***.426	***.391	***.382	מצב הרוח של הקטין
-.155	*.231	.17	.047	.074	.012	.004	.142	.094	היחסים בתוך המשפחה של הקטין
***-.374	**261	**270	*.216	.145	*.214	*.196	***.391	*.234	המצב של הקטין במסגרות הציונים של הקטין
*-.247	.145	.081	.167	-.008	.076	.164	.166	.171	בריאות הקטין
***-.375	*.201	***.330	**260	.149	**304	***.326	***.335	**306	תחושת הביטחון והמוגנות של הקטין
***-.478	***.394	**309	*.244	*.211	**284	***.472	***.427	***.386	

$p < .001^{***}$ $p < .01^{**}$ $p < .05^{*}$

נספח י"א: מתאמי פירסון (r) בין השינוי בצרכים ובין הרגשת הקטין של מיצוי זכויותיו

תחושת הביטחון והמוגנות של הקטין	בריאות הקטין	הציונים של הקטין	המצב של הקטין במסגרות	המשפחה של הקטין	מצב הרוח של הקטין	היחסים החברתיים של הקטין	ההתנהגות של הקטין	מיצוי זכויות מהמשפט	הדאגה של הקטין	ביכולת של הקטין להשפיע על החלטות הקשורות אליו	ביטחון עצמי ואמונה בכוחות עצמיים של הקטין	מיצוי זכויות בעזרת תהליך הייצוג
												מיצוי זכויות בעזרת תהליך הייצוג
												-
												ביטחון עצמי ואמונה בכוחות עצמיים של הקטין
												***.448
												ביטחון ואמונה ביכולת של הקטין להשפיע על החלטות הקשורות אליו
												***.367
												הדאגה של הקטין מהמשפט
												***.431
												מיצוי זכויות
												***.486
												ההתנהגות של הקטין
												***.260
												היחסים החברתיים של הקטין
												***.293
												מצב הרוח של הקטין
												***.521
												היחסים בתוך המשפחה של הקטין
												.166
												המצב של הקטין במסגרות
												***.391
												הציונים של הקטין
												*.251
												בריאות הקטין
												***.412
												תחושת הביטחון והמוגנות של הקטין
												***.490

p<.001*** p<.01** p<.05*